Jurisprudență

Această lucrare este o prezentare a practicii Înaltei Curți de Casație și Justiție și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în ceea ce privește instituția bunei-credințe.

Culegerea s-a născut din necesitatea teoretică și practică de aplicare cât mai unitară a noțiunii de „bună-credință" la cazuistica foarte mare și diversă a ultimilor ani. Chiar și la nivelul Înaltei Curți au fost opinii contradictorii, în cuprinsul lucrării fiind sintetizate opiniile pro și contra.

Deși buna-credință este o instituție fundamentală în toate ramurile din sistemul de drept românesc și a născut numeroase puncte de vedere, controverse și aprinse polemici, din nefericire, reglementarea în drept este săracă, total insuficientă pentru a acoperi varietatea nesfârșită a spețelor aflate pe rolul instanțelor. Și în acest caz, datorită carențelor legislative nepermise, magistratului i-a revenit sarcina ca, printr-o muncă responsabilă și creativă, prin analogie cu alte dispoziții legale, să desăvârșească aplicarea acestei noțiuni de la nivelul filosofiei și polemicii dreptului la nivelul vieții și problematicii de zi cu zi a justițiabililor.

Judecător Nina Grigoraș
Înalta Curte de Casație și Justiție

Preț: 59 lei (vol. I + II)

ISBN 978-973-1836-08-9

N.E. Grigoraș • Buna-credință. Hotărâri C.E.D.O. • vol. II

Jurisprudență

Nina Ecaterina Grigoraș

Buna-credință

Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului

Volumul II

Editura Hamangiu

Editură acreditată **CNCSIS** - Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GRIGORAȘ, NINA ECATERINA
Buna-credință : hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului / Nina Ecaterina Grigoraș. - București : Editura Hamangiu, 2007
ISBN gen. 978-973-1720-58-6
ISBN vol. II 978-973-1836-08-9

34

Editura Hamangiu:
București, Str. Col. Popeea
nr. 43, sector 5
O.P. 5, C.P. 91

Tel./Fax:
021.336.0443
031.805.8020
031.805.8021

Vânzări:
021.336.01.25
0788.854.348
0788.724.564
0724.364.369
0747.952.461

E-mail:
redactie@hamangiu.ro
distributie@hamangiu.ro

Tipărit la S.C. TIPARG S.A.

Nina Ecaterina Grigoraș
Judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție

Buna-credință

Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului

Volumul II

Editura Hamangiu

2007

Cuprins

Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului

1. Cauza *Albina c. României* (hotărârea din 28 iulie 2005)[1)]

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 57.808/00, introdusă împotriva României, prin care un cetățean al acestui stat, domnul M.A.A. (*reclamantul*), a sesizat Curtea la data de 5 februarie 2000 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de agentul guvernamental doamna R.R.

3. Reclamantul se plânge, sub aspectul art. 6 alin. (1) din Convenție, de caracterul inechitabil al procedurii de revendicare a unui imobil, încheiată prin hotărârea definitivă a Curții de Apel Galați din 8 septembrie 1999. Pe de altă parte, reclamantul consideră că modul de finalizare a acestei proceduri reprezintă o încălcare a dreptului privind respectarea bunurilor sale, în sensul art. 1 din Primul Protocol adițional la Convenție.

4. Cererea a fost repartizată Secției a II-a a Curții [conform art. 52 alin. (1) din Regulament]. În cadrul acestei secții, camera desemnată să examineze cererea [conform art. 27 alin. (1) din Convenție] a fost constituită potrivit art. 26 alin. (1) din Regulament.

5. Prin Decizia din 3 februarie 2004, Camera a declarat cererea admisibilă.

6. Atât reclamantul, cât și Guvernul au prezentat observații scrise cu privire la temeinicia cauzei [conform art. 59 alin. (1) din Regulament]. Fiecare dintre părți a prezentat comentarii cu privire la observațiile celeilalte.

7. La data de 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat structura secțiilor sale [art. 25 alin. (1) din Regulament]. Cererea a fost repartizată Secției a III-a a Curții, reorganizată astfel [art. 52 alin. (1) din Regulament].

---

[1] M. Of. nr. 1049 din 25 noiembrie 2005.

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

8. Reclamantul s-a născut în 1935 și are domiciliul în București.

1. Acțiunea în despăgubire, formulată în baza Legii nr. 112/1995

9. În 1996, reclamantul a solicitat Comisiei pentru aplicarea Legii nr. 112/1995 (*Comisia*) despăgubiri pentru un imobil naționalizat în baza Decretului nr. 92/1950, care aparținuse părinților săi, el fiind singurul lor moștenitor.

10. Printr-o decizie din 16 aprilie 1998, Comisia a admis parțial cererea sa, acordându-i despăgubiri pentru o parte a imobilului respectiv, mai precis pentru un teren de 441,80 mp și pentru construcția de pe acest teren.

Cu privire la restul imobilului, alcătuit din 346,70 mp și din construcția de pe acest teren, Comisia a hotărât că acesta nu putea să facă obiectul unor despăgubiri, apreciind, prin propriul raport de expertiză, că respectivul imobil era un local comercial, măsurile reparatorii prevăzute de Legea nr. 112/1995 nefiindu-i astfel aplicabile. Întemeindu-se pe art. 1 din Legea nr. 112/1995, astfel cum a fost acesta completat și modificat prin art. 1 și 3 din H.G. nr. 20/1996 și nr. 11/1997, Comisia a sugerat reclamantului să introducă o acțiune în revendicare în baza dreptului comun.

11. Cu toate că era supusă căilor de atac, decizia nu a fost contestată de reclamant, devenind astfel definitivă.

2. Acțiunea în revendicare imobiliară pentru partea din imobil cu destinație comercială

12. În 1998, reclamantul a introdus o acțiune în revendicare, la Judecătoria Brăila, împotriva Consiliului local, a Direcției de administrare a piețelor și târgurilor, precum și a Direcției serviciilor publice Brăila, având drept obiect partea din imobil pentru care comisia respinsese cererea sa de despăgubiri.

Reclamantul a susținut că această parte a bunului fusese naționalizată în mod ilegal, având în vedere că era spațiu cu destinație comercială la data naționalizării și că, mai mult, tatăl și mama erau excluși de la aplicarea acestei măsuri, fiind funcționar, respectiv casnică. Reclamantul își întemeia acțiunea pe art. 1 din Legea nr. 112/1995, modificată și completată de art. 1 și 3 din H.G. nr. 20/1996 și nr. 11/1997.

13. Printr-o hotărâre din 24 februarie 1999, judecătoria i-a admis acțiunea. Instanța a constatat mai întâi că reclamantul și-a dovedit calitatea de moștenitor al foștilor proprietari ai imobilului în litigiu și că acesta fusese un spațiu comercial la momentul naționalizării, așa cum reieșea dintr-un act dotal transcris la 22 ianuarie 1930 la Tribunalul Brăila, cu ocazia căsătoriei părinților săi.

Instanța a mai constatat că prin Decizia sa din 16 aprilie 1998 Comisia apreciase că măsurile reparatorii prevăzute de Legea nr. 112/1995 nu erau aplicabile acestei părți din imobil, având în vedere că servea drept spațiu comercial la data naționalizării.

În sfârșit, instanța a apreciat că naționalizarea părții din imobil revendicate de reclamant era nelegală, având în vedere destinația imobilului la momentul naționalizării, precum și faptul că tatăl reclamantului era la acel moment funcționar, calitatea care îl excepta de la orice măsură de naționalizare, conform art. 2 din Decretul nr. 92/1950.

14. Pârâții au formulat apel împotriva acestei sentințe.

15. La 22 iunie 1999, Tribunalul Brăila a admis apelul și a respins acțiunea reclamantului, pe motivul că ansamblul imobilului al cărui moștenitor era – și nu doar o parte din imobil, conform aprecierii făcute în absența mijloacelor de probă de către comisie și de către judecătorie – a fost legal naționalizat. În aceste condiții, reclamantul ar fi putut beneficia, în baza Legii nr. 112/1995, de o indemnizație incluzând partea din imobil revendicată. Cu privire la acest aspect, tribunalul a susținut că reclamantul ar fi trebuit să atace decizia comisiei, prin care i s-a respins cererea de despăgubiri pentru întregul imobil.

16. Reclamantul și Direcția de administrare a piețelor și târgurilor Brăila au introdus recurs împotriva acestei soluții. Astfel, reclamantul a susținut că pentru partea din imobil revendicată nu a beneficiat de nici o despăgubire, Legea nr. 112/1995 nepermițând decât proprietarilor imobilelor legal naționalizate să solicite restituirea în natură sau acordarea unei despăgubiri. Or, naționalizarea părții din imobil fusese ilegală, având în vedere că la acel moment spațiul avea destinație comercială.

Direcția de administrare a piețelor și târgurilor Brăila a invocat faptul că tribunalul nu a dispus ca reclamantul să-i plătească cheltuielile pentru expertiză pe care le-a suportat în procedura în fond.

17. Prin Decizia sa din 8 septembrie 1999, Curtea de Apel Galați a rezumat mai întâi soluțiile adoptate în speță de către instanțele anterioare, precum și motivele reținute de către acestea. Instanța a respins recursul formulat de către Direcția de administrare a piețelor

și târgurilor, apreciind că aceasta era obligată să plătească cheltuielile cu expertiza, având în vedere că această probă fusese administrată la cererea sa.

18. Cu privire la recursul introdus de către reclamant, Curtea de Apel l-a respins ca fiind vădit neîntemeiat, fără a răspunde motivelor prezentate de reclamant (parag. 16).

19. Această decizie era definitivă și irevocabilă, neputând fi atacată prin căile de recurs ordinare.

3. Acțiunea în restituire a părții din imobil cu destinație comercială, formulată în baza Legii nr. 10/2001

20. La 1 august 2001, după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al imobilelor preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, reclamantul a transmis Consiliului Local Brăila o cerere de restituire în natură a părții din imobil pentru care Comisia i-a refuzat acordarea de despăgubiri la 16 aprilie 1998, mai precis pentru terenul de 346,70 mp și pentru construcția aflată pe acest teren (parag. 10).

21. Printr-o hotărâre executorie din 25 februarie 2002, completată la 31 mai 2002, primarul orașului Brăila a admis parțial cererea și a dispus restituirea în natură a terenurilor și a construcțiilor aflate pe acest teren, bunuri care erau deținute de către primărie. Reclamantul a intrat în posesia unei părți din aceste bunuri la 22 iulie 2002.

22. Reclamantul a indicat că un teren de 180 metri pătrați și o construcție servind drept depozit, care fuseseră deținute de către SC M., nu îi fuseseră restituite. Conform precizărilor sale, aceste bunuri reprezentau în jur de 65% din partea de imobil pentru care comisia a refuzat la 16 aprilie 1998 acordarea unei indemnizații.

4. Acțiunea în revendicare pentru partea nerestituită din imobil, formulată împotriva SC M.

23. La 13 septembrie 2002, reclamantul a formulat în fața Judecătoriei Brăila o acțiune împotriva SC M., prin care revendica terenul de 180 mp și depozitul aflat pe acest teren, deținute de această societate (parag. 22). La o dată neprecizată, SC M. a solicitat introducerea în cauză a Ministerului Finanțelor Publice, pentru ca acesta să îi acorde despăgubiri în cazul în care acțiunea reclamantului ar fi fost admisă. Societatea a susținut în instanță că obținuse imobilul litigios printr-un proces de privatizare a fostelor societăți de stat, reorganizate în regii autonome și în societăți comerciale, în virtutea Legii nr. 15/1990. Astfel, societatea a precizat că statul – care în schimbul acțiunilor îi cedase bunuri, printre care și imobilul revendicat de către reclamant – era ținut să o despăgubească în caz de evicțiune.

24. În fața judecătoriei Brăila au avut loc numeroase ședințe, în 2002, 2003 și 2004. La 19 februarie 2004, aceasta și-a declinat competența în favoarea Tribunalului Brăila. Din elementele de care dispune Curtea rezultă că această procedură este în continuare pe rolul tribunalului.

II. Dreptul intern aplicabil

Dispozițiile de drept intern aplicabil sunt următoarele:

1. Decretul privind naționalizarea nr. 92/1950

Articolul II: „Imobilele muncitorilor, ale funcționarilor, ale micilor meșteșugari, ale intelectualilor și ale pensionarilor nu sunt obiectul prezentului decret și nu vor fi naționalizate".

2. Legea nr. 112/1995 privind reglementarea situației juridice a imobilelor cu destinația de locuință, trecute în proprietatea statului (M. Of. nr. 279 din 29 noiembrie 1995)

Articolul 1: „Foștii proprietari – persoane fizice – ai imobilelor cu destinația de locuințe, trecute ca atare în proprietatea statului sau a altor persoane juridice, după 6 martie 1945, cu titlu, și care se aflau în posesia statului sau a altor persoane juridice la data de 22 decembrie 1989, beneficiază de măsurile reparatorii prevăzute de prezenta lege".

3. Hotărârea Guvernului nr. 20/1996 pentru stabilirea Normelor metodologice privind aplicarea Legii nr. 112/1995 (M. Of. nr. 16 din 23 ianuarie 1996)

Articolul 1: „(1) Beneficiază de măsurile reparatorii prevăzute de Legea nr. 112/1995 numai foștii proprietari, persoane fizice, ai imobilelor cu destinația de locuințe, trecute ca atare în proprietatea statului sau a altor persoane juridice, după 6 martie 1945, cu titlu, (...), precum și moștenitorii acestora (...).

(2) Imobilele cu destinația de locuințe trecute ca atare în proprietatea statului, cu titlu, sunt acele imobile care au fost preluate ca locuințe în proprietatea statului în baza unei prevederi legale în vigoare la data respectivă, cum ar fi: Decretul nr. 92/1950 (...)".

4. Hotărârea Guvernului nr. 11/1997 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind aplicarea Legii nr. 112/1995, stabilite prin H.G. nr. 20/1996 (M. Of. nr. 16 din 4 februarie 1997)

Articolul 3: „Articolul 1 se completează cu alineatele (4), (5) și (6) cu următorul cuprins:

«(4) Locuințele care au fost preluate de stat cu nerespectarea prevederilor legale în vigoare la data respectivă sau care au intrat în posesia acestuia în condițiile inexistenței unei reglementări legale care să reprezinte temeiul juridic al constituirii dreptului de proprietate al statului sunt considerate ca fiind trecute fără titlu în posesia acestuia și nu intră sub incidența Legii nr. 112/1995.

(5) Imobilele care nu intră sub incidența Legii nr. 112/1995 și pentru care nu există titlu valabil constituit în favoarea statului pot face obiectul cererilor de restituire sau de acordare a despăgubirilor, formulate de persoanele îndreptățite pe cale judecătorească, potrivit dreptului comun»".

5. Legea nr. 10 din 14 februarie 2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv de către stat între 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989

Articolul 1: „(1) Imobilele preluate în mod abuziv de către stat, de organizațiile cooperatiste sau de orice alte persoane juridice în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, precum și cele preluate de stat în baza Legii nr. 139/1940 asupra rechizițiilor și nerestituite se restituie, de regulă în natură, în condițiile prezentei legi.

(2) În cazurile în care restituirea în natură nu este posibilă se vor stabili măsuri reparatorii prin echivalent. Măsurile reparatorii prin echivalent vor consta în compensare cu alte bunuri ori servicii oferite în echivalent de deținător, cu acordul persoanei îndreptățite, în acordare de acțiuni la societăți comerciale tranzacționate pe piața de capital, de titluri de valoare nominală folosite exclusiv în procesul de privatizare sau de despăgubiri bănești".

În drept

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 alin. 1 din Convenție

26. Reclamantul susține că acțiunea sa în revendicare imobiliară, finalizată prin Hotărârea Curții de Apel Galați din 8 septembrie 1999, nu a fost examinată în mod echitabil, astfel cum cere art. 6 din Convenție, ale cărui dispoziții pertinente prevăd următoarele:

Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil (...), de către o instanță independent și imparțial (...) care va hotărî (...) asupra drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...)".

27. Guvernul susține că nu există nici un motiv de îndoială că deciziile instanțelor judecătorești interne în procedura de revendicare imobiliară nu au fost conforme dispozițiilor dreptului intern. Guvernul reamintește că, pentru a stabili dacă exigențele art. 6.1 au fost respectate, este necesar să fie luat în considerare ansamblul procedurii și că această dispoziție nu trebuie interpretată ca solicitând instanțelor judecătorești un răspuns detaliat fiecărui argument invocat de către părți (Hotărârea *Ruiz Torija și Hiro Balani c. Spaniei*, din 9 decembrie 1994, seria A, nr. 303-A și B, p. 12, parag. 29, p. 29-30, precum și Hotărârea *Higgins și alții c. Franței*, din 19 februarie 1998, Culegerea de hotărâri și decizii 1998-I, p. 60, parag. 42). Guvernul apreciază faptul că Hotărârea din 8 septembrie 1999 nu a furnizat un răspuns explicit tuturor susținerilor reclamantului nu înseamnă că cererea acestuia a fost examinată într-un mod neechitabil, Curtea de apel întemeindu-se pe anumite argumente.

28. Guvernul mai consideră de asemenea că motivele pentru care Curtea de apel a respins recursul reclamantului se regăsesc în hotărârea definitivă anterior menționată, examinată în ansamblul ei. În sfârșit, Guvernul susține că reclamantul a intrat în posesia bunului litigios, urmând indicațiile instanțelor judecătorești interne cu privire la continuarea procedurii administrative de restituire.

29. Reclamantul nu este de acord cu teza susținută de Guvern. Reclamantul susține că instanțele care au examinat cererea în apel și în recurs – formulate împotriva hotărârii primei instanțe –, prin care obținuse câștig de cauză, nu au luat în considerare mijloacele de probă prin care se stabilise că imobilul revendicat fusese naționalizat ilegal. Reclamantul subliniază că motivele pe care și-a întemeiat Curtea de apel respingerea recursului nu sunt deloc succinte sau concise, așa cum susține Guvernul, ci sunt pur și simplu absente. Reclamantul mai arată că, în ciuda procedurii administrative inițiate în urma Hotărârii definitive din 8 septembrie 1999, nu a intrat încă în posesia întregului său bun.

30. Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6.1 din Convenție, include printre altele dreptul părților de a prezenta observațiile pe care le consideră pertinente pentru cauza lor.

întrucât Convenția nu are drept scop garantarea unor drepturi teoretice sau iluzorii, ci drepturi concrete și efective (Hotărârea *Artico c. Italiei*, din 13 mai 1980, seria A, nr. 37, p. 16, parag. 33), acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă aceste observații sunt în mod real „ascultate", adică în mod corect examinate de către instanța sesizată. Altfel spus, art. 6 implică mai ales în sarcina „instanței" obligația de a proceda la un examen efectiv al mijloacelor, argumentelor și al elementelor de probă ale părților, cel puțin pentru a le aprecia pertinența [Hotărârea *Perez c. Franței* (GC), Cererea nr. 47.287/99, parag. 80, CEDH 2004-I, și Hotărârea *Van der Hurk c. Olandei*, din 19 aprilie 1994, seria A, nr. 288, p. 19, parag. 59].

31. În speță, Curtea observă că în apel Tribunalul Brăila a respins acțiunea reclamantului, motivând că întregul imobil pe care îl moștenise intrase în mod legal în patrimoniul statului, fără însă să analizeze, spre deosebire de judecătorie, probele depuse la dosar de către reclamant sau să respingă motivat, dacă era cazul, pe cele pe care le-ar fi apreciat drept nepertinente.

32. Este evident că în general nu este în sarcina Curții să se pronunțe asupra erorilor de fapt sau de drept care ar fi fost comise de către o instanță internă [a se vedea printre altele Hotărârea *Garcia Ruiz c. Spaniei* (GC), Cererea nr. 30.544/96, parag. 28, CEDH 1999-I], interpretarea legislației revenind în primul rând autorităților interne, mai ales instanțelor judecătorești (Hotărârea *Perez*, precitată, parag. 82; Hotărârea *Coeme și alții c. Belgiei*, cererile nr. 32.492/96, nr. 32.547/96, nr. 32.548/96, nr. 33.209/96 și nr. 33.210/96, parag. 115, CEDH 2000-VII). În cauza de față, cel mai frapant este faptul că în apel Tribunalul Brăila a reproșat reclamantului că nu a atacat decizia Comisiei, prin care aceasta refuzase să îi acorde despăgubiri în baza Legii nr. 112/1995. Fiind vorba de un spațiu cu destinație comercială, așa cum reieșea din raportul de expertiză tehnică al Comisiei, orice solicitare de despăgubiri prezentată de o persoană interesată pare sortită de la început eșecului, având în vedere că măsurile reparatorii prevăzute de lege privesc exclusiv imobile cu destinația de locuință ieșite legal din patrimoniul unei persoane (parag. 25).

33. Mai mult, Curtea de Apel Galați nu a răspuns în nici un fel argumentelor reclamantului în recurs, în care acesta făcea referire la nelegalitatea naționalizării și deci la imposibilitatea de a beneficia de o reparație pecuniară în baza Legii nr. 112/1995. Dacă într-adevăr obligația pe care o impune art. 6 parag. 1 instanțelor naționale de a-și motiva deciziile nu presupune existența unui răspuns detaliat la fiecare argument (Hotărârea *Perez*, precitată, parag. 81; Hotărârea *Van der Hurk*, precitată, p. 20, parag. 61; Hotărârea *Ruiz Torija*, precitată, parag. 29; a se vedea, de asemenea, Decizia *Jahnke și Lenoble c. Franței*, Cererea nr. 40.490/98, CEDH 2000-IX), este necesar a se constata că, în speță, Curtea de Apel Galați a respins recursul formulat de către reclamant împotriva hotărârii pronunțate în apel, fără să precizeze nici un motiv, și aceasta printr-o hotărâre definitivă și irevocabilă.

34. Conform jurisprudenței Curții, noțiunea de proces echitabil presupune ca o instanță internă care nu a motivat decât pe scurt hotărârea sa să fi examinat totuși în mod real problemele esențiale care i-au fost supuse, și nu doar să reia pur și simplu concluziile unei instanțe inferioare (Hotărârea *Helle c. Finlandei*, din 19 decembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII, p. 2.930, parag. 60).

În cauza de față, simplul fapt că instanța de recurs – Curtea de Apel Galați – a reamintit hotărârile adoptate în speță de către instanțele inferioare și argumentele în baza cărora acestea s-au întemeiat nu putea să o scutească de obligația de a examina problemele ridicate în recurs de către reclamant (parag. 16). Aceasta s-ar fi justificat cu atât mai mult cu cât instanțele inferioare ale căror hotărâri au fost rezumate de către Curtea de Apel Galați ajunseseră la concluzii radical diferite, Curtea de Apel Galați fiind astfel la rândul său chemată să hotărască în ultimă instanță și să pronunțe o hotărâre definitivă și irevocabilă. În aceste condiții, Curtea nu poate subscrie argumentului prezentat de Guvern, conform căruia motivele pentru care curtea de apel a respins recursul reclamantului se regăseau în Hotărârea din 8 septembrie 1999, analizată în ansamblul său (parag. 28).

În orice caz, trebuie subliniat că instanța de recurs – Curtea de Apel Galați – nu numai că a omis să răspundă argumentelor invocate de reclamant în recurs, dar nici nu a indicat că și-ar fi însușit motivele prezentate de către instanțele inferioare (a se vedea, *per a contrario*, Hotărârea *Helle*, anterior citată, parag. 56). Nimic din hotărârea curții de apel nu conduce la concluzia că aceasta și-ar fi însușit în mod real motivele pe care instanța inferioară, Tribunalul Brăila, și-a întemeiat soluția și că nu ar fi identificat vreun argument nou pentru a respinge această motivare (a se vedea, *per a contrario*, Hotărârea *Helle*, anterior citată, parag. 59).

35. În consecință, și în ciuda faptului că Guvernul susține că datorită indicațiilor date de către instanțele interne reclamantului i-a fost restituit bunul, Curtea susține că dacă acesta și-a putut recupera o

parte din bunul litigios, acest fapt nu se datorează recomandărilor Tribunalului Brăila – reluate de către Curtea de Apel Galaţi – cu privire la modul de contestare a deciziei administrative adoptate în baza Legii nr. 112/1995, ci faptului că reclamantul a recurs la o nouă procedură administrativă, instituită prin Legea nr. 10/2001.

36. În lumina celor de mai sus, Curtea apreciază că reclamantul este îndreptăţit să susţină că hotărârea Curţii de Apel Galaţi nu era suficient motivată şi că cererea sa, în procedura de revendicare finalizată prin această hotărâre, nu a fost examinată în mod echitabil.

37. În concluzie, art. 6.1 din Convenţie a fost încălcat.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Primul Protocol adiţional la Convenţie

38. Reclamantul susţine că modul de soluţionare a acţiunii sale în revendicare prin Hotărârea definitivă a Curţii de Apel Galaţi din 8 septembrie 1999 reprezintă o atingere adusă dreptului său la respectarea bunurilor, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, care dispune astfel:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internaţional.

Dispoziţiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosinţa bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuţii, sau a amenzilor".

39. Guvernul consideră că viciul de procedură invocat de către reclamant, mai precis absenţa motivării hotărârii Curţii de Apel Galaţi, nu reprezintă în sine o atingere a dreptului său de proprietate şi că, în general, nu a existat o ingerinţă în dreptul său privind respectarea bunurilor, instanţele care au hotărât asupra apelului şi a recursului împotriva Hotărârii din 24 februarie 1999 – prin care i se admisese acţiunea în revendicare – nefăcând altceva decât să interpreteze dreptul intern.

40. Reclamantul contestă argumentele prezentate de Guvern. Acesta susţine că măsurile reparatorii prevăzute de Legea nr. 112/1995 nu priveau decât bunurile care ieşiseră în mod legal din patrimoniul unei persoane, ceea ce nu se aplica părţii din imobil cu destinaţie comercială, obiectul acţiunii sale în revendicare imobiliară. Reclamantul susţine că astfel nu trebuie să i se reproşeze, aşa cum a făcut Tribunalul Brăila, că nu a atacat decizia prin care Comisia a respins cererea lui de acordare de despăgubiri.

41. În observaţiile complementare (ulterioare datei de 3 februarie 2004, dată la care Camera a declarat cererea admisibilă) Guvernul a accentuat schimbările în situaţia de fapt, survenite în ceea ce priveşte acţiunea formulată de reclamant în baza Legii nr. 10/2001, şi arată că doar partea din imobil nerestituită încă, obiectul unui litigiu încă pendinte în faţa instanţelor interne (parag. 22-24 anterioare), continuă să reprezinte obiectul capătului de cerere întemeiat pe art. 1 anterior menţionat. Guvernul menţionează că naţionalizarea bunului litigios a avut loc înainte de 20 iunie 1994, data ratificării de către România a Convenţiei şi că, în consecinţă, reclamantul nu are un bun actual şi nici o speranţă legitimă, în sensul jurisprudenţei constante a Curţii [a se vedea printre altele cauzele *Gratzinger şi Gratzingerova c. Cehiei* (decizie) (GC), nr. 39.794/98, parag. 69, CEDH 2002-VII, şi *Malhous c. Cehiei* (decizie) (GC), nr. 33.071/96, CEDH 2000-XII]. Cu titlu subsidiar, Guvernul afirmă că răspunderea sa nu poate fi angajată în baza art. 1 anterior menţionat, având în vedere că partea nerestituită din imobilul moştenit de către reclamant este deţinută de către SC M.

42. Curtea consideră că aspectele prezentate de Guvern în observaţiile sale complementare ţin mai mult de o excepţie preliminară privind incompatibilitatea *ratione materiae* şi *ratione personae* a acestui capăt de cerere cu dispoziţiile Convenţiei. Fiind formulată pentru prima oară după decizia de admisibilitate a acestei cauze, o asemenea excepţie trebuie respinsă (a se vedea printre altele *Ceteroni c. Italiei*, Hotărârea din 15 noiembrie 1996, Culegerea 1996-V, p. 1.755-1.756, parag. 19).

43. În orice caz, Curtea apreciază că, ţinând cont de concluziile sale din parag. 36 şi 37 anterior menţionate, nu este necesar să analizeze şi fondul acestui capăt de cerere [a se vedea, *mutatis mutandis*, printre altele, cauzele *Glod c. României*, Cererea nr. 41.134/98, parag. 46, 16 septembrie 2003, *Laino c. Italiei* (GC), Cererea nr. 33.158/96, parag. 25, CEDH 1999-I; *Zanghi c. Italiei*, Hotărârea din 19 februarie 1991, seria A nr. 194-C, p. 47, parag. 23, *Eglise catholique de La Canee c. Greciei*, Hotărârea din 16 decembrie 1997, Culegerea 1997-VIII, p. 2.862, parag. 50].

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenţie

44. Conform art. 41 din Convenţie,

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenţiei sau a protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părţi contractante nu

permite decât o înlăturare incompletă a consecinţelor acestei încălcări, Curtea acordă părţii lezate, dacă este cazul, o reparaţie echitabilă".

A. Prejudiciu material şi moral

45. Reclamantul solicită 53.720 dolari americani (USD), sumă care corespunde chiriilor pe care ar fi putut să le încaseze pentru partea din imobil cu destinaţie comercială între momentul respingerii acţiunii sale în revendicare prin hotărârea definitivă a Curţii de Apel Galaţi şi data la care i s-a restituit o parte a bunului în cauză, în baza Legii nr. 10/2001. Solicită de asemenea restituirea părţii din imobil care nu a fost încă recuperată (parag. 22), precum şi plata chiriilor pe care le-ar fi perceput dacă ar fi putut să închirieze bunul începând cu data la care acţiunea sa în revendicare imobiliară a fost respinsă de către instanţele naţionale.

De asemenea, solicită 8.000 euro (EUR), cu titlu de despăgubiri morale pentru neplăcerile şi frustrările cauzate de către instanţele interne care au examinat acţiunea sa în revendicare imobiliară, încălcând drepturile sale la un proces echitabil şi la respectarea bunurilor sale.

46. Guvernul consideră că reclamantului nu ar trebui să i se acorde nici o sumă cu titlu de despăgubiri materiale, având în vedere că nu a dovedit existenţa unui prejudiciu. Pe de altă parte, un litigiu opunând reclamantul unei societăţi private este pe rolul instanţelor interne, care trebuie să determine cine este titularul dreptului de proprietate asupra părţii din bunul litigios a cărui restituire a fost solicitată de reclamant (parag. 24).

Referitor la prejudiciul moral, Guvernul apreciază că suma solicitată de reclamant este exagerată, mai ales având în vedere că din 2002 reclamantul se bucură din plin de dreptul său de proprietate asupra unei părţi din imobil. Din punctul său de vedere, o eventuală constatare a încălcării art. 6.1 din Convenţie ar constitui în sine o reparaţie echitabilă satisfăcătoare.

47. Curtea reaminteşte că o hotărâre prin care se constată o încălcare determină pentru statul pârât obligaţia juridică, cu privire la Convenţie, de a pune capăt acelei încălcări şi de a elimina consecinţele. Dacă dreptul intern pertinent nu permite decât o eliminare imperfectă a consecinţelor acestei încălcări, art. 41 din Convenţie conferă Curţii competenţa de a acorda o reparaţie în favoarea părţii vătămate prin actul sau prin omisiunea cu privire la care a fost constatată o încălcare a Convenţiei. Exercitându-şi această competenţă,

Curtea dispune de o anumită marjă de apreciere, adjectivul „echitabil" şi fragmentul de frază „dacă este cazul" dovedind acest aspect.

Printre elementele luate în considerare de către Curte, atunci când se pronunţă în materie, se numără prejudiciul material, mai precis pierderile efectiv suferite, rezultând direct din pretinsa încălcare, şi prejudiciul moral, care reprezintă repararea stării de angoasă, a neplăcerilor şi a incertitudinilor rezultând din această încălcare, precum şi din alte pagube nemateriale [a se vedea printre altele *Ernestina Zullo*, Cererea nr. 64.897/01, parag. 25, 10 noiembrie 2004].

48. De altfel, în cazul în care diverse elemente constituind prejudiciul nu se pretează la un calcul exact sau în cazul în care distincţia între prejudiciul material şi cel moral se realizează mai greu, Curtea le poate examina împreună (Cauza *Comingersoll c. Portugaliei*, (GC), Cererea nr. 35.382/97, parag. 29, CEDH 2000-IV].

49. În speţă, singura bază pentru acordarea unei reparaţii echitabile constă în faptul că reclamantul nu a beneficiat de o procedură echitabilă pentru a revendica partea din imobil cu privire la care comisia respinsese cererea de despăgubiri. Curtea nu poate în nici un caz să speculeze asupra modului în care ar fi fost finalizat procesul în caz contrar şi nici asupra finalizării litigiului actual aflat pe rolul instanţelor interne, în cadrul căruia reclamantul solicită recunoaşterea calităţii de proprietar asupra părţii din imobilul în litigiu care nu i-a fost încă restituită; cu toate acestea, Curtea nu consideră ca fiind nerezonabil să susţină că, având în vedere absenţa echităţii în cadrul procedurii în revendicare imobiliară, finalizată prin Hotărârea definitivă din 8 septembrie 1999, reclamantul a suferit pierderea unei şanse reale [Cauza *Pelissier şi Sassi c. Franţei* (GC), Cererea nr. 25.444/94, parag. 80, CEDH 1999-II, şi *Crişan c. României*, nr. 42.930/98, parag. 36, 27 mai 2003]. Pronunţându-se în echitate, aşa cum se prevede în art. 41, Curtea acordă reclamantului suma globală de 5.000 euro pentru toate prejudiciile.

B. Cheltuieli de judecată

50. Reclamantul solicită plata a 477,65 euro, sumă care i-a fost necesară pentru a preveni şi pentru a repara pretinsele încălcări ale Convenţiei. Întemeindu-se pe un decont amănunţit şi pe facturile corespunzătoare, reclamantul detaliază această sumă astfel:

a) 39,67 euro pentru cheltuieli de transport legate de recuperarea imobilului;

b) 18,52 euro pentru cheltuieli legate de notificarea autorităţilor administrative şi a Societăţii Comerciale M. cu privire la restituirea imobilului său;

c) 392,82 euro cu titlu de onorariu al avocaţilor care l-au reprezentat în faţa instanţelor interne;

d) 24,51 euro pentru cheltuieli legate de corespondenţa sa cu Curtea;

e) 2,13 euro pentru fotocopierea documentelor transmise Curţii.

51. Guvernul nu se opune la plata acestor cheltuieli.

52. Curtea observă că aceste cheltuieli sunt justificate prin documente doveditoare. Analizând solicitarea reclamantului în lumina principiilor degajate din jurisprudenţa sa, Curtea consideră ca fiind rezonabil să-i acorde reclamantului în întregime suma solicitată, mai precis 477,65 euro.

C. Majorări de întârziere

53. Curtea hotărăşte să aplice majorările de întârziere echivalente cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga 3 puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. hotărăşte că a fost încălcat art. 6 alin. 1 din Convenţie;

2. hotărăşte că nu este cazul să examineze capătul de cerere întemeiat pe art. 1 din Protocolul 1;

3. hotărăşte că:

a) statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 alin. 2 din Convenţie, suma de 5.000 euro (cinci mii euro) pentru prejudiciul material şi moral, şi 477,65 euro (patru sute şaptezeci şi şapte euro şi şaizeci şi cinci de cenţi), cu titlu de cheltuieli de judecată, sumă ce urmează a fi plătită în moneda naţională a statului pârât, la nivelul ratei de schimb aplicabile la momentul plăţii;

b) începând de la data expirării termenului amintit şi până la momentul efectuării plăţii, aceste sume vor fi majorate cu o dobândă simplă a cărei rată este egală cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga 3 puncte procentuale;

4. respinge celelalte capete de cerere de acordare a unei reparaţii echitabile.

2. Cauza *Străin şi alţii c. României* (hotărârea din 21 iulie 2005)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 57.001/00, introdusă împotriva României, prin care patru cetăţeni ai acestui stat, doamna D.S., domnul H.S., doamna F.S. şi doamna M.T. (*reclamanţi*) au sesizat Curtea la 22 noiembrie 1999, în temeiul art. 34 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (*Convenţia*).

2. Reclamanţii sunt reprezentaţi de doamna R.M., avocat la Timişoara. Guvernul român este reprezentat de agentul guvernamental, doamna R.R., din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. La 23 aprilie 2002, Curtea (Secţia a doua) a dispus comunicarea cererii către Guvern. În baza dispoziţiilor art. 29 alin. (3), aceasta a hotărât ca admisibilitatea şi fondul cauzei să fie examinate în acelaşi timp.

La 1 noiembrie 2004 Curtea a modificat componenţa secţiilor [art. 25 alin. (1) din regulament]. Prezenta cerere a fost repartizată Secţiei a treia astfel reorganizată [art. 52 alin. (1)].

În fapt

I. Circumstanţele cauzei

4. Reclamanţii s-au născut în anul 1914, respectiv 1920, 1921 şi 1945. Prima reclamantă locuieşte la Timişoara; al doilea reclamant îşi are domiciliul la Delemont (Elveţia); ceilalţi reclamanţi locuiesc în Arad.

5. Primii doi reclamanţi şi fratele lor decedat, M.S., ai cărui moştenitori sunt ceilalţi doi reclamanţi, erau proprietarii unui imobil situat în Arad. În anul 1950, statul intră în posesia imobilului, în temeiul Decretului de naţionalizare nr. 92/1950. Patru apartamente din imobil au fost renovate, în vederea închirierii.

6. La 27 septembrie 1993, primii doi reclamanţi şi M.S. intentează la Judecătoria Arad o acţiune în revendicare imobiliară împotriva Primăriei Arad şi a societăţii R., administrator al bunurilor aparţinând statului. În urma decesului lui M.S., moştenitorii săi, F.S. şi M.T., continuă acţiunea. Reclamanţii cereau să fie recunoscuţi drept proprietari ai imobilului şi ai terenului aferent, pe care statul, conform opiniei lor, şi-l atribuise în mod abuziv în anul 1950. Ei subliniau că,

[1] M. Of. nr. 2 din 2 februarie 2006.

în temeiul art. 2 din Decretul nr. 92/1950, bunurile aparținând persoanelor din anumite categorii sociale nu erau supuse naționalizării și că ei făceau parte din categoriile scutite. În consecință, naționalizarea imobilului în cauză fusese, conform opiniei lor, abuzivă și ilegală.

7. Prin Sentința din 12 aprilie 1994, Judecătoria Arad respinge acțiunea reclamanților, refuzând să se pronunțe pe fond, pe motivul că repararea prejudiciului pe care îl suferiseră nu putea interveni decât după adoptarea unei legi speciale, care urma să instituie măsuri reparatorii. Sentința a fost confirmată de Tribunalul Arad la 3 noiembrie 1995. Reclamanții atacă hotărârea cu apel.

8. În anul 1996, chiriașii apartamentelor care compun imobilul au depus cereri în vederea cumpărării locuințelor în temeiul Legii nr. 112/1995. Primăria Arad informează societatea R. că un litigiu era pendinte în privința dreptului de proprietate asupra imobilului și îi cere să nu procedeze la vânzarea apartamentelor în cauză.

9. În consecință, chiriașilor celor trei apartamente li s-a respins cererea de cumpărare, cu excepția lui H.D. (fost jucător de fotbal și vedetă internațională) și a soției sale, cărora societatea R. le-a vândut apartamentul nr. 3 la 18 decembrie 1996.

10. La 25 februarie 1997, Curtea de Apel Timișoara admite acțiunea reclamanților și retrimite cauza Judecătoriei Arad, cerându-i să se pronunțe pe fondul cauzei.

11. La 12 mai 1997, soții D. formulează o cerere de intervenție, întrucât ei erau proprietarii apartamentului nr. 3, de la vânzarea încheiată la 18 decembrie 1996.

12. Având în vedere această intervenție, reclamanții solicită Judecătoriei Arad să constate nulitatea vânzării apartamentului nr. 3. Conform opiniei lor, naționalizarea fiind abuzivă și ilegală, statul nu putea fi proprietarul legitim al bunului și, în consecință, nu putea să vândă o parte a acestuia în mod legal. Reclamanții au invocat, în special, art. 966 C. civ., conform căruia o obligație contractată în temeiul unei cauze false sau ilicite nu poate produce efecte.

13. La 7 iunie 1997, Judecătoria Arad a hotărât că naționalizarea imobilului a fost ilegală și că reclamanții deveneau din acel moment proprietarii legitimi. Instanța a respins totuși cererea de anulare a vânzării încheiate între stat și soții D., pe motivul că aceștia din urmă erau cumpărători de bună-credință.

14. Reclamanții au formulat apel împotriva sentinței. La 28 noiembrie 1997, Tribunalul Arad admite apelul și trimite cauza la Judecătorie pentru rejudecare.

15. Prin Sentința din 6 iulie 1998, Judecătoria Arad reține că naționalizarea imobilului a fost ilegală, recunoaște reclamanților calitatea de proprietari ai acestuia și constată nulitatea contractului de vânzare încheiat între stat și soții D.

16. La 2 februarie 1999, Tribunalul Arad admite apelul soților D. și respinge acțiunea reclamanților, reținând că naționalizarea fusese legală și, în consecință, și vânzarea apartamentului nr. 3 de către stat era legală.

17. Reclamanții formulează recurs asupra căruia Curtea de Apel Timișoara se pronunță prin Hotărârea din 30 iunie 1999. Instanța admite parțial recursul reclamanților, în sensul că reține naționalizarea ca ilegală și constată că aceștia din urmă rămăseseră proprietarii legitimi ai bunului. Cu toate acestea, respinge recursul în partea privind nulitatea vânzării apartamentului nr. 3, reținând că statul era proprietarul prezumat al bunului în momentul vânzării, în pofida bunului care era pendinte în fața instanțelor. În plus, acuză că Legea nr. 112/1995, ce a servit drept bază legală a vânzării bunurilor, nu prevede sancțiuni în cazul vânzării unui bun care face obiectul unui litigiu în instanță. Curtea de apel nu a răspuns argumentului reclamanților extras din teoria îmbogățirii fără just temei (parag. 27 de mai jos).

18. La 20 august 2001, reclamanții cer din nou Judecătoriei Arad să anuleze vânzarea apartamentului nr. 3, precizând că legea fusese încălcată de cumpărători. Acțiunea a fost respinsă la 13 decembrie 2001, pe motivul autorității lucrului judecat.

II. Dreptul intern pertinent

19. Dispozițiile pertinente din Decretul nr. 92/1950 privind naționalizarea anumitor bunuri imobile sunt următoarele:

Articolul 1: „(...) Pentru asigurarea unei bune gospodăriri a fondului de locuințe supuse degradării din cauza sabotajului marii burghezii și a exploatatorilor care dețin un mare număr de imobile.

Se naționalizează imobilele prevăzute în listele anexe, (...), care fac parte integrantă din prezentul decret și la a căror alcătuire s-a ținut seama de următoarele criterii:

1. Imobilele clădite care aparțin foștilor industriași, foștilor moșieri, foștilor bancheri, foștilor mari comercianți și celorlalte elemente ale marii burghezii.

2. Imobilele clădite care sunt deținute de exploatatorii de locuințe”.

Articolul II: „Nu intră în prevederile decretului de față și nu se naționalizează imobilele proprietatea muncitorilor, funcționarilor, micilor meseriași, intelectualilor profesioniști și pensionarilor".

20. Articolele pertinente ale Legii nr. 112 din 23 noiembrie 1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului, intrată în vigoare la 29 ianuarie 1996, sunt formulate astfel:

Articolul 1: „Foștii proprietari – persoane fizice – ai imobilelor cu destinația de locuințe, trecute ca atare în proprietatea statului sau a altor persoane juridice, după 6 martie 1945, cu titlu, și care se aflau în posesia statului sau a altor persoane juridice la data de 22 decembrie 1989, beneficiază de măsurile reparatorii prevăzute de prezenta lege.

De prevederile alin. (1) beneficiază și moștenitorii foștilor proprietari, potrivit legii".

Articolul 2: „Persoanele prevăzute la art. 1 beneficiază de restituirea în natură, prin redobândirea dreptului de proprietate asupra apartamentelor în care locuiesc în calitate de chiriași sau a celor care sunt libere, iar pentru celelalte apartamente primesc despăgubiri în condițiile art. 12".

Articolul 9: „Chiriașii titulari de contract ai apartamentelor ce nu se restituie în natură foștilor proprietari sau moștenitorilor acestora pot opta, după expirarea termenului prevăzut la art. 14, pentru cumpărarea acestor apartamente cu plata integrală sau în rate a prețului".

Articolul 14: „Persoanele îndreptățite la restituirea în natură a apartamentelor sau, după caz, la acordarea de despăgubiri vor depune cereri în acest sens, în termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a legii".

21. La 23 ianuarie 1996, guvernul adoptă Hotărârea nr. 20/1996 de aplicare a Legii nr. 112/1995. În conformitate cu această hotărâre, erau considerate bunuri imobile, asupra cărora statul avea drept de proprietate, imobilele intrate în patrimoniul statului în mod legal. De asemenea, hotărârea preciza că Legea nr. 112/1995 nu era aplicabilă imobilelor care intraseră în patrimoniul statului în absența unei dispoziții legale care să constituie temeiul juridic al dreptului de proprietate a statului.

22. La 18 februarie 1997, guvernul adoptă H.G. nr. 11/1997, care completa H.G. nr. 20/1996. Art. 1 alin. (3) din H.G. nr. 11/1997 definește bunurile dobândite de stat în baza Decretului nr. 92/1950 ca fiind cele dobândite cu respectarea decretului respectiv și pentru care exista identitate între persoana înscrisă ca proprietar pe listele menționând bunurile supuse naționalizării și adevăratul proprietar al bunului la data naționalizării.

23. Dispozițiile pertinente ale Legii nr. 10/2001 din 14 februarie 2001 privind regimul juridic al bunurilor imobile preluate abuziv de stat în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989 prevăd următoarele:

Articolul 1: „(1) Imobilele preluate în mod abuziv de stat, de organizațiile cooperatiste sau de orice alte persoane juridice în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, precum și cele preluate de stat în baza Legii nr. 139/1940 asupra rechizițiilor și nerestituite, se restituie, în natură, în condițiile prezentei legi.

(2) În cazurile în care restituirea în natură nu este posibilă se vor stabili măsuri reparatorii prin echivalent. Măsurile reparatorii prin echivalent vor consta în compensare cu alte bunuri sau servicii (...), în acordare de acțiuni la societăți comerciale tranzacționate pe piața de capital, de titluri de valoare nominală folosite exclusiv în procesul de privatizare sau de despăgubiri bănești".

Articolul 21: „Persoana îndreptățită va notifica în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi persoana juridică deținătoare, solicitând restituirea în natură a imobilului. În cazul în care sunt solicitate mai multe imobile, se va face câte o notificare pentru fiecare imobil".

Articolul 40: „Pe baza evaluării despăgubirilor bănești, în termen de un an de la expirarea termenului de 6 luni prevăzut de lege pentru depunerea notificărilor, prin lege specială se vor reglementa modalitățile, cuantumul și procedurile de acordare a despăgubirilor bănești, care pot fi plafonate".

Articolul 46: „Actele juridice de înstrăinare, inclusiv cele făcute în cadrul procesului de privatizare, având ca obiect imobile preluate fără titlu valabil, sunt lovite de nulitate absolută, în afară de cazul în care actul a fost încheiat cu bună-credință".

24. Dispozițiile pertinente ale Decretului-lege nr. 115/1938 pentru unificarea dispozițiilor privitoare la cărțile funciare prevăd următoarele:

Articolul 17: „Drepturile reale asupra imobilelor se vor dobândi numai dacă între cel care dă și cel care primește dreptul este acord de voință asupra constituirii sau strămutării, în temeiul unei cauze arătate, iar constituirea sau strămutarea a fost înscrisă în cartea funciară".

Articolul 26: „Drepturile reale se vor dobândi fără înscriere în cartea funciară din cauză de moarte, accesiune, vânzare silită și

expropriere; titularul nu va putea însă dispune de ele prin carte funciară, decât după ce s-a făcut înscrierea".

Articolul 33: „Cuprinsul cărţii funciare, cu excepţia îngrădirilor şi excepţiunilor legale, se consideră exact în folosul aceluia care a dobândit prin act juridic cu titlu oneros vreun drept real, dacă în momentul dobândirii dreptului n-a fost notată în cartea funciară vreo acţiune prin care se contestă cuprinsul ei sau dacă n-a cunoscut pe altă cale această inexactitate".

25. Articolul 966 C. civ. dispune:

„Obligaţia fără cauză sau fondată pe o cauză falsă, sau nelicită, nu poate avea nici un efect".

26. În dreptul român acţiunea în revendicare este unul dintre principalele mijloace de protecţie a dreptului de proprietate. Acţiunea nu este reglementată ca atare prin lege, ci s-a dezvoltat ca o creaţie jurisprudenţială. Acţiunea în revendicare se defineşte ca acţiunea reală prin care proprietarul neposesor cere restituirea bunului persoanei care îl posedă. Principalul efect al unei acţiuni în revendicare este că instanţa care admite o atare acţiune confirmă dreptul de proprietate al reclamantului, cu efect retroactiv, şi îl obligă pe pârât să restituie bunul. Dacă restituirea în natură nu este posibilă, obligaţia restituirii se înlocuieşte cu obligaţia restituirii în echivalent, adică de despăgubire (vezi, de exemplu, Liviu Pop, Dreptul de proprietate şi dezmembrămintele sale, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, pp. 278-279; Ion Dogaru şi T. Sâmbrian, Elementele dreptului civil, vol. 2, Drepturile reale, Ed. Oltenia, Craiova, 1994, p. 160).

27. Sistemele bazate pe dreptul român cunosc regula echitabilă conform căreia dacă o persoană se îmbogăţeşte fără just temei în detrimentul alteia, aceasta din urmă poate cere o compensaţie egală cu profitul primei persoane (Francois Terre, Philippe Simmler şi Yves Lequette, Droit civil: les obligations[1]), Precis Dalloz, ediţia a 5-a, 1993, pp. 278-290; Ion Filipescu, Drept civil: Teoria generală a obligaţiilor, Ed. Actami, Bucureşti 1994, p. 98). Dacă o acţiune întemeiată pe răspunderea civilă delictuală îi permite victimei să obţină reparaţia exactă a prejudiciului suferit din vina părţii îmbogăţite, în acţiunea întemeiată pe îmbogăţirea fără just temei, păgubitul nu poate pretinde decât cuantumul profitului obţinut de adversarul său, cu condiţia ca patrimoniul îmbogăţitului să se mărească, fără cauză legitimă, pe seama patrimoniului altei persoane (Francois Terre, Philippe Simmler şi Yves Lequette, Droit civil: les obligations, citat anterior, p. 744; Ion Filipescu, Drept civil: obligaţii, citat anterior, p. 98).

În drept

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1

28. Reclamanţii invocă faptul că vânzarea apartamentului unui terţ, care a fost validată prin Hotărârea Curţii de Apel Timişoara din 30 iunie 1999 şi fără a beneficia de o despăgubire, a încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1, redactat astfel:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internaţional.

Dispoziţiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosinţa bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuţii sau a amenzilor".

A. Referitor la admisibilitate

29. Curtea constată că plângerea nu este vădit neîntemeiată, în sensul art. 35 alin. (3) din Convenţie. În plus, observă că nu există nici un alt motiv de inadmisibilitate şi o declară deci admisibilă.

B. Pe fond

30. Guvernul consideră că reclamanţii nu dispuneau de un „bun" în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, întrucât dreptul lor de proprietate nu fusese recunoscut prin hotărâre judecătorească definitivă, înaintea vânzării bunului unor terţi. În acest sens, el invocă cauzele *Malhous c. Republicii Cehe* (decizie) (Cererea nr. 33.071/96, CEDO 2000-XII) şi *Constandache c. României* (Cererea nr. 46.312/99, Decizia din 11 iunie 2002). Acesta subliniază că imobilul respectiv fusese naţionalizat în conformitate cu Decretul nr. 92/1950, astfel încât nu se afla în patrimoniul reclamanţilor în momentul introducerii acţiunii în revendicare imobiliară la Judecătoria Arad, la 27 septembrie 1993. În plus, persoanele interesate au omis să-şi înscrie dreptul de proprietate în cartea funciară înainte de vânzarea bunului de către stat. Or, în conformitate cu Legea nr. 115/1938, pentru unificarea dispoziţiilor privitoare la cărţile funciare aplicabilă în Transilvania, o atare omisiune echivalează cu absenţa dreptului.

31. Guvernul consideră că, în orice situație, reclamanții puteau obține despăgubiri în temeiul Legii nr. 10/2001.

32. Reclamanții subliniază că, în Decizia definitivă din 30 iunie 1999, Curtea de Apel Timișoara a recunoscut, cu efect retroactiv, nelegalitatea naționalizării bunului lor și deci legitimitatea lor ca proprietari.

33. Ei consideră că jurisprudența Brumărescu (cauza *Brumărescu c. României* [GC], Cererea nr. 28.342/95, parag. 65, CEDO 1999-VII) este pertinentă în speță și că instanțele nu pot refuza să se pronunțe asupra despăgubirilor ce li se cuvin în temeiul privării de proprietate, fără a li se încălca dreptul de acces la instanță garantat de art. 6 alin. (1) din Convenție.

34. Reclamanții evidențiază faptul că privarea de proprietate pe care o invocă rezultă din vânzarea de către stat a apartamentului nr. 3 revendicat de ei, în privința căruia o procedură era pendinte în momentul înstrăinării. În conformitate cu Legea nr. 112/1995, în temeiul căreia s-a încheiat vânzarea, statul nu putea vinde decât bunurile pe care le-a dobândit în mod legal. Or, procedura angajată de reclamanți s-a finalizat cu recunoașterea nelegalității naționalizării, deci cu recunoașterea, cu efect retroactiv, a dreptului lor de proprietate asupra apartamentului. Dat fiind faptul că, la data vânzării, reclamanții formulaseră deja acțiune în justiție împotriva statului, prin care invocau nelegalitatea naționalizării, și că existența procedurii fusese notată în cartea funciară, vânzarea nu putea fi legală. Ei invocă drept probă a nelegalității vânzării faptul că celelalte apartamente din imobil nu au fost vândute chiriașilor tocmai pe motivul că o acțiune era pendinte pe rolul instanței. Aceste apartamente au fost restituite reclamanților, ca o consecință a acțiunii în revendicare. Numai în virtutea influenței chiriașului apartamentului nr. 3, H.D., apartamentul i-a fost vândut acestuia în mod ilegal.

În consecință, Hotărârea Curții de Apel din 30 iunie 1999, care a respins capătul de cerere privind restituirea apartamentului, în pofida recunoașterii dreptului de proprietate al reclamanților, echivalează cu o expropriere.

35. Reclamanții subliniază că, în momentul introducerii cererii la Curte, Legea nr. 10/2001 nu fusese încă adoptată. Legea neputând produce efecte pentru trecut, eventuala despăgubire pe care o puteau pretinde în temeiul acesteia nu putea compensa prejudiciul suferit pentru perioada până la acordarea despăgubirii respective. Ei precizează că, oricum, despăgubirile prevăzute de Legea nr. 10/2001 constau în atribuirea de acțiuni la diferite întreprinderi de stat, ceea ce este mult sub valoarea bunului. Or, în temeiul acțiunii în revendicare, ei ar avea dreptul la restituirea în natură sau în orice caz la o reparație reprezentând valoarea bunului.

36. După cum a precizat în repetate rânduri, Curtea amintește că art. 1 din Protocolul nr. 1 conține trei norme distincte: „prima, care se exprimă în prima teză a primului alineat și are un caracter general, enunță principiul respectării proprietății; a doua, figurând în a doua teză a aceluiași alineat, se referă la privațiunea de proprietate și o supune anumitor condiții; în ceea ce o privește pe a treia, consemnată în al doilea alineat, ea recunoaște statelor prerogativa, între altele, de a reglementa folosința bunurilor în conformitate cu interesul general (...). Totuși, între aceste reguli există o interdependență. Cea de a doua și a treia regulă se referă la exemple specifice de atingere ale dreptului de proprietate; în consecință, trebuie interpretate în conformitate cu principiul consacrat de prima" (vezi, între altele, Hotărârea *James și alții c. Regatului Unit*, din 21 februarie 1986, seria A nr. 98, pp. 29-30, parag. 37, care reia în parte termenii analizei pe care a dezvoltat-o Curtea în Hotărârea *Sporrong și Lonnroth c. Suediei* din 23 septembrie 1982, seria A nr. 52, p. 24, parag. 61; vezi, de asemenea, hotărârile *Sfintele mânăstiri c. Greciei*, din 9 decembrie 1994, seria A nr. 301-A, p. 31, parag. 56, și cauza *Latridis c. Greciei* [GC], Cererea nr. 31.107/1996, parag. 55, CEDO 1999-II).

1. Cu privire la existența unui bun

37. Curtea notează că părțile au opinii diferite privind chestiunea de a ști dacă reclamanții erau sau nu titularii unui bun susceptibil de a fi protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1. În consecință, Curtea este chemată să hotărască dacă situația juridică în care s-au regăsit reclamanții aparține domeniului de aplicare a art. 1.

38. Ea observă că reclamanții au introdus o acțiune în revendicare imobiliară pentru a se constata nelegalitatea naționalizării bunului lor și pentru a obține restituirea acestuia. În hotărârea definitivă din 30 iunie 1999, Curtea de Apel Timișoara a stabilit că bunul în cauză fusese naționalizat cu încălcarea Decretului de naționalizare nr. 92/1950, a constatat că reclamanții erau proprietarii legitimi și a dispus restituirea bunului imobil în cvasitotalitatea sa. Totuși Curtea de Apel a refuzat să dispună restituirea apartamentului. Cu toate acestea, dreptul de proprietate recunoscut ca atare – cu efect retroactiv – privind imobilul, inclusiv asupra apartamentului nr. 3, nu era revo-

cabil; de altfel, acesta nu a fost infirmat sau contestat până în prezent. Din acel moment, Curtea consideră că reclamanţii aveau un bun, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1.

2. Cu privire la existenţa unei ingerinţe

39. Curtea aminteşte că instanţele naţionale au constatat că naţionalizarea imobilului aparţinând reclamanţilor fusese nelegală (parag. 17 şi 34 de mai sus). Or, revânzând unor terţi unul dintre apartamentele imobilului, înainte ca problema legalităţii naţionalizării să fi fost tranşată definitiv de instanţe, statul i-a privat pe reclamanţi de orice posibilitate de a intra în posesie (cauza *Guillemin c. Franţei*, Hotărârea din 21 februarie 1997, Culegere de hotărâri şi decizii 1997-I, p. 164, parag. 54). În consecinţă, Curtea de Apel, deşi constatase nelegalitatea naţionalizării şi, pe cale de consecinţă, dreptul de proprietate al reclamanţilor, a refuzat să dispună restituirea apartamentului nr. 3 către reclamanţi, având în vedere vânzarea bunului încheiată între timp. Astfel, a confirmat în mod definitiv imposibilitatea reclamanţilor de a-şi recupera bunul în cauză.

40. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că imposibilitatea reclamanţilor de a reintra în posesia apartamentului constituie, fără îndoială, o ingerinţă în dreptul lor de proprietate.

3. Cu privire la justificarea ingerinţei

41. Rămâne de analizat dacă ingerinţa constatată de Curte a încălcat sau nu art. 1 din Protocolul nr. 1.

42. Pentru a hotărî dacă a avut loc privare de bun, în sensul celei de-a doua norme, trebuie să verificăm nu numai dacă este vorba de o deposedare sau expropriere formală, dar şi să privim dincolo de aparenţe şi să analizăm realităţile situaţiei în litigiu. Întrucât Convenţia protejează drepturi „concrete şi efective", trebuie constatat dacă situaţia respectivă echivalează cu o expropriere în fapt (cauza *Sporrong şi Lonnroth*, citată anterior, pp. 24-25, parag. 63; cauza *Vasilescu c. României*, Hotărârea din 22 mai 1998, Culegere 1998-III, p. 1.078, parag. 51; cauza *Brumărescu*, citată anterior, parag. 76).

43. Curtea subliniază că situaţia creată prin jocul combinat al vânzării apartamentului şi al Hotărârii Curţii de Apel Timişoara din 13 iunie 1999 – care a confirmat dreptul de proprietate al reclamanţilor asupra bunului în ansamblul său, refuzând în acelaşi timp să dispună restituirea apartamentului nr. 3 – a avut ca efect privarea reclamanţilor de beneficiul părţii din hotărâre care le stabileşte dreptul de proprietate asupra apartamentului. Reclamanţii nu mai aveau posibilitatea de a intra în posesia bunului, de a-l vinde şi de a-l lăsa moştenire, de a consimţi la donarea bunului sau de a dispune de acesta în alt mod. În aceste condiţii, Curtea constată că situaţia a avut drept efect privarea reclamanţilor de bunul lor, în sensul celei de-a doua teze din primul alineat al art. 1 din Protocolul nr. 1.

44. O privare de proprietate aparţinând celei de-a doua norme nu poate fi justificată decât dacă se demonstrează, în special, că a intervenit pentru o cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege. În plus, orice ingerinţă în folosirea proprietăţii trebuie să răspundă criteriului proporţionalităţii. Curtea reaminteşte că trebuie menţinut un just echilibru între cerinţele interesului general al comunităţii şi imperativele apărării drepturilor fundamentale ale individului. Preocuparea de a asigura un atare echilibru este inerentă ansamblului Convenţiei. Acest echilibru ce trebuie protejat ar fi distrus dacă individul respectiv ar suporta o sarcină specială şi exorbitantă (cauza *Sporrong şi Lonnroth*, citat anterior, pp. 26-28, parag. 69-74).

a) „prevăzută de lege"

45. Art. 1 din Protocolul nr. 1 cere, înainte de toate şi mai ales, ca ingerinţa autorităţii publice în dreptul de proprietate asupra bunurilor să fie legală (*Latridis*, citată anterior, parag. 58).

Principiul legalităţii înseamnă, de asemenea, existenţa unor norme de drept intern, suficient de accesibile şi previzibile (cauza *Hentrich c. Franţei*, Hotărârea din 22 septembrie 1994, seria A nr. 296-A, pp. 19-20, parag. 42, şi cauza *Lithgow şi alţii c. Regatului Unit*, Hotărârea din 8 iulie 1986, seria A nr. 102, p. 47, parag. 110). Cu toate acestea, Curtea se bucură de o competenţă limitată pentru a verifica respectul dreptului intern (cauza *Hakansson şi Sturreson c. Suediei*, Hotărârea din 21 februarie 1990, seria A nr. 171-A, p. 16, parag. 47).

46. Curtea observă că dreptului român, în vigoare la data faptelor, inclusiv jurisprudenţei, îi lipsea claritatea în privinţa consecinţelor recunoaşterii dreptului de proprietate al unui particular asupra unui bun care se afla în patrimoniul statului, dar fusese vândut de statul posesor unui terţ.

47. Ea notează că, în perioada faptelor, se puteau distinge două situaţii privind posibilităţile de restituire a locuinţelor pe care regimul comunist le transferase în patrimoniul statului prin preluare din patrimoniul particularilor:

a) cazul în care statul poseda un titlu de proprietate (cu titlu). Cadrul legal al acestui tip de situaţie era definit de Legea nr. 112/1995,

lex specialis, în materie derogând de la dreptul comun pe care îl stabilește Codul civil (art. 24 din lege). Această lege, care a fost înlocuită la 8 februarie 2001 cu Legea nr. 10/2001, instituia o comisie administrativă însărcinată cu examinarea cererilor de restituire. Tot prin derogare de la dreptul comun, art. 9 din Legea nr. 112/1995 acorda statului locator dreptul de a vinde chiriașilor locuințele pe care le ocupau. Tot în conformitate cu art. 9, vânzarea bunurilor către chiriași nu putea avea loc decât după o perioadă de 6 luni, în cursul căreia foștii proprietari puteau cere restituirea bunului sau despăgubiri.

Conform Curții, o atare dispoziție avea drept scop, în mod evident, să evite vânzarea unui bun pentru care fusese depusă o cerere de restituire, înainte de luarea unei hotărâri de restituire. Cu toate acestea, Curtea notează că art. 9 nu cuprinde nici o dispoziție explicită și precisă privind cazul unei vânzări către chiriași care să intervină după expirarea termenului de 6 luni și înainte de adoptarea unei hotărâri administrative privind cererea de restituire;

b) cazul în care statul nu poseda titlul de proprietate relativ la bun (fără titlu). Înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001, acest tip de situație era reglementat de dreptul comun, adică de dispozițiile Codului civil în materie de proprietate, inclusiv de jurisprudența referitoare la acțiunea în revendicare imobiliară.

Din acest punct, Curtea observă că nici o altă dispoziție internă nu acorda statului dreptul de a vinde un bun care se găsea de facto în patrimoniul său, așadar pentru care nu exista titlu, sau un bun care făcea obiectul unei acțiuni în justiție având drept scop stabilirea inexistenței unui atare titlu, întrucât Legea nr. 112/1995 nu se aplică decât în situația bunurilor pentru care statul avea titlu de proprietate. De altfel, nici reclamanții și nici Guvernul nu au pretins că vânzarea către un particular a unui bun confiscat sau naționalizat de facto avea în perioada faptelor o bază legală.

48. În speță, Curtea notează că acțiunea în revendicare introdusă de reclamanți la instanțe se întemeia pe Codul civil și era menită să probeze inexistența, din punct de vedere legal, a titlului de proprietate a statului. În consecință, reține că persoanele interesate puteau considera în mod legitim că bunul lor nu cădea sub incidența Legii nr. 112/1995, *lex specialis*, și că, în consecință, bunul respectiv nu putea fi scos la vânzare de statul contractant. Acesta este exact motivul pe care l-au avansat autoritățile din Arad atunci când au refuzat să vândă cea mai mare parte a apartamentelor care făceau parte din imobilul reclamanților (parag. 8 și 9 de mai sus).

În consecință, Curtea are dificultăți în a percepe coerența dintre, pe de o parte, refuzul autorităților locale ale orașului Arad – întemeiat pe dreptul intern – de a vinde apartamentele care compun bunul, atât timp cât problema legalității naționalizării nu a fost tranșată de justiție, și, pe de altă parte, hotărârea acelorași autorități de a face o excepție, vânzând apartamentul nr. 3, și Hotărârea Curții de Apel din 20 iunie 1999 confirmând legalitatea vânzării și constatând în același timp nelegalitatea privării de proprietate, suferită în anul 1950.

49. Cu toate acestea, având în vedere marja de apreciere a autorităților naționale și în special a instanțelor judecătorești în interpretarea și aplicarea legii interne, Curtea consideră că nu se poate pronunța categoric asupra problemei de a ști dacă vânzarea de către stat a bunului reclamanților era „prevăzută de lege", adică dacă dreptul intern în materie răspunde exigențelor de previzibilitate și precizie, și dacă interpretarea dată în cauză de instanțe era sau nu arbitrară.

Așadar, Curtea se va întemeia pe principiul că ingerința în cauză era „prevăzută de lege".

Cu toate acestea, Curtea este chemată să verifice dacă modul în care se interpretează și se aplică dreptul intern, chiar în cazul respectării cerințelor legale, are efecte conforme cu principiile Convenției. În această optică, elementul de incertitudine prezent în lege și marja largă de manevră pe care aceasta din urmă o conferă autorităților se vor analiza pentru a stabili conformitatea măsurii litigioase cu exigențele justului echilibru.

b) Scopul ingerinței

50. În ceea ce privește scopul ingerinței, Guvernul nu a prezentat nici o justificare. Cu toate acestea, Curtea este gata să considere că, în împrejurările date, ingerința respectivă viza un scop legitim, și anume, protejarea drepturilor altuia – „altul" fiind aici cumpărătorul de bună-credință –, având în vedere principiul securității raporturilor juridice.

c) Proporționalitatea ingerinței

51. O măsură care reprezintă o ingerință în dreptul de proprietate trebuie să asigure un just echilibru între cerințele de interes general ale comunității și imperativele protejării drepturilor fundamentale ale individului (vezi, între altele, cauza *Sporrong și Lonnroth*, citată anterior, p. 26, parag. 69). Preocuparea de a asigura un atare echilibru se reflectă în structura art. 1 din Protocolul nr. 1 în totalitate, așadar și în a doua teză care trebuie citită în conformitate cu principiul consacrat de prima. În special, trebuie să existe un raport rezonabil de pro-

porționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat de orice măsură care privează o persoană (cauza *Pressos Compania Naviera S.A. și alții c. Belgiei*, Hotărârea din 20 noiembrie 1995, seria A nr. 332, p. 23, parag. 38).

52. Pentru a determina dacă măsura litigioasă respectă justul echilibru necesar și, în special, dacă nu obligă reclamanții să suporte o sarcină disproporționată, trebuie să se ia în considerare modalitățile de compensare prevăzute de legislația națională. În această privință, Curtea a statuat deja că, fără plata unei sume rezonabile în raport cu valoarea bunului, privarea de proprietate constituie, în mod normal, o atingere excesivă și că lipsa totală a despăgubirilor nu poate fi justificată în domeniul art. 1 din Protocolul nr. 1 decât în împrejurări excepționale (cauza *Sfintele mănăstiri*, citată anterior, p. 35, parag. 71; cauza *Ex-regele Greciei și alții c. Greciei* [GC], Cererea nr. 25.701/1994, parag. 89, CEDO 2000-XII; cauza *Broniowski c. Poloniei* [GC], Cererea nr. 31.443/1996, parag. 176, CEDO-V).

53. În orice caz, după cum s-a pronunțat deja Curtea, dacă o reformă radicală a sistemului politic și economic al unei țări sau situația sa financiară poate justifica, în principiu, limitări draconice ale despăgubirilor, atare circumstanțe nu pot fi formulate în detrimentul principiilor fundamentale care decurg din Convenție, cum ar fi principiul legalității și cel al autorității și efectivității puterii judecătorești (cauza *Broniowski*, citată anterior, parag. 175, 183 și 184). Cu atât mai mult, absența totală a despăgubirilor nu se poate justifica nici măcar în context excepțional, în prezența unei atingeri aduse principiilor fundamentale consacrate prin Convenție.

54. În speță, Curtea notează că nici o dispoziție a legii interne nu prevede cu claritate și certitudine consecințele vânzării bunului unui particular de către stat unui terț de bună-credință. Mai exact, dreptul intern nu oferă răspuns clar și precis întrebării de a ști dacă și în ce mod poate fi despăgubit proprietarul privat astfel de bunul său.

Într-adevăr, acțiunea în revendicare, așa cum este prezentată de doctrină, pare să atribuie statului-vânzător, care se găsește în imposibilitatea de a restitui bunul, obligația de despăgubire integrală (parag. 26 de mai sus), teoria îmbogățirii fără just temei absolvindu-l pe vânzătorul astfel îmbogățit de orice obligație de despăgubire atunci când îmbogățirea este consecința unui act juridic (în speță, o vânzare).

În afară de aceasta, acțiunea în răspundere civilă delictuală nu poate fi angajată în lipsa culpei celui care a cauzat prejudiciul respectiv (parag. 27 de mai sus). În speță, concluzia curții de apel, con-

form căreia vânzarea era legală, întrucât părțile erau de bună-credință, exclude așadar, în principiu, o răspundere din culpa statului.

55. În rezumat, într-un caz asemănător cu cel al reclamanților este îndoielnic că la momentul faptelor dreptul intern ar fi prevăzut vreo despăgubire. De altfel, Guvernul nu a susținut că persoanele interesate dispuneau de o atare posibilitate în dreptul intern și nici nu a afirmat existența unei jurisprudențe interpretând sau aplicând legea internă în sensul existenței unei modalități de despăgubire.

56. În schimb, Guvernul susține că Legea nr. 10/2001 a oferit reclamanților dreptul la despăgubire.

În această privință, Curtea constată în primul rând că, la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 10/2001, la data de 8 februarie 2001, reclamanții erau deja privați de bunul lor fără a primi vreo despăgubire din luna iunie 1999 și că, în plus, ei sesizaseră Curtea din luna noiembrie 1999.

În al doilea rând, ea precizează că art. 1 din Legea nr. 10/2001 acordă dreptul la restituire sau la despăgubire persoanelor deposedate abuziv de bunul lor între 6 martie 1945 și 22 decembrie 1989 (parag. 23 de mai sus). Cu toate acestea, legea nu cuprinde nici o dispoziție specifică privind dreptul la despăgubire, în caz de recunoaștere pe cale judecătorească a caracterului abuziv al privării, atunci când această recunoaștere a intervenit înaintea intrării în vigoare a legii, precum și în cazul în care privarea de proprietate a rezultat din vânzarea bunului intervenită după 22 decembrie 1989, așa cum se prezintă cazul în speță.

Presupunând totuși că Legea nr. 10/2001 constituie baza legală pentru o cerere de despăgubire, după cum susține Guvernul, Curtea observă că art. 21 din lege precizează că o viitoare lege va stabili modalitățile, suma și procedurile de despăgubire (parag. 23 de mai sus). Or, până în prezent, nu s-a votat nici o lege de despăgubire. În consecință, Curtea consideră că Legea nr. 10/2001 nu oferă reclamanților posibilitatea de a obține despăgubiri pentru privarea de proprietate în cauză.

57. Rămâne de stabilit dacă lipsa totală a despăgubirilor se poate justifica având-se în vedere circumstanțele speței.

58. Pe de o parte, nici o circumstanță excepțională nu a fost invocată de Guvern pentru a justifica lipsa totală a despăgubirilor.

Pe de altă parte, statul a vândut bunul în timp ce era dat în judecată de reclamanți, care se considerau victimele unei naționalizări abuzive, și în timp ce refuza să vândă celelalte apartamente situate în

acelaşi imobil. Conform Curţii, o atare atitudine a statului nu se poate justifica prin nici o cauză generală de utilitate publică, chiar dacă este de ordin politic, social sau financiar, şi nici de interesele societăţii în ansamblu. Nu numai că o atare atitudine a dat naştere unei discriminări între diferiţii chiriaşi care doreau să achiziţioneze apartamentele respective, dar, în plus, era de natură să compromită caracterul efectiv al puterii judecătoreşti sesizate de reclamanţi, în vederea protejării dreptului de proprietate pretins asupra imobilului în cauză.

59. În consecinţă, având în vedere atingerea adusă prin această privare principiilor fundamentale de nediscriminare şi de preeminenţă a dreptului care rezultă din Convenţie, lipsa totală a despăgubirilor le-a impus reclamanţilor o sarcină disproporţionată şi excesivă, incompatibilă cu dreptul lor de proprietate garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1.

În consecinţă, în speţă, dispoziţia amintită a fost încălcată.

II. Referitor la pretinsa încălcare a art. 6 alin. (1) din Convenţie

A. Durata procedurii

60. Reclamanţii se plâng de durata procedurii privind bunul lor imobil, care a început la 27 septembrie 1993 şi s-a încheiat definitiv prin Hotărârea din 30 iunie 1999. Ei consideră că durata este în contradicţie cu dispoziţiile art. 6 alin. (1) din Convenţie, care dispune:

„Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale (...) într-un termen rezonabil de către o instanţă, (...) care va hotărî (...) asupra contestaţiei sale asupra drepturilor şi obligaţiilor sale cu caracter civil (...)".

1. Cu privire la admisibilitate

61. Curtea constată că plângerea nu este vădit neîntemeiată, în sensul art. 35 alin. (3) din Convenţie. În plus, consideră că nu există nici un alt motiv de inadmisibilitate. Aşadar, Curtea declară cererea admisibilă.

2. Pe fond

a) Perioadă de luat în calcul

62. Curtea constată că procedura a început la 27 septembrie 1993 prin sesizarea Judecătoriei Arad şi s-a încheiat la 30 iunie 1999 prin hotărârea definitivă a Curţii de Apel Timişoara. Aşadar, a durat aproape 6 ani.

63. Cu toate acestea, România a ratificat Convenţia la 20 iunie 1994, iar perioada anterioară acestei date iese de sub competenţa *ratione temporis* a Curţii. În plus, Curtea nu poate lua în considerare decât perioada de aproximativ 5 ani care s-a scurs de la intrarea în vigoare a Convenţiei referitoare la România, la 20 iunie 1994, chiar dacă va lua în considerare stadiul atins de procedură la data respectivă (vezi, de exemplu, cauza *Humen c. Poloniei* [GC], Cererea nr. 26.614/1995, parag. 58-59, 15 octombrie 1999).

b) Caracterul rezonabil al procedurii

64. Guvernul consideră că cerinţa de celeritate prevăzută în art. 6 alin. (1) din Convenţie nu a fost încălcată, având în vedere faptul că această cauză a fost examinată de 7 instanţe succesive. Conform acestuia, cauza prezenta un anume grad de complexitate, întrucât se referea la un imobil naţionalizat şi, în consecinţă, impunea analizarea mai multor probleme: înscrierile în cartea funciară şi interpretarea diferitelor expresii folosite de lege în acest context, şi anume „naţionalizare cu titlu" şi „naţionalizare fără titlu". În plus, în acea perioadă au intervenit modificări legislative, ceea ce a făcut examinarea şi mai complexă. Invocând în această privinţă cauzele *Calvelli şi Ciglio c. Italiei* [GC], Cererea nr. 32.967/1996, parag. 65-66, CEDO 2002-I) şi *Constandache c. României* (hotărâre citată anterior), precum şi faptul că în faţa fiecăreia dintre cele 7 instanţe procedura a avut o durată rezonabilă, Guvernul concluzionează în sensul respectării caracterului rezonabil al perioadei luate în considerare. În ceea ce priveşte conduita reclamanţilor, acesta consideră că retrimiterile succesive solicitate de părţi – inclusiv reclamanţii – pentru a angaja un avocat, a-şi pregăti apărarea sau pentru a cere intervenţia moştenitorilor, sunt la originea întârzierii de peste un an şi opt luni în soluţionarea cauzei.

65. Reclamanţii consideră că durata excesivă a procedurii se explică prin refuzul instanţelor de a tranşa fondul cauzei şi prin lipsa imparţialităţii şi a independenţei instanţelor supuse influenţei din partea autorităţilor. Ei precizează că pronunţarea publică a hotărârilor a fost amânată de mai multe ori. În ceea ce priveşte propria lor conduită, ei admit că au cerut amânarea procedurii, dar aceasta numai pentru că instanţa nu a citat corespunzător partea adversă şi că o procedură care s-a desfăşurat în absenţa uneia dintre părţi din motivul lipsei citării corecte este susceptibilă de anulare.

66. Curtea aminteşte faptul că durata rezonabilă a unei proceduri se apreciază în funcţie de circumstanţele cauzei, luând în considerare criteriile consacrate de jurisprudenţă, în special complexitatea cauzei,

comportamentul reclamantului şi cel al autorităţilor competente, precum şi miza litigiului pentru persoana interesată (vezi, printre multe altele, cauza *Frydlender c. Franței* [GC], Cererea nr. 30.979/1996, parag. 43, CEDO 2000-VII, şi cauza *Hartman c. Republicii Cehe*, Cererea nr. 53.341/1999, parag. 73, CEDO 2003-VIII).

67. În opinia Curţii, prezentul litigiu nu prezintă o complexitate deosebită, întrucât este vorba, la început, de o simplă acţiune în revendicare imobiliară.

68. Curtea constată că Judecătoria Arad a fost sesizată în iunie 1993 şi a avut nevoie de 4 ani pentru a statua asupra cauzei, la 7 iunie 1997, după ce a refuzat, într-o primă etapă, să soluţioneze fondul cauzei. Or, tocmai datorită acestei întârzieri, bunul revendicat de reclamanţi a putut fi vândut unor terţi, ceea ce i-a obligat pe primii să îşi completeze acţiunea cu o cerere de anulare a vânzării.

În afara de aceasta, din circumstanţele cauzei reiese că mai multe şedinţe de judecată au fost amânate din cauza lipsei citării corespunzătoare a părţilor, lipsă care nu se poate imputa reclamanţilor.

În general, având în vedere elementele dosarului, Curtea consideră că reclamanţilor nu li se poate reproşa lipsa de diligenţă.

69. Aceste elemente sunt suficiente Curţii pentru a reţine că procesul reclamanţilor nu a respectat cerinţa duratei rezonabile.

Aşadar se constată încălcarea art. 6 alin. (1) din Convenţie.

B. Imparțialitatea și independența instanțelor

70. Reclamanţii invocă lipsa de independenţă şi de imparţialitate a instanţelor, care ar fi fost influenţate de discursul politic din acea perioadă şi de influenţa personală a lui H.D., vedetă naţională.

71. Guvernul nu se pronunţă în legătură cu acest subiect.

72. Curtea constată că reclamanţii nu au avansat nici o precizare în sprijinul celor invocate. În afară de aceasta, examinând dosarul, Curtea nu deceleează nici un element susceptibil să pună la îndoială imparţialitatea subiectivă sau obiectivă a instanţelor care au soluţionat cauza şi nici independenţa lor.

73. În consecinţă, plângerea este vădit neîntemeiată şi trebuie respinsă în baza art. 35 alin. (3) şi (4) din Convenţie.

III. Referitor la aplicarea art. 41 din Convenție

74. În conformitate cu art. 41 din Convenţie

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenţiei sau a protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părţi contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecinţelor acestei încălcări, Curtea acordă părţii lezate, dacă este cazul, o reparaţie echitabilă".

A. Prejudiciul material

75. Reclamanţii subliniază că apartamentul nr. 3, nerestituit încă, face parte dintr-un imobil conceput ca un ansamblu. În consecinţă, ei consideră că modul cel mai adecvat prin care statul ar putea repara prejudiciul material cauzat ar fi să le restituie şi acest apartament, întrucât le-au fost atribuite şi celelalte apartamente care compun imobilul. În cazul în care statul nu l-ar putea restitui, reclamanţii solicită o sumă echivalentă cu valoarea de piaţă a bunului. Ei precizează că imobilul în cauză este situat în centrul oraşului Arad, că apartamentul ocupă primul etaj al imobilului (260 mp) şi subsolul şi că subsolul este închiriat unor societăţi comerciale şi unui partid politic care şi-au stabilit acolo sediul. Reclamanţii au prezentat Curţii anunţul pe care soţii D. îl publicaseră în ziarul local şi care propunea vânzarea apartamentului cu 72.000 euro. Având în vedere clientela constituită deja în favoarea spaţiului comercial, reclamanţii solicită 150.000 euro cu titlul de prejudiciu material.

În plus, ei solicită 50.000 euro cu titlul de despăgubire morală pentru neplăcerile cauzate prin mediatizarea excesivă a litigiului, în virtutea influenţei lui H.D., şi pentru frustrările cauzate de durata excesivă a procesului, cu încălcarea dreptului lor de proprietate asupra bunului.

76. Guvernul nu a formulat observaţii asupra acestui punct.

77. Curtea aminteşte că o hotărâre de constatare a încălcării drepturilor reclamanţilor antrenează pentru statul pârât obligaţia juridică, conform Convenţiei, de a pune capăt încălcării şi de a înlătura consecinţele încălcării. Dacă dreptul intern nu permite decât ştergerea imperfectă a consecinţelor încălcării, art. 41 din Convenţie conferă Curţii prerogativa de a acorda o reparaţie părţii lezate prin actul sau omisiunea în legătură cu care s-a constatat încălcarea Convenţiei. În exercitarea acestei prerogative, Curtea dispune de o anumită marjă de apreciere; acest lucru este dovedit de adjectivul „echitabil" şi de partea din frază „dacă se constată".

78. Printre elementele luate în considerare de Curte, când statuează în materie, figurează prejudiciul material, adică pierderile efective suferite drept consecință directă a încălcării invocate şi prejudiciul moral, adică repararea stării de nelinişte, a neajunsurilor şi a incertitudinilor rezultând din încălcare, precum şi alte prejudicii nepatrimoniale (vezi, între altele, cauza *Ernestina Zullo c. Italiei*, Cererea nr. 64.897/2001, parag. 25, 10 noiembrie 2004).

79. În afară de aceasta, acolo unde diferitele elemente constituind prejudiciul nu se pretează unui calcul exact sau acolo unde distincția dintre prejudiciul material şi prejudiciul moral se dovedeşte a fi dificilă, Curtea le poate examina global (cauza *Comingersoll c. Portugaliei* [GC], Cererea nr. 35.382/1997, parag. 29, CEDO 2000-IV).

80. Curtea consideră, în circumstanțele cauzei, că restituirea bunului în litigiu, aşa cum dispune Hotărârea definitivă a Curții de Apel Timişoara din 30 iunie 1999, i-ar situa pe reclamanți pe cât posibil într-o situație echivalentă cu cea în care s-ar fi aflat dacă exigențele art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost încălcate.

81. Dacă statul pârât nu va proceda la o atare restituire în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, Curtea hotărăşte că va trebui să plătească reclamanților, cu titlu de prejudiciu material, o sumă echivalentă cu valoarea actuală a bunului.

82. În ceea ce priveşte valoarea despăgubirii, Curtea constată că reclamanții nu au transmis un raport de expertiză care să permită determinarea valorii apartamentului şi s-au limitat să prezinte prețul propus la vânzare în anul 2002. Pe de altă parte, Guvernul nu a formulat observații care să conteste afirmațiile reclamanților.

83. Având în vedere informațiile de care dispune Curtea privind prețurile pe piața imobiliară locală şi luând în considerare faptul că apartamentul respectiv este folosit în scopuri comerciale, Curtea estimează valoarea actuală a bunului la 80.000 euro.

În schimb, Curtea constată că reclamanții nu au prezentat nici un element de probă privind valoarea clientelei care s-ar fi constituit în favoarea spațiului comercial şi respinge în consecință cererea lor referitoare la acest punct.

84. În plus, Curtea consideră că evenimentele în cauză au adus atingeri grave dreptului de proprietate al reclamanților asupra bunului lor şi dreptului la soluționarea într-un termen rezonabil a procedurii, atingeri pentru care suma de 5.000 euro ar reprezenta o reparație echitabilă pentru prejudiciul moral suferit.

B. Cheltuieli de judecată

85. Reclamanții solicită, de asemenea, 2.000 euro pentru cheltuielile pretinse în fața instanțelor naționale şi în fața Curții, pe care le repartizează astfel: 1.030 euro pentru onorariile avocațiale achitate între 1999 şi 2003 şi 970 euro pentru diverse cheltuieli (cheltuieli şi taxe judiciare, telefon, fotocopii, notar etc.).

86. Guvernul afirmă că pretențiile reclamanților sunt excesive.

87. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor decât în măsura în care se stabilesc realitatea lor, necesitatea şi caracterul rezonabil al cuantumului. În speță, Curtea constată că reclamanții au prezentat facturile pentru onorariile de avocat achitate între 1999 şi 2003, facturi a căror valoare totală se ridică la 1.030 euro.

În privința celorlalte cheltuieli, ele nu sunt prezentate decât parțial, reclamanții nerepartizând detaliat toate sumele angajate pentru taxele judiciare, poştă, telefon şi fotocopii din ansamblul documentelor.

Curtea va stabili, aşadar, în echitate o sumă corespunzătoare.

Curtea subliniază, de asemenea, că reclamanților nu li s-au restituit cheltuielile angajate în procedurile naționale, întrucât instanțele interne au considerat că cererea de intervenție a cumpărătorilor apartamentului nr. 3 era întemeiată şi că, în consecință, cheltuielile datorate reclamanților compensau cheltuielile pe care aceştia din urmă le datorau familiei D.

Având în vedere elementele pe care le are la dispoziție şi criteriile menționate anterior, Curtea consideră rezonabilă suma de 1.600 euro, incluzând toate cheltuielile, şi o acordă reclamanților.

C. Majorări de întârziere

88. Curtea hotărăşte să aplice majorările de întârziere echivalente cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga trei puncte procentuale.

Curtea:

1. declară, în unanimitate, cererea admisibilă în privința plângerii relative la atingerea dreptului de proprietate şi a duratei procedurii şi inadmisibilă pentru rest;

2. hotărăşte, cu 6 voturi contra unul, că a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1;

3. hotărăşte, în unanimitate, că a fost încălcat art. 6 alin. (1) din Convenție;

4. hotărăşte, în unanimitate:

a) că statul pârât trebuie să restituie reclamanților imobilul în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, în conformitate cu art. 44 alin. (2) din Convenție;

b) că, în lipsa restituirii în natură, statul pârât trebuie să plătească reclamanților în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 alin. (2) din Convenție, sumele următoare, plus valoarea datorată cu titlu de impozit:

(i) 80.000 euro (optzeci mii euro) pentru prejudiciu material;

(ii) 5.000 euro (cinci mii euro) pentru prejudiciu moral;

(iii) 1.600 euro (o mie şase sute euro) pentru cheltuieli;

c) că începând de la data expirării termenului respectiv şi până în momentul plății, sumele respective vor fi majorate cu o dobândă simplă a cărei rată este egală cu rata dobânzii pentru facilitarea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga trei puncte procentuale;

5. respinge restul cererii de acordare a unei satisfacții echitabile.

3. Cauza *Păduraru c. României* (hotărârea din 1 decembrie 2005)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 63.252/00 îndreptată împotriva României, prin care un cetățean al acestui stat, domnul A.P. (*reclamantul*), a sesizat Curtea în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Guvernul român (*Guvernul*) a fost reprezentat de agentul său, doamna R.R., din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantul a susținut în special că vânzarea apartamentelor sale unor terți, vânzare ce a fost validată prin Hotărârea Curții de Apel Bucureşti din 30 mai 2000 fără acordarea vreunei despăgubiri, a încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1, susținând că a fost privat de bunurile sale.

4. La data de 9 iunie 2004, Curtea (Secția a doua) a hotărât să comunice cererea Guvernului. În temeiul art. 29 parag. 3, aceasta a hotărât să unească admisibilitatea cu fondul cauzei.

5. Atât reclamantul, cât şi Guvernul au depus observații scrise pe fondul cauzei (art. 59 parag. 1 din Regulamentul Curții). Fiecare parte a transmis comentarii scrise referitoare la observațiile celeilalte.

6. La data de 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat compoziția secțiilor sale (art. 25 parag. 1 din Regulament). Prezenta cauză a fost atribuită Secției a treia astfel remaniată (art. 52 parag. 1). În cadrul acesteia, camera însărcinată să analizeze cauza (art. 27 parag. 1 din Convenție) a fost constituită conform art. 26 parag. 1 din Regulament.

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

7. Reclamantul s-a născut în anul 1922 şi locuieşte în Bucureşti.

8. La data de 20 august 1940, tatăl său a cumpărat un imobil situat în Bucureşti, intrarea Domneşti nr. 7, compus din două corpuri de clădire, A şi B, cuprinzând trei, respectiv două apartamente.

9. În anul 1950, statul şi-a apropriat imobilul, invocând Decretul de naționalizare nr. 92/1950.

[1] M. Of. nr. 514 din 14 iunie 2006.

1. Acțiunea în revendicare a imobilului îndreptată împotriva statului

10. La data de 7 februarie 1996, reclamantul a sesizat comisia de aplicare a Legii nr. 112/1995 a Primăriei București (*Primăria*) cu o cerere de restituire a întregului imobil în baza Legii nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinație de locuințe, trecute în proprietatea statului (Legea nr. 112/1995).

11. La data de 23 octombrie 1996, comisia de aplicare a Legii nr. 112/1995 a hotărât că imobilele naționalizate înainte de anul 1989, ale căror foști proprietari au depus o cerere de restituire în baza Legii nr. 112/1995 sau care au sesizat instanțele cu o acțiune în revendicare, nu trebuiau vândute chiriașilor decât după clarificarea situației lor juridice.

12. La datele de 23 februarie și 17 martie 1997, Primăria a vândut chiriașilor două dintre apartamentele din corpul clădirii B și terenurile aferente acestora în baza Legii nr. 112/1995.

13. La data de 20 martie 1997, reclamantul a introdus în fața Judecătoriei Sectorului 1 București, în contradictoriu cu Primăria, o acțiune în revendicare a întregului imobil.

14. Prin Sentința din 10 aprilie 1997, instanța a admis acțiunea în revendicare și l-a recunoscut pe reclamant ca proprietar al imobilului. Aceasta a considerat că tatăl reclamantului nu făcea parte din categoriile persoanelor cărora li se aplica Decretul nr. 92/1950, deoarece era exclus în mod expres de art. II din decretul respectiv. Instanța a dispus ca Primăria să lase imobilul în posesia reclamantului. Această sentință a rămas definitivă prin neapelare și a dobândit autoritate de lucru judecat.

15. La data de 16 aprilie 1997, Primăria a vândut foștilor chiriași apartamentul nr. 2 – unul din cele 3 apartamente ale corpului de clădire A al imobilului în litigiu – și terenul aferent acestuia, în baza Legii nr. 112/1995.

16. Prin Dispoziția din data de 22 iulie 1997 în executarea Sentinței din data de 10 aprilie 1997, Primăria a dispus restituirea întregului imobil către reclamant.

17. La data de 17 septembrie 1997, reprezentanții Primăriei și reclamantul au semnat un proces-verbal de punere în posesie a acelei părți din imobil ce nu făcuse obiectul contractelor de vânzare-cumpărare menționate mai sus (parag. 12 și 15 de mai sus). Aceștia au arătat că, pentru punerea în posesie a restului imobilului, este nevoie de anularea în prealabil a contractelor încheiate cu chiriașii.

18. La data de 28 aprilie 1998, comisia de aplicare a Legii nr. 112/1995 l-a informat pe reclamant că nu mai putea beneficia de măsurile reparatorii prevăzute de această lege specială din cauza restituirii imobilului, dispusă prin Sentința din 10 aprilie 1997.

În anul 1999, Primăria l-a informat pe reclamant că are dreptul numai la despăgubiri în baza Legii nr. 112/1995, nu și la restituirea imobilului.

2. Acțiunea în anulare a contractelor de vânzare-cumpărare

19. La data de 6 noiembrie 1997, Primăria a introdus în fața Judecătoriei Sectorului 1 București o acțiune în anulare a contractelor de vânzare-cumpărare încheiate cu chiriașii (parag. 12 și 15 de mai sus). La data de 27 februarie 1998, reclamantul a formulat o cerere de intervenție, solicitând, de asemenea, anularea contractelor respective.

20. Prin Sentința din 9 martie 1999, instanța a respins capătul principal de cerere introdus de Primărie și a admis în parte cererea de intervenție a reclamantului.

În paralel, instanța a considerat ca valabil încheiate contractele referitoare la vânzarea apartamentelor, pe motiv că reclamantul nu a dovedit reaua-credință a părților contractante. În aceste condiții, instanța a considerat că reclamantul are posibilitatea de a introduce o acțiune în revendicare pentru a compara titlul său de proprietate cu cele ale cumpărătorilor apartamentelor litigioase.

21. Reclamantul a formulat apel împotriva acestei sentințe.

Prin Decizia din 11 februarie 2000, Tribunalul Municipiului București a respins apelul reclamantului. Tribunalul a constatat că acesta nu a prezentat dovezi de natură să înlăture prezumția de bună-credință a cumpărătorilor și a estimat că la momentul încheierii contractelor chiriașii ar fi putut să creadă că statul era adevăratul proprietar al apartamentelor.

Pentru a aprecia buna-credință a părților, instanța a ținut cont de faptul că reclamantul nu comunicase în mod expres Primăriei intenția sa de a obține restituirea imobilului. Instanța a respins argumentul potrivit căruia acea comunicare a acțiunii în revendicare putea fi considerată notificare, pe motiv că Sentința din 10 aprilie 1997 nu indica data exactă a introducerii cererii respective.

De asemenea, instanța a considerat că, prin diligențe rezonabile, cumpărătorii nu aveau cum să aibă cunoștință de existența acțiunii în revendicare, introdusă de reclamant împotriva Primăriei.

22. Reclamantul a formulat recurs.

Prin Hotărârea din 30 mai 2000, Curtea de Apel Bucureşti a respins recursul reclamantului, considerând că acesta nu a dovedit reaua-credinţă a cumpărătorilor în momentul încheierii contractelor. Aceasta a precizat că eventuala rea-credinţă a Primăriei nu atrăgea în mod implicit reaua-credinţă a cumpărătorilor.

De asemenea, Curtea de Apel Bucureşti a considerat că, la momentul vânzării, cumpărătorii nu cunoşteau şi nu aveau cum să cunoască prin diligenţe rezonabile faptul că statul nu era adevăratul proprietar al imobilului. În plus, instanţa a apreciat că cererea de restituire depusă de reclamant la Primărie în anul 1996 (parag. 10 de mai sus) nu avea incidenţă asupra bunei-credinţe a cumpărătorilor, având în vedere că în 1999 Primăria îl informase pe reclamant că, în temeiul Legii nr. 112/1995, el nu avea dreptul decât la despăgubiri, nu şi la restituirea bunului.

II. Dreptul şi practica internă pertinente

A. Evoluţia noţiunii de „titlu" al statului

1. Noţiunea de „titlu" de proprietate şi Decretul de naţionalizare nr. 92/1950

23. În dreptul român, noţiunea de „titlu" desemnează actul juridic în virtutea căruia se dobândeşte un drept de proprietate, cum ar fi, de exemplu, vânzarea, donaţia, succesiunea sau legea naţionalizării şi aplicarea acesteia în practică prin actele autorităţilor administrative abilitate prin lege.

Unul dintre decretele de naţionalizare aplicate pe scară largă în materie de imobile este Decretul nr. 92/1950, în virtutea căruia numeroase imobile, identificate în listele anexate la decret şi care aparţineau unor foşti industriaşi, mari proprietari funciari, bancheri şi mari comercianţi, au fost naţionalizate. Art. II din decret excludea din domeniul său de aplicare imobilele ce aparţineau muncitorilor, funcţionarilor, micilor artizani, intelectualilor şi pensionarilor.

2. Definiţia „titlului" statului în lumina jurisprudenţei existente până la data de 2 februarie 1995

24. Într-o primă etapă, în lipsa unei legislaţii speciale care să reglementeze regimul juridic al imobilelor naţionalizate, instanţele s-au considerat competente să analizeze litigiile referitoare la aceste

imobile, în special cele naţionalizate prin aplicarea Decretului nr. 92/1950. În cadrul acestor litigii, instanţele naţionale s-au declarat competente să judece dacă dispoziţiile diferitelor decrete de naţionalizare respectau condiţiile de fond şi formă prevăzute de constituţiile în vigoare la momentul adoptării lor.

În decursul acestei prime etape, privarea de proprietate ce rezultă dintr-o naţionalizare era considerată a fi efectuată „cu titlu" dacă decretele, Constituţia şi tratatele internaţionale la care România era parte fuseseră respectate la data aproprierii.

3. Reviriment de jurisprudenţă: imposibilitatea instanţelor de a stabili existenţa unui titlu al statului

25. Într-o a doua etapă, consecutivă revirimentului de jurisprudenţă al Curţii Supreme de Justiţie din 2 februarie 1995, instanţele naţionale nu s-au mai considerat competente să analizeze aplicarea decretelor de naţionalizare şi să dispună restituirea imobilelor naţionalizate prin aplicarea Decretului nr. 92/1950. Acestea au considerat că reglementarea situaţiei juridice a naţionalizărilor efectuate în aplicarea Decretului nr. 92/1950 prin raportare la dispoziţiile Constituţiei referitoare la dreptul de proprietate nu se putea face decât pe cale legislativă (vezi şi Hotărârea din cazul *Brumărescu c. României* [GC], nr. 28.342/95, CEDO 1999-VII, p. 252, parag. 37).

4. Definiţia „titlului" statului prin H.G. nr. 20/1996 pentru stabilirea Normelor metodologice privind aplicarea Legii nr. 112/1995 pentru reglementarea situaţiei juridice a unor imobile cu destinaţia de locuinţe, trecute în proprietatea statului (Hotărârea nr. 20/1996)

26. Într-o a treia etapă, statul a adoptat Legea nr. 112/1995, care permitea vânzarea către chiriaşi a imobilelor trecute în patrimoniul statului în baza unui titlu. Restituirea imobilelor naţionalizate foştilor proprietari sau moştenitorilor acestora nu era posibilă decât dacă aceştia locuiau în imobilele respective în calitate de chiriaşi sau dacă bunurile erau libere şi nu fuseseră închiriate. În cazul bunurilor care nu îndeplineau aceste condiţii, foştii proprietari erau îndreptăţiţi să ceară despăgubiri.

Prin Hotărârea nr. 20/1996, obligatorie pentru autorităţile însărcinate cu aplicarea legii, Guvernul a definit imobilele naţionalizate „cu titlu" ca fiind acele imobile ce au fost trecute în patrimoniul statului prin aplicarea unei dispoziţii legale. Conform aceleiaşi hotărâri, Legea nr. 112/1995 nu se aplica în cazul imobilelor deţinute

în fapt de stat, adică în lipsa hotărârii legale care să constituie fundamentul juridic al dreptului său de proprietate, dat fiind faptul că statul nu avea nici un titlu de proprietate asupra imobilelor respective.

27. Potrivit doctrinei, urmată de practica instanţelor naţionale, „titlul" statului, aşa cum este el definit în Hotărârea nr. 20/1996, implică existenţa unei dispoziţii legale care să permită naţionalizarea. Simplul fapt că statul invocă un act normativ în vigoare în timpul naţionalizării unui bun este suficient pentru ca apropierea să fie considerată ca realizată în baza unui titlu (F. Baias, B. Dumitrache şi M. Nicolae, Regimul juridic al imobilelor preluate abuziv. Legea nr. 10/2001 comentată şi adnotată, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2002, vol. I, p. 73; în acelaşi sens, I. Adam, Legea nr. 10/2001. Regimul juridic aplicabil imobilelor preluate abuziv, Ed. All Beck, Bucureşti, 2003, p. 10; I. Adam, Drept civil. Drepturile reale, Ed. All Beck, Bucureşti, 2002, p. 319-323; Hotărârea nr. 70/1998 a Curţii de Apel Ploieşti). În ceea ce priveşte Decretul nr. 92/1950, era aşadar suficient ca un imobil naţionalizat în temeiul său să fie inclus în listele anexate decretului pentru a putea fi considerat ca fiind naţionalizat cu „titlu", independent de respectarea sau nerespectarea cerinţelor de fond şi formă impuse de acest decret la data naţionalizării.

5. Definiţia „titlului" statului în lumina H.G. nr. 11/1997 pentru modificarea şi completarea Normelor metodologice privind aplicarea Legii nr. 112/1995 pentru reglementarea situaţiei juridice a unor imobile cu destinaţia de locuinţe, trecute în proprietatea statului, stabilite prin H.G. nr. 20/1996 (Hotărârea nr. 11/1997)

28. După ce a vândut o parte a imobilelor considerate ca fiind naţionalizate „cu titlu" în baza Hotărârii nr. 20/1996, într-o a patra etapă, marcată prin adoptarea Hotărârii nr. 11/1997, intrată în vigoare la data de 4 februarie 1997, Executivul a modificat şi a completat definiţia imobilelor naţionalizate „cu titlu". Acesta a introdus o condiţie suplimentară: conform art. 1 alin. 2 din această hotărâre, bunurile dobândite de stat în baza unui titlu erau cele apropriate prin respectarea cerinţelor decretelor în vigoare la data respectivă. Aceeaşi hotărâre prevedea că:

„(...) 4. Imobilele cu destinaţia de locuinţă care au fost trecute în proprietatea statului prin încălcarea dispoziţiilor legale în vigoare la data intrării lor în patrimoniul statului sau în lipsa unor reglementări legale care să constituie fundamentul juridic al dreptului de proprietate al statului sunt considerate ca trecute în proprietatea statului fără titlu şi nu intră în domeniul de aplicare al Legii nr. 112/1995.

5. Imobilele ce nu intră în domeniul de aplicare al Legii nr. 112/1995 şi pentru care statul nu deţine titlu de proprietate valabil pot face obiectul unei cereri de restituire sau de despăgubire conform dreptului comun. (...)".

29. Conform doctrinei, confirmată de practica instanţelor naţionale, în baza Hotărârii nr. 11/1997 sunt considerate ca fiind naţionalizate „fără titlu" nu numai imobilele apropriate în fapt, ci şi cele apropriate fără respectarea cerinţelor legale impuse de decretul de naţionalizare (F. Baias, B. Dumitrache şi M. Nicolae, citat mai sus, p. 74; în acelaşi sens, I. Adam, Legea nr. 10/2001, citată mai sus, p. 11; I. Adam, Drept civil, citată mai sus, p. 319; Hotărârea nr. 510/2003 a Curţii Supreme de Justiţie).

30. Imobilele dobândite de stat în temeiul Decretului nr. 92/1950 erau considerate ca naţionalizate „cu titlu" dacă cerinţele legale prevăzute de art. I parag. 1-5 şi de art. II din decret au fost respectate la data naţionalizării şi dacă la această dată persoana care figura ca proprietar pe listele anexate la decret era aceeaşi cu adevăratul proprietar.

6. Noua definiţie a „titlului" statului în lumina Legii nr. 213/1998 privind proprietatea publică şi regimul juridic al acesteia (Legea nr. 213/1998)

31. Art. 6 alin. (1) din această lege prevede următoarele:

„(1) Fac parte din domeniul public sau privat al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale şi bunurile dobândite de stat în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, dacă au intrat în proprietatea statului în temeiul unui titlu valabil, cu respectarea Constituţiei, a tratatelor internaţionale la care România era parte şi a legilor în vigoare la data preluării lor de către stat".

32. După ce statul a vândut o parte din imobilele naţionalizate „cu titlu" în baza Hotărârii nr. 11/1997, Legea nr. 213/1998 a introdus o nouă condiţie de „valabilitate" a titlului statului: valabilitatea dreptului de proprietate al statului devine subordonată conformităţii decretului de naţionalizare şi actelor administrative de aplicare a acestuia cu Constituţia, tratatele internaţionale la care România era parte şi legilor în vigoare la data la care bunurile respective au fost trecute în patrimoniul statului. Dimpotrivă, în lipsa unei asemenea conformităţi, statul nu avea titlu valabil şi, prin urmare, nu dobândise dreptul de

proprietate asupra imobilului. În acest caz, fostul proprietar îl putea revendica în fața instanțelor competente pentru a stabili „valabilitatea" titlului statului (F. Baias, B. Dumitrache și M. Nicolae, citat mai sus, p. 75; în același sens, I. Adam, Legea nr. 10/2001, citată mai sus, p. 16; I. Adam, Drept civil, citată mai sus, p. 324-330).

7. Poziția contradictorie a instanțelor după intrarea în vigoare a Legii nr. 213/1998 în ceea ce privește „titlul" statului

33. Instanțele au admis acțiunile în revendicare introduse împotriva statului atunci când au considerat că decretul de naționalizare fusese aplicat cu încălcarea condițiilor enunțate de acesta (de exemplu, Hotărârea nr. 860/1999 a Curții de Apel Cluj și hotărârile nr. 1.184/2000 și 1.787/2000 ale Curții Supreme de Justiție – aplicarea Decretului de naționalizare nr. 92/1950 în cazul unei persoane excluse de la aplicarea sa; hotărârile nr. 1.239/1999 și 1.293/1999 ale Curții de Apel Constanța – nerespectarea formalităților administrative prevăzute de Decretul de naționalizare nr. 223/1974).

34. În anumite cazuri, Curtea Supremă de Justiție a hotărât că, prin aplicarea noii condiții introduse de Legea nr. 213/1998, anumite decrete de naționalizare încălcau constituțiile în vigoare la momentul adoptării lor și tratatele internaționale la care România era parte.

Astfel, prin Hotărârea nr. 46/2003, Curtea Supremă de Justiție a considerat că Decretul nr. 92/1950 contravenea Constituției din 1948; în Hotărârea nr. 2.078/2000, aceasta a considerat că Decretul nr. 223/1974 era contrar Constituției din 1965 din cauza caracterului său discriminatoriu; în Hotărârea nr. 2.434/2000, aceasta a considerat că decretele nr. 218/1960 și nr. 712/1966 nu respectau dispozițiile constituțiilor din 1952 și 1965. Această practică a fost urmată de o parte a instanțelor [de exemplu, hotărârile Curții de Apel Brașov nr. 1.246R/2000 și 1.140R/1999 – publicate în M.M. Voicu și M. Popoacă, Dreptul de proprietate și alte drepturi reale. Tratat de jurisprudență 1991-2002, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 342, care au constatat neconstituționalitatea Decretului nr. 223/1974 (în raport cu Constituția din 1965); Hotărârea nr. 1.680/1998 a Curții de Apel Bacău, publicată în M. Voicu, M. Popoacă, citată mai sus, p. 333].

35. În celelalte cazuri, Curtea Supremă de Justiție, urmată de o altă parte a instanțelor, a considerat că Decretul nr. 223/1974 a reprezentat un „titlu valabil" al statului (hotărârile nr. 440/2003 și 709/2003, Curtea Supremă de Justiție; nr. 1R/2001, Curtea de Apel Târgu Mureș; nr. 761R/2001 și 1.495R/2001, Curtea de Apel Brașov; nr. 2.062/1997 și 715/1999, Curtea de Apel Ploiești, publicate în M. Voicu și M. Popoacă, citată mai sus, p. 355).

36. Mai mult, dacă în hotărârile nr. 3.696/2003 și nr. 4.009/2003 Curtea Supremă de Justiție a considerat că Decretul nr. 223/1974 era contrar Constituției din 1965 și Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948, aceasta a considerat, în schimb, în Hotărârea nr. 2.814/2004, că decretul respectiv reprezintă un titlu valabil al statului.

37. În ceea ce privește Decretul nr. 92/1950, Curtea Supremă de Justiție a considerat, în hotărârile nr. 1.424/2001, nr. 1.945/2001 și nr. 46/2003, că acesta contravine Constituției din 1948, în timp ce, prin hotărârile nr. 1.005/2003 și nr. 634/2004, aceasta a considerat că decretul respectiv reprezintă un „titlu valabil" al statului.

B. Vânzarea bunului altuia și acțiunea în revendicare introdusă de către adevăratul proprietar înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001

38. Când vânzătorul nu este proprietarul bunului vândut, legile române nu sancționează explicit vânzarea bunului altuia, care nu este reglementată într-un act normativ. Doctrina și jurisprudența au estimat în mod constant că acest lucru nu priva adevăratul proprietar de dreptul său (de exemplu, Hotărârea nr. 2.467/1992 a Curții Supreme de Justiție, publicată în revista Dreptul nr. 10-11/1993, p. 113; Hotărârea nr. 132/1994 a Curții Supreme de Justiție, publicată în revista Dreptul nr. 5/1995, p. 77; Hotărârea nr. 197/1996 a Curții de Apel Bacău, publicată în Jurisprudența Curții de Apel Bacău în 1996, p. 18; Hotărârea nr. 486/1999 a Curții de Apel Bacău). Într-adevăr, contractul de vânzare-cumpărare încheiat între vânzătorul nonproprietar și cumpărător nu are efect obligatoriu decât în privința lor (*res inter alios acta*) și nu în privința adevăratului proprietar; bunul nu este scos din patrimoniul adevăratului său proprietar, care continuă să dispună liber de acesta (de exemplu, Hotărârea nr. 132/1994 a Curții Supreme de Justiție, Culegere de jurisprudență din anul 1994, p. 39).

Soarta contractului depinde de buna sau reaua-credință a părților contractante. Dacă părțile au fost de rea-credință la încheierea contractului, deoarece ele știau că vânzătorul nu era proprietarul bunului, doctrina și jurisprudența consideră în general că această vânzare este o operațiune speculativă, că ea are o cauză ilicită și că, din aceste motive, este lovită de nulitate absolută (*fraus omnia corrumpit*) (de exemplu, Hotărârea nr. 419R/1994 a Curții de Apel

Galaţi, publicată în Sinteză de practică judiciară a Curţii de Apel Galaţi, 1 iulie 1993 - 31 decembrie 1994, p. 84).

Dacă părţile contractante sau cel puţin cumpărătorul au/a încheiat vânzarea de bună-credinţă şi dacă cumpărătorul avea convingerea că vânzătorul prezenta toate însuşirile cerute de lege pentru a putea transfera dreptul de proprietate [art. 1899 alin. (1) C. civ.], contractul este lovit numai de nulitate relativă (de exemplu, Hotărârea nr. 2.467/1992 a Curţii Supreme de Justiţie, publicată în revista Dreptul nr. 10-11/1993, p. 113; Hotărârea nr. 190/1979 a Tribunalului Judeţean Olt, publicată în Revista română de drept nr. 6/1980). Adevăratul proprietar nu poate cere anularea contractului, deoarece nu este parte la contract, însă el are posibilitatea de a-şi apăra dreptul de proprietate pe calea unei acţiuni în revendicare, dacă bunul se află în posesia cumpărătorului (de exemplu, Hotărârea nr. 279/1976 a Tribunalului Suprem, Culegere de jurisprudenţă, 1976, p. 81; Hotărârea nr. 2.467/1992 a Curţii Supreme de Justiţie, publicată în revista Dreptul nr. 10-11/1993, p. 113; Hotărârea nr. 2.207/1967 a Tribunalului Suprem, pronunţată la data de 1 ianuarie 1967, publicată în Revista română de drept nr. 5/1968, p. 161; Hotărârea nr. 132/1994 a Curţii Supreme de Justiţie, publicată în revista Dreptul nr. 5/1995, p. 77; Hotărârea nr. 197/1996 a Curţii de Apel Bacău, publicată în Jurisprudenţa Curţii de Apel Bacău în 1996, p. 18).

39. Doctrina şi jurisprudenţa definesc acţiunea în revendicare, care nu este reglementată de lege, ca o acţiune prin care proprietarul unui bun individual determinat care a pierdut posesia asupra acestuia în favoarea unui terţ încearcă să-şi recapete dreptul de proprietate asupra bunului şi să obţină posesia asupra acestuia faţă de terţul neproprietar. Revendicarea, ca acţiune petitorie imprescriptibilă, tinde să stabilească direct existenţa unui drept de proprietate al reclamantului; obţinerea posesiei nu este decât un efect accesoriu al acestei acţiuni.

Instanţele române au estimat că este de ajuns ca în cursul unei proceduri în revendicare să se analizeze cele două titluri, cel al reclamantului şi cel al pârâtului, pentru ca unul dintre ei să fie declarat de instanţa sesizată ca fiind cel mai caracterizat (de exemplu, Hotărârea nr. 2.543/1996 a Curţii de Apel Ploieşti, publicată în M. Voicu, M. Popoacă, Dreptul de proprietate şi alte drepturi reale. Tratat de jurisprudenţă 1991-2002, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2002, p. 358; Hotărârea nr. 1.554/2000 a Curţii de Apel Cluj), din cauza vechimii

sale, de exemplu, sau a faptului că a fost înscris anterior într-un registru funciar.

C. Legea nr. 10 din 8 februarie 2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989 (Legea nr. 10/2001) şi evoluţia jurisprudenţei sub influenţa sa

1. Dispoziţiile legii

40. Noua lege consacră principiul restituirii în natură a imobilelor naţionalizate abuziv, cu câteva excepţii, dintre care cea referitoare la imobilele vândute chiriaşilor în baza Legii nr. 112/1995, introdusă de art. 18 lit. d) din Legea nr. 10/2001. În cazul în care restituirea în natură nu mai este posibilă, foştii proprietari au dreptul la despăgubiri. Dispoziţiile în materie ale Legii nr. 10/2001 prevăd următoarele:

Articolul 2: „(2) Persoanele ale căror imobile au fost preluate fără titlu valabil îşi păstrează calitatea de proprietar avută la data preluării, pe care o exercită după primirea deciziei sau a hotărârii judecătoreşti de restituire, conform prevederilor prezentei legi".

Articolul 18: „Măsurile reparatorii se stabilesc numai în echivalent şi în următoarele cazuri:

„(...) d) imobilul a fost înstrăinat fostului chiriaş cu respectarea dispoziţiilor Legii nr. 112/1995 pentru reglementarea situaţiei juridice a unor imobile cu destinaţia de locuinţe, trecute în proprietatea statului".

Articolul 46: „(...) (2) Actele juridice de înstrăinare, inclusiv cele făcute în cadrul procesului de privatizare, având ca obiect imobile preluate fără titlu valabil, sunt lovite de nulitate absolută, în afară de cazul în care actul a fost încheiat cu bună-credinţă".

2. Poziţia Executivului în ceea ce priveşte Legea nr. 10/2001

41. La data de 18 aprilie 2003, Guvernul a adoptat Hotărârea nr. 498/2003 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare unitară a Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, care consacră principiul stabilităţii raporturilor de proprietate prin păstrarea drepturilor persoanelor care au dobândit cu bună-credinţă imobile naţionalizate (în Decizia nr. 2.822/2003, Curtea Supremă de Justiţie a considerat că, dacă imobilul a fost vândut

chiriaşilor şi dacă fostul proprietar nu obţinuse anularea contractului de vânzare-cumpărare, imobilul nu putea să-i fie restituit în natură în temeiul Legii nr. 10/2001).

42. Hotărârea nr. 438/2003[1]) era menită să menţină situaţia juridică a imobilelor deja vândute în temeiul Legii nr. 112/1995 şi preciza următoarele referitor la art. 46 alin. (2) din Legea nr. 10/2001:

„Acele înstrăinări efectuate în temeiul Legii nr. 112/1995, cu deplina respectare a condiţiilor legii până la apariţia Legii nr. 213/1998 (24 noiembrie 1998) au beneficiul deplin al protecţiei Legii nr. 10/2001, cu modificările ulterioare, în sensul că sunt recunoscute şi conservate efectele acestor acte. Însă înstrăinările intervenite după introducerea normei care permite cenzurarea de către instanţele judecătoreşti a «valabilităţii titlului» (art. 6 din Legea nr. 213/1998, cu completările ulterioare), menţinerea sau, după caz, anularea actului translativ de proprietate este condiţionată de dovedirea bunei-credinţe a dobânditorului la momentul înstrăinării".

3. Poziţia instanţelor şi a doctrinei asupra aplicării şi efectelor Legii nr. 10/2001

43. Doctrina română şi instanţele naţionale cunosc cel puţin 5 interpretări diferite, adesea contradictorii, ale art. 18 lit. d) şi art. 46 alin. (2) din Legea nr. 10/2001 şi ale efectelor lor (de exemplu: F. Baias, B. Dumitrache şi M. Nicolae, citată mai sus, p. 294; Discuţii cu privire la admisibilitatea acţiunii în revendicare a adevăratului proprietar împotriva subdobânditorului de bună-credinţă al unui imobil; respectiv R. Popescu, E. Dincă, Partea I, şi P. Perju, Partea a II-a, Dreptul nr. 6/2001, p. 5 şi 18; I. Adam, Legea nr. 10/2001, citată mai sus, p. 9; D. Chirică, Regimul juridic al revendicării imobilelor preluate de stat fără titlu valabil de la subdobânditorii care se prevalează de buna lor credinţă la data cumpărării, Dreptul nr. 8/2002, p. 59).

44. Jurisprudenţa constantă a Curţii Supreme de Justiţie a respins ca inadmisibile acţiunile în revendicare a imobilelor naţionalizate, introduse de fostul proprietar împotriva statului sau împotriva cumpărătorilor după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001 (de exemplu, hotărârile nr. 1.856/2003, 2.601/2003, 2.810/2003, 3.164/2004, 4.705/2004, 4.109/2003, 3.702/2003, 1.400/2004; 1.426/2004 şi nr. 3.652/2004).

45. Într-o serie de decizii mai recente, Curtea Supremă de Justiţie a respins acţiunile în revendicare introduse după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001 de către fostul proprietar împotriva cumpărătorului, indicând faptul că validarea de către instanţe a vânzării bunului altuia consolida ipso jure transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului în patrimoniul cumpărătorului, un asemenea efect fiind inerent contractului de vânzare şi neputând fi anulat prin compararea titlurilor concurente asupra aceluiaşi bun (hotărârile nr. 3.962/2003, 4.229/2003, 5.555/2003 sau nr. 5.395/2004 ale Curţii Supreme de Justiţie).

46. În alte decizii Curtea Supremă de Justiţie a respins acţiunile în revendicare introduse împotriva cumpărătorului, aplicând teoria aparenţei în drept (de exemplu, hotărârile nr. 4.268/2002, 2.685/2003 şi nr. 634/2004 ale Curţii Supreme de Justiţie), fără a explica în ce constă eroarea comună şi invincibilă şi care era diferenţa dintre aceasta şi simpla bună-credinţă a cumpărătorului (în Hotărârea nr. 709/2003, Curtea Supremă de Justiţie a constatat eroarea „publică" a cumpărătorilor în momentul vânzării, deoarece aceştia au considerat, în momentul vânzării, că statul era adevăratul proprietar al imobilului; de asemenea, potrivit Curţii Supreme de Justiţie, cumpărătorii au fost de bună-credinţă, deoarece au crezut că statul este adevăratul proprietar. Dimpotrivă, în Hotărârea nr. 132/2004 Curtea Supremă de Justiţie a refuzat să aplice aceeaşi teorie, deoarece cumpărătorul nu a dovedit existenţa erorii comune şi invincibile).

47. În mai multe rânduri, considerând că art. 46 alin. (2) din Legea nr. 10/2001 era aplicabil în procedurile introduse înainte ca această dispoziţie să fie adoptată, Curtea Supremă de Justiţie a respins acţiunea în revendicare introdusă de fostul proprietar împotriva cumpărătorului, prevalându-se de buna-credinţă a cumpărătorului (de exemplu, hotărârile nr. 1/2003, 4.894/2003 şi nr. 3.835/2003). Aceasta a considerat şi că nulitatea absolută a vânzării constituia o premisă indispensabilă a admiterii acţiunii în revendicare împotriva cumpărătorului (Hotărârea nr. 439/2003).

48. În alte hotărâri, Curtea Supremă de Justiţie şi celelalte instanţe naţionale au respins acţiunea în revendicare datorită bunei-credinţe a cumpărătorului, fără a face trimitere la Legea nr. 10/2001 (de exemplu, hotărârile nr. 759R/2001 a Curţii de Apel Braşov; nr. 470/A/2000 a Curţii de Apel Bucureşti, confirmată prin Hotărârea nr. 2.702/2002 a Curţii Supreme de Justiţie; nr. 3.787/2003, 3.737/2003 şi nr. 555/2004 ale Curţii Supreme de Justiţie).

D. Buna-credință, definiție și sarcina probei

49. Buna-credință reprezintă, conform definiției date de art. 1898 alin. (1) C. civ., „credința posesorului că, cel de la care a dobândit imobilul avea toate însușirile cerute de lege spre a-i putea transmite proprietatea". Astfel, în Hotărârea nr. 4.894/2003, Curtea Supremă de Justiție a considerat că buna-credință constă în convingerea cumpărătorilor că au încheiat un contract cu adevăratul proprietar, cu respectarea dispozițiilor legale în vigoare la momentul încheierii contractului și că aceste două condiții sunt îndeplinite în speță.

50. Reaua-credință a fost definită în literatura juridică română ca atitudinea unei persoane care îndeplinește un act sau un fapt ce contravine legii, fiind în același timp deplin conștientă de caracterul ilicit al conduitei sale (S. Ghimpu, Gh. Brehoi, Gh. Mocanu, A. Popescu și I. Urs, Dicționar juridic, Ed. Albatros, București, 1985).

51. O parte a instanțelor naționale a considerat că trebuie să i se ceară cumpărătorului să facă dovada că a îndeplinit diligențe rezonabile pentru a cunoaște situația juridică a imobilului. Pentru alte instanțe, buna-credință ar trebui să fie prezumată și obligația de a face dovada relei-credințe îi revine celeilalte părți. Jurisprudența constantă nu indică, așadar, nici cui îi aparține obligația de a proba buna-credință, nici care sunt circumstanțele pe care trebuie să le dovedească cel care o contestă.

52. Prin Hotărârea nr. 510/2003, Curtea Supremă de Justiție a admis acțiunea în revendicare a fostului proprietar al unui imobil naționalizat, considerând că reaua-credință a cumpărătorului „nu părea să poată fi pusă la îndoială, dat fiind (...) că acesta știa sau că ar fi putut ști că imobilul risca să fie revendicat de către foștii proprietari, că ar fi putut sau chiar că ar fi trebuit să se informeze despre demersurile întreprinse de fostul proprietar în vederea obținerii bunului său și că pasivitatea sa îi este imputabilă". Aceeași instanță a declarat – în Decizia nr. 4.218/2002 – că era de neconceput ca în calitate de cumpărător al unui bun atât de important ca un imobil chiriașul să nu îndeplinească diligențele rezonabile pentru a cunoaște situația juridică a bunului.

În plus, ea a precizat – în Decizia nr. 4.623/2002 – că dobânditorul ar fi trebuit să verifice, cel puțin, înainte de a încheia actul de vânzare, dacă imobilul a făcut obiectul unei cereri de restituire în temeiul Legii nr. 112/1995 sau al unei acțiuni în revendicare din partea fostului proprietar, fără de care buna sa credință putea fi pusă la îndoială. În Decizia nr. 4.561/2003, Curtea Supremă de Justiție a considerat că lipsa de informare sau ignoranța cumpărătorului în ceea ce privește situația juridică a imobilului dobândit nu poate scuza eroarea cumpărătorului.

53. Cu toate acestea, în Decizia nr. 3.962/2003, Curtea Supremă de Justiție a indicat că lipsa diligenței din partea unui chiriaș în vederea cunoașterii situației imobilului pe care avea să-l dobândească era lipsită de consecințe în plan juridic.

În alte hotărâri instanța supremă a aplicat principiul enunțat la art. 1899 alin. (2) C. civ., conform căruia buna-credință este prezumată, iar reaua-credință trebuie dovedită de cel care o invocă în favoarea sa, dar fără a acorda atenție demersurilor pe care dobânditorul le-a făcut sau nu înainte de a încheia cumpărarea unui bun care fusese naționalizat (de exemplu, hotărârile nr. 781/2003, 5.359/2003, 1.476/2004, 2.559/2004, 3.855/2004 și nr. 4.229/2003).

În drept

I. Asupra pretinsei încălcări a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție

54. Reclamantul pretinde că vânzarea apartamentelor sale unor terți, validată prin Hotărârea Curții de Apel București din 30 mai 2000, a încălcat, în lipsa oricărei despăgubiri, art. 1 al Protocolului nr. 1 adițional la Convenție, care prevede următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor".

A. Asupra admisibilității

55. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit neîntemeiat în sensul art. 35 parag. 3 din Convenție. Mai mult, ea observă că nu există nici un alt motiv de inadmisibilitate și prin urmare îl declară admisibil.

B. Asupra fondului

1. Argumentele părţilor
a) Guvernul

56. După o amplă expunere, însoţită de numeroase referinţe la doctrină şi jurisprudenţă, cu soluţii date în dreptul român în cazul vânzării bunului altuia şi al acţiunii în revendicare, introdusă de adevăratul proprietar împotriva cumpărătorului, Guvernul consideră că reclamantul, căruia dreptul de proprietate i-a fost recunoscut prin Sentinţa din 10 aprilie 1997, ar trebui să introducă o acţiune în revendicare împotriva cumpărătorilor care sunt în posesia apartamentelor vândute. Astfel, ar avea posibilitatea de a-şi confirma dreptul de proprietate faţă de cumpărători prin intermediul unei comparări a titlurilor şi, pe cale de consecinţă, de a obţine posesia asupra bunului.

Guvernul presupune că, în eventualitatea unei asemenea proceduri, reclamantul ar aduce ca dovadă a dreptului său de proprietate contractul de vânzare-cumpărare încheiat la data de 20 august 1940 de către tatăl său, al cărui succesor este. Cât despre terţii cumpărători, ei ar invoca existenţa contractelor de vânzare-cumpărare încheiate la 23 februarie, 17 martie şi 16 aprilie 1997, a căror valabilitate a fost recunoscută prin Decizia din 30 mai 2000. Instanţa ar avea de analizat caracteristicile celor două titluri şi să decidă care dintre ele prevalează.

În speţă, consideră Guvernul, titlul reclamantului provine de la autorul iniţial, care obţinuse bunul prin contractul de vânzare-cumpărare din 20 august 1940 înainte de naţionalizare, pe când titlul cumpărătorului provine de la un autor nonproprietar, după cum a confirmat Sentinţa din 10 aprilie 1997.

57. Guvernul indică, de asemenea, că jurisprudenţa şi doctrina au stabilit că acţiunea în revendicare a adevăratului proprietar nu poate fi paralizată decât prin invocarea uzucapiunii (de scurtă durată, între 10 şi 20 de ani), în următoarele condiţii: a) cumpărătorul era de bună-credinţă la încheierea contractului; b) s-a scurs un termen între 10 şi 20 de ani de la încheierea contractului; c) există un just titlu (în acest caz un contract cu nonproprietarul poate fi considerat drept just titlu); d) posesia este utilă şi neviciată. Or, acesta consideră că în speţă terţii cumpărători nu îndeplinesc condiţia bunei-credinţe.

De asemenea, Guvernul consideră că buna-credinţă nu poate avantaja una dintre părţi decât în cadrul unei acţiuni în revendicare în care niciuna dintre părţi nu poate aduce un titlu de proprietate, caz în care partea care are câştig de cauză este cea care va dovedi posesia cea mai caracterizată.

Guvernul conchide că numai buna-credinţă a cumpărătorilor în momentul încheierii contractului de vânzare-cumpărare cu statul nonproprietar, fără condiţia suplimentară a unei posesii utile şi/sau a erorii comune şi invincibile (*error communis facit ius*), nu are nici o semnificaţie din punctul de vedere al obţinerii proprietăţii asupra bunului vândut.

58. De asemenea, Guvernul indică faptul că, potrivit unei doctrine şi unei practici minoritare şi constant criticate, teoria aparenţei ar putea fi aplicată în cazul vânzării bunului altuia (*error communis facit ius*). Condiţiile care impun aplicarea acestui principiu sunt: a) existenţa unei erori comune (împărtăşită de public) şi invincibile (de care nimeni nu se poate îndoi, dând dovadă de toată prudenţa sa); b) buna-credinţă a cumpărătorului. Or, după opinia Guvernului, în materie imobiliară, cel care este de bună-credinţă şi tratează cu un nonproprietar nu poate obţine proprietatea bunului decât dacă a exercitat posesia o perioadă lungă de timp, cuprinsă între 10 şi 20 de ani. Doctrina a precizat că teoria proprietarului aparent fondată pe principiul *error communis facit ius*, fără a adăuga nimic la condiţia de bună-credinţă, are ca efect crearea imediată a unui drept de proprietate în favoarea terţului cumpărător, ceea ce duce la încălcarea dispoziţiilor general recunoscute ale Codului civil în materie de uzucapiune. În plus, în cadrul unei acţiuni în revendicare prin care adevăratul proprietar acţionează pentru a face să înceteze deposedarea abuzivă, iar terţul cumpărător invocă numai buna-credinţă şi aparenţa în drept, adevăratul proprietar este cel care va avea câştig de cauză (*certat de damno vitando*).

59. În concluzie, Guvernul consideră că o procedură care constată buna-credinţă a cumpărătorului la încheierea contractului de vânzare-cumpărare nu are nici un efect asupra existenţei dreptului de proprietate al adevăratului proprietar. Hotărârile care nu au dispus anularea contractelor de vânzare-cumpărare nu au suprimat titlul de proprietate al reclamantului în speţă şi nici nu au diminuat şansele acestuia de a obţine posesia bunului în urma introducerii unei acţiuni în revendicare. Constatarea bunei-credinţe nu înseamnă nici negarea titlului reclamantului şi nici confirmarea titlului cumpărătorului faţă de adevăratul proprietar.

b) Reclamantul

60. Reclamantul subliniază că, în Sentința sa rămasă definitivă din 10 aprilie 1997, judecătoria a recunoscut, cu efect retroactiv, nelegalitatea naționalizării bunului său și deci legitimitatea sa ca proprietar.

61. El consideră că doctrina și jurisprudența nu sunt unitare în ceea ce privește litigiile dintre proprietari și cumpărători. În plus, cerându-i să introducă o nouă acțiune împotriva cumpărătorilor, i se impune o sarcină excesivă, dată fiind insecuritatea juridică a unui sistem în care autoritatea hotărârilor judecătorești nu este respectată și în care a fost adoptată o legislație contradictorie care dă naștere unei jurisprudențe contradictorii.

Reclamantul susține că reaua-credință a statului reiese din participarea acestuia la acțiunea în revendicare și din faptul că, în conformitate cu Hotărârea nr. 11/1997, vânzările ar fi fost suspendate. El adaugă că reaua-credință a cumpărătorilor reiese, pe de o parte, din faptul că îl cunosc și că erau la curent cu intenția sa de a recupera imobilul și, pe de altă parte, din faptul că ei cunosc istoria imobilelor naționalizate și contextul noii legislații, precum și toate litigiile publice referitoare la restituirea lor.

62. Reclamantul subliniază, de asemenea, că nu a urmat procedura specială prevăzută de Legea nr. 10/2001, deoarece aceasta era favorabilă cumpărătorilor și le consolida poziția față de cea a fostului proprietar.

2. Aprecierea Curții

63. În speță, Curtea consideră că trebuie făcută o distincție între situația apartamentului nr. 2 din corpul de clădire A, vândut la data de 16 aprilie 1997, adică după admiterea acțiunii în revendicare introduse de reclamant împotriva statului, și situația celorlalte două apartamente care constituie corpul de clădire B, vândute la data de 23 februarie 1997 și, respectiv, la 17 martie 1997, adică înainte de introducerea acțiunii respective.

a) Apartamentul nr. 2 din corpul de clădire A („apartamentul nr. 2")

(i) Asupra existenței bunului

64. Un reclamant nu poate invoca o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție decât în măsura în care hotărârile pe care le contestă se raportează la „bunurile" sale în sensul prezentei dispoziții. Noțiunea „bunuri" poate acoperi atât „bunurile actuale", cât și valori patrimoniale, inclusiv creanțe, în virtutea cărora reclamantul poate pretinde că are cel puțin o „speranță legitimă" de a beneficia efectiv de un drept de proprietate. Dimpotrivă, speranța de a i se recunoaște un drept de proprietate ce nu poate fi exercitat efectiv nu poate fi considerat ca un „bun", în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, și la fel se întâmplă și în cazul unei creanțe condiționale care se stinge din cauza neîndeplinirii condiției (vezi *Prințul HansAdam II de Liechtenstein c. Germaniei* [MC], nr. 42.527/98, parag. 82 și 83, CEDO 2001-VIII).

65. În speță, Curtea reține că reclamantul a introdus o acțiune în revendicare imobiliară pentru a se constata nelegalitatea naționalizării întregului său imobil și pentru a obține restituirea acestuia. În Sentința sa din 10 aprilie 1997, rămasă definitivă, Judecătoria Sectorului 1 București a stabilit că bunul litigios fusese naționalizat prin încălcarea Decretului nr. 92/1950, a statuat că reclamantul rămăsese proprietarul legitim și a obligat statul să restituie bunul (parag. 14 de mai sus). Această sentință era opozabilă statului, singurul subiect de drept care putea să se pretindă în mod legitim proprietarul bunului în acel moment și care a fost obligat să-l repună pe reclamant în posesia imobilului. Dreptul de proprietate asupra bunului recunoscut astfel cu efect retroactiv nu era revocabil.

De altfel, dreptul de proprietate al reclamantului nu a fost infirmat sau contestat până în prezent, Guvernul recunoscând în mod explicit că reclamantul a rămas proprietar, întemeindu-și apărarea pe această ipoteză. Drept care, Curtea apreciază că, în ceea ce privește apartamentul nr. 2, reclamantul are un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

(ii) Asupra existenței unei ingerințe

66. Curtea observă că Judecătoria Sectorului 1 București a constatat că naționalizarea imobilului reclamantului a fost ilegală și a obligat statul, în posesia căruia se afla atunci imobilul, să-l restituie reclamantului. Or, după 6 zile de la această sentință, statul a vândut apartamentul nr. 2 chiriașului.

67. Guvernul pretinde că vânzarea de către stat a apartamentului nr. 2 nu a adus nici o atingere dreptului de proprietate al reclamantului, care continuă să fie proprietar și are posibilitatea de a introduce o acțiune în revendicare împotriva cumpărătorului pentru a redobândi posesia asupra bunului.

68. În primul rând, Curtea consideră că în speță nu este vorba de o simplă vânzare a bunului altuia, dar că această vânzare a survenit cu

încălcarea flagrantă a unei hotărâri judecătoreşti pronunţate în favoarea reclamantului. Astfel, deşi Sentinţa din 10 aprilie 1997 a recunoscut retroactiv dreptul de proprietate al reclamantului şi a obligat statul să-l repună în posesia imobilului, la data de 16 aprilie 1997 statul a vândut imobilul chiriaşului. Nu se poate şti cu certitudine dacă la data de 16 aprilie 1997 Sentinţa din 10 aprilie 1997 avea un caracter definitiv. Aşadar, în calitatea sa de gardian al ordinii publice, statul avea o obligaţie morală de a stabili un exemplu, a cărei respectare trebuia asigurată de organele sale învestite cu misiunea de protecţie a ordinii publice (*Zwierzynski c. Poloniei*, nr. 34.049/96, parag. 73, CEDO 2001-VI). Or, a vinde apartamentul în litigiu după ce a fost obligat să-l restituie reclamantului şi fără a arăta nici cea mai mică opoziţie faţă de sentinţă, de exemplu prin declararea apelului, înseamnă a nega activitatea instanţelor.

69. În al doilea rând, argumentul Guvernului trebuie respins şi pentru că reclamantul nu mai are niciun mijloc de a redobândi posesia asupra apartamentului său.

Astfel, procedura prevăzută de Legea nr. 10/2001, aşa cum este ea reglementată prin Hotărârea Guvernului nr. 498/2003 şi confirmată de Curtea Supremă de Justiţie (parag. 41 şi 42 de mai sus), nu poate avea ca efect restituirea în natură a imobilului, dat fiind faptul că instanţele au refuzat să anuleze contractele de vânzare-cumpărare.

În ceea ce priveşte introducerea unei acţiuni în revendicare împotriva cumpărătorilor, trebuie menţionat faptul că aceasta este, în dreptul român, imprescriptibilă (parag. 39 de mai sus). Aşadar, reclamantul nu era obligat să o introducă imediat după respingerea acţiunii în anulare. Ar fi un lucru excesiv să i se impună o asemenea obligaţie pentru perioada cuprinsă între respingerea definitivă a acţiunii în anulare a vânzării, adică 30 mai 2000, şi intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001, adică 14 februarie 2001, având în vedere cele două proceduri declanşate anterior şi efortul uman şi financiar pe care le-au presupus.

De la intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001, reclamantul nu mai poate introduce o acţiune în revendicare a apartamentului, deoarece jurisprudenţa constantă a celei mai înalte instanţe a statului consideră că o asemenea acţiune trebuie respinsă ca inadmisibilă (parag. 44 de mai sus). Chiar presupunând că ar fi putut introduce o asemenea acţiune, şansele sale de succes ar fi fost cel mult incerte, deoarece Curtea Supremă de Justiţie respinge în mod sistematic acţiunile în revendicare atunci când constată buna-credinţă a cumpărătorilor (parag. 45-48 de mai sus).

70. Din cele de mai sus reiese că, vânzând unui terţ apartamentul pe care ar fi trebuit să-l restituie reclamantului, statul l-a privat pe acesta de orice posibilitate de a redobândi posesia asupra lui (*mutatis mutandis, Guillemin c. Franţei*, Hotărârea din 21 februarie 1997, Culegere de hotărâri şi decizii, 1997-I, p. 164, parag. 54).

71. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că vânzarea apartamentului, din care a rezultat imposibilitatea reclamantului de a redobândi posesia asupra apartamentului, în ciuda faptului că s-a pronunţat în acest sens o sentinţă rămasă definitivă, constituie fără nicio îndoială o ingerinţă în dreptul de proprietate al reclamantului.

(iii) Asupra justificării ingerinţei

72. Rămâne de stabilit dacă ingerinţa constatată de Curte a încălcat sau nu art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

73. Aşa cum a precizat deja în mai multe rânduri, Curtea reaminteşte că art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie conţine trei norme distincte: „prima, care se exprimă în prima frază a primului alineat şi îmbracă un caracter general, enunţă principiul respectării proprietăţii; a doua, ce figurează în cea de-a doua frază a aceluiaşi alineat, vizează privarea de proprietate şi o supune anumitor condiţii; cât despre a treia, menţionată în cel de-al doilea alineat, recunoaşte dreptul statelor, printre altele, de a reglementa utilizarea bunurilor conform interesului general (...). Nu este vorba totuşi de reguli lipsite de legătură între ele. A doua şi a treia dintre ele se referă la anumite exemple de atingeri ale dreptului de proprietate; ca atare, ele trebuie interpretate în lumina principiului consacrat de prima normă" (*James şi alţii c. Marii Britanii*, Hotărârea din 21 februarie 1986, seria A nr. 98, p. 29-30, parag. 37).

74. Pentru a stabili dacă a avut loc privarea de proprietate în sensul celei de-a doua „norme", trebuie nu numai să se verifice dacă a avut loc deposedarea sau exproprierea formală, ci şi să se treacă dincolo de aparenţe şi să se analizeze realităţile situaţiei litigioase. Convenţia vizând protejarea drepturilor „concrete şi efective", trebuie cercetat dacă situaţia respectivă echivalează cu o expropriere de fapt (*Brumărescu*, citată mai sus, parag. 76).

75. Curtea relevă că situaţia creată de jocul combinat al vânzării apartamentului, al Deciziei Curţii de Apel Bucureşti din 30 mai 2000, care a refuzat să anuleze vânzarea apartamentului, şi intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001, în urma căreia jurisprudenţa constantă a

Curţii Supreme de Justiţie a negat posibilitatea redobândirii posesiei asupra imobilelor vândute unor terţi de bună-credinţă, a avut ca efect privarea reclamantului de beneficiul acelei părţi din Hotărârea din 10 aprilie 1997 care stabilea dreptul său de proprietate asupra apartamentului nr. 2, împiedicându-l să dobândească posesia.

Este adevărat că, în jurisprudenţa sa constantă, Curtea analizează neexecutarea unei hotărâri judecătoreşti din perspectiva primei fraze din primul alineat al art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie (*Burdov c. Rusiei*, nr. 59.498/00, parag. 40, 7 mai 2002, *Jasiuniene c. Lituaniei*, nr. 41.510/98, parag. 45, 6 martie 2003, şi *Sabin Popescu c. României*, nr. 48.102/99, parag. 80, 2 martie 2004). Totuşi, în speţă, pe de o parte, la momentul vânzării, hotărârea nu avea un caracter executoriu şi, pe de altă parte, nu este vorba de o simplă neexecutare, ci de vânzarea bunului către un terţ. În urma acestei vânzări, cel interesat nu mai avea posibilitatea să intre în posesia bunului, să-l vândă sau să-l lase moştenire, să consimtă la donarea sa ori să dispună de el într-un alt mod. În aceste condiţii, Curtea constată că această situaţie a avut ca efect privarea reclamantului de proprietatea sa în sensul celei de-a doua fraze din primul alineat al art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

76. O privare de proprietate ce se analizează prin prisma celei de a doua norme nu se poate justifica decât dacă se demonstrează în special faptul că ea a avut loc în condiţiile prevăzute de lege, pentru cauză de utilitate publică şi cu respectarea principiului proporţionalităţii.

77. Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie impune, înainte de toate şi mai ales, ca o ingerinţă a autorităţii publice în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor să fie legală (*Latridis*, citată mai sus, parag. 58). Principiul legalităţii implică şi existenţa unor norme de drept intern suficient de accesibile, precise şi previzibile (*Hentrich c. Franţei*, Hotărârea din 22 septembrie 1994, seria A nr. 296-A, p. 19-20, parag. 42, şi *Lithgow şi alţii c. Marii Britanii*, Hotărârea din 8 iulie 1986, seria A nr. 102, p. 47, parag. 110). Cu toate acestea, Curtea deţine o competenţă limitată pentru a verifica respectarea dreptului intern (*Hokansson şi Sturesson c. Suediei*, Hotărârea din 21 februarie 1990, seria A nr. 171-A, p. 16, parag. 47).

78. Curtea observă că Legea nr. 112/1995 nu se aplica decât în cazul situaţiei bunurilor faţă de care statul deţinea un titlu de proprietate (parag. 26-30 de mai sus) şi că nici o altă dispoziţie internă nu acorda statului dreptul de a vinde un bun care se găsea de

facto în patrimoniul său şi pentru care nu avea aşadar un titlu. De altfel, nici reclamantul şi nici Guvernul nu au pretins că vânzarea către un particular a unui bun confiscat sau naţionalizat fără titlu valabil avea, la momentul faptelor, o bază legală.

79. În speţă, Curtea reţine, asemenea Judecătoriei Sectorului 1 Bucureşti în Sentinţa sa din 10 aprilie 1997, că la momentul vânzării statul nu avea un titlu asupra apartamentului nr. 2 şi că ingerinţa litigioasă era lipsită de bază legală, având în vedere că Legea nr. 112/1995 nu permitea decât vânzarea bunurilor dobândite cu titlu.

80. Ţinând cont de cele de mai sus, Curtea conchide că ingerinţa în dreptul de proprietate al reclamantului a fost lipsită de bază legală şi, prin urmare, că a avut loc încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

b) *Cele două apartamente ce formează corpul de clădire B al imobilului („clădirea B") (vândute la data de 23 februarie 1997 şi, respectiv, la 17 martie 1997)*

(i) *Asupra existenţei bunului*

81. În ceea ce priveşte clădirea B, reclamantul a introdus acţiunea sa în revendicare la data de 20 martie 1997, adică după ce această parte a bunului a fost vândută fostului chiriaş. Aşadar, trebuie cercetat dacă reclamantul dispunea totuşi de un „bun" în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

Trebuie observat că, în Sentinţa sa definitivă din 10 aprilie 1997, Judecătoria Sectorului 1 Bucureşti a stabilit că întregul imobil revendicat de către reclamant fusese naţionalizat cu încălcarea Decretului nr. 92/1950, a apreciat că reclamantul rămăsese proprietarul legitim al acestui imobil şi a dispus restituirea lui, aşadar inclusiv a clădirii B. Dreptul de proprietate astfel recunoscut – cu efect retroactiv – asupra clădirii B nu era revocabil.

82. Desigur, pe de o parte, această recunoaştere a dreptului de proprietate al reclamantului nu s-a făcut în detrimentul celorlalţi subiecţi de drept, mai exact al cumpărătorilor, care ar fi putut pretinde în mod legitim că sunt proprietarii bunurilor în momentul introducerii acţiunii în revendicare în faţa instanţelor naţionale, pe de altă parte, reclamantul nu a intrat în posesia clădirii B în urma Sentinţei din 10 aprilie 1997 (parag. 17 de mai sus). În aceste împrejurări, „bunul" reclamantului putea consta în interesul de a i se restitui clădirea B în natură de către cumpărători. Trebuie aşadar analizat dacă acest interes respecta condiţiile necesare pentru a fi considerat o „valoare patrimonială" de protejat din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1 la Con-

venţie, mai exact dacă era vorba de un interes patrimonial cu o bază suficientă în dreptul intern (*Kopecky c. Slovaciei* [MC], nr. 44.912/98, parag. 47, 28 septembrie 2004).

83. Este incontestabil şi, de altfel, necontestat că interesul reclamantului de a i se restitui apartamentele în natură este un interes patrimonial.

84. Curtea consideră că acest interes patrimonial avea o bază suficientă în dreptul intern, deoarece era, pe de o parte, recunoscut în mod expres de stat, şi, pe de altă parte, era confirmat de o jurisprudenţă bine stabilită a instanţelor.

În primul rând, aşa cum a arătat Guvernul (parag. 57 şi 58 de mai sus), cu excepţia circumstanţelor excepţionale (uzucapiunea sau, pentru o doctrină minoritară şi o jurisprudenţă foarte rară, aparenţa în drept), o jurisprudenţă constantă admitea, până în anul 2001, o acţiune în revendicare introdusă de adevăratul proprietar împotriva cumpărătorului, chiar de bună-credinţă, al bunului altuia. Aşadar, reclamantul putea spera în mod legitim la concretizarea interesului său patrimonial în urma admiterii unei eventuale acţiuni în revendicare introduse împotriva cumpărătorilor.

În al doilea rând, în ceea ce priveşte recunoaşterea acestui interes de către stat, art. 2 alin. (2) din Legea nr. 10/2001 prevede în mod expres că persoanele proprietare ale unor imobile pe care statul şi le-a însuşit fără titlu valabil îşi păstrează calitatea de proprietar. Prin urmare, nu este vorba de un nou drept, ci de recunoaşterea explicită şi retroactivă a supravieţuirii vechiului drept. Trebuie menţionat că legea nu face nici o distincţie între situaţia imobilelor vândute chiriaşilor, cum este cazul clădirii B, şi cea a imobilelor rămase în patrimoniul statului.

85. În opinia Curţii, aceste elemente dovedesc faptul că reclamantul era titularul unui interes patrimonial recunoscut în dreptul român şi care era protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie (vezi, *mutatis mutandis*, *Oneryildiz c. Turciei* [MC], nr. 48.939/99, parag. 129, CEDO 2004-XI, şi *Beyeler c. Italiei* [MC], nr. 33.202/96, parag. 105 *in fine*, CEDO 2000-I).

86. De altfel, dreptul reclamantului asupra clădirii B nu a fost infirmat sau contestat până în prezent. Mai mult, Guvernul recunoaşte în mod explicit că reclamantul a rămas proprietarul acesteia şi îşi întemeiază apărarea pe această ipoteză.

87. În consecinţă, Curtea apreciază că reclamantul avea asupra apartamentelor un drept patrimonial care se analizează ca un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

(ii) Natura pretinsei încălcări

88. Curtea reaminteşte că art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, care tinde în principal să protejeze individul împotriva oricărei atingeri a dreptului său de proprietate de către stat, poate să implice şi obligaţii pozitive care să impună unui stat adoptarea unor anumite măsuri necesare pentru a proteja dreptul de proprietate (*Broniowski*, citată mai sus, parag. 143; *Oneryildiz*, citată mai sus, parag. 134, şi *Sovtransavto Holding c. Ucrainei*, nr. 48.553/99, parag. 96, CEDO 2002-VII).

89. Ea reafirmă faptul că Convenţia nu impune statelor contractante nici o obligaţie specifică de reparare a nedreptăţilor sau prejudiciilor cauzate înainte ca ele să fi ratificat Convenţia. De asemenea, art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie nu poate fi interpretat ca restrângând libertatea statelor contractante de a alege condiţiile în care ele acceptă să restituie bunurile ce le-au fost transferate înainte să ratifice Convenţia (*Kopecky*, citată mai sus, parag. 35). Adoptarea unor legi care să prevadă restituirea bunurilor confiscate sau despăgubirea persoanelor victime ale unor astfel de confiscări necesită o vastă analiză a numeroase aspecte de ordin moral, juridic, politic şi economic. Considerând un lucru normal ca legiuitorul să dispună de o mare marjă de apreciere în ceea ce priveşte politica economică şi socială, Curtea a declarat că respectă modul în care acesta concepe imperativele „utilităţii publice", cu excepţia cazului în care aprecierea sa se dovedeşte complet lipsită de o bază rezonabilă (*James şi alţii*, citată mai sus, p. 32, parag. 46, şi *Fostul rege al Greciei şi alţii*, parag. 87, hotărâri citate mai sus). Acest lucru este valabil cu atât mai mult pentru modificările atât de fundamentale ale sistemului unei ţări, cum ar fi tranziţia de la un regim totalitar la o formă democratică de guvernare şi reforma structurii politice, juridice şi economice a statului, fenomene care duc inevitabil la adoptarea unor legi economice şi sociale la scară mare (*Broniowski*, citată mai sus, parag. 149).

90. Acest lucru nu înseamnă că atitudinea autorităţilor naţionale într-un anumit caz nu poate prezenta probleme în ceea ce priveşte art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, atunci când ele nu-şi respectă obligaţiile ce decurg din Convenţie.

91. Pentru a putea aprecia conformitatea conduitei statului cu art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, Curtea trebuie să facă o

analiză globală a diferitelor interese aflate în joc, acordând atenţie faptului că Convenţia are drept scop apărarea drepturilor „concrete şi efective". Ea trebuie să meargă dincolo de aparenţe şi să analizeze realitatea situaţiei litigioase.

Astfel, dacă dispun de o mare marjă în aprecierea existenţei unei probleme de interes public ce justifică anumite măsuri şi în alegerea politicilor lor economice şi sociale (*Kopecky*, citată mai sus, parag. 37), atunci când se află în joc o chestiune de interes general, autorităţile publice trebuie să reacţioneze în timp util, într-o manieră corectă şi cu cea mai mare coerenţă (vezi *Beyeler*, citată mai sus, parag. 110 *in fine*, 114 şi 120 *in fine*, *Broniowski*, citată mai sus, prag. 151, *Sovtransavto Holding*, citată mai sus, parag. 97-98, *Novoseletskiy c. Ucrainei*, nr. 47.148/99, parag. 102, 22 februarie 2005, *Blucher c. Republicii Cehe*, nr. 58.580/00, parag. 57,11 ianuarie 2005, şi *O.B. Heller, A.S. c. Republicii Cehe* (dec.), nr. 55.631/00, 9 noiembrie 2004).

92. Dacă Convenţia nu impune statelor obligaţia de a restitui bunurile confiscate şi cu atât mai puţin de a dispune de ele conform atributelor dreptului lor de proprietate, odată ce a fost adoptată o soluţie de către stat ea trebuie implementată cu o claritate şi o coerenţă rezonabile pentru a evita pe cât posibil insecuritatea juridică şi incertitudinea pentru subiecţii de drept la care se referă măsurile de aplicare a acestei soluţii.

În această privinţă trebuie subliniat faptul că incertitudinea – fie ea legislativă, administrativă sau provenind din practicile aplicate de autorităţi – este un factor important ce trebuie luat în considerare pentru a aprecia conduita statului (*Broniowski*, citată mai sus, parag. 151).

93. Mai mult, este de datoria oricărui stat contractant să se doteze cu un arsenal juridic adecvat şi suficient pentru a asigura respectarea obligaţiilor pozitive ce îi revin. Singura sarcină a Curţii este să analizeze dacă în speţă măsurile adoptate de autorităţile române au fost adecvate şi suficiente (vezi *Ruianu c. României*, nr. 34.647/97, parag. 66, 17 iunie 2003, *Piven c. Ucrainei*, nr. 56.849/00, parag. 37, 29 iunie 2004, şi *Zhovner c. Ucrainei*, nr. 56.848/0parag. 35, 29 iunie 2004).

(iii) Respectarea obligaţiei pozitive de către stat

alfa) Incertitudinea juridică generală generată de lipsa de claritate şi de coerenţă a legislaţiei aplicabile şi consecinţele sale pentru reclamant

94. Curtea observă că, pentru a defini situaţia în care se află reclamantul, în dreptul român par esenţiale mai multe noţiuni, şi anume „titlul" statului, „vânzarea lucrului altuia", „buna-credinţă" a cumpărătorului, „acţiunea în revendicare" şi „aparenţa în drept". În afara noţiunii de „titlu" al statului, definită în mod diferit în diversele acte normative succesive, şi a celei de „bună-credinţă", definită de Codul civil, însă interpretată şi aplicată diferit în practică, celelalte trei noţiuni citate mai sus nu sunt definite de o lege, ci au fost elaborate în doctrină şi sunt aplicate printr-o jurisprudenţă ce nu este întotdeauna constantă (parag. 38, 39, 49-53, 57 şi 58 de mai sus).

95. În ceea ce priveşte „titlul" statului, Curtea observă că practica instanţelor naţionale nu este constantă atunci când trebuie să decidă, de exemplu, dacă Decretul nr. 92/1950 sau Decretul nr. 223/1974 era sau nu conform cu constituţiile în vigoare la momentul aplicării lui şi putea să constituie aşadar un „titlu" al statului (parag. 33-37 de mai sus).

Această lipsă de coerenţă se referă nu numai la posibilitatea instanţelor de a analiza titlul statului şi interpretările diferite şi chiar contradictorii pe care acestea le-au dat în această chestiune de drept, ci şi la modalitatea în care Guvernul a definit această noţiune: dacă iniţial „titlul" a fost înţeles într-un sens foarte larg, el a fost interpretat tot mai restrictiv prin modificările succesive ale legislaţiei. Or, Curtea observă că această evoluţie normativă a avut loc nu înainte de vânzarea imobilelor foştilor proprietari, aşa cum ar fi fost de dorit, ci în timpul derulării sale (parag. 23-32 de mai sus). Acest lucru era susceptibil să ducă, de exemplu, la ideea că imobilele vândute deoarece erau considerate ca „naţionalizate cu titlu" în momentul vânzării lor să fie, de fapt, preluate „fără titlu", conform interpretărilor ulterioare date de Guvern, ceea ce a constituit, fără îndoială, sursa situaţiilor conflictuale atunci când două persoane diferite aveau interese legitime concurente asupra aceluiaşi imobil: pe de o parte, foştilor chiriaşi li s-a acordat prin lege dreptul de a dobândi proprietatea asupra bunurilor pe care le ocupau şi, pe de altă parte, foştii proprietari cărora li s-au restituit bunurile în urma acţiunilor în revendicare imobiliară admise de instanţele naţionale prin hotărâri ce se bucură de autoritate de lucru judecat, ce au fost ulterior imposibil de executat.

96. Este de netăgăduit faptul că numeroase proceduri judiciare, fie în revendicare, fie în anulare a contractelor de vânzare-cumpărare, cum sunt şi cele introduse de reclamant în speţa de faţă, îşi au originea în această incertitudine şi că instanţele au fost chemate să soluţioneze astfel de litigii, deşi nu dispuneau de un cadru legislativ

destul de previzibil şi de coerent. În această privinţă trebuie constatat, pe de o parte, că erau posibile multiple interpretări juridice ale noţiunii de „titlu" al statului şi, pe de altă parte, că noţiunile de „bună-credinţă" a cumpărătorului, de „aparenţă în drept", precum şi legăturile acestora cu acţiunea în revendicare nu erau clar reglementate, ceea ce a condus la diferite concluzii juridice asupra aceleiaşi chestiuni de drept prezentate în faţa diferitelor instanţe naţionale (parag. 51 de mai sus).

97. În ceea ce priveşte acţiunea în revendicare, înainte de adoptarea Legii nr. 10/2001 jurisprudenţa stabilise că în caz de vânzare a bunului altuia, acţiunea în revendicare introdusă de adevăratul proprietar împotriva terţului subdobânditor de bună-credinţă era admisibilă, exceptându-se circumstanţele excepţionale, în urmă unei comparări a titlurilor concurente asupra bunului aflat în litigiu. Aparenţa în drept, nici ea reglementată şi, conform Guvernului, contestată de majoritatea autorilor, era interpretată şi subordonată nu numai bunei-credinţe a cumpărătorului, ci şi existenţei unei erori comune şi invincibile (parag. 38, 39, 57 şi 58 de mai sus).

Or, după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001, excepţiile par să fi devenit regulă, iar Curtea Supremă de Justiţie a respins acţiunile în revendicare fie reţinând doar buna-credinţă a dobânditorilor, fie considerând că legiuitorul se prevalase de buna-credinţă a cumpărătorului prin Legea nr. 10/2001, fie apreciind ca aplicabilă aparenţa în drept interpretată într-un sens larg, fără a face o distincţie clară între eroarea comună şi invincibilă şi buna-credinţă (parag. 46-48 de mai sus). În plus, în mai multe rânduri Curtea Supremă de Justiţie a refuzat să procedeze la compararea titlurilor, considerând că o confirmare pe cale juridică a valabilităţii vânzării bunului altuia ar fi consolidat *ipso iure* transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului în patrimoniul cumpărătorului, efect care nu ar putea fi anulat de compararea titlurilor (parag. 45 de mai sus).

98. Curtea a statuat deja că divergenţele de jurisprudenţă constituie, prin natura lor, consecinţa inerentă oricărui sistem judiciar ce se sprijină pe un ansamblu de instanţe de fond cu autoritate asupra circumscripţiei lor teritoriale şi că rolul unei instanţe supreme este tocmai acela de a regla divergenţele de jurisprudenţă (*Zielinski şi Pradal & Gonzalez şi alţii c. Franţei*, nr. 24.846/94, parag. 59, CEDO 1999-VII). Totuşi, în speţă, trebuie menţionat că nici măcar Curtea Supremă de Justiţie nu avea o jurisprudenţă unitară asupra chestiunilor de drept aflate în discuţie.

Curtea consideră că, în lipsa unui mecanism care să asigure coerenţa practicii instanţelor naţionale, asemenea divergenţe profunde de jurisprudenţă, ce persistă în timp şi ţin de un domeniu ce prezintă un mare interes social, sunt de natură să dea naştere unei incertitudini permanente (*mutatis mutandis*, *Sovtransavto Holding*, citată mai sus, parag. 97) şi să diminueze încrederea publicului în sistemul judiciar, care reprezintă una dintre componentele fundamentale ale statului de drept.

99. În concluzie, Curtea consideră că lipsa de coerenţă pe plan legislativ şi divergenţele de jurisprudenţă din domeniul naţionalizării imobilelor erau susceptibile să creeze un climat general de incertitudine şi nesiguranţă juridică.

beta) Consecinţele incertitudinii juridice generale asupra reclamantului

100. Mecanismul cererilor individuale prevăzut la art. 34 (fostul art. 25) din Convenţie exclude cererile introduse pe calea *actio popularis*. Cererile trebuie aşadar să fie introduse de persoane care se pretind victime ale unei încălcări a uneia sau mai multor dispoziţii ale Convenţiei ori în numele lor. Asemenea persoane trebuie să poată demonstra că au fost direct afectate de măsura incriminată (vezi, de exemplu, Hotărârea *Open Door şi Dublin Well Woman c. Irlandei* din 29 octombrie 1992, seria A nr. 246-A, p. 22, parag. 44, şi *Ilhan c. Turciei* [MC], nr. 22.277/93, parag. 52, CEDO 2000-VII).

101. În consecinţă, Curtea trebuie să analizeze cum s-a repercutat acest climat general de incertitudine în cazul reclamantului.

1. Vânzarea apartamentelor din clădirea B

102. Curtea observă că la data de 7 februarie 1996 reclamantul a solicitat Primăriei Municipiului Bucureşti restituirea în natură a imobilului. Mai mult, la data de 23 octombrie 1996 Comisia pentru aplicarea Legii nr. 112/1995 din cadrul Primăriei Municipiului Bucureşti a decis că imobilele pentru care a fost depusă o cerere de restituire nu vor fi vândute decât după clarificarea situaţiei lor juridice (parag. 11 de mai sus). În fine, la 4 februarie 1997 a intrat în vigoare H.G. nr. 11/1997, care modifică noţiunea de „titlu" al statului. Apartamentele au fost vândute la data de 23 februarie 1997 şi, respectiv, la 17 martie 1997.

103. Or, având în vedere Hotărârea din 23 octombrie 1996 a Comisiei pentru aplicarea Legii nr. 112/1995, apartamentele n-ar fi trebuit vândute decât după clarificarea situaţiei lor juridice, adică

după verificarea valabilității titlului statului. Aceasta presupunea, conform H.G. nr. 11/1997, ca autoritatea administrativă însărcinată cu aplicarea Legii nr. 112/1995 să verifice, printre altele, dacă tatăl reclamantului nu era exclus de la aplicarea Decretului nr. 92/1950 în virtutea art. II din acesta, așa cum a procedat judecătoria prin Sentința din 10 aprilie 1997. Nu erau necesare considerații juridice complexe, cum ar fi aprecierea conformității decretului cu Constituția din 1948, ci doar simpla verificare a unui fapt, care ar fi putut fi efectuată cerându-i-se reclamantului să aducă dovezile pertinente. Guvernul nu a furnizat nici un document de natură să dovedească faptul că autoritățile administrative ar fi verificat astfel existența unui titlu al statului în momentul vânzării.

Faptul că statul nu a îndeplinit diligențele necesare pentru a stabili situația juridică a imobilului în litigiu reiese și din aceea că a vândut apartamentul nr. 2 după numai 6 zile de la pronunțarea sentinței care dispunea ca statul să restituie apartamentul reclamantului. În plus, cu toate că prin Dispoziția Primăriei Municipiului București din 22 iulie 1997 s-a dispus restituirea întregului imobil, autoritățile par să își fi dat seama abia în momentul punerii în posesie că se află în imposibilitatea de a pune reclamantul în posesia celor 3 apartamente pe care le vânduseră în prealabil.

104. Este foarte probabil ca modificarea noțiunii de „titlu" al statului și noua cerință legală introdusă de H.G. nr. 11/1997, referitoare la respectarea dispozițiilor Decretului nr. 92/1950, la data la care statul și-a apropriat bunul să fi influențat comportamentul autorităților, care se pare că nu au dispus de timpul necesar pentru a-și schimba practicile administrative.

Într-adevăr, dacă pentru a verifica „titlul" statului, așa cum este el definit prin H.G. nr. 20/1996, ar fi fost de ajuns să consulte listele anexate la Decretul nr. 92/1950 (parag. 27 de mai sus), imobilul fiind considerat ca naționalizat „cu titlu" dacă ar fi figurat pe aceste liste, noua cerință legală introdusă prin H.G. nr. 11/1997 presupunea demersuri suplimentare: administrația era obligată să verifice, pe de o parte, dacă există identitate între persoana care figura ca proprietar pe listele întocmite pentru aplicarea decretului și adevăratul proprietar la data naționalizării și, pe de altă parte, dacă adevăratul proprietar nu a fost exclus de la aplicarea decretului prin prevederile art. II din acesta. Or, pentru aceasta era absolut necesar ca autoritățile să intre în contact cu foștii proprietari sau cu moștenitorii lor – care ar fi putut formula cereri de restituire în temeiul Legii nr. 112/1995 –, ceea ce nu s-a întâmplat în speță.

105. Cu siguranță, este obligația statului să se doteze cu un arsenal juridic adecvat și suficient pentru a asigura respectarea obligațiilor pozitive ce îi revin în virtutea Convenției. Rezultă că vânzarea, în speță, de către stat a apartamentelor imobilului în litigiu înainte ca o instanță sau o autoritate administrativă să fi hotărât asupra cererii de restituire, introdusă de reclamant în temeiul unei legi speciale ce viza repararea prejudiciilor suferite de foștii proprietari în timpul regimului comunist, nu pare deloc să fi fost justificată în circumstanțele speței.

106. Curtea nu consideră că este nerezonabil să aprecieze că acțiunile autorităților administrative în cauză s-au datorat, cel puțin în parte, incertitudinii generale în privința definiției „titlului" statului (parag. 95 de mai sus).

2. Acțiunea în anulare a vânzării și aprecierea bunei-credințe a cumpărătorilor

107. Curtea observă că instanțele naționale sesizate de reclamant printr-o cerere în anulare a titlurilor concurente deținute de terți asupra bunului ce îi fusese restituit s-au prevalat de buna-credință a cumpărătorilor, dar fără să stabilească o diferență între situația juridică a apartamentelor din clădirea B, vândute înainte de introducerea acțiunii în revendicare, și cea a apartamentului nr. 2 din clădirea A, vândut după 10 aprilie 1997, dată la care acțiunea în revendicare a reclamantului fusese admisă printr-o hotărâre judecătorească definitivă. În cele două situații ele au aplicat prezumția de bună-credință și au considerat că, chiar dacă ar fi îndeplinit diligențele rezonabile, cumpărătorii nu ar fi putut să știe că statul nu era adevăratul proprietar.

108. Curtea nu are obligația să definească noțiunea de „bună-credință" în dreptul român și nici să analizeze buna-credință a cumpărătorilor în speță. Curtea reamintește că singura sa obligație, conform art. 19 din Convenție, este să asigure respectarea angajamentelor ce rezultă din Convenție pentru părțile contractante. În special, Curtea nu are obligația de a se substitui instanțelor interne. Interpretarea legislației interne incumbă în primul rând autorităților naționale și în special instanțelor (vezi în special *Garcia Ruiz c. Spaniei* [MC], nr. 30.544/96, parag. 28, CEDO 1999-I).

109. Curtea nu neagă complexitatea problemelor pe care instanțele trebuie să le rezolve, însă consideră că această complexitate s-a datorat, cel puțin în parte, lipsei unei definiții clare și coerente a bunei-credințe și a unei metode uniforme de apreciere a sarcinii și a obiectului probei acesteia. La aceasta se adaugă definiția fluctuantă a noțiunii de „titlu" al statului, foarte importantă pentru a stabili dacă cumpărătorii aveau cum să își dea seama că statul nu era proprietarul bunului la momentul vânzării, precum și lipsa de precizie în ceea ce privește cunoașterea celui care trebuia să îndeplinească diligențele rezonabile pentru a clarifica situația juridică a unui imobil pus în vânzare de către stat. Pentru Curte astfel de chestiuni nerezolvate de instanțele sesizate cu acțiunea în anulare a contractelor de vânzare-cumpărare, introdusă de reclamant, reflectă incertitudinea generală ce plana asupra definiției și a aprecierii bunei-credințe în dreptul intern.

3. Imposibilitatea de a obține posesia asupra apartamentelor

110. Curtea subscrie opiniei Guvernului conform căreia, în momentul respingerii acțiunii în anulare a contractelor, dreptul intern oferea reclamantului posibilitatea de a i se restitui imobilul în natură prin introducerea unei acțiuni în revendicare împotriva cumpărătorilor (parag. 38, 39, 57 și 58 de mai sus). Rezultă că nu i se poate reproșa celui interesat că nu a introdus imediat o a treia acțiune în revendicare împotriva cumpărătorilor, având în vedere efortul uman și financiar pe care îl reprezentau cele două proceduri pe care le introdusese deja în fața instanțelor naționale și care constituie și ele căi de recurs adecvate și susceptibile de a remedia direct plângerea sa (parag. 69 de mai sus).

111. Trebuie constatat că, după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001, reclamantul s-a văzut în imposibilitatea de a redobândi posesia asupra părților nerestituite ale imobilului său, legea acordându-i exclusiv posibilitatea unei restituiri prin echivalent prin jocul combinat al art. 18 lit. d) și art. 46 alin. (2) din Legea nr. 10/2001 (parag. 40-42 de mai sus). În plus, nu îi mai era îngăduit să introducă împotriva dobânditorilor o acțiune în revendicare întemeiată pe dreptul comun (parag. 44 de mai sus). Chiar dacă s-ar presupune că ar fi putut introduce o asemenea acțiune, șansele sale de succes ar fi fost nesigure, dată fiind jurisprudența constantă a Curții Supreme de Justiție, care respingea acțiunile în revendicare dacă constata buna-credință a cumpărătorilor (parag. 45-48 de mai sus).

Această schimbare imprevizibilă de jurisprudență a avut ca efect privarea reclamantului de orice posibilitate rezonabilă de a redobândi posesia asupra apartamentelor vândute foștilor chiriași, așa cum ar fi putut spera în mod legitim înainte, în virtutea Hotărârii definitive din 10 aprilie 1997. Or, această schimbare pare să fi fost facilitată de lipsa unui cadru legislativ potrivit și a unei practici administrative și judiciare adecvate asupra chestiunilor de drept legate de vânzarea bunului altuia, de aparența în drept și de regulile aplicabile în materie, ceea ce l-a împiedicat definitiv pe reclamant să concretizeze speranța legitimă ce decurge din Sentința din 10 aprilie 1997 de a i se restitui în natură întregul său bun.

Concluzie

112. În lumina celor de mai sus, Curtea constată că statul nu și-a îndeplinit obligația sa pozitivă de a reacționa în timp util și cu coerență în fața chestiunii de interes general pe care o constituie restituirea sau vânzarea imobilelor intrate în posesia sa în virtutea decretelor de naționalizare. Incertitudinea generală astfel creată s-a repercutat asupra reclamantului, care s-a văzut în imposibilitatea de a-și recupera întregul bun atunci când dispunea de o hotărâre definitivă ce obliga statul să i-l restituie. Prin urmare, statul nu și-a îndeplinit obligația de a asigura reclamantului exercitarea efectivă a dreptului său de proprietate garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, încălcând astfel „justul echilibru" ce trebuie să existe între cerințele interesului public și imperativele protejării dreptului celui interesat la respectarea bunurilor sale (*mutatis mutandis*, *Sovtransavto Holding*, citată mai sus, parag. 96).

113. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

II. Asupra aplicării art. 41 din Convenție

114. Conform art. 41 din Convenție,

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă".

115. Reclamantul solicită cu titlu de despăgubiri materiale o sumă ce corespunde valorii imobilului, și anume, conform raportului de

expertiză transmis Curţii, 204.000 euro. De asemenea, el solicită, cu titlu de lipsă de folosinţă, 112.152 euro pentru prejudiciul suportat până în august 2004 şi 29.192 euro pentru fiecare an următor. De asemenea, el solicită cu titlu de daune morale suma de 3.161.520 euro, precum şi 530,15 dolari (USD) şi 600 euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

116. Guvernul contestă ferm evaluarea imobilului operată în speţă de către expertul numit de reclamant. El estimează la 57.659 euro suma maximă ce i-ar putea fi acordată, ceea ce reprezintă, conform concluziilor unui alt expert, valoarea pe piaţă a apartamentelor vândute şi a terenului aferent. Guvernul apreciază că daunele morale trebuie apreciate conform jurisprudenţei Curţii şi nu se opune plăţii cheltuielilor de judecată, cu condiţia ca acestea să se sprijine pe documente justificative, să fie rezonabile şi să aibă legătură cu încălcarea constatată.

117. Curtea consideră că, în circumstanţele speţei, chestiunea aplicării art. 41 din Convenţie nu se află în stare de judecată. Prin urmare, acest aspect va fi amânat, iar procedura ulterioară este fixată în termen de 6 luni de la data prezentei hotărâri, ţinând seama de eventualitatea unui acord între statul pârât şi reclamant (art. 75 parag. 1 din regulament).

În unanimitate, Curtea hotărăşte:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăşte că a avut loc încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie;

3. hotărăşte că aplicabilitatea art. 41 din Convenţie nu se află în stare de judecată;

prin urmare:

a) o amână în întregime;

b) invită Guvernul şi reclamantul să îi prezinte, în scris, într-un termen de 6 luni de la data la care hotărârea a rămas definitivă, conform art. 44 parag. 2 din Convenţie, observaţiile lor asupra prezentei chestiuni şi, în special, să îi aducă la cunoştinţă orice acord la care vor ajunge;

c) amână procedura ulterioară şi deleagă preşedintelui camerei sarcina de a stabili o dată în caz de nevoie.

4. Cauza *Lindner şi Hammermayer c. României* (soluţionare amiabilă, hotărârea din 6 aprilie 2006)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 35.671/97) îndreptată împotriva României şi în care 2 cetăţeni ai acestui stat, domnul A.L. şi doamna C.H. (*reclamanţii*), s-au plâns Comisiei Europene a Drepturilor Omului în data de 9 aprilie 1997, în baza fostului art. 25 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (*Convenţia*).

2. Reclamanţii sunt reprezentaţi de către domnul A.V., avocat în Bucureşti. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de către agentul său, doamna B.R., din Ministerul Afacerilor Externe.

3. Reclamanţii s-au plâns în special de faptul că refuzul exprimat în data de 14 octombrie 1996 de către Curtea de Apel Bucureşti de a recunoaşte tribunalelor competenţa de a soluţiona o acţiune în revendicare contravine art. 6 din Convenţie. În plus, ei s-au plâns că această hotărâre a Curţii de Apel Bucureşti a adus atingere dreptului la respectarea bunurilor, drept garantat de art. 1 din Primul protocol adiţional la Convenţie.

4. Cererea a fost transmisă Curţii la 1 noiembrie 1998, data intrării în vigoare a Protocolului adiţional nr. 11 la Convenţie [art. 5 alin. (2) din Protocolul nr. 11].

5. Ea a fost atribuită Secţiei I a Curţii [art. 52 alin. (1) din Regulamentul Curţii]. În cadrul acestei secţii, camera însărcinată să analizeze cauza [art. 27 alin. (1) din Convenţie] a fost constituită conform art. 26 alin. (1) din Regulament.

6. La 1 noiembrie 2001, Curtea a modificat componenţa secţiilor sale [art. 25 alin. (1) din Regulament]. Prezenta cerere a fost atribuită Secţiei a II-a, remaniată cum s-a precizat mai sus [art. 52 alin. (1) din Regulament].

7. Printr-o hotărâre din 3 decembrie 2002, Curtea, examinând atât admisibilitatea, cât şi fondul cauzei [art. 29 alin. (3) din Convenţie], a declarat cererea parţial admisibilă şi a stabilit în unanimitate că a existat o încălcare a art. 6 alin. (1) din Convenţie, determinată de negarea dreptului de acces la un tribunal, precum şi că nu a existat o încălcare a art. 1 din Primul protocol adiţional la Convenţie, de vreme ce reclamanţii nu erau deţinătorii unui bun în sensul acestui articol.

---

[1] M. Of. nr. 573 din 21 august 2007.

Ea a stabilit de asemenea că statul pârât trebuie să plătească reclamanţilor 5.000 de euro, cu titlu de daune morale, şi 400 euro, cu titlu de costuri şi cheltuieli.

8. În data de 13 decembrie 2002, reclamanţii au solicitat trimiterea cauzei în faţa Marii Camere în baza art. 43 din Convenţie şi art. 73 din Regulamentul Curţii.

9. În data de 24 septembrie 2003, Colegiul Marii Camere a admis această cerere.

10. Compunerea Marii Camere a fost stabilită conform art. 27 alin. (2) şi (3) din Convenţie şi art. 24 din Regulamentul Curţii,

11. Atât reclamanţii, cât şi Guvernul au depus un memoriu privind fondul cauzei; în plus, cei dintâi au transmis un memoriu ca răspuns la cel depus de Guvern.

12. O audiere prevăzută iniţial pentru data de 24 iunie 2004 a fost amânată, deoarece unele proceduri relevante erau în desfăşurare în faţa instanţelor interne. Fixată pentru data de 7 decembrie 2005, audierea a fost din nou amânată, părţile fiind implicate activ, cu asistenţa grefierului, în căutarea unei soluţionări amiabile a cauzei [art. 38 alin. (1) lit. b) din Convenţie]. Părţile au primit ca termen limită data de 27 februarie 2006 pentru a ajunge la un acord, în caz contrar o nouă audiere urmând a avea loc în data de 29 martie 2006.

13. Ca urmare a corespondenţei între grefier şi părţi, Curtea a primit de la Guvern şi reclamanţi, în datele de 21 februarie, respectiv 22 februarie 2006, declaraţii oficiale semnate prin care părţile acceptau o soluţionare amiabilă a cauzei.

14. În consecinţă, audierea fixată pentru data de 29 martie a fost anulată în data de 7 martie 2006.

În fapt

I. Circumstanţele cauzei

15. La 2 octombrie 1939, mama reclamanţilor a devenit proprietara unei case aflate în Bucureşti, compusă din 3 apartamente, şi a unei suprafeţe de teren de 301 mp. În data de 30 martie 1948, ea a vândut unul din cele 3 apartamente lui L.N.

16. În 1975, ea a emigrat în Germania, unde a decedat în 1985.

17. În data de 18 septembrie 1975, în baza Decretului nr. 223/1974, statul a confiscat imobilul mamei reclamanţilor, fără a se plăti vreo despăgubire. Decizia confiscării nu a fost niciodată comunicată

mamei reclamanţilor, astfel încât aceasta nu a cunoscut niciodată motivele sau baza legală a acestei confiscări.

A. Acţiunea în revendicarea proprietăţii

18. În data de 27 iulie 1992, reclamanţii, în calitate de moştenitori, s-au adresat Judecătoriei Sectorului 1 Bucureşti cu o cerere de anulare a deciziei de confiscare a imobilului, pârâţi fiind Primăria Municipiului Bucureşti şi, respectiv, Societatea H., administrator al locuinţelor de stat. Reclamanţii au arătat că mama lor a fost proprietara imobilului şi că statul intrase în stăpânirea lui prevalându-se de Decretul de confiscare nr. 223/1974, dar că această privare de proprietate era ilegală, deoarece decizia administrativă privind confiscarea nu a fost niciodată comunicată mamei lor.

19. Printr-o sentinţă din 28 septembrie 1995, Judecătoria Sectorului 1 Bucureşti a admis cererea reclamanţilor, considerând că decizia administrativă de confiscare în favoarea statului încălcase dispoziţiile legale interne şi internaţionale în vigoare la momentul respectiv, în special art. 36 din Constituţia din 1965 şi art. 480 C. civ. În consecinţă, instanţa a stabilit că statul nu obţinuse legal dreptul de proprietate şi că reclamanţii erau proprietarii legitimi. Judecătoria Sectorului 1 Bucureşti a anulat decizia de confiscare şi a dispus restituirea imobilului către reclamanţi.

20. Apelul Primăriei Municipiului Bucureşti împotriva acestei sentinţe a fost respins de către Tribunalul Bucureşti printr-o hotărâre executorie din 17 mai 1996.

21. Primăria a formulat apoi recurs la Curtea de Apel Bucureşti. Printr-o hotărâre din 14 octombrie 1996, aceasta din urmă a admis recursul şi a respins acţiunea în revendicare a reclamanţilor. Curtea de Apel Bucureşti a constatat că imobilul revendicat intrase în proprietatea statului pe baza Deciziei primăriei din 18 septembrie 1975 şi a hotărât că, pentru a obţine restituirea sau, după caz, o despăgubire, reclamanţii puteau să se prevaleze doar de dispoziţiile legislaţiei în materia restituirii bunurilor naţionalizate.

22. În 20 decembrie 1996, statul a vândut unul dintre cele două apartamente care compun bunul litigios fostului chiriaş, V.V.S.

B. Acţiunea în restituire introdusă în baza Legii nr. 10/2001

23. În data de 26 aprilie 2001, în baza Legii nr. 10/2001, reclamanţii au adresat Primăriei Municipiului Bucureşti o notificare pentru restituirea în natură a celor două apartamente.

24. Primăria a refuzat să restituie apartamentul vândut în data de 20 decembrie 1996 (apartamentul nr. 2).

25. Apartamentul nr. 1 a fost restituit reclamanților printr-o decizie din data de 15 februarie 2006 a Primăriei Municipiului București.

C. Acțiunea în constatarea nulității vânzării apartamentului nr. 2

26. La 12 august 2002, reclamanții s-au adresat Judecătoriei Sectorului 1 București cu o acțiune în constatarea nulității Contractului de vânzare încheiat de stat în data de 20 decembrie 1996 cu V.V.S., fostul chiriaș.

27. Printr-o hotărâre definitivă și irevocabilă din 7 septembrie 2005, pronunțată în ultimă instanță, după un apel și un recurs, Curtea de Apel București a stabilit că reclamanții erau proprietarii apartamentului nr. 2 și a constatat nulitatea vânzării acestui apartament. Instanța a hotărât restituirea apartamentului către reclamanți.

28. La o dată care nu a fost precizată, cumpărătorul apartamentului, V.V.S., a introdus în fața Curții de Apel București o contestație în anulare, cale de atac extraordinară ce viza anularea Hotărârii din 7 septembrie 2005. În acest moment, procedura este în desfășurare în fața Curții de Apel București, fiind fixat un termen pentru data de 28 martie 2006.

II. Dreptul și practica internă pertinente

29. Dispozițiile legale și jurisprudența internă pertinente sunt descrise în hotărârile *Brumărescu c. României* ([MC], nr. 28.342/95, parag. 31-44, CEDO 1999-VII) și *Străin și alții c. României* (nr. 57.001/00, parag. 19-26, CEDO 2005).

30. Legea nr. 10/2001 din 14 februarie 2001, ale cărei pasaje relevante sunt citate în cauza mai sus menționată *Străin și alții*, a fost modificată prin Legea nr. 247, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, din 22 iulie 2005. Noua lege diversifică formele de reparație, permițând beneficiarilor să aleagă între o indemnizație sub formă de bunuri și servicii sau o reparație pecuniară echivalentă cu valoarea de piață a bunului care nu poate fi restituit în natură la momentul acordării sumei.

În plus, Legea nr. 247/2005 precizează, în titlul VII, modul în care sunt stabilite și plătite despăgubirile pentru bunurile intrate abuziv în patrimoniul statului.

În drept

31. În data de 21 februarie 2006, Curtea a primit de la Guvern declarația următoare:

„1. Declar că Guvernul român se oferă să plătească reclamanților suma totală de 8.600 euro (opt mii șase sute euro), în scopul soluționării pe cale amiabilă a plângerii lor înregistrate sub numărul 35.671/97 și pendinte în fața Marii Camere.

Această sumă, care include și cheltuielile de judecată aferente cauzei, va fi scutită de impozit și va fi plătită în euro, convertiți în lei românești la rata de schimb aplicabilă în ziua efectuării plății, într-un cont bancar indicat de către reclamanți și/sau de către reprezentantul lor autorizat corespunzător, într-o perioadă de 3 luni de la data comunicării hotărârii Marii Camere, în conformitate cu art. 39 din Convenția europeană a drepturilor omului. Începând de la expirarea perioadei de mai sus și până la plata propriu-zisă, suma respectivă va fi majorată cu o dobândă simplă într-un procent egal cu cel al facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene practicate în această perioadă, procent majorat cu trei puncte procentuale.

2. Această plată, împreună cu deciziile judiciară și administrativă interne (Hotărârea Curții de Apel București din 7 septembrie 2005 și Decizia Primăriei Municipiului București din 15 februarie 2006) care au dispus restituirea către reclamanți a bunurilor care formează obiectul cererii amintite, reprezintă reglementarea definitivă a cauzei.

3. În plus, Guvernul se angajează să pună efectiv în executare deciziile judiciară și administrativă amintite pentru a asigura reclamanților exercitarea dreptului lor asupra totalității bunurilor în chestiune.

4. Această declarație nu echivalează în niciun fel cu o recunoaștere din partea Guvernului a unei violări a Convenției alta decât cea constatată de către Curtea prin Hotărârea sa din 3 decembrie 2002.

5. Guvernul consideră că supravegherea pe care o va exercita Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei în privința executării hotărârii pronunțate în această cauză de către Curte constituie un mecanism adecvat pentru a se asigura că vor continua să fie aduse îmbunătățiri în ceea ce privește problemele ridicate de prezenta cauză."

32. În data de 22 februarie 2006, Curtea a primit următoarea declarație, semnată de către reclamanți:

„1. Subsemnaţii, A.L. şi C.H., luăm la cunoştinţă că Guvernul român este dispus să ne plătească suma totală de 8.600 euro (opt mii şase sute euro) în vederea soluţionării pe cale amiabilă a cererii noastre înregistrate cu numărul 35.671/97 şi pendinte în faţa Marii Camere.

Această sumă, care acoperă prejudiciul material şi moral eventual, precum şi cheltuielile de judecată aferente cauzei, va fi plătită în euro, convertiţi în lei româneşti la rata de schimb aplicabilă în ziua plăţii, într-un cont bancar indicat de către noi sau de către reprezentantul nostru. Ea va fi scutită de impozit şi plătită într-o perioadă de 3 luni de la data hotărârii pronunţate de Marea Cameră în conformitate cu art. 39 din Convenţia europeană a drepturilor omului. După expirarea acestei perioade şi până la plata efectivă, suma în cauză va fi majorată cu o dobândă simplă într-un procent egal cu cel al facilităţii de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene practicate în această perioadă, procent majorat cu trei puncte procentuale.

2. Noi acceptăm această propunere şi renunţăm la intentarea oricărei alte acţiuni împotriva României privind faptele aflate la originea cererii menţionate. Noi declarăm că această plată, împreună cu deciziile judiciară şi administrativă interne (Decizia Curţii de Apel Bucureşti din 7 septembrie 2005 şi Decizia Primăriei Municipiului Bucureşti din 15 februarie 2006), care au dispus să ni se restituie bunurile care au făcut obiectul cererii menţionate, reprezintă soluţionarea definitivă a cauzei.

3. De asemenea, luăm notă că Guvernul se angajează să pună integral în executare deciziile judiciară şi administrativă menţionate.

4. Facem prezenta declaraţie în cadrul soluţionării pe cale amiabilă încheiată între Guvern şi noi."

33. Curtea ia act de soluţionarea pe cale amiabilă la care au ajuns părţile (art. 39 din Convenţie).

Curtea reţine că, de la pronunţarea Hotărârii Camerei din 3 decembrie 2002, reclamanţii au obţinut restituirea bunului care face obiectul prezentei plângeri (parag. 25 şi 27 de mai sus).

De asemenea, se reţine adoptarea unei noi legi privind restituirea imobilelor, Legea nr. 247 din 22 iulie 2005, care diversifică formele de reparaţie şi prevede că despăgubirea, atunci când bunul nu poate fi restituit în natură, trebuie să fie echivalentă cu valoarea de piaţă a bunului în momentul plăţii sumei (parag. 30 de mai sus).

În plus, Curtea observă că ea a precizat deja natura şi amploarea obligaţiilor care revin statului pârât în cauze privind fie întârzieri în obţinerea de hotărâri judecătoreşti definitive care soluţionează litigii având ca obiect ilegalitatea confiscărilor dispuse de fostul regim comunist sau imposibilitatea de a obţine asemenea decizii (*Brumărescu*, precitată, p. 65), fie vânzarea de către stat unor terţi a bunurilor astfel confiscate (*Străin şi alţii*, precitată, p. 39-59). Problema executării acestor obligaţii este actualmente în atenţia Comitetului Miniştrilor.

34. Curtea aminteşte că, în conformitate cu art. 37 alin. (1) lit. b) din Convenţie, ea poate hotărî să radieze o cerere de pe rolul Curţii în orice stadiu al procedurii dacă se consideră că litigiul a fost soluţionat.

35. În plus, Curtea consideră că soluţionarea cauzei este conformă cerinţei respectării drepturilor omului astfel cum sunt ele recunoscute de Convenţie şi de protocoalele sale [art. 37 alin. (1) teza finală din Convenţie şi art. 62 alin. (3) din Regulamentul Curţii].

36. În consecinţă, sunt întrunite condiţiile pentru radierea cauzei de pe rol.

Curtea, în unanimitate:

1. ia notă de termenii soluţionării pe cale amiabilă şi de modalităţile prevăzute pentru a asigura respectarea angajamentelor enunţate [art. 43 alin. (3) din Regulamentul Curţii];

2. hotărăşte să radieze cauza de pe rol.

5. Cauza *Weissman şi alţii c. României* (hotărârea din 24 mai 2006)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află cererea (nr. 63.945/00) îndreptată împotriva României în baza art. 34 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (*Convenţia*), de către 5 cetăţeni români, domnul E.W., doamna M.B., doamna R.B.V., doamna L.A.V.N. şi doamna K.W.H. (*reclamanţii*), care sunt membri ai aceleiaşi familii, la data de 21 octombrie 2000.

2. Reclamanţii sunt reprezentaţi de domnul D.M., avocat în Bucureşti. Guvernul român a fost reprezentat de agentul său, doamna R.R., apoi de doamna B.R. de la Ministerul Afacerilor Externe.

3. Reclamanţii au pretins o violare a dreptului lor de acces la o instanţă, precum şi o violare a dreptului lor de a se bucura de liniştita posesie a bunurilor lor, în urma respingerii acţiunii introduse de către aceştia pentru recuperarea sumelor pe care statul le-a obţinut din folosinţa unui imobil, confiscat în anul 1949, care le-a fost înapoiat în anul 1999.

4. Cererea a fost repartizată Secţiei a II-a a Curţii [în baza art. 52 alin. (1) din Regulamentul Curţii]. În cadrul acestei secţii, Camera care a judecat cererea [art. 27 alin. (1) din Convenţie] s-a constituit conform prevederilor art. 26 alin. (1).

5. Prin Decizia din data de 28 septembrie 2004, Camera a declarat cererea admisibilă.

6. Camera a decis, după consultarea părţilor, că nu este necesară o audiere pe fondul cauzei; fiecare parte a răspuns în scris la observaţiile celeilalte.

7. În data de 1 noiembrie 2004, Curtea a schimbat componenţa secţiilor sale [art. 25 alin. (1)]. Cauza a fost repartizată Secţiei a III-a, în noua sa componenţă [art. 52 alin. (1)].

În fapt

I. Circumstanţele speţei

8. Reclamanţii, domnul E.W., doamna M.B., doamna R.B.V., doamna L.A.V.N. şi doamna K.W.H., sunt născuţi în anii 1931, 1930, 1913, 1947, respectiv 1937, şi locuiesc în Seatle, New York, Ariei (Israel) şi Beaune (Franţa).

[1] M. Of. nr. 588 din 27 august 2007.

9. În data de 3 septembrie 1998, în calitatea lor de moştenitori ai foştilor proprietari, reclamanţii au introdus o acţiune la Tribunalul Bucureşti împotriva statului, reprezentat prin Ministerul Finanţelor, şi societăţii L., responsabilă cu administrarea proprietăţilor imobiliare din domeniul public al statului, solicitând restituirea unui imobil constând într-o clădire şi terenul aferent, situate în str. Rabat nr. 21, Bucureşti, ocupată de Ambasada Republicii Federale Germania. Reclamanţii au susţinut că statul şi-a adjudecat proprietatea în cauză fără titlu şi fără să aibă altă bază legală şi că această proprietate a intrat în patrimoniul Partidului Comunist Român, iar ulterior, în patrimoniul societăţii L.

10. Într-o întâmpinare, depusă la dosar la data de 2 noiembrie 1998, Ministerul Finanţelor a adus la cunoştinţa instanţei că statul a intrat în posesia clădirii fără titlu şi că nu posedă acte care să ateste transferul proprietăţii. La cererea instanţei, Consiliul General al Municipiului Bucureşti a răspuns că nici el nu deţine vreun act pe această temă. Societatea L. a confirmat că a administrat clădirea în baza Hotărârii Guvernului nr. 115/1990 privind aplicarea Decretului-lege nr. 30/1990 în legătură cu trecerea patrimoniului Partidului Comunist Român în proprietatea statului.

11. Prin Hotărârea din data de 14 aprilie 1999, Tribunalul Bucureşti a admis cererea reclamanţilor. Hotărârea a statuat că statul a preluat posesia clădirii în anul 1949 fără bază legală şi că a continuat să exercite posesia fără titlu. Instanţa a apreciat că Hotărârea Guvernului nr. 115/1990 nu poate constitui un titlu valabil, datorită faptului că nu a existat o bază legală la originea exproprierii. În consecinţă, instanţa a dispus ca societatea L. să restituie reclamanţilor imobilul şi terenul aferent.

12. În apelul şi în recursul exercitate de pârâţi, hotărârea Tribunalului Bucureşti a fost confirmată prin Hotărârea Curţii de Apel Bucureşti din data de 9 septembrie 1999, respectiv prin Hotărârea Curţii Supreme de Justiţie din data de 22 martie 2000.

13. În data de 12 octombrie 1999 reclamanţii au fost puşi în posesia imobilului.

14. Prin acţiunea introdusă în data de 11 mai 1999 la Tribunalul Bucureşti împotriva Ministerului Finanţelor, Consiliului General al Municipiului Bucureşti şi societăţii L., reclamanţii au solicitat restituirea sumei de 35.506.776 dolari SUA (echivalentul sumei de 30.609.289 euro), cu titlu de beneficiu nerealizat rezultând din chiriile percepute pentru imobil, încasate de stat de la data confiscării imobi-

lului, plătite, între alţii, de Ambasada Republicii Federale Germania, care a ocupat imobilul începând cu o dată neprecizată.

15. La termenul din data de 9 iunie 1999, instanţa a dispus ca reclamanţii să plătească o taxă de timbru în cuantum de 5.333.215.000 lei (echivalentul sumei de 323.264 euro), calculată conform dispoziţiilor art. 2 din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru.

16. La termenul din data de 8 septembrie 1999, avocatul reclamanţilor a solicitat instanţei ca aceştia să fie scutiţi de la plata taxei de timbru, motivând că acţiunea pentru restituirea sumelor realizate din închirierea imobilului este accesorie acţiunii în revendicare, fiind astfel scutită de taxa de timbru în baza art. 15 din Legea nr. 146/1997.

17. Prin Hotărârea din 8 septembrie 1999, Tribunalul Bucureşti a decis că acţiunea a fost introdusă cu titlu principal şi a anulat-o pentru neplata taxei de timbru.

18. În cadrul apelului formulat de reclamanţi, Curtea de Apel Bucureşti a confirmat caracterul principal al acţiunii, prin Hotărârea din 12 ianuarie 2000. Instanţa a statuat că o acţiune accesorie, scutită de taxă de timbru, trebuie să fie în mod obligatoriu ataşată unei acţiuni principale pendinte, or acţiunea în revendicare a reclamanţilor a fost deja soluţionată prin hotărâre definitivă.

19. În cadrul recursului exercitat de reclamanţi, Curtea Supremă de Justiţie, prin Hotărârea din data de 21 aprilie 2000, a confirmat hotărârile date de instanţele inferioare. Instanţa a apreciat că obiectul celor două acţiuni a fost diferit, subliniind că pe calea acţiunii în revendicare reclamanţii au obţinut restituirea imobilului, în timp ce obiectul acţiunii pentru restituirea beneficiului nerealizat a fost recuperarea chiriilor nepercepute.

II. Dreptul şi practica interne pertinente

A. Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru

20. Dispoziţiile pertinente ale legii sunt:

Articolul 1: „Acţiunile şi cererile introduse la instanţele judecătoreşti [...] sunt supuse taxelor judiciare de timbru, prevăzute în prezenta lege, şi se taxează în mod diferenţiat, după cum obiectul acestora este sau nu evaluabil în bani."

Articolul 2: „Acţiunile şi cererile evaluabile în bani, introduse la instanţele judecătoreşti, se taxează astfel:

„(...) dacă obiectul lor depăşeşte valoarea de 500.000.000 lei taxa de timbru va fi de 13.215.000 lei + 1% pentru ce depăşeşte 500.000.000 lei."

Articolul 15: „Cererile, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, introduse de proprietari şi de succesorii acestora pentru restituirea imobilelor preluate abuziv de stat sau de alte persoane juridice în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 sunt scutite de taxe judiciare de timbru."

Articolul 21: „Ministerul Finanţelor poate acorda scutiri, reduceri, eşalonări sau amânări pentru plata taxelor judiciare de timbru, în condiţiile stabilite prin ordin al ministrului finanţelor."

21. Art. 21 din Legea nr. 146/1997 a fost modificat prin prevederile Legii nr. 195/2004, care stipulează că dispunerea exceptării de la plată, reducerea sau reeşalonarea plăţii taxei de timbru este, din momentul intrării în vigoare a legii, de competenţa instanţelor.

B. Codul civil

22. Articolele pertinente dispun:

Articolul 485: „Posesorul nu câştigă proprietatea fructelor decât când posedă cu bună-credinţă; la cazul contrariu, el este dator de a înapoia productele, împreună cu lucrul, proprietarului care-l revendică."

Articolul 486: „Posesorul este de bună-credinţă când posedă ca proprietar în puterea unui titlu translativ de proprietate, ale cărui viciuri nu-i sunt cunoscute."

Articolul 487: „El încetează de a fi cu bună-credinţă din momentul când aceste viciuri îi sunt cunoscute."

C. Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripţia extinctivă

23. Articolele pertinente dispun:

Articolul 3: „Termenul de prescripţie [a acţiunii având un obiect patrimonial] este de trei ani."

Articolul 8: „Prescripţia dreptului la acţiune în repararea pagubei pricinuite prin fapta ilicită începe să curgă de la data când păgubitul a cunoscut sau trebuia să cunoască, atât paguba cât şi pe cel care răspunde de ea."

D. Jurisprudenţa privind obligaţia posesorului unui imobil de a restitui proprietarului fructele civile ale acestui imobil

24. Jurisprudenţa Curţii Supreme de Justiţie admite că posesorul de rea-credinţă trebuie să restituie proprietarului totalitatea fructelor civile ale imobilului, în special chiriile încasate de către posesor. În cazul particular al imobilelor naţionalizate în timpul regimului

comunist şi care au fost revendicate de către foştii proprietari, Curtea Supremă de Justiție a dispus că statul trebuie să restituie chiriile încasate începând cu data introducerii acțiunii în revendicare.

1. Hotărârea nr. 2.646 din 18 iunie 2003

25. În această speță, având, de asemenea, ca obiect restituirea sumelor obținute de stat prin închirierea către o ambasadă a unui imobil naționalizat şi care a fost restituit vechiului proprietar, Curtea Supremă de Justiție a decis:

„Fructele civile sunt venituri băneşti produse prin folosirea unui bun, cum sunt chiriile ori dobânzile, care de regulă se dobândesc zi de zi, pe măsura trecerii timpului, fără ca substanța bunului ce le produc să scadă (art. 525 C. civ.). De la regula conform căreia fructele se cuvin proprietarului lucrului, art. 485 C. civ. a instituit o excepție potrivit cu care posesorul de bună-credință al lucrului îi culege fructele, fără ca proprietarul să poată să ridice vreo pretenție asupra lor.

Art. 487 C. civ. stabileşte că posesorul încetează să mai fie de bună-credință în momentul în care a luat cunoştință de viciile care-i afectează titlul, fiind normal ca, de îndată ce a cunoscut viciile titlului, posesorul să nu se mai bucure de beneficiul pe care legea îl recunoaşte în privința dobândirii cu bună-credință a fructelor.

Este adevărat că încetarea bunei-credințe este o chestiune de fapt lăsată, de la caz la caz, la aprecierea judecătorului, dar, în mod unanim doctrina şi jurisprudența au stabilit că intentarea acțiunii în justiție împotriva posesorului face să înceteze buna sa credință şi de la data acțiunii el nu mai poate invoca dobândirea fructelor pe temeiul posesiunii de bună-credință. (...)

Este evident că, de la data de 1 februarie 1995, când reclamantul a introdus prima acțiune în justiție, pârâta a încetat să mai fie de bună-credință deoarece de la acea dată trebuia să fi cunoscut viciile titlului cu care deținea bunul (...).

Dacă chiriile sunt datorate, de principiu, proprietarului lucrului (reclamantului) de la data de 1 februarie 1995, nu înseamnă că ele şi pot fi restituite pe întreaga perioadă de timp (1 februarie 1995 - 25 iulie 2000 – data introducerii acțiunii prezente), deoarece sunt incidente prevederile art. 3 din Decretul nr. 167/1958 în conformitate cu care dreptul la acțiune se prescrie în termen de 3 ani, precum şi dispozițiile art. 7 alin. (1) din acelaşi act normativ, potrivit cu care prescripția începe să curgă de la data când se naşte dreptul la acțiune. Or, în cazul dedus judecății, dreptul la acțiune s-a născut la 24 iunie 1996, când Tribunalul Bucureşti a constatat calitatea de proprietar a reclamantului asupra nemişcătorului, dată de la care nu mai exista niciun impediment de ordin material ori juridic pentru promovarea unei acțiuni în restituirea chiriilor (...)."

2. Hotărârea nr. 3.585 din 23 septembrie 2003

26. În această speță, Curtea Supremă de Justiție a trebuit să se pronunțe, între altele, asupra cererii lui C.I. de restituire a chiriilor încasate de o societate comercială de stat care a administrat un imobil naționalizat. În cadrul unei prime acțiuni, introdusă la data de 27 martie 1998, C.I. obținuse, printr-o hotărâre definitivă a Judecătoriei Zărneşti din data de 19 ianuarie 1999, recunoaşterea dreptului său de proprietate asupra imobilului în cauză.

Curtea Supremă de Justiție a apreciat ca fondată cererea de restituire a chiriilor, pentru următoarele motive:

„(...) posesorul imobilului nu putea, conform art. 485 C. civ., să păstreze fructele (chiria) decât dacă era de bună-credință.

În conformitate cu art. 487 C. civ. reclamanta a încetat să mai fie de bună-credință din momentul în care viciile titlului în baza căruia poseda bunul i-au devenit cunoscute, respectiv când pârâta a formulat acțiunea în revendicare a imobilului [în data de 27 martie 1998], care i-a fost şi admisă."

În drept

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 alin. (1) din Convenție

27. Reclamanții se plâng de încălcarea dreptului lor de acces la o instanță, precum şi de inechitatea procedurii, motivată de pretinse erori de drept comise de instanță. Ei invocă art. 6 alin. (1) din Convenție, ale cărui prevederi relevante sunt:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public (...) de către o instanță (...) care va hotărî, (...) asupra încălcării drepturilor şi obligațiilor sale cu caracter civil."

28. Sprijinindu-se pe jurisprudența Curții (*Tolstoy-Miloslavsky c. Regatului Unit*, Hotărârea din 13 iulie 1995, seria A nr. 316-B, p. 80-81, §§ 61-67) şi a Comisiei [*Philis c. Greciei* (decizie), nr. 18.989/91, 12 octombrie 1994], Guvernul a susținut că stabilirea cheltuielilor de judecată proporțional cu sumele cerute în cadrul acțiunilor civile nu poate constitui, în sine, o stânjenire a dreptului de acces la o instanță. Cu privire la cuantumul acestor cheltuieli, Guver-

nul a subliniat că acesta nu reprezintă decât aproximativ 1,09% din suma revendicată prin acțiune și, în consecință, nu este nerezonabil.

29. În fine, Guvernul a susținut că reclamanții ar fi putut solicita Ministerului Finanțelor o exceptare de la plata taxei de timbru, iar apoi să conteste în fața instanței un eventual refuz din partea ministerului respectiv.

30. Reclamanții au susținut că cuantumul taxei de timbru era excesiv și că a anulat dreptul lor de acces la o instanță. Referindu-se la Cauza *Kreutz c. Poloniei* (nr. 28.249/95, § 66, CEDO 2001-VI), reclamanții au apreciat că autoritățile române nu au păstrat un echilibru între, pe de o parte, dreptul statului de a recupera cheltuielile de judecată și, pe de altă parte, interesul reclamanților ca cererile lor să fie examinate de instanță.

31. Reclamanții au susținut, de asemenea, că acțiunea lor în despăgubiri a avut un caracter accesoriu în raport cu acțiunea în revendicare și, în consecință, ar fi trebuit scutită de la plata taxei de timbru.

***B.** Aprecierea Curții*

32. Curtea apreciază că această plângere are în vedere două aspecte: primul se referă la lipsa de acces la o instanță, iar al doilea vizează echitatea procedurii. Cu toate acestea, câtă vreme instanțele nu au statuat asupra fondului acțiunii, ci doar au anulat-o, Curtea apreciază că nu este necesară examinarea separată a plângerii reclamanților referitoare la pretinsa inechitate a procedurii.

33. Curtea amintește apoi că art. 6 alin. (1) din Convenție garantează fiecărei persoane dreptul ca o instanță să îi determine drepturile și obligațiile civile. Astfel, se consacră un „drept la tribunal", din care dreptul de acces, mai precis dreptul de a se adresa unei instanțe în materie civilă, nu constituie decât un aspect.

34. Cu toate acestea, „dreptul la un tribunal" nu este absolut. El poate face obiectul unor limitări, de vreme ce, prin însăși natura sa, reclamă reglementare din partea statului, care urmează a alege mijloacele pe care le va folosi în acest scop.

35. În această privință, Curtea amintește că nu a negat niciodată că interesul unei bune administrări a justiției poate justifica impunerea unei restricționări financiare a accesului unei persoane la un tribunal (*Tolstoy-Miloslavsky*, citat mai sus, p. 80-81, §§ 61 și următoarele, și *Kreutz*, citat mai sus, §59).

36. În pofida marjei de apreciere de care dispune statul în această materie, Curtea subliniază că limitarea dreptului de acces la un tribunal nu este compatibilă cu prevederile art. 6 alin. (1) din Convenție decât dacă prin aceasta se urmărește un scop legitim și dacă există un grad rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul vizat.

37. În particular, ținând cont de principiul conform căruia Convenția urmărește protejarea unor drepturi care nu sunt teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective, Curtea reiterează că cuantumul cheltuielilor de judecată, apreciat în contextul circumstanțelor unei spețe date, inclusiv capacitatea reclamantului de a le achita, precum și faza procedurală în care această restricție este impusă sunt factori care trebuie luați în considerare atunci când se determină dacă o persoană a beneficiat de dreptul de acces la un tribunal sau dacă, datorită cuantumului cheltuielilor de judecată, dreptul de acces la un tribunal a fost restrâns în așa măsură încât este afectat în însăși substanța sa.

38. În speța dată, Curtea reține că neplata sumei de 323.264 euro cu titlu de taxă de timbru pentru introducerea acțiunii a condus la anularea acesteia.

39. Curtea apreciază, de asemenea, că suma în cauză, care este, fără îndoială, foarte ridicată pentru orice justițiabil obișnuit, nu era justificată nici prin circumstanțele particulare ale cauzei, nici prin situația financiară a reclamanților, ci reprezenta un procent fix, stabilit de lege, din suma reprezentând obiectul litigiului. Deși suma solicitată de reclamanți cu titlu de despăgubiri pentru lipsirea de foloasele rezultate din chiria percepută de stat a fost importantă, Curtea apreciază, ținând cont de valoarea imobilului, că ea nu a fost nici abuzivă, nici lipsită de fundament.

40. Pe de altă parte, Curtea apreciază că suma cerută reclamanților pentru introducerea acțiunii lor a fost excesivă. În consecință, reclamanții au fost obligați să renunțe la acțiune, ceea ce i-a lipsit pe aceștia de dreptul lor ca o instanță să le examineze cererea.

41. În legătură cu posibilitatea reclamanților de a solicita scutirea de la plata taxei de timbru, Curtea apreciază că argumentul Guvernului, bazat pe presupusa omisiune a reclamanților, ar fi echivalent cu excepția neepuizării căilor de atac interne. Curtea reține că o excepție similară a fost respinsă în faza examinării admisibilității cererii. În orice caz, Curtea apreciază că Guvernul nu i-a pus la dispoziție

practica judiciară internă care să demonstreze eficacitatea unei asemenea cereri în sensul art. 35 alin. (1) din Convenție.

42. Având în vedere circumstanțele speței și, în special, împrejurarea că această restricționare a fost impusă în faza inițială a procedurii, Curtea apreciază că a fost disproporționată și astfel a adus atingere înseși esenței dreptului de acces la o instanță (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Teltronic-CATV c. Poloniei*, nr. 48.140/99, 10 ianuarie 2006).

43. În consecință, Curtea apreciază că statul nu a păstrat un echilibru just între, pe de o parte, interesul său în a recupera cheltuielile de judecată, iar pe de altă parte, interesul reclamanților ca o instanță să le examineze cererea.

44. Așadar, a avut loc încălcarea art. 6 alin. (1) din Convenție.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

45. Reclamanții se plâng de faptul că anularea acțiunii lor i-a împiedicat să beneficieze de chiriile pe care statul le-a încasat. Ei văd în aceasta violarea art. 1 din Protocolul nr. 1, care prevede că:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor."

A. Cu privire la excepția preliminară a Guvernului bazată pe incompatibilitatea ratione temporis *a acestei plângeri cu dispozițiile Convenției*

46. Guvernul atrage atenția asupra faptului că imobilul aflat în litigiu a intrat în proprietatea statului în 1949, cu mult înaintea datei ratificării Convenției de către România, și, prin urmare, Curtea nu are competența *ratione temporis* de a examina circumstanțele și consecințele acestui transfer.

47. Reclamanții se opun argumentelor Guvernului și susțin că între 1949 și 12 octombrie 1999, data restituirii efective a imobilului, a existat o stare continuă de încălcare a dreptului lor de proprietate prin posesia exercitată fără titlu și exploatarea imobilului de către stat, care ar fi trebuit, în consecință, să le restituie chiriile încasate.

48. Curtea reține că plângerea reclamanților nu privește circumstanțele transferului dreptului de proprietate al imobilului, ci imposibilitatea actuală de a obține restituirea fructelor civile ale imobilului, deși Decizia din 14 aprilie 1999 a Tribunalului București a constatat ilegalitatea aproprierii acestuia de către stat și a dispus restituirea imobilului către reclamanți.

49. Or, ținând cont de faptul că decizia sus-menționată, precum și acțiunea de restituire a chiriilor erau ulterioare datei de 20 iunie 1994, data ratificării Convenției de către România, Curtea apreciază că este competentă *ratione temporis* pentru a lua în discuție această plângere, în ceea ce privește cererea de restituire a fructelor civile produse de imobil după ratificarea Convenției de către România [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Broniowski c. Poloniei* (decizie) [MC], nr. 31.443/96, CEDO 2002-X].

50. Curtea respinge, așadar, excepția invocată de Guvern.

B. Cu privire la temeinicia plângerii

1. Argumentele părților

51. Reclamanții pretind că îndeplinesc condițiile legale pentru a obține restituirea chiriilor încasate de către stat. Ei atrag atenția asupra faptului că în urma anulării acțiunii lor au fost pe nedrept deposedați de aceste sume.

52. Guvernul susține că niciodată instanțele nu au recunoscut reclamanților vreun drept la restituirea acestor sume și că nu există o practică a instanțelor favorabilă unor cereri similare cu cea a reclamanților.

53. Prin urmare, Guvernul estimează că reclamanții nu erau titularii nici ai unui bun, nici ai unei creanțe împotriva statului, în virtutea cărora ar fi putut pretinde că au cel puțin o „speranță legitimă" de a obține exercițiul efectiv al unui drept de proprietate.

54. Guvernul atrage atenția asupra faptului că acțiunea reclamanților, calificată de instanțe ca acțiune principală, a fost anulată din cauza neachitării taxei de timbru, or competența de a aprecia o situație de fapt și de a aplica dreptul intern aparține în primul rând jurisdicțiilor naționale. În afară de aceasta, Guvernul subliniază că, în cazul în care acțiunea reclamanților ar fi fost admisă, dreptul lor de creanță ar fi fost prescris în parte, de vreme ce, în conformitate cu

art. 3 din Decretul nr. 167/1958, acțiunea în restituirea fructelor civile se prescrie în termen de 3 ani.

55. Reclamanții se opun tezei Guvernului și reiterează că recunoașterea dreptului de proprietate asupra imobilului în cauză implica recunoașterea dreptului asupra fructelor civile, doar cuantumul sumei putând, eventual, să provoace controverse.

56. Din acest punct de vedere, reclamanții susțin că în temeiul art. 485 și urm. C. civ., posesorul unui imobil nu-și însușește fructele civile decât dacă posedă imobilul cu bună-credință. Or, ținând cont de faptul că statul era posesor de rea-credință, el era obligat să le restituie aceste fructe. Ei apreciază că constatarea ilegalității aproprierii imobilului antrena de drept aplicarea dispozițiilor mai sus citate din Codul civil, dând astfel naștere, în patrimoniul lor, unei creanțe față de stat.

57. În legătură cu prescrierea dreptului lor la acțiune, reclamanții atrag atenția că termenul de 3 ani nu se aplica în speța în cauză, deoarece, în conformitate cu art. 8 din Decretul nr. 167/1958, termenul de prescripție a acțiunii în repararea unui prejudiciu cauzat printr-un act ilicit nu începe să curgă decât în momentul în care victima a cunoscut sau trebuia să cunoască amploarea prejudiciului și persoana responsabilă. Or, ei invocă faptul că, din cauza transferurilor succesive ale proprietății imobilului între diverse instituții ale statului, nu au cunoscut cu exactitate posesorul și prejudiciul real decât din momentul comunicării Deciziei din 14 aprilie 1999 de către Tribunalul București.

2. Poziția Curții

58. Curtea reamintește că un reclamant nu poate invoca încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 decât în măsura în care deciziile pe care le critică se referă la „bunurile" sale în sensul acestei dispoziții. Noțiunea de „bunuri" poate acoperi atât „bunurile actuale", cât și valorile patrimoniale, înțelegându-se prin aceasta creanțele în virtutea cărora reclamantul poate pretinde că are cel puțin o „speranță legitimă" de a obține exercițiul efectiv al unui drept de proprietate. Dimpotrivă, speranța de a vedea recunoscut un drept de proprietate a cărui exercitare este imposibilă nu poate fi considerată un „bun" în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 și este similară unei creanțe sub condiție rezolutorie [a se vedea *Principele Hans-Adam II de Liechtenstein c. Germaniei* [MC], nr. 42.527/98, §§ 82 și 83, CEDO 2001-VIII, și

Gratzinger și Gratzingerova c. Republicii Cehe (decizie) [MC], nr. 39794/98, § 69, CEDO 2002 - VII].

59. Cât despre noțiunea de „speranță legitimă", Curtea amintește, de asemenea, că, deoarece interesul patrimonial vizat este de natura creanței, nu poate fi considerat o „valoare patrimonială" decât atunci când are o bază suficientă în dreptul intern, spre exemplu atunci când este confirmat de o jurisprudență bine stabilită a instanțelor (*Kopecky c. Slovaciei* [MC], nr. 44.912/98, § 52, CEDO 2004).

60. În speță, Curtea observă că formularea art. 485, 486 și 487 C. civ. este foarte clară și nu lasă loc niciunei îndoieli asupra obligației posesorului unui imobil de a restitui proprietarului real fructele civile ale acestui imobil. Singura excepție o reprezintă cazul posesiei de bună-credință a imobilului, în virtutea unui titlu translativ de proprietate ale cărui vicii nu sunt cunoscute de posesor.

61. Or, Curtea reține că nu acesta a fost cazul în speță, de vreme ce, în cursul acțiunii în revendicare, Ministerul Finanțelor și Primăria Generală a Municipiului București au recunoscut lipsa unui titlu translativ de proprietate și, prin Hotărârea din data de 14 aprilie 1999, Tribunalul București a apreciat, de asemenea, că statul nu avusese niciodată vreun titlu de proprietate asupra imobilului în litigiu.

62. Pe de altă parte, Curtea observă că, în ciuda a ceea ce afirmă Guvernul, jurisprudență Curții Supreme de Justiție recunoaște, de asemenea, un drept la restituirea chiriilor încasate de stat după introducerea unei acțiuni de revendicare, în speță, această perioadă se întinde între 3 septembrie 1998, data introducerii acțiunii de revendicare, și 12 octombrie 1999, data punerii efective în posesia imobilului.

63. În consecință și fără a specula asupra posibilului rezultat al cererii de rambursare adresate de reclamanți, dacă aceasta ar fi fost examinată pe fond, Curtea estimează că reclamanții puteau pretinde să aibă o „speranță legitimă" de a vedea concretizat, măcar în parte, dreptul lor referitor la restituirea fructelor civile, conform dispozițiilor Codului civil și jurisprudenței Curții Supreme de Justiție (vezi, *mutatis mutandis*, *Pressos Compania Naviera - S.A. și alții c. Belgiei*, Hotărârea din 20 noiembrie 1995, seria A nr. 332, p. 21, §§31, 32).

64. Cât despre existența unei ingerințe, Curtea constată că anularea acțiunii de restituire a chiriilor a suprimat practic orice șansă a reclamanților de a obține rambursarea chiriilor în litigiu. Este vorba deci despre o ingerință în dreptul de proprietate al acestora.

65. Curtea amintește că art. 1 din Protocolul nr. 1 garantează în esență dreptul de proprietate. El conține trei norme distincte: prima,

care este exprimată în prima frază a primului alineat și îmbracă un caracter general, enunță principiul respectului proprietății; a doua, care figurează în a doua frază a aceluiași alineat, vizează privarea de proprietate și o subordonează anumitor condiții; cât despre a treia, consemnată în cel de-al doilea alineat, recunoaște statelor contractante puterea de a reglementa folosința bunurilor în conformitate cu interesul general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor.

Totuși, cele trei reguli nu sunt „distincte", în sensul că nu ar avea legătură între ele: a doua și a treia privesc cazurile particulare în care se aduce atingere dreptului la respectarea proprietății asupra bunurilor și trebuie interpretate în lumina principiului general enunțat în prima regulă.

Prin urmare, trebuie cercetat dacă a fost menținut un echilibru just între exigențele interesului general al comunității și imperativele apărării drepturilor fundamentale ale reclamanților (vezi, între altele, *Sporrong și Lonnroth c. Suediei*, Hotărârea din 23 septembrie 1982, seria A nr. 52, p. 26, § 69).

66. În speță, Guvernul invocă faptul că anularea acțiunii ține, în primul rând, de dreptul intern și de aprecierea sa de către jurisdicțiile naționale și că, în orice caz, dreptul reclamanților de a pretinde rambursarea unei eventuale creanțe era în parte prescris.

67. În legătură cu primul argument al Guvernului, Curtea reiterează constatarea făcută cu ocazia examinării plângerii bazate pe art. 6 alin. (1) din Convenție, și anume că, în ciuda marjei de apreciere pe care o au jurisdicțiile interne, anularea acțiunii din cauza neachitării taxei de timbru a adus atingere dreptului lor de acces la un tribunal. Or, ținând cont de faptul că lezarea dreptului la respectarea proprietății asupra bunurilor reclamanților decurge din imposibilitatea de a-și valorifica creanța în fața jurisdicțiilor interne, Curtea estimează că puterea de apreciere cu care sunt învestite aceste jurisdicții nu ar justifica lezarea dreptului garantat prin art. 1 din Protocolul nr. 1.

68. Cât despre susținerea Guvernului bazată pe prescrierea acțiunii, presupunând chiar că prescripția se aplică în speța de față, Curtea observă că dreptul de creanță al reclamanților nu ar fi stins decât în parte, ceea ce Guvernul nu contestă.

69. Întrucât Guvernul nu a explicat într-o manieră convingătoare de ce reclamanții nu au primit nicio despăgubire în schimbul exploatării imobilului de către stat, Curtea consideră că nu s-a păstrat un just echilibru între protecția dreptului de proprietate al reclamanților și exigențele interesului general.

70. Prin urmare, a avut loc o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

71. Potrivit art. 41 din Convenție, „în cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă."

A. Despăgubiri

72. Reclamanții pretind cu titlu de daune materiale suma de 40.020.428 dolari SUA, reprezentând valoarea chiriilor pentru perioada 1950-1999, pe care statul ar fi trebuit să le-o înapoieze.

73. Reclamanții solicită 50.000 dolari SUA cu titlu de daune morale.

74. Guvernul contestă aceste pretenții, pe care le consideră excesive. El reiterează că jurisdicțiile interne n-au stabilit existența unei creanțe împotriva statului. În orice caz, el atrage atenția că dreptul de a cere restituirea chiriilor încasate de stat pentru o perioadă ce depășește 3 ani de la data introducerii acțiunii era prescris.

75. Cu privire la suma solicitată cu titlu de prejudiciu moral, Guvernul susține că nu există nicio legătură directă între încălcarea invocată și pretinsul prejudiciu moral.

76. Curtea reamintește că a decis că Guvernul nu a explicat într-o manieră convingătoare motivele pentru care reclamanții nu au primit nicio despăgubire în schimbul exploatării imobilului de către stat.

77. Cu siguranță, Curtea nu s-ar putea substitui instanțelor interne pentru a se pronunța asupra temeiniciei acțiunii de restituire a chiriilor. Curtea nu are nici sarcina de a evalua prejudiciul, nici de a stabili cuantumul creanței reclamanților [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Pressos Compania Naviera - SA. și alții c. Belgiei* (art. 50), Hotărârea din 3 iulie 1997, Culegerea 1997-IV, p. 1.296, § 10, și *Yagtzilar și alții c. Greciei* (satisfacție echitabilă) [MC], nr. 41.727/98, § 24, 15 ianuarie 2004].

78. În consecință, cum absența oricărei despăgubiri, și nu ilegalitatea aproprierii imobilului de către stat în 1949, se află la originea încălcării constatate, indemnizația nu trebuie să reflecte neapărat întreaga valoare a bunurilor [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ex-regele*

Greciei și alții c. Greciei (satisfacție echitabilă) [MC], nr. 25.701/94, 28 noiembrie 2002, § 78].

79. Pentru a determina reparația adecvată, Curtea trebuie să ia în calcul două elemente: pe de o parte, competența sa *ratione temporis* nu începe decât la 20 iunie 1994, data ratificării Convenției de către România, și, pe de altă parte, cât privește această perioadă, Curtea nu trebuie să piardă din vedere că jurisprudența internă exclude returnarea fructelor civile pentru perioada anterioară introducerii acțiunii în revendicare, pentru cazul în speță, 3 septembrie 1998.

80. Statuând cu privire la satisfacția echitabilă, în sensul art. 41 din Convenție, Curtea acordă în solidar reclamanților suma de 40.000 euro cu acest titlu.

81. Cu privire la daunele morale, Curtea consideră constatarea unei încălcări a dreptului de acces la un tribunal și a dreptului la respectarea bunurilor ca reprezentând prin ea însăși o satisfacție îndestulătoare.

B. Cheltuieli de judecată

82. Reclamanții pretind 7.000 dolari SUA pentru cheltuieli de judecată, fără a preciza dacă este vorba de cheltuieli efectuate în fața jurisdicțiilor interne sau pentru prezentarea cererii în fața Curții.

83. Guvernul atrage atenția asupra faptului că reclamanții nu au furnizat niciun document justificativ în sprijinul cererii lor.

84. Curtea amintește faptul că, din punctul de vedere al art. 41 din Convenție, pot fi rambursate doar cheltuielile despre care s-a stabilit că au fost cu adevărat efectuate, că erau necesare și în cuantum rezonabil (a se vedea, între altele, *Nikolova c. Bulgariei* [MC], nr. 31.195/96, § 79, CEDO 1999-II).

85. Ținând cont de faptul că reclamanții nu au justificat cheltuielile de judecată pretinse, Curtea decide să nu le acorde nicio sumă cu acest titlu.

C. Daune moratorii

86. Curtea hotărăște că este potrivit să stabilească cuantumul daunelor moratorii pe baza cuantumului dobânzii facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, majorat cu trei puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. hotărăște că a avut loc o încălcare a art. 6 alin. (1) din Convenție;

2. hotărăște că a avut loc o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1;

3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților, împreună, în termen de 3 luni, începând cu ziua în care hotărârea va deveni definitivă, conform art. 44 alin. (2) din Convenție, 40.000 euro (patru zeci de mii de euro) cu titlu de daune materiale, la care se adaugă suma care poate fi datorată cu titlu de impozit;

b) că, începând cu expirarea termenului amintit și până la data plății efective, această sumă va fi majorată cu o dobândă simplă egală cu dobânda facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, aplicabilă în decursul acestei perioade, majorată cu trei puncte procentuale;

4. hotărăște că stabilirea încălcării reprezintă prin ea însăși o satisfacție echitabilă suficientă pentru daunele morale suferite de reclamanți;

5. respinge cererea de satisfacție echitabilă pentru surplus.

6. Cauza *Togănel și Grădinaru c. României* (hotărârea din 29 iunie 2006)[1]

Procedura:

1. La originea afacerii se află o cerere (nr. 5691/03) îndreptată contra României, ai cărei doi cetățeni, dl L.T. și dna A.G. (*reclamanții*), au sesizat Curtea la data de 3 februarie 2003, în virtutea art. 34 din Convenția privind apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Reclamanții sunt reprezentați de dl V.G., avocat din Târgu Mureș. Guvernul român („*Guvernul*") este reprezentat prin agenta sa dna R.R., apoi de dna B.R., din Ministerul Afacerilor Externe.

3. Cererea a fost atribuită secției a treia a Curții art. 52 parag. 1 din regulament). În cadrul; acesteia, camera însărcinată cu examinarea afacerii (art. 27 parag. 1 din Convenție) a fost constituită în conformitate cu art. 26 parag. 1 din regulament.

4. La data de 24 iunie 2005, președintele celei de a treia secții a decis să comunice cererea Guvernului. Prevalându-se de art. 29 parag. 3, el a decis să fie examinate în același timp admisibilitatea și fondul afacerii.

5. Atât reclamanții, cât și Guvernul, au depus observații scrise pe fondul afacerii (art. 59 parag. 1 din regulament).

În fapt:

I. Circumstanțele speței

6. Reclamanții sunt cetățeni români și locuiesc în Târgu Mureș.

7. În anul 1950, în virtutea decretului de naționalizare nr. 92/950, Statul a luat în posesie un bun imobiliar, situat la nr. 3 din str. Mircea cel Bătrân din Eforie Sud, compus dintr-o casă care conținea două apartamente și terenul aferent. Acest bun a aparținea tatălui reclamantului.

8. La data de 27 mai 1997, societatea U., gerantul bunurilor imobiliare ale Statului, a vândut către C.G. și C.E. Un apartament compus din două camere (în suprafață totală de 64,26 mp), care era de fapt ocupat de aceștia în calitate de locatari. La data de 17 noiembrie 1997, aceeași societate gerantă vinde către D.G. și D.M. vechi

[1] Traducere din limba franceză, www.csm1909.ro

locatari ai Statului, restul din bunul imobiliar, adică un apartament compus din două camere (în suprafață totală de 47,37 mp).

1. Acțiunea în revendicare contra Statului

9. La data de 15 decembrie 1997, reclamanții au formulat împotriva primăriei Constanța și a societății U. o acțiune în revendicare care viza bunul imobiliar în cauză. Ei făceau cunoscut faptul că bunul a fost naționalizat din greșeală, în virtutea Decretului nr. 92/50, căci tatăl lor era exceptat de la naționalizare.

10. Printr-o hotărâre din data de 5 martie 1998, tribunalul de primă instanță din Constanța a admis acțiunea lor, și a constatat că bunul fusese naționalizat din greșeală și a ordonat primăriei să restituie apartamentul.

11. La apelul și recursul părților pârâte, în datele de 12 octombrie 1998 și 6 septembrie 1999, tribunalul județean și Curtea de Apel Constanța au confirmat hotărârea.

2. Acțiunea în anulare a contractelor de vânzare

12. În paralel, reclamanții au formulat o acțiune în anulare a contractelor de vânzare încheiate între societatea U. și locatarii D.G., D.M., C.G. și C.E. Ei susțineau că numitele contracte de vânzare au fost încheiate prin încălcarea Legii nr. 112/1995.

13. Printr-o hotărâre ante-pronunțată din data de 20 mai 1999, tribunalul de primă instanță din Constanța a decis să amâne hotărârea în așteptarea încheierii procedurii în revendicare.

14. La data de 27 ianuarie 2000, reluând procedura, tribunalul a respins acțiunea reclamanților, pe motiv că locatarii erau, în momentul încheierii contractelor de vânzare, sub-cumpărători de bună-credință. Reclamanții au făcut apel împotriva acestei hotărâri.

15. Printr-o hotărâre din data de 29 noiembrie 2000, tribunalul județean din Constanța a admis dreptul la apel al reclamanților, și, pe fond, a anulat contractele de vânzare. Tribunalul a judecat că Statul a luat în posesie bunul „fără titlu" și că, în consecință, numitul bun nu putea să facă obiectul unui contract de vânzare în virtutea Legii nr. 112/95.

16. La data de 11 iunie 2001, la recursul părților pârâte, Curtea de Apel Constanța a casat hotărârea și a retrimis afacerea în fața aceluiași tribunal pentru o nouă hotărâre.

17. La data de 26 februarie 2002, tribunalul, reluând raţionamentul tribunalului de primă instanţă, a respins apelul reclamanţilor pentru lipsă de temei.

18. În urma recursului reclamanţilor, printr-o hotărâre definitivă din 22 noiembrie 2002, Curtea de Apel Constanţa a casat hotărârea dată în apel şi, admiţând parţial acţiunea reclamanţilor, a anulat contractul de vânzare încheiat între societatea U. şi locatarii C.G. şi C.E. În ceea ce priveşte contractul de vânzare încheiat cu D.G. şi D.M., Curtea de Apel a respins cererea reclamantului pe motiv că cumpărătorii erau de bună-credinţă în momentul încheierii contractului.

3. Cererea în restituire în aplicarea Legii nr. 10/2001

19. La data de 19 august 2001, reclamanţii au depus o cerere de restituire a bunului în litigiu, în integralitatea sa. Cererii lor nu i s-a dat curs.

II. Dreptul şi practica interne pertinente

20. Dispoziţiile legale şi jurisprudenţa internă pertinente sunt descrise în hotărârile *Brumărescu c. României* [(GC), nr. 8342/95, CEDO 1999-VII, p. 250-256, parag. 31-44], *Străin şi alţii c. României* (nr. 57001/00, parag. 19-26, 21 iulie 2005), *Păduraru c. României* (nr. 63252/00, parag. 38-53, 1 decembrie 2005) şi *Porteanu c. României* (nr. 4596/03, parag. 23-25, 16 februarie 2006).

În drept:

I. Despre încălcarea invocată a art. 1 din Protocolul nr. 1

21. reclamanţii au invocat faptul că vânzarea apartamentului către locatarii D.G. şi D.M., validată prin hotărârea Curţii de Apel Bucureşti la data de 22 noiembrie 2002, a încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1, care este redactat astfel:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi privat de proprietatea sa decât pentru cauze de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internaţional.

Dispoziţiile precedente nu aduc atingere dreptului pe care îl au Statele de a pune în vigoare legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosinţa bunurilor în conformitate cu interesul general sau pentru a asigura plata impozitelor sau a altor contribuţii sau amenzi".

A. Asupra admisibilităţii

22. Curtea constată că această prejudiciere nu este în mod manifest lipsită de temei în sensul art. 35 parag. 3 din Convenţie. Ea observă, de altfel, că nu există nici un motiv de inadmisibilitate şi o declară deci admisibilă.

B. Pe fond

23. Guvernul consideră că acţiunea în anulare a contractului de vânzare nu are nici o incidenţă asupra dreptului de proprietate al reclamanţilor, pentru că nici titlul lor de proprietate, nici şansele lor de a obţine posesia bunului nu au fost afectate. Constatarea bunei-credinţe a cumpărătorilor nu echivalează cu o negare a titlului de proprietate a reclamanţilor, nici cu o confirmare a titlului de dobânditor. Astfel, procedura litigioasă nu a adus atingere dreptului de proprietate al reclamanţilor. Ei ar fi avut mai multe şanse de a-şi vedea restituite bunurile lor, formulând o nouă acţiune în revendicare. Chiar dacă decizia litigioasă constituie o ingerinţă în dreptul de proprietate al reclamanţilor, aceasta era prevăzută prin lege, şi urmărea un scop legitim şi era potrivită. În sfârşit, Guvernul consideră că reclamanţii puteau obţine o despăgubire în virtutea Legii nr. 10/2001.

24. Reclamanţii contestă această teză. Ei consideră că bunul lor a devenit în mod ilegal proprietatea Statului şi că terţii dobânditori nu erau de bună-credinţă în momentul încheierii numitelor contracte de vânzare. În sfârşit, contractul de vânzare încheiat cu D.G. şi D.M. ar fi putut fi anulat de către tribunalele interne.

25. Curtea aminteşte că, în afacerea *Străin*, menţionată (parag. 39 şi 59), ea a considerat că vânzarea de către Stat a unui bun al altuia către terţi de bună-credinţă, chiar când aceasta este anterioară confirmării în justiţie de o manieră definitivă a dreptului de proprietate al altuia, combinată cu absenţa totală a despăgubirii, constituie o privare, contrară art. 1 din Protocolul nr. 1.

26. Mai mult, în afacerea *Păduraru*, menţionată (parag. 112), Curtea constată că Statul a eludat obligaţia sa pozitivă de a acţiona în timp util şi cu coerenţă în faţa chestiunii de interes general pe care o constituie restituirea sau vânzarea imobilelor intrate în posesia sa în virtutea decretelor de naţionalizare. Ea consideră, de asemenea, că incertitudinea generală astfel creată s-a repercutat asupra reclamantului, care s-a văzut în imposibilitatea de a recupera ansamblul bunurilor sale deşi dispunea în acest timp de o hotărâre definitivă care condamna Statul la restituirea acestuia.

27. În speță, Curtea nu vede motivul pentru a se îndepărta de jurisprudența amintită, situația de fapt fiind sensibil aceeași. În același fel ca în afacerea *Brumărescu* menționată mai sus, în prezenta afacere terții au devenit proprietari înainte ca dreptul de proprietate să facă obiectul unei confirmări definitive, ca în afacerea *Străin*, menționată, reclamanții în speță au fost recunoscuți drept proprietari legitimi, tribunalele judecând drept incontestabil titlul lor de proprietate, în ce privește caracterul abuziv al naționalizării.

28. Curtea observă că vânzarea bunului reclamanților, în virtutea Legii nr. 112/1995, îi împiedică să se bucure de dreptul lor de proprietate și că nici un fel de despăgubire nu le-a fost acordată pentru această privare de drept. Într-adevăr, cu toate că ei au depus o cerere de despăgubire în virtutea Legii nr. 10/2001 pentru partea vândută către terți, reclamanții nu au primit până astăzi nici un răspuns.

29. Curtea ia notă că, la data de 22 iulie 2005, Legea nr. 247/2005 a fost adoptată modificându-se legea nr. 10/2001. această nouă lege acordă un drept la despăgubire, la nivelul valorii de piață a bunului care nu poate fi restituit, persoanelor care se află în aceeași situație cu reclamanții. Curtea observă că legea citată propune, pentru persoanele care nu au posibilitatea de a obține restituirea bunului lor în natură, de a le fi acordată o despăgubire sub forma unei participații, în calitate de acționari, la un organism de plasare de valori mobiliare (OPVCM). În principiu, persoanele care au dreptul să primească o despăgubire pe această cale, vor primi titluri de valoare care vor fi transformate în acțiuni, odată societatea cotată la bursă.

30. Curtea ia notă că, la data de 29 decembrie 2005, societatea anonimă „Proprietatea" a fost înscrisă la registrul Comerțului de la București. În scopul ca acțiunile emise de către această societate anonimă să poată face obiectul unei tranzacții pe piața financiară, trebuie urmată procedura de agrementare de către Consiliul național al valorilor mobiliare (C.N.V.M.). Conform calendarului previzional al fondului „Proprietatea", operația de conversie a titlurilor în acțiuni, ar fi trebuit să intervină în luna martie 2006, iar intrarea efectivă la bursă în luna decembrie 2006.

31. În speță, a presupune că cererea de restituire formulată de către reclamanți în virtutea Legii nr. 10/2001 să fie admisibilă și să facă obiectul unei despăgubiri, Curtea observă că fondul „Proprietatea" nu funcționează în prezent de o manieră susceptibilă să se ajungă la acordarea efectivă a unei despăgubiri. Pornind de aici, Curtea consideră că ținerea în șah a dreptului de proprietate al reclamanților asupra apartamentului compus din două camere (47,37 mp), situat în str. Mircea cel Bătrân nr. 3 din Eforie Sud, combinată cu absența totală a despăgubirii, i-a făcut să suporte o sarcină disproporționată și excesivă, incompatibilă cu dreptul la respectarea bunurilor lor, garantat la art. 1 din Protocolul nr. 1.

De aici se trage concluzia unei violări a acestei dispoziții.

II. Despre aplicarea art. 41 din Convenție

32. În termenii art. 41 din Convenție:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale, și dacă dreptul intern al Înaltei Părți contractante nu permite decât o ștergere imperfectă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții vătămate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă".

A. Prejudiciul

33. Reclamanții cer restituirea apartamentului vândut către D.G. și D.M. sau acordarea unei despăgubiri de 600.000 de euro, reprezentând valoarea acestuia. Ei nu au furnizat nici un raport de expertiză în acest sens. Ei cer 10.000 de euro, cu titlul de prejudiciu moral pentru „traumatismele psihice" suportate timp de 8 ani.

34. Guvernul consideră că valoarea de piață totală a bunului (inclusiv apartamentul deja restituit reclamanților) este de 31.153 euro. În acest sens, el furnizează avizul unui expert imobiliar.

35. Curtea amintește că o hotărâre care constată o încălcare antrenează pentru Statul pârât, obligația juridică, în ce privește Convenția, de a da un termen pentru această încălcare și de a șterge consecințele acesteia. Dacă dreptul intern nu permite decât ștergerea imperfectă a consecințelor, art. 41 din Convenție conferă Curții puterea de a acorda o reparație părții vătămate prin actul sau omisiunea față de care s-a constatat o încălcare a Convenției. În exercitarea acestei puteri, ea dispune de o anumită latitudine; adjectivul „echitabil" și partea din frază „dacă este cazul" sunt martori ai acestui lucru.

36. Printre elementele luate în considerație de către Curte, atunci când ea hotărăște în materie, figurează prejudiciul material, adică pierderile efective suportate ca o consecință directă a încălcării invocate, și prejudiciul moral, adică reparația stării de angoasă, de neplăceri și de incertitudini, rezultate din această încălcare, ca și a altor prejudicii, nemateriale (vezi, printre altele, *Ernestina Zullo c. Italiei*, nr. 64897/01, parag. 25, 10 noiembrie 2004).

37. În plus, acolo unde diversele elemente care constituie prejudiciul nu se pretează la un calcul exact sau acolo unde distincţia între prejudiciu material şi prejudiciu moral se dovedeşte dificil, Curtea poate fi adusă la examinarea lor globală [*Comingersoll c. Portugaliei* (GC), nr. 35382/97, parag. 29, CEDO 2000-IV].

38. În circumstanţele în speţă, Curtea consideră că restituirea apartamentului compus din două camere (47,37 mp), situat în str. Mircea cel bătrân nr. 3 din Eforie Sud, vândut către D.C. şi D.M., aşa cum a fost ordonată prin hotărârea definitivă dată la data de 5 martie 1998 de către tribunalul de primă instanţă din Constanţa, ar plasa reclamanţii mai mult decât posibil într-o situaţie echivalentă cu cea în care s-ar fi găsit dacă exigenţele art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost nerecunoscute. În situaţia în care Statul pârât nu procedează la o asemenea restituire într-un termen de 3 luni, începând cu ziua în care prezenta hotărâre va fi devenit definitivă, Curtea decide că Statul va trebui să verse persoanelor interesate, pentru prejudiciul material, o sumă corespunzătoare cu valoarea actuală a apartamentului.

39. În această privinţă, Curtea ia notă cu interes despre faptul că legea nr. 247/2005, care aduce modificarea Legii nr. 10/2001 asupra restituirii bunurilor naţionalizate, atât legal cit şi ilegal, intrată în vigoare la data de 19 iulie 2005, aplică principiile exprimate în jurisprudenţa internaţională, judiciară sau arbitrală, în ceea ce priveşte reparaţiile datorate cazurilor de cate ilicite şi confirmate de o manieră constantă prin ea însăşi în jurisprudenţa referitoare la privările ilegale sau *de facto* [*Papamichalopoulos c. Greciei* (satisfacţie echitabilă), hotărârea din 31 octombrie 1995, seria A, nr. 330-B, pag. 59-61, parag. 36-39, *Zubani c. Italiei*, hotărârea din 7 august 1996, Culegere de hotărâri şi decizii 1996-IV, p. 1078, parag. 49, şi *Brumărescu c. României* (satisfacţie echitabilă) citat, parag. 22 şi 23].

40. Într-adevăr, noua lege califică drept abuzive naţionalizările operate de către regimul comunist şi prevede obligaţia restituirii în natură a bunului ieşit din patrimoniul unei persoane ca urmare a unei asemenea privări. În cazul în care este imposibil să se restituie din cauza, de exemplu, a vânzării unui terţ de bună-credinţă, legea acordă o despăgubire la nivelul valorii de piaţă a bunului în momentul acordării (Titlul I, Secţiunea I, art. 1, 16 şi 43 din lege).

41. În speţă, fiind vorba despre determinarea sumei despăgubirii care poate fi vărsată reclamanţilor, Curtea ia notă că singurul document care atestă valoarea de piaţă a bunului este avizul expertului imobiliar angajat de Guvern, asupra întregului imobil.

42. Ţinând cont de informaţiile de care dispune despre preţurile pe piaţa imobiliară locală, Curtea consideră că valoarea de piaţă actuală a bunului este de 14.000 euro.

43. Mai mult, Curtea consideră că evenimentele în cauză au antrenat atingeri grave dreptului reclamanţilor la respectarea bunului lor, pentru care suma de 1.400 euro reprezintă o reparaţie echitabilă a prejudiciului moral suportat.

B. Dobânzi moratorii

44. Curtea judecă drept potrivit să se bazeze pe indicii dobânzilor moratorii pe indicii dobânzii facilităţii de împrumut marginal a băncii centrale europene, majorată cu trei puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. Declară cererea admisibilă;

2. Pronunţă că a avut loc o încălcare a art. 1 din protocolul nr. 1;

3. Pronunţă

a) că Statul pârât trebuie să restituie reclamantei apartamentul compus din două camere (47,37 mp), situat în str. Mircea cel Bătrân nr. 3, în Eforie Sud, în trei luni începând din ziua în care hotărârea va deveni definitivă, în conformitate cu art. 44 parag. 2 din Convenţie;

b) că în lipsa unei atare restituiri, Statul pârât trebuie să verse reclamanţilor, în aceleaşi trei luni, suma de 14.000 euro (patrusprezece mii euro) pentru prejudiciul material, plus orice altă sumă care poate fi datorată cu titlul de impozit;

4. Pronunţă 'că Statul pârât trebuie să verse reclamanţilor, în aceleaşi trei luni, următoare: 1.400 euro (una mie patru sute euro) ca prejudiciu moral;

5. Pronunţă că sumele în chestiune vor fi convertite în moneda Statului pârât, la nivelul aplicabil la data reglementării;

6. Pronunţă că începând cu expirarea termenului menţionat şi până la vărsarea sumelor, aceste sume vor fi majorate cu o dobândă simplă având valoarea egală cu cea a facilităţii acordate de Banca centrală europeană, aplicabilă în timpul acestei perioade, mărită cu trei puncte procentuale;

7. Respinge cererea de satisfacţie echitabilă pentru tot ce este în plus.

7. Cauza *Jujescu c. României* (hotărârea din 29 iunie 2006)[1]

Procedura:

1. La originea afacerii se află o cerere (nr. 12728/03) îndreptată contra României, al cărei cetățean, dna R.M.J. (*reclamanta*) a sesizat Curtea la data de 26 martie 2003, în baza art. 34 din Convenția privind apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Reclamanta este reprezentată de către dna I.I. și de dna M.H.C., avocate din București. Guvernul român (*Guvernul*) a fost reprezentat de către agentul său, dna R.R., apoi de către dna B.R., din Ministerul Afacerilor Externe.

3. Cererea a fost atribuită secției a treia a Curții (art. 52 parag. 1 din regulament). În cadrul acesteia, camera însărcinată cu examinarea afacerii (art. 27 parag. 1 din Convenție) s-a constituit în conformitate cu art. 26 parag. 1 din regulament.

4. La data de 24 iunie 2005, președintele celei de a treia secții a decis să comunice cererea Guvernului. Prevalându-se de art. 29 parag. 3, s-a decis să fie examinate în același timp admisibilitatea și fondul afacerii.

5. Atât reclamanta, cât și Guvernul au depus observații în scris, pe fondul afacerii (art. 59 parag. 1 din regulament).

În fapt:

I. Circumstanțele speței

6. Reclamanta, dna R.M.J. este cetățeană română, născută în anul 1929 și având domiciliul în București.

7. În 1950, în baza decretului de naționalizare nr. 92/950, Statul; a luat în posesie un imobil situat în B-dul Eroilor Sanitari din București și este alcătuit dintr-o casă compusă din mai multe apartamente și dintr-un teren de 323 mp. Acest bun aparținea mamei reclamantei.

8. La datele de 16 decembrie 1996, 31 martie și respectiv 16 decembrie 1997, Statul a vândut trei dintre apartamente locatarilor F.V. (apartamentul nr. 1), B.D. (apartamentul nr. 3) și I.M. (apartamentul nr. 4).

[1] Traducere din limba franceză, www.csm1909.ro

1. Acțiunea în revendicare contra Statului

9. În 1997, reclamanta sesizează tribunalul de primă instanță din sectorul 5 din București printr-o acțiune în revendicare îndreptată împotriva primăriei București, vizând imobilul în cauză. Ea atrăgea atenția că bunul a fost naționalizat dintr-o eroare, în baza decretului nr. 92/50, căci părinții săi erau exceptați de la acțiunile de naționalizare.

10. Prin hotărârea din 22 iunie 1998, tribunalul a admis cerea sa, pe motiv că Statul a luat în posesie imobilul fără un titlu valabil, și a ordonat părții pârâte să-l restituie integral. În lipsa apelului, această hotărâre a devenit definitivă.

11. La data de 1 septembrie 1998, primăria București a ordonat restituirea bunului în litigiu. La data de 7 octombrie, primăria București a pus în mod formal reclamanta în posesia bunului menționat.

2. Acțiunea în anulare a contractelor de vânzare

12. În anul 1999, reclamanta a acționat în justiție primăria București și pe terții cumpărători, în scopul de a fi constatată nulitatea contractelor de vânzare a celor trei apartamente mai sus menționate. Ea susținea că contractele au fost încheiate prin încălcarea Legii nr. 112/95.

13. Prin hotărârea din 8 martie 1999, tribunalul de primă instanță din sectorul 5 din București a respins acțiunea reclamantei, ca neîntemeiată. Tribunalul a considerat că F.V., B.D. și I.M., care au cumpărat apartamentele înainte de decizia definitivă de restituire, au fost de bună-credință.

14. La data de 16 decembrie 1999. tribunalul municipal București a respins apelul reclamantei pentru lipsă de temei. În urma recursului reclamantei, prin hotărârea din 6 iunie 2000, Curtea de Apel București a confirmat deciziile date în prima și în a doua instanță.

3. Acțiunile în revendicare contra terților cumpărători.

15. La data de 9 aprilie 2001, reclamanta a formulat împotriva terților cumpărători trei acțiuni în revendicare distincte. În fața tribunalului de primă instanță din sectorul 5 București, ea a invocat titlul său de proprietate, spre știință hotărârea definitivă din data de 27 iunie 1998 a aceluiași tribunal, care era investită cu autoritatea lucrului judecat. Ea scotea în evidență faptul că locatarii au încheiat contractele contravenind Legii nr. 112/95.

a) Apartamentul nr. 1

16. Prin hotărârea din 11 decembrie 2001, tribunalul a admis acțiunea reclamantei și a ordonat restituirea bunului în litigiu. Tribunalul a considerat că titlul de proprietate al reclamantei era incontestabil, în măsura în care el avea o validitate neîntreruptă și în care legalitatea sa era confirmată prin hotărârea definitivă din data de 22 iunie 1998, care era investită cu autoritatea lucrului judecat. De aici, titlul lui F.V. era întemeiat pe un contract de vânzare încheiat cu Statul, care era un *non dominus*. În aceste circumstanțe, după ce a comparat cele două titluri, tribunalul a considerat că cel al reclamantei era cel care trebuia ales.

17. La data de 18 iunie 2002, la apelul formulat de F.V., tribunalul municipal București, a anulat hotărârea și a respins acțiunea reclamantei din lipsă de temei. Tribunalul a considerat că F.V. a fost de bună-credință în momentul încheierii contractului și că în baza art. 45 din Legea nr. 10/2001, contractul de vânzare astfel încheiat reprezenta un titlu de proprietate valabil. În sfârșit, tribunalul a considerat că titlul de proprietate al F.V. era preferabil . reclamanta a formulat recurs împotriva acestei decizii.

18. Prin hotărârea din 1 noiembrie 2002, Curtea de Apel din București a început prin motivația tribunalelor inferioare.

19. La data de 25 septembrie 2003, Procurorul General al României a formulat recurs în anulare în fața Curții supreme de Justiție, pe motivul că cumpărătorii au încheiat contracte de vânzare cu un non proprietar. În sfârșit, procurorul general a amintit existența hotărârii definitive din data de 22 iunie 1998, favorabilă reclamantei și a cerut Înaltei Curți de Casație și Justiție să respecte garanțiile prevăzute la art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției.

20. Printr-o hotărâre din data de 1 iulie 2005, Înalta Curte de casație și Justiție, considerând că cumpărătorii bunurilor au fost de bună-credință, a respins cererea procurorului general. Conform jurisdicției supreme, buna-credință a terților prevala asupra dispozițiilor care protejează dreptul de proprietate.

b) Apartamentul nr. 3

21. La data de 12 septembrie 2001, tribunalul de primă instanță din sectorul 5 București, a dat drept de acțiune reclamantei pentru aceleași motive care figurau în hotărârea din 11 decembrie 2001, referitor la apartamentul nr. 1.

22. La apelul și recursul părților pârâte, prin hotărârile din 10 decembrie 2001 și 8 mai 2002, tribunalul București și Curtea de Apel

București au confirmat această hotărâre. Astfel, reclamanta și-a văzut recunoscută pentru a doua oară calitatea de proprietar al apartamentului nr. 3.

c) Apartamentul nr. 4

23. Prin hotărârea din 12 septembrie 2001, tribunalul a admis acțiunea reclamantei și a ordonat restituirea bunului în litigiu. Tribunalul a menționat în hotărârea sa aceleași motive care fuseseră expuse în hotărârea din 11 decembrie 2001, referitoare la apartamentul nr. 1.

24. La data de 19 decembrie 2001, tribunalul municipiului București a respins apelul formulat de către I. M. Prin recursul părții pârâte, printr-o hotărâre din 6 iunie 2000, Curtea de Apel București a confirmat deciziile date în prima și a doua instanță. Astfel, reclamanta și-a văzut recunoscută pentru a doua oară calitatea de proprietară a apartamentului nr. 4.

4. Cererea în restituire în aplicarea Legii nr. 10/2001

25. Reiese din dosar că la data de 14 august 2001, reclamanta a depus o cerere în restituire integrală a bunului în litigiu. Printr-o scrisoare din data de 16 august 2001, primăria București a informat agentul guvernului despre imposibilitatea de a da curs favorabil cererii reclamantei, din cauza absenței unor documente care atestă dreptul său de proprietate asupra zisului bun.

II. Dreptul și practica interne pertinente

26. Dispozițiile legale și jurisprudența internă pertinente sunt descrise prin hotărârile *Brumărescu c. României* [(GC), nr. 28342/95, CEDO 1999-VII, p. 250-256, parag. 31-44], *Străin și alții c. României* (nr. 57001/00, parag. 19-26, 21 iulie 2005), *Păduraru c. României* (nr. 63252/00, parag. 38-53, 1 decembrie 2005) și *Porteanu c. României* (nr. 4596/03, parag. 23-25, 16 februarie 2006).

În drept:

I. Despre violarea invocată la art. 1 din Protocolul nr. 1

27. Reclamanta invocă faptul că vânzarea către terți, validată prin hotărârea Curții de Apel București, din data de 1 noiembrie 2002, nu a respectat art. 1 din Protocolul nr. 1, redactat astfel:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru

o cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi de principiile generale de drept internaţional.

Dispoziţiile precedente nu aduc atingere dreptului pe care îl au Statele de a introduce în vigoare legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosinţa bunurilor în conformitate cu interesul general sau pentru a asigura plata impozitelor sau a altor contribuţii sau amenzi."

A. Despre admisibilitate

28. Curtea constată că acest prejudiciu nu este în mod manifest neîntemeiat, în sensul art. 35 parag. 3 din Convenţie. Ea observă, de altfel, că nu există nici un motiv de inadmisibilitate şi o declară deci admisibilă.

B. Asupra fondului

29. Guvernul consideră că acţiunea în anulare a contractului de vânzare nu are nici o incidenţă asupra dreptului de proprietate al reclamantei, căci titlul său de proprietate, nici şansele de a obţine posesia bunului nu au fost afectate. Conform Guvernului, constatarea bunei-credinţe a cumpărătorilor nu echivalează nici cu o negare a titlului de proprietate al reclamantei, nici cu o confirmare a titlului de dobânditor. Astfel, procedura litigioasă nu a adus atingere dreptului de proprietate al reclamantei. Buna-credinţă a cumpărătorilor, ca şi validitatea titlului lor de proprietate au fost definitiv recunoscute de către tribunalele interne. Chiar dacă decizia asupra litigiului constituie o ingerinţă în dreptul de proprietate al reclamantei, aceasta era prevăzută de lege, şi urmărea un scop legitim. În plus, tribunalele interne au respectat dispoziţiile dreptului intern, mai ales Legea nr. 10/2001. Guvernul consideră că în orice stare a cauzei, reclamanta putea obţine o despăgubire în virtutea Legii nr. 10/2001, dar că cererea sa de restituire nu era în această situaţie mai multe documente care atestau dreptul său de proprietate nu erau anexate la dosar.

30. În sfârşit, Guvernul cere Curţii să ţină cont de reforma instituită prin Legea nr. 247/2005, care are ca obiectiv accelerarea procedurii de restituire şi, în cazurile în care o asemenea restituire se dovedeşte imposibilă, să acorde o despăgubire sub forma unei participări la un organism colectiv de valori mobiliare (OPCVM) „Proprietatea".

31. Reclamanta contestă această teză. Conform ei, tribunalele interne au recunoscut dreptul său de proprietate şi, de asemenea, pe cel al terţilor dobânditori asupra aceluiaşi bun, situaţie acre face imposibilă exercitarea drepturilor sale, în calitate de proprietară, asupra bunului său. Reclamanta subliniază că imposibilitatea de a se bucura de bunul său reprezintă o atingere a principiului siguranţei raporturilor juridice.

32. Curtea aminteşte că, în afacerea *Străin*, menţionată mai sus, ea a considerat că vânzarea de către Stat a unui bun al altuia către terţi de bună-credinţă, chiar dacă aceasta este anterioară confirmării în justiţie de o manieră definitivă a dreptului de proprietate al altuia, combinată cu absenţa totală a despăgubirii, constituie o privare de proprietate, contrară art. 1 din Protocolul nr. 1 din Convenţie (*Străin* citată, parag. 39 şi 59).

33. Pe deasupra, în afacerea *Păduraru*, menţionată (parag. 12) Curtea a constatat că Statul a eludat obligaţia sa pozitivă de a reacţiona în timp util şi cu coerenţă în faţa unei chestiuni de interes general, aşa cum o constituie restituirea sau vânzarea imobilelor intrate în posesia sa, în virtutea decretelor de naţionalizare. Curtea a considerat, de asemenea, că incertitudinea generală astfel creată s-a repercutat asupra reclamantului, care s-a văzut în imposibilitatea de a recupera ansamblul bunurilor sale, în timp se el dispunea de o hotărâre definitivă care condamna Statul la restituirea acelor bunuri.

34. În speţă, Curtea nu vede motivul de a se îndepărta de jurisprudenţa menţionată mai sus, situaţia de fapt fiind sensibil aceeaşi. După exemplul afacerii *Brumărescu*, în prezenta afacere, terţii au devenit proprietari, înainte ca dreptul de proprietate al reclamantei asupra acelui bun să facă obiectul unei confirmări definitive. Şi ca în afacerea *Străin* menţionată, reclamanta a fost, în speţă, recunoscută ca proprietară legitimă, tribunalele considerând incontestabil titlul său de proprietate, având în vedere caracterul abuziv al naţionalizării.

35. Curtea observă că vânzarea bunului către terţi, în virtutea Legii nr. 112/1995, o împiedică să se bucure de dreptul său şi că nici un fel de despăgubire nu i-a fost acordată pentru această privare. Într-adevăr, cu toate că ea a depus o cerere de despăgubire în virtutea Legii nr. 10/2001 pentru partea vândută către terţi, reclamanta nu a primit nici până în ziua de astăzi vreun răspuns.

36. Curtea ia notă de faptul că, la data de 22 iulie 2005, Legea nr. 247/2005 a fost adoptată prin modificarea Legii nr. 10/2001. această nouă lege acordă un drept la despăgubire, la nivelul valorii de piaţă a bunului, care nu poate fi restituit persoanelor care se află în aceeaşi situaţie ca şi reclamanta, Curtea observă că legea menţionată

propune, pentru persoanele care nu au posibilitatea de a obține restituirea bunului lor în natură, de a se acorda o despăgubire în forma unei participări, în calitate de acționari, la un organism de plasare de valori mobiliare (OPCVM). În principiu, persoanele care doresc să primească despăgubiri pe această cale, vor primi titluri de valoare care vor fi transformate în acțiuni, odată societatea cotată la bursă.

37. Curtea ia notă de faptul că, la data de 29 decembrie 2005, societatea anonimă „Proprietatea" a fost înscrisă la Registrul Comerțului din București. În scopul ca acțiunile emise de către această societate să poată face obiectul unei tranzacționări pe piața financiară, trebuie urmată procedura de agrementare din partea Consiliului național al valorilor mobiliare (C.N.V.M.). conform calendarului previzional al fondului „Proprietatea" operațiunea de conversie a titlurilor în acțiuni ar trebui să se întâmple în luna martie 2006, la intrarea efectivă pe piața bursieră în luna decembrie 2006.

38. În speță, a presupune că cererea de restituire formulată de către reclamantă în virtutea Legii nr. 10/2001 este admisibilă, și că ea poate face obiectul unei despăgubiri, Curtea observă că „Proprietatea" nu funcționează în momentul de față de o manieră susceptibilă a ajunge la obținerea efectivă a unei despăgubiri. De aici, ea consideră că ținerea în frâu a dreptului de proprietate al reclamantei asupra apartamentului nr. 1, combinată cu absența totală a oricărei despăgubiri, a făcut-o să suporte o apăsare disproporționată și excesivă incompatibilă cu dreptul la respectarea bunurilor sale garantat la art. 1 din Protocolul nr. 1.

De aici, a avut loc o violare a acestei dispoziții.

II. Asupra aplicării art. 41 din Convenție

39. În termenii art. 41 din Convenție,

„Dacă Curtea declară că nu a existat o violare a Convenției sau a Protocoalelor sale, și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite să se șteargă decât în mod imperfect consecințele acestei violări, Curtea acordă părții vătămate, dacă este cazul, o reparație echitabilă."

A. Prejudiciul

40. În formularea cererii sale, reclamanta cere restituirea apartamentului nr. 1 sau acordarea sumei de 62.235 de euro, reprezentând valoarea acestuia. Ea solicită, de asemenea, suma de 19.020 euro, corespunzând chiriei pe care ar fi putut să le perceapă între 1 mai 1950 și 1 martie 2003. În scrisoarea sa din 17 noiembrie 2005, ea a estimat valoarea de piață a bunului său al 250.000 euro. La data de 18 decembrie 2005, ea a depus un raport de expertiză privind același apartament, care estimează valoarea la suma de 175.000 euro. Ea cere 5.000 euro cu titlul de prejudiciu moral pentru neplăcerile care i-au fost cauzate prin frustrarea datorată imposibilității de a se bucura de bunul său.

41. Guvernul reiterează observațiile sale în ceea ce privește posibilitatea reclamantei de a-și vedea acordată o despăgubire. După ce a făcut o scurtă descriere a modului în care funcționează fondul „Proprietatea", Guvernul consideră că trebuie, așa cum a fost cazul în afacerea *Broniowski c. Poloniei* [(GC), nr. 31443/96, parag. 149, CEDO 2004-V], să se ia în considerație marea putere discreționară a Statului pentru a alege măsurile care vizează să garanteze respectarea drepturilor primordiale și pentru a da timpul necesar pentru punerea lor în aplicare. El consideră că adoptarea Legii nr. 247/2005 constituie o reformă radicală în domeniul reglementării dreptului de proprietate și că acest mecanism va deveni efectiv într-un termen rezonabil. Astfel, conform Guvernului, întârzierea în acordarea unei despăgubiri reprezintă o circumstanță excepțională.

42. În sfârșit, în cazul în care Curtea ar lua în considerare faptul că chestiunile referitoare la art. 41 al Convenției sunt în curs, Guvernul consideră că valoarea de piață a bunului este de 87.364 de euro. El prezintă un raport de expertiză în acest sens. În ceea ce privește suma reprezentând chiriile nepercepute, Guvernul consideră că, în principiu, nu este cazul să se acorde o asemenea despăgubire și invocă afacerea *Sofletea c. României* (nr. 48179/99, parag. 42, 25 noiembrie 2003). În ceea ce privește eventualul prejudiciu moral suportat de reclamantă, Guvernul consideră că nici o legătură de cauzalitate nu poate fi reținută între pretinsa violare a Convenției și prejudiciul moral invocat.

43. Curtea amintește că o hotărâre care să constate o violare antrenează pentru Statul pârât obligația juridică, în ceea ce privește Convenția, de a da un termen violării și de a șterge consecințele acesteia. Dacă dreptul intern nu permite ștergerea, decât într-o măsură imperfectă, a consecințelor acestei violări, art. 41 al Convenției conferă Curții puterea de a acorda o reparație părții vătămate, prin actul sau omisiunea unui act, dacă a fost constatată, în ceea ce privește Convenția, o violare a acesteia. În exercitarea acestei puteri,

ea dispune de o oarecare latitudine; adjectivul „echitabil" și cuvintele „dacă este cazul" stau mărturie în acest sens.

44. Printre elementele luate în considerare de Curte, atunci când ea hotărăște în materie, figurează prejudiciul material, adică pierderile efectiv suportate ca o consecință directă a violării invocate, și prejudiciul moral, adică reparația stării de angoasă, de neplăceri și de incertitudini, rezultate din această violare, ca și alte prejudicii nemateriale (vezi, printre altele, *Ernestino Zullo c. Italiei*, nr. 64897/01, parag. 25, 10 noiembrie 2004).

45. În plus, acolo unde diversele elemente care constituie prejudiciul nu se pretează la un calcul exact sau acolo unde distincția între prejudiciul material și cel moral se arată dificilă, Curtea poate fi adusă în situația de ale examina global [*Comingersoll c. Portugaliei* (GC), nr. 35382/97, parag. 29, CEDO 2000-IV].

46. În circumstanțele în speță, Curtea consideră că datorită restituirii apartamentului nr. 1 situat în B-dul Eroilor Sanitari, București, așa cum a fost ordonată prin hotărârea definitivă dată la data de 22 iunie 1998 de către tribunalul de primă instanță din sectorul 5 București, ar plasa reclamanta, pe cât posibil, într-o situație care ar echivala cu situația în care s-ar fi găsit dacă exigențele art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost ignorate. În afara cazului în care Statul pârât ar proceda la o asemenea restituire într-un termen de 3 luni din ziua în care prezenta hotărâre va deveni definitivă, Curtea decide că Statul va trebui să verse persoanei respective, ca despăgubire materială, o sumă corespunzătoare valorii actuale a apartamentului.

47. În această privință, Curtea ia notă cu interes despre faptul că Legea nr. 247/2005 care aduce modificări Legii nr. 10/2001 asupra restituirii bunurilor naționalizate, atât legal, cât și ilegal, intrată în vigoare la data de 19 iulie 2005, aplică principiile exprimate în jurisprudența internațională, judiciară sau arbitrală, în ceea ce privește reparațiile datorate cazurilor de acte ilicite și confirmate de o manieră constantă prin ea însăși în jurisprudența referitoare la privările ilegale sau *de facto* [*Papamichalopoulos c. Greciei* (satisfacție echitabilă), hotărârea din 31 octombrie 1995, seria A nr. 330-B, p. 59-61, parag. 36-39, *Zubani c. Italiei*, hotărârea din 7 august 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV, p. 1078, parag. 49 și *Brumărescu c. României* (satisfacție echitabilă) citat, parag. 22-23].

48. Într-adevăr, noua lege califică drept abuzive naționalizările operate de regimul comunist și prevede obligația restituirii în natură a unui bun ieșit din patrimoniul unei persoane în urma unei asemenea privări. În cazul imposibilității restituirii pentru cauză, de exemplu de vânzare a bunului către terți de bună-credință, legea acordă o despăgubire la plafonul valorii de piață a bunului în momentul acordării (Titlul I, Secțiunea I, art. 1, 16, și 43 din lege).

49. În speță, fiind vorba despre determinarea sumei la care se ridică despăgubirea care poate fi vărsată reclamantei, Curtea ia notă despre faptul că aceasta a prezentat o expertiză care atinge o valoare de piață de 175.000 euro. Guvernul furnizează opinia unui expert imobiliar asupra expertizei depuse de către reclamantă. Conform acestui punct de vedere, valoarea bunului ar fi de 87.636 euro.

50. Ținând cont de informațiile de care dispune asupra pieței imobiliare locale, Curtea consideră că valoarea de piață actuală a bunului este de 100.000 euro.

51. În plus, Curtea consideră că evenimentele în cauză au antrenat atingeri grave dreptului reclamantei la respectarea bunului său, pentru care suma de 3.000 euro reprezintă o reparație echitabilă a prejudiciului moral suportat.

52. În ceea ce privește sumele cerute cu titlul de chirii nepercepute, Curtea nu poate face speculații asupra posibilității și a randamentului unei locații a apartamentului în chestiune (*Buzatu c. României*, nr. 34642/97, parag. 18, 27 ianuarie 2005).

***B.** Costuri și cheltuieli*

53. În formularul său de cerere, reclamanta solicită rambursarea costurilor și cheltuielilor ocazionate de procedura în fața Curții. Ea a anexat la dosar o factură de 900 euro, reprezentând onorariile avocatului, achitate la data de 3 septembrie 2003.

54. Guvernul consideră că factura (în limba engleză) eliberată de avocat reclamantei nu este conformă cu facturile redactate în limba română.

55. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea costurilor și cheltuielilor decât în măsura în care sunt stabilite în realitate, necesitatea și caracterul rezonabil al sumelor la care se ridică. În speță, Curtea ia notă că reclamanta a prezentat o notă de onorarii de avocat achitată la data de 3 septembrie 2003, notă a cărei sumă totală se ridică la 900 euro.

56. Ținând cont de elementele aflate în posesia sa, și de criteriile susmenționate, Curtea consideră rezonabilă suma de 900 euro și o acordă reclamantei.

C. Dobânzi moratorii

57. Curtea consideră potrivit să bazeze sumele la care se ridică dobânzile moratorii pe sumele dobânzii facilităţilor de împrumut marginal ale Băncii centrale europene majorată cu trei puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. Declară cererea admisibilă;

2. Pronunţă că a avut loc o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1;

3. Pronunţă

a) că Statul pârât trebuie să restituie reclamantei apartamentul nr. 1, situat la nr. 35, B-dul Eroilor Sanitari, Bucureşti, în trei luni începând din ziua în care hotărârea va deveni definitivă, în conformitate cu art. 44 parag. 2 din Convenţie;

b) că în lipsa unei atare restituiri, Statul pârât trebuie să verse reclamantei, în aceleaşi trei luni, suma de 100.000 euro (una sută mii euro) pentru prejudiciul material, plus orice altă sumă care poate fi datorată cu titlul de impozit;

4. Pronunţă că Statul pârât trebuie să verse reclamantei, în aceleaşi trei luni, sumele următoare:

a) 3.000 euro (trei mii euro) ca prejudiciu moral;

b) 900 euro (nouă sute euro) pentru costuri şi cheltuieli;

5. Pronunţă că sumele în chestiune vor fi convertite în moneda Statului pârât, la nivelul aplicabil la data reglementării;

6. Pronunţă că începând cu expirarea termenului menţionat şi până la vărsarea sumelor, aceste sume vor fi majorate cu o dobândă simplă având valoarea egală cu cea a facilităţii acordate de Banca centrală europeană, aplicabilă în timpul acestei perioade, mărită cu trei puncte procentuale;

7. Respinge cererea de satisfacţie echitabilă pentru tot ce este în plus.

8. Cauza *Ţovaru c. României* (hotărârea din 12 octombrie 2006)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 77.048/01, îndreptată împotriva României, prin care un cetăţean al acestui stat, domnul D.Ţ. (*reclamantul*), a sesizat Curtea la data de 30 iulie 2001 în baza art. 34 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (*Convenţia*).

2. Reclamantul este reprezentat de către doamna E.C., avocat în Bucureşti. Guvernul român (*Guvernul*) a fost reprezentat de către agentul său, doamna R.R., apoi de către doamna B.R., din Ministerul Afacerilor Externe.

3. Reclamantul invocă, în special, faptul că vânzarea apartamentului nr. 1 din imobilul său unor terţi, vânzare care nu a fost urmată de nicio despăgubire şi care a fost confirmată prin hotărâri definitive ale instanţelor naţionale, a încălcat art. 6 şi 13 din Convenţie şi art. 1 din Primul Protocol adiţional.

4. La data de 31 august 2004, preşedintele Secţiei a II-a a hotărât să comunice cererea Guvernului. Prevalându-se de art. 29 alin. (3) din Convenţie, acesta a hotărât că vor fi examinate în acelaşi timp atât admisibilitatea, cât şi fondul cauzei.

5. Atât reclamantul, cât şi Guvernul au depus observaţii scrise în ceea ce priveşte fondul cauzei [art. 59 alin. (1) din Regulament].

6. La data de 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat compunerea secţiilor sale [art. 25 alin. (1) din Regulament]. Prezenta cerere a fost atribuită Secţiei a III-a astfel remaniate [art. 52 alin. (1)]. În cadrul acesteia, camera însărcinată cu examinarea cauzei [art. 27 alin. (1) din Convenţie] a fost constituită în conformitate cu art. 26 alin. (1) din Regulament.

În fapt

I. Circumstanţele cauzei

7. Reclamantul s-a născut în anul 1939 şi locuieşte în Bucureşti.

8. În anul 1950, în baza Decretului de naţionalizare nr. 92/1950, statul român şi-a apropriat bunul imobil, compus dintr-o construcţie şi

[1] M. Of. nr. 264 din 19 aprilie 2007.

terenul aferent, situat în Bucureşti, strada Donici nr. 11 bis, care aparţinea părinţilor reclamantului.

1. Acţiunea în revendicare

9. În 1997, reclamantul, arătând că, în conformitate cu Decretul nr. 92/1950, bunurile aparţinând anumitor categorii sociale erau exceptate de la naţionalizare şi că părinţii săi făceau parte din aceste categorii, a introdus în faţa Judecătoriei Sectorului 2 Bucureşti o acţiune în revendicare imobiliară împotriva Consiliului Municipiului Bucureşti.

10. Printr-o decizie definitivă din data de 22 decembrie 1997, instanţa a admis acţiunea, cu motivarea că statul intrase în posesia imobilului fără titlu valabil şi, în consecinţă, a obligat pârâtul să-i restituie imobilul şi terenul aferent.

11. Printr-o decizie din data de 25 mai 1998, primarul municipiului Bucureşti a dispus restituirea bunului imobil. Printr-un proces-verbal din data de 23 iunie 1998, reclamantul a fost pus în posesia imobilului şi a terenului aferent, cu excepţia a 4 apartamente, care fuseseră anterior vândute chiriaşilor.

12. Prin acţiuni în revendicare împotriva terţilor dobânditori, reclamantul a obţinut restituirea a 3 din cele 4 apartamente. În aceste 3 cazuri, instanţele interne, luând în considerare Hotărârea definitivă din 23 decembrie 1997, au considerat că imobilul, în totalitatea sa, fusese naţionalizat fără titlu valabil, cu încălcarea dispoziţiilor Decretului nr. 92/1950.

2. Acţiunea în revendicarea apartamentului nr. 1

13. Printr-un contract încheiat în data de 29 octombrie 1996, în baza Legii nr. 112/1995, Primăria Municipiului Bucureşti şi întreprinderea care administra bunurile imobile ale statului au vândut chiriaşilor C.I. şi C.F. apartamentul nr. 1, compus din 3 camere şi situat în imobilul litigios.

14. Printr-o acţiune în revendicare introdusă la data de 2 iulie 1998 împotriva terţilor dobânditori, reclamantul a solicitat restituirea acestui apartament, arătând că, naţionalizarea şi titlul de proprietate al statului fiind anulate, acest apartament nu putea fi vândut în mod legal.

15. Prin Sentinţa din 14 ianuarie 2000, confirmată în apelul introdus de către partea pârâtă, Judecătoria Sectorului 2 Bucureşti a admis acţiunea, a obligat terţii la restituirea apartamentului către reclamant şi a obligat Primăria Municipiului Bucureşti să restituie terţilor preţul pe care ea îl încasase pentru acest apartament.

16. Terţii dobânditori au declarat recurs împotriva acestei hotărâri. Ei au susţinut că naţionalizarea fusese legală, că vânzarea apartamentului respectase dispoziţiile Legii nr. 112/1995 şi că Sentinţa din 22 decembrie 1997 nu le era opozabilă, deoarece ei nu fuseseră părţi în acea procedură.

17. Prin Decizia din 2 martie 2001, Curtea de Apel Bucureşti a admis recursul şi a statuat că imobilul fusese naţionalizat cu titlu valabil şi că respectivul contract de vânzare era conform Legii nr. 112/1995. Instanţa a casat hotărârea primei instanţe şi, pe fond, a respins acţiunea reclamantului.

3. Acţiunea în anulare parţială a vânzării apartamentului nr. 1

18. Printr-o acţiune introdusă la 18 iunie 2001, reclamantul a solicitat anularea parţială a contractului de vânzare a apartamentului nr. 1. El a susţinut că, prin contractul în cauză, 3 dependinţe ale acestui apartament, care se aflau în coproprietate comună şi forţată cu celelalte apartamente din imobil, fuseseră vândute lui C.I. şi C.F.

19. Prin Sentinţa din 29 aprilie 2002, confirmată în apelul introdus de părţile pârâte, Judecătoria Sectorului 2 Bucureşti a admis acţiunea şi a anulat partea din contract care privea dependinţele amintite.

20. Prin Decizia definitivă din 15 aprilie 2003, Curtea de Apel Bucureşti a respins recursul chiriaşilor C.F. şi C.I. şi a confirmat anularea parţială a contractului de vânzare.

II. Dreptul şi practica interne pertinente

21. Dispoziţiile legale şi jurisprudenţa internă pertinente sunt descrise în hotărârile *Brumărescu c. României* ([MC], nr. 28.342/95, CEDO 1999-VII, pp. 250-256, parag. 31 -44), *Străin şi alţii c. României* (nr. 57.001/00, parag. 19-26, 21 iulie 2005), *Păduraru c. României* (nr. 63.252/00, parag. 38-53, 1 decembrie 2005) şi *Porţeanu c. României* (nr. 4.596/03, parag. 23-25, 16 februarie 2006).

În drept

I. Asupra admisibilităţii

A. Asupra capătului de cerere întemeiat pe art. 6 parag. 1 din Convenţie

22. Reclamantul se plânge de lipsa de imparţialitate a instanţelor interne, deoarece acestea ar fi favorizat chiriaşii care ocupau bunul

litigios în timpul derulării procedurii, interpretând într-o manieră eronată dispozițiile Legii nr. 112/1995.

23. Curtea amintește că judecătorii nu trebuie să manifeste preferințe sau prejudecăți personale și că, în același timp, o instanță de judecată trebuie să ofere garanții suficiente pentru a exclude în această privință orice îndoială legitimă (*Pullar c. Marii Britanii*, Hotărârea din 10 iunie 1996, Culegere de hotărâri și decizii, 1996-111, parag. 30).

24. În speță, Curtea nu identifică niciun element subiectiv sau obiectiv de natură să trezească vreo îndoială asupra imparțialității judecătorilor. În orice caz, faptul că judecătorii naționali interpretează o lege într-un anumit mod nu ar putea fi considerat drept o ingerință în dreptul reclamanților de acces la un tribunal „imparțial" în sensul art. 6 alin. (1).

25. Rezultă că această parte a cererii este vădit neîntemeiată și, în aplicarea art. 35 alin. (3) și (4) din Convenție, trebuie respinsă.

B. *Asupra celorlalte capete de cerere*

26. În ceea ce privește restul cererii, Curtea constată că acesta nu este în mod vădit neîntemeiat în sensul art. 35 alin. (3) din Convenție. Ea observă, de altfel, că nu există niciun motiv de inadmisibilitate și, deci, îl declară admisibil.

II. Asupra pretinsei încălcări a art. 1 din Primul Protocol adițional

27. Reclamantul pretinde că vânzarea apartamentului nr. 1 către chiriași, validată prin Decizia Curții de Apel București din data de 31 mai 2000, a încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1, care prevede următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor."

28. Guvernul consideră că reclamantul nu dispune de un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, deoarece dreptul său de proprietate nu a fost recunoscut printr-o hotărâre judecătorească definitivă înaintea vânzării bunului către terți. El invocă în acest sens cauzele *Malhous c. Republicii Cehe* (Decizia nr. 33.071/96, CEDO 2000-XII) și *Constandache c. României* (Decizia nr. 46.312/99, 11 iunie 2002). Guvernul arată că imobilul în chestiune fusese naționalizat în conformitate cu Decretul nr. 92/1950, astfel încât el nu se afla în patrimoniul reclamantului la momentul introducerii acțiunii sale în revendicare imobiliară în fața Judecătoriei Sectorului 2 București. În plus, la momentul introducerii acțiunii în revendicare împotriva statului, statul însuși nu mai era proprietarul apartamentului nr. 1, deoarece îl vânduse la data de 29 octombrie 1996 chiriașilor C.F. și C.I. În ceea ce privește Hotărârea definitivă din data de 22 decembrie 1997, care a constatat dreptul de proprietate al reclamantului, aceasta nu era opozabilă cumpărătorilor C.F. și CI. În consecință, reclamantul avea cel mult o „speranță", iar nu un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1.

29. În sfârșit, Guvernul estimează că reclamantul poate obține o despăgubire în baza Legii nr. 10/2001 și cere Curții să ia în considerare reforma instituită prin Legea nr. 247/2005, care are drept obiectiv accelerarea procedurii de restituire, iar în cazurile în care o asemenea restituire se dovedește imposibilă, să ofere o despăgubire constând într-o participație, în calitate de acționar, la un organism de plasament de valori mobiliare, „Proprietatea", organizat sub forma unei societăți pe acțiuni. În principiu, persoanele care au vocația să primească o despăgubire pe această cale vor primi titluri de valoare care vor fi transformate în acțiuni din momentul în care societatea va fi cotată la bursă.

30. Reclamantul contestă această susținere. În opinia sa, instanțele interne au recunoscut dreptul său de proprietate și, în același timp, pe cel al terților dobânditori asupra aceluiași bun, situație care face imposibilă exercitarea drepturilor sale în calitate de proprietar al bunului. Reclamantul subliniază că imposibilitatea de a se bucura de bunul său reprezintă o atingere adusă principiului securității raporturilor juridice.

31. Curtea amintește că, în Cauza *Străin și alții c. României* precitată (parag. 39 și 59), ea a considerat că vânzarea de către stat a bunului altuia către terți de bună-credință, chiar când aceasta a fost anterioară confirmării în justiție în mod definitiv a dreptului de proprietate al altei persoane, combinată cu absența totală a despăgubirilor, constituie o privare de proprietate contrară art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

32. În plus, în Cauza *Păduraru c. României* precitată (parag. 112) Curtea a constatat că statul nu își îndeplinise obligația sa pozitivă de a

reacționa în timp util și în mod coerent în fața unei chestiuni de interes general ca restituirea sau vânzarea unor imobile intrate în posesia sa în baza unor decrete de naționalizare. Ea a considerat, de asemenea, că incertitudinea generală astfel creată se repercutase asupra reclamantului, care se văzuse în imposibilitatea de a recupera în totalitate bunul său, deși dispunea de o hotărâre definitivă care condamna statul să i-l restituie.

33. În speță, Curtea nu identifică vreun motiv pentru a se îndepărta de jurisprudența amintită, situația de fapt fiind asemănătoare. Ca și în Cauza *Păduraru c. României* amintită, în cauza de față terții au devenit proprietari înainte ca dreptul de proprietate al reclamantului asupra acestui bun să fie confirmat definitiv. Și, precum în Cauza *Străin și alții c. României* precitată, reclamantul din speță a fost recunoscut proprietar legitim, instanțele considerând incontestabil titlul său de proprietate, având în vedere caracterul abuziv al naționalizării (parag. 10 și 11 de mai sus).

34. În plus, eforturile întreprinse de către reclamant pentru a intra în posesia apartamentului nr. 1 au fost, până în ziua de astăzi, fără efect. Asupra acestui aspect, Curtea observă că, deși Hotărârea definitivă din data de 22 decembrie 1997 a stabilit ilegalitatea naționalizării și a obligat autoritățile administrative să restituie imobilul reclamantului, Curtea de Apel București a respins acțiunea în revendicarea apartamentului nr. 1, estimând, cu încălcarea hotărârii definitive amintite, că naționalizarea a fost legală, privând astfel reclamantul de orice posibilitate de a intra în posesia acestui apartament. Or, trebuie observat că reclamantul nu a fost despăgubit nici până astăzi pentru această privare de proprietate.

35. Curtea observă că vânzarea apartamentului nr. 1 în baza Legii nr. 112/1995 împiedică reclamantul să se bucure de dreptul său de proprietate, în ciuda existenței Hotărârii definitive din data de 22 decembrie 1997, care condamnase statul să-i restituie imobilul. În plus, nicio despăgubire nu i-a fost oferită pentru această privare de proprietate.

36. Curtea observă că la 22 iulie 2005 a fost adoptată Legea nr. 247/2005, care modifică Legea nr. 10/2001. Această nouă lege acordă un drept la despăgubire, într-un cuantum egal cu valoarea de piață a bunului care nu poate fi restituit persoanelor aflate în aceeași situație precum reclamantul. Curtea observă că legea amintită propune, pentru persoanele care nu au posibilitatea de a obține restituirea bunului lor în natură, să li se ofere o despăgubire sub forma unei participații în calitate de acționari la un organism de plasament al valorilor mobiliare (OPCVM). În principiu, persoanele având vocația să primească o despăgubire pe această cale vor primi titluri de valoare, care vor fi transformate în acțiuni, odată ce societatea va fi cotată la bursă.

37. Curtea observă că, la data de 29 decembrie 2005, societatea pe acțiuni „Proprietatea" a fost înscrisă în Registrul Comerțului al Municipiului București. Pentru ca acțiunile emise de către această societate pe acțiuni să poată face obiectul unei tranzacții pe piața financiară, trebuie urmată procedura de aprobare de către Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (CNVM). Conform calendarului previzional al Fondului „Proprietatea", operația de conversie a titlurilor în acțiuni trebuia să intervină în martie 2006, iar cotarea efectivă la bursă în decembrie 2006.

38. În speță, presupunând că Legea nr. 10/2001 ar fi aplicabilă reclamantului și că încălcarea dreptului său la proprietate ar putea face obiectul unei despăgubiri, Curtea observă că Fondul „Proprietatea" nu funcționează actualmente într-o manieră susceptibilă să ducă la acordarea efectivă a unei despăgubiri. Astfel, Curtea consideră că imposibilitatea exercitării dreptului de proprietate de către reclamant asupra apartamentului nr. 1 din imobilul aflat în strada Donici nr. 11 bis l-a făcut pe acesta să suporte o sarcină disproporționată și excesivă, incompatibilă cu dreptul la respectarea bunului său, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

39. În consecință, a existat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

III. Asupra pretinsei încălcări a art. 13 din Convenție

40. Reclamantul susține că nu a dispus de un recurs efectiv împotriva încălcării dreptului său de proprietate, ceea a condus la încălcarea art. 13 din Convenție, care prevede următoarele:

„Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale."

41. Curtea consideră, ținând cont de concluziile sale, care figurează la parag. 34 de mai sus, că nu este cazul să se pronunțe pe fondul acestui capăt de cerere (a se vedea, *mutatis mutandis* și între alte cauze, *Laino c. Italiei* [MC], nr. 33.158/96, parag. 25, CEDO 1999-1, *Zanghi c. Italiei*, Hotărârea din 19 februarie 1991, seria A

nr. 194-C, p. 47, parag. 23, şi *Biserica catolică din Canea c. Greciei*, Hotărârea din 16 decembrie 1997, Culegere 1997-VIII, parag. 50).

IV. În privinţa aplicării art. 41 din Convenţie

42. Art. 41 din Convenţie prevede:

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenţiei sau a protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părţi contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecinţelor acestei încălcări, Curtea acordă părţii lezate, dacă este cazul, o reparaţie echitabilă."

A. Prejudiciu

43. Reclamantul solicită restituirea apartamentului nr. 1, vândut către chiriaşi, sau plata sumei de 60.213 euro, reprezentând valoarea sa. El prezintă un raport de expertiză în acest sens. Reclamantul solicită, de asemenea, diferenţa între scăderea valorii ansamblului imobilului ca urmare a vânzării apartamentului nr. 1, diferenţă pe care o estimează la 78.558 de euro, precum şi 8.645 de euro, reprezentând lipsa de folosinţă a apartamentului nr. 1. În sfârşit, el solicită 26.000 de euro cu titlu de daune morale pentru „traumatismele psihice" suportate timp de mai mult de 8 ani.

44. Guvernul estimează că valoarea de piaţă a apartamentului nr. 1 este de 38.013 euro şi prezintă punctul de vedere al unui expert imobiliar în acest sens. În ceea ce priveşte suma reprezentând scăderea valorii imobilului, Guvernul consideră că nu este cazul să se ofere o asemenea despăgubire şi că reclamantul ar fi trebuit să se adreseze în acest sens instanţelor naţionale. În ceea ce priveşte chiriile nepercepute, Guvernul consideră că nu este cazul să se ofere o asemenea despăgubire şi invocă Hotărârea *Sofletea c. României* (nr. 48.179/99, parag. 42, 25 noiembrie 2003). În privinţa eventualului prejudiciu moral suferit de către reclamant, Guvernul consideră că nu poate fi reţinută nicio legătură de cauzalitate între pretinsa încălcare a Convenţiei şi prejudiciul moral invocat.

45. Curtea aminteşte că o hotărâre constatând o încălcare a Convenţiei implică pentru statul pârât obligaţia juridică, în sensul Convenţiei, să pună capăt încălcării şi să înlăture consecinţele acesteia. Dacă dreptul intern nu permite ştergerea decât în mod imperfect a consecinţelor acestei încălcări, art. 41 din Convenţie conferă Curţii puterea de a oferi o reparaţie părţii vătămate prin actul sau omisiunea în legătură cu care a fost constatată o încălcare a Convenţiei.

46. Printre elementele luate în considerare de către Curte atunci când hotărăşte în această privinţă se află prejudiciul material, adică pierderile suferite efectiv ca o consecinţă directă a pretinsei încălcări, precum şi prejudiciul moral, adică repararea de către stat a stării de angoasă, a disconfortului şi a incertitudinilor rezultând din această încălcare, precum şi alte daune nonmateriale (a se vedea, printre altele, *Ernestina Zullo c. Italiei*, nr. 64.897/01, parag. 25, 10 noiembrie 2004).

47. În plus, atunci când diversele elemente constituind prejudiciul nu pot fi stabilite exact sau când distincţia între daunele materiale şi cele morale se dovedeşte dificilă, Curtea le poate determina în mod global (*Comingersoll c. Portugaliei* [MC], nr. 35.382/97, parag. 29, CEDO 2000-IV).

48. În circumstanţele cauzei, Curtea consideră că restituirea apartamentului nr. 1 situat în strada Donici nr. 11 bis, astfel cum a fost dispusă prin Hotărârea definitivă din data de 22 decembrie 1997 de către Judecătoria Sectorului 2 Bucureşti, l-ar pune pe reclamant, în măsura posibilului, într-o situaţie similară cu cea în care s-ar fi aflat dacă exigenţele art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost încălcate. În cazul în care statul pârât nu va proceda la o asemenea restituire într-o perioadă de 3 luni începând cu data la care prezenta hotărâre va deveni definitivă, Curtea hotărăşte că el va trebui să plătească reclamantului, cu titlu de prejudiciu material, o sumă corespunzând valorii actuale a apartamentului.

49. Sub acest aspect, Curtea ia act cu interes de faptul că Legea nr. 247/2005 de modificare a Legii nr. 10/2001 privind restituirea bunurilor naţionalizate, cu titlu sau fără titlu, intrată în vigoare în data de 19 iulie 2005, aplică principiile stabilite în jurisprudenţa internaţională, judiciară sau arbitrală în privinţa despăgubirilor datorate în cazuri de acte ilicite şi confirmate chiar de către prezenta Curte în jurisprudenţa sa privind privările de proprietate ilegale sau de facto [*Papamichalopoulos c. Greciei* (satisfacţie echitabilă), Hotărârea din data de 31 octombrie 1995, seria A nr. 330-B, p. 59-61, parag. 36-39, *Zubani c. Italiei*, Hotărârea din data de 7 august 1996, Culegere de hotărâri şi decizii 1996-IV, p. 1.078, parag. 49, şi *Brumărescu c. României* (satisfacţie echitabilă) precitată, parag. 22 şi 23].

50. Într-adevăr, noua lege califică drept abuzive naţionalizările realizate de către regimul comunist şi prevede obligaţia de restituire în natură a unui bun ieşit din patrimoniul unei persoane ca urmare a

unei asemenea privări. În cazul imposibilității de restituire, ca urmare a, de exemplu, vânzării bunului către un terț de bună-credință, legea acordă o despăgubire într-un cuantum egal cu valoarea de piață a bunului la momentul stabilirii plății (titlul I secțiunea I art. 1, 16 și 43 din lege).

51. În speță, fiind vorba de determinarea cuantumului acestei sume, Curtea observă că atât reclamantul, cât și Guvernul au depus rapoarte de expertiză care permit determinarea valorii apartamentului. Ea remarcă diferența semnificativă care separă metodele de calcul folosite în acest scop de către experții desemnați de părțile în litigiu. Ținând cont de informațiile de care dispune privind piața imobiliară locală, Curtea estimează valoarea de piață actuală a apartamentului în chestiune la 50.000 de euro.

52. În plus, Curtea consideră că evenimentele în cauză au implicat atingeri grave aduse dreptului reclamantului la respectarea bunului său, pentru care suma de 3.000 de euro reprezintă o reparație echitabilă pentru prejudiciul moral suferit.

53. În privința sumelor pretinse cu titlu de chirii neprimite și de scădere a valorii imobilului ca urmare a vânzării apartamentului nr. 1, Curtea nu ar putea specula asupra posibilității și randamentului unei închirieri a apartamentului în chestiune sau asupra scăderii de valoare a imobilului (*Buzatu c. României*, nr. 34.642/97, parag. 18, 27 ianuarie 2005).

B. Cheltuieli de judecată

54. Reclamantul solicită, de asemenea, 1.500 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată realizate în fața jurisdicțiilor interne și în fața Curții. El a depus la dosar mai multe facturi, într-un cuantum total de 870 de euro, pentru onorariile de avocat plătite între 1998 și 2005. El apreciază onorariul expertului imobiliar și taxele judiciare plătite la 500 de euro.

55. Guvernul nu se opune ca o sumă corespunzând cheltuielilor de judecată legate de procedura judiciară internă să fie acordată reclamantului, cu condiția ca aceasta să nu fie excesivă.

56. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate primi rambursarea cheltuielilor de judecată realizate decât în măsura în care au fost stabilite ca fiind reale, necesare și într-un cuantum rezonabil. În speță, Curtea reține că reclamantul a prezentat mai multe chitanțe privind onorariul avocatului, chitanțe al căror cuantum total se ridică la 870 de euro.

În ceea ce privește celelalte cheltuieli, ele nu sunt susținute decât parțial, reclamantul neprezentând în mod detaliat toate sumele cheltuite drept taxe judiciare și onorarii ale expertului. Curtea va stabili deci în mod echitabil o sumă în această privință.

57. Ținând cont de elementele aflate la dispoziția sa și de criteriile amintite, Curtea estimează drept rezonabilă suma de 1.300 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată în fața instanțelor interne și a Curții și o acordă reclamantului.

C. Dobânzi moratorii

58. Curtea consideră adecvat să fixeze nivelul dobânzilor moratorii la cel al dobânzii împrumutului marginal practicat de Banca Centrală Europeană, majorat cu 3 puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. declară cererea admisibilă în privința capătului de cerere întemeiat pe art. 1 din Protocolul nr. 1 și inadmisibilă pentru rest;

2. hotărăște că a existat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1;

3. hotărăște că nu este cazul să examineze capătul de cerere întemeiat pe art. 13 din Convenție;

4. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să restituie reclamantului apartamentul nr. 1 din imobilul aflat în municipiul București, strada Donici nr. 11 bis, în termen de 3 luni începând de la data la care hotărârea va deveni definitivă conform art. 44 alin. (2) din Convenție;

b) că, în lipsa unei asemenea restituiri, statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în același termen de 3 luni, 50.000 de euro (cincizeci de mii de euro) cu titlu de prejudiciu material, plus orice sumă care ar putea fi datorată cu titlu de impozit;

5. hotărăște că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în același termen de 3 luni, 3.000 de euro (trei mii de euro) cu titlu de prejudiciu moral;

6. hotărăște că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în același termen de 3 luni, 1.300 de euro (o mie trei sute de euro), cu titlu de cheltuieli de judecată;

7. hotărăște că sumele menționate vor fi convertite în moneda statului pârât, conform ratei de schimb aplicabile la data efectuării plății;

8. hotărăşte că, începând de la expirarea termenului de mai sus şi până la plata efectivă, aceste sume vor fi majorate cu o dobândă simplă egală cu rata dobânzii la împrumutul marginal practicată de Banca Centrală Europeană în această perioadă, majorată cu 3 puncte procentuale;

9. respinge cererea de satisfacţie echitabilă pentru rest.

9. Cauza *Sebastian Taub c. României* (hotărârea din 12 octombrie 2006)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află cererea (nr. 58.612/00) îndreptată împotriva României, prin care domnul N.L.S.T. (*reclamantul*) a sesizat Curtea la data de 28 februarie 2000 în temeiul art. 34 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (*Convenţia*).

2. Guvernul român (*Guvernul*) a fost reprezentat prin agentul său, doamna R.R., apoi de către doamna B.R., de la Ministerul Afacerilor Externe.

3. Reclamantul a pretins în special că vânzarea unui apartament din imobilul său unor terţi, validată prin hotărâri definitive ale instanţelor, care nu a fost urmată de nicio despăgubire, a încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1.

4. La data de 31 august 2004, preşedintele Secţiei a II-a a hotărât să comunice cererea Guvernului. Invocând prevederile art. 29 § 3 din Convenţie, acesta a hotărât să se analizeze în acelaşi timp admisibilitatea şi temeinicia cauzei.

5. Atât reclamantul, cât şi Guvernul au depus observaţii scrise pe fondul cauzei (art. 59 § 1 din Regulament).

6. La data de 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat compunerea secţiilor sale (art. 25 § 1 din Regulament). Cererea de faţă a fost atribuită Secţiei a III-a astfel remaniată (art. 52 § 1). În cadrul acesteia, camera însărcinată să analizeze cauza (art. 27 § 1 din Convenţie) a fost constituită conform art. 26 § 1 din Regulament.

În fapt

I. Circumstanţele cauzei

7. Reclamantul s-a născut în anul 1914 şi locuieşte în Bucureşti.

8. Mama reclamantului a construit în perioada interbelică un imobil compus din mai multe apartamente, situat în Bucureşti, str. Romniceanu nr. 36. În anii 1945 şi 1948 ea a vândut unor terţi două dintre aceste apartamente. În anul 1945 ea a donat reclamantului două apartamente.

---

[1] M. Of. nr. 429 din 27 iunie 2007.

9. În anul 1950, în temeiul Decretului de naționalizare nr. 92/1950, statul a intrat în posesia imobilului. În listele anexate la Decretul nr. 92/1950, reclamantul figura ca proprietar al întregului imobil, cu excepția celor două apartamente vândute unor terți.

10. La decesul mamei sale, în anul 1983, reclamantul a fost declarat moștenitorul său.

1. Acțiunea în revendicare

11. La data de 28 august 1996, reclamantul, arătând că în temeiul Decretului nr. 92/1950 imobilele ce aparțineau anumitor categorii sociale erau exceptate de la naționalizare și că el făcea parte din aceste categorii, a introdus în fața Judecătoriei Sectorului 5 București o acțiune în revendicare a imobilului, cu excepția apartamentelor vândute în anii 1945 și 1948, îndreptată împotriva Consiliului Local al Municipiului București și împotriva întreprinderii C, administrator al bunurilor imobiliare ale statului.

12. La data de 30 septembrie 1996, în temeiul Legii nr. 112/1995, întreprinderea C. i-a vândut chiriașei A.S.L. apartamentul nr. 3, compus din 4 camere, pe care îl ocupa în imobilul în discuție.

13. La data de 8 mai 1997, A.S.L. a formulat, în cadrul acțiunii în revendicare, o cerere de intervenție principală, în calitate de proprietar al apartamentului nr. 3. Pretinzând că ar fi încheiat contractul cu bună-credință, ea a solicitat respingerea acțiunii în ceea ce privește acest apartament.

14. Luând în considerare această intervenție, reclamantul susține că a depus la dosar, la data de 26 iunie 1997, un înscris prin care s-a opus cererii de intervenție și a solicitat anularea contractului de vânzare-cumpărare.

15. Prin sentința din data de 2 septembrie 1999, instanța a respins acțiunea pe motivul că, la momentul naționalizării, reclamantul era proprietarul mai multor apartamente și că, prin urmare, prevederile Decretului nr. 92/1950 referitoare la naționalizarea apartamentelor „exploatatorilor spațiilor locative" îi erau aplicabile.

16. De asemenea, instanța a statuat că acțiunea în revendicare referitoare la apartamentul nr. 3 era inadmisibilă din cauza lipsei calității procesuale active a reclamantului în litigiul cu consiliul local, deoarece acesta nu mai era proprietarul apartamentului în litigiu.

Instanța nu a răspuns la cererea de anulare a contractului de vânzare-cumpărare, pe care reclamantul pretinde că ar fi formulat-o la data de 26 iunie 1997. Totuși, ea a apreciat că A.S.L. era un cumpărător de bună-credință.

17. Reclamantul a introdus apel împotriva acestei sentințe, solicitând restituirea imobilului și anularea contractului de vânzare-cumpărare.

18. Prin Hotărârea din 21 septembrie 1998, Tribunalul Municipiului București a admis parțial acțiunea sa în revendicare.

Acesta a constatat nulitatea naționalizării imobilului pe motiv că reclamantul făcea parte dintr-o categorie socială exceptată de la naționalizare.

El a dispus ca părțile pârâte să-i restituie reclamantului imobilul, cu excepția celor două apartamente vândute în anii 1945 și 1948 și a apartamentului nr. 3. Pentru a respinge cererea de restituire a acestuia din urmă, tribunalul a statuat, după exemplul judecătoriei, că reclamantul nu avea calitate procesuală activă în litigiul cu consiliul local.

19. Tribunalul nu s-a pronunțat asupra cererii de anulare a contractului de vânzare-cumpărare, apreciind că este tardivă, deoarece reclamantul a formulat-o în motivarea apelului său și nu în cursul procedurii de primă instanță.

20. În urma recursului reclamantului, prin Hotărârea din 26 mai 1999, Curtea de Apel București a confirmat hotărârea tribunalului.

21. Reclamantul a introdus o contestație în anulare ce a fost respinsă printr-o hotărâre a Curții de Apel București pronunțată la data de 2 septembrie 1999.

2. Acțiunea în constatarea nulității contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr. 3

22. La data de 9 februarie 2001, printr-o acțiune introdusă împotriva A.S.L., Primăriei București și întreprinderii C, reclamantul i-a solicitat Judecătoriei Sectorului 5 București să constate nulitatea contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr. 3, pe motivul că părțile contractante au fost de rea-credință, deoarece au încheiat contractul în timp ce acțiunea în revendicare era în curs de desfășurare. De asemenea, el a solicitat evacuarea A.S.L.

23. Prin sentința din 19 iunie 2001, instanța a admis argumentele reclamantului și i-a admis parțial acțiunea. Ea a anulat contractul de vânzare-cumpărare, apreciind că A.S.L. fusese de rea-credință la încheierea contractului de vânzare-cu m parare.

24. La apelul și recursul introduse de reclamant și de părțile pârâte, prin două hotărâri din 15 ianuarie 2002 și din 20 mai 2003, Tribunalul Municipiului București și Curtea de Apel București au

confirmat această sentință, apreciind că A.S.L. fusese de rea-credință în momentul încheierii contractului de vânzare-cumpărare.

25. A.S.L. a introdus în fața aceleiași curți de apel o contestație în anulare împotriva celor două hotărâri menționate mai sus, arătând că contractul fusese încheiat de bună-credință.

26. Prin Hotărârea din 9 februarie 2004, Curtea de Apel București a admis contestația, a casat sentința judecătoriei și a confirmat contractul de vânzare-cumpărare. Ea a statuat că A.S.L. fusese de bună-credință, deoarece, înainte de cumpărarea apartamentului, cumpărătorul făcuse demersurile necesare pentru a afla situația juridică a imobilului și nu fusese informat despre existența acțiunii în revendicare.

II. Dreptul și practica internă pertinente

27. Prevederile legale și jurisprudența internă pertinente sunt descrise în hotărârile *Brumărescu c. României* ([GC], nr. 28.342/95, CEDO 1999-VII, pp. 250-256, §§ 31-44), *Străin și alții c. României* nr. 57.001/00, §§ 19-26, 21 iulie 2005), *Păduraru c. României* nr. 63.252/00, §§ 38-53, 1 decembrie 2005) și *Porțeanu c. României* nr. 4.596/03, §§ 23-25, 16 februarie 2006).

În drept

I. Asupra pretinsei încălcări a art. 1 din Primul Protocol adițional la Convenție

28. Reclamantul pretinde că vânzarea apartamentului nr. 3 locatarei A.S.L., validată prin Hotărârea Curții de Apel București din 9 februarie 2004, a încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1, care prevede următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor."

A. Asupra admisibilității

29. Guvernul ridică o excepție de inadmisibilitate pentru nerespectarea termenului de 6 luni pentru introducerea cererii. El apreciază că termenul de 6 luni a început să curgă de la data la care reclamantul a luat cunoștință de Hotărârea din 26 mai 1999 a Curții de Apel București și nu de la data Hotărârii aceleiași curți de apel din 2 septembrie 1999, pe motivul că contestația în anulare, cale extraordinară de atac, nu constituie un recurs ce trebuie epuizat.

30. Curtea consideră că excepția de tardivitate a cererii ridică întrebări referitoare la definirea ingerinței în dreptul de proprietate al reclamantului. Aceste întrebări sunt strâns legate de fondul cauzei. De asemenea, Curtea apreciază că ele trebuie analizate din perspectiva articolului invocat de către reclamant (vezi, în special, *Airey c. Irlandei*, Hotărârea din 9 octombrie 1979, seria A nr. 32, *Gnahoré c. Franței*, nr. 40.031/98, § 26, CEDO 2000-IX, și *Issaieva c. Rusiei*, nr. 57.950/00, § 161, 24 februarie 2005). Așadar, ea reunește această excepție cu fondul.

31. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit neîntemeiat în sensul art. 35 § 3 din Convenție. Mai mult, ea observă că nu este afectat de niciun alt motiv de inadmisibilitate și, prin urmare, îl declară admisibil.

B. Asupra fondului

32. Guvernul consideră că reclamantul nu dispunea de un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, deoarece dreptul său de proprietate nu a fost recunoscut printr-o hotărâre judecătorească definitivă înainte de vânzarea bunului unor terți. El invocă în această privință cauzele *Molhous c. Republicii Cehe* (dec), nr. 33.071/96, CEDO 2000-XII și *Constandache c. României* (dec), nr. 46.312/99, 11 iunie 2002. El arată că imobilul în discuție fusese naționalizat conform Decretului nr. 92/1950, astfel încât el nu se afla în patrimoniul reclamantului la momentul introducerii acțiunii sale în revendicare imobiliară în fața Judecătoriei Sectorului 5 București, la data de 28 august 1996. Mai mult, acțiunea în revendicare a reclamantului a fost respinsă, iar acestuia nu i s-a recunoscut niciodată vreun drept de proprietate asupra apartamentului nr. 3. Constatarea nulității naționalizării nu genera o speranță legitimă, ci o simplă speranță de a obține restituirea bunului. Prin urmare, reclamantul avea cel mult o „speranță" și nu un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1.

33. În subsidiar, Guvernul consideră că acțiunea în constatarea nulității contractului de vânzare-cumpărare nu are nicio incidență asupra dreptului de proprietate al reclamantului, deoarece nici titlul său de proprietate, nici șansele sale de a intra în posesia bunului nu au fost afectate. Constatarea bunei-credințe a cumpărătorului nu echivala nici cu o negare a titlului de proprietate al reclamantului, nici cu o confirmare a titlului achizitorului. Astfel, procedura litigioasă nu a adus atingere dreptului de proprietate al reclamantului. El ar fi avut mai multe șanse de a i se restitui bunul dacă ar fi formulat o nouă acțiune în revendicare. Chiar dacă hotărârea litigioasă constituie o ingerință în dreptul de proprietate al reclamantului, aceasta era prevăzută de lege, urmărea un scop legitim și era proporțională.

34. În fine, Guvernul apreciază că reclamantul ar fi putut obține o despăgubire în temeiul Legii nr. 10/2001, dar el nu a urmat procedura prescrisă de legea respectivă.

35. Reclamantul contestă acest argument. El consideră că bunul său a devenit în mod ilegal proprietatea statului și că terțul achizitor nu era de bună-credință în momentul încheierii contractului respectiv. În fine, contractul de vânzare-cumpărare încheiat cu A.S.L. ar fi trebuit anulat de instanțele interne.

1. Asupra existenței unui bun

36. Curtea observă că părțile au păreri divergente asupra chestiunii de a ști dacă reclamantul era sau nu titularul unui bun susceptibil de a fi protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1. Prin urmare, Curtea este chemată să stabilească dacă situația juridică în care s-a aflat persoana în cauză ține sau nu de domeniul de aplicare a art. 1.

37. Ea observă că reclamantul a introdus o acțiune în revendicare imobiliară pentru constatarea ilegalității naționalizării bunului său și pentru a i se restitui. În Hotărârea sa definitivă din 26 mai 1999, Curtea de Apel București a stabilit că bunul în discuție fusese naționalizat prin încălcarea Decretului de naționalizare nr. 92/1950, a declarat că reclamantul a rămas proprietarul legitim al bunului și a dispus restituirea bunului. Desigur, Curtea de Apel București a refuzat să dispună restituirea apartamentului nr. 3. Cu toate acestea, dreptul de proprietate astfel recunoscut – cu efect retroactiv – asupra bunului, inclusiv asupra apartamentului nr. 3, nu era revocabil; de altfel, el nu a fost infirmat sau contestat până în prezent. Prin urmare, Curtea apreciază că reclamantul avea un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Străin și alții c. României*, citată mai sus, §§ 37 și 38).

2. Asupra existenței și justificării unei ingerințe

38. Curtea reamintește că, în cauza Străin citată mai sus (§§ 39 și 59), ea a considerat că vânzarea de către stat a unui bun ce aparține altcuiva unor terți de bună-credință, chiar și atunci când este anterioară confirmării definitive în justiție a dreptului de proprietate al altcuiva, combinată cu lipsa totală de despăgubire, constituie o privare contrară art. 1 din Protocolul nr. 1. În speță, Curtea constată că ingerința în dreptul la respectarea bunurilor reclamantului provine din combinația dintre vânzarea apartamentului nr. 3 și validarea acestei vânzări prin Hotărârea din 9 februarie 2004 a Curții de Apel București. Prin urmare, termenul de 6 luni nu a început să curgă decât de la data la care reclamantului i s-a adus la cunoștință hotărârea definitivă și irevocabilă prin care acțiunea sa în constatarea nulității a fost respinsă. Așadar, excepția de tardivitate ridicată de Guvern trebuie respinsă.

39. Mai mult, în cauza *Păduraru* citată mai sus (§ 112), Curtea a constatat că statul nu își respectase obligația sa pozitivă de a reacționa în timp util și cu coerență față de chestiunea de interes general pe care o constituie restituirea sau vânzarea imobilelor trecute în proprietatea sa în temeiul unor decrete de naționalizare. De asemenea, ea a considerat că incertitudinea generală astfel creată se repercutase asupra reclamantului, care s-a găsit în imposibilitate de a-și recăpăta întregul său bun, în condițiile în care el dispunea de o hotărâre definitivă ce dispunea ca statul să i-l restituie.

40. În speță, Curtea nu distinge niciun motiv de a se abate de la jurisprudența citată mai sus, deoarece situația de fapt este aproximativ aceeași. După exemplul cauzei *Păduraru* citate mai sus, în cauza de față terțe persoane au devenit proprietari înainte ca dreptul de proprietate al reclamantului asupra acestui bun să facă obiectul unei confirmări definitive. La fel ca și în cauza Străin citată mai sus, reclamantul în speță a fost recunoscut ca fiind proprietar legitim, instanțele considerând incontestabil titlul său de proprietate, ținând seama de caracterul abuziv al naționalizării.

41. Curtea observă că vânzarea bunului reclamantului, în temeiul Legii nr. 112/1995, îl împiedică să se bucure de dreptul său de proprietate și că nu i-a fost acordată nicio despăgubire pentru această privare.

42. Curtea observă că la data de 22 iulie 2005 Legea nr. 247/2005 a fost adoptată, modificând Legea nr. 10/2001. Această nouă lege acordă dreptul la despăgubire, la valoarea comercială a bunului ce nu

poate fi restituit persoanelor care se află în aceeaşi situaţie ca reclamantul. Curtea observă că legea mai sus menţionată propune, în cazul persoanelor care nu au posibilitatea de a obţine restituirea bunului lor în natură, acordarea unei despăgubiri ce constă într-o participare, ca acţionari, la un organism de plasare a valorilor mobiliare „Proprietatea", organizat sub forma unei societăţi pe acţiuni. În principiu, persoanele care au dreptul de a primi o despăgubire pe această cale vor primi titluri de valoare ce vor fi transformate în acţiuni, odată ce societatea va fi cotată la bursă.

43. Curtea observă că, la data de 29 decembrie 2005, societatea pe acţiuni „Proprietatea" a fost înregistrată la Registrul Comerţului din Bucureşti. Pentru ca acţiunile emise de această societate pe acţiuni să poată face obiectul unei tranzacţii pe piaţa financiară, trebuie urmată procedura de agreare de către Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare (CNVM). Conform calendarului previzional al societăţii pe acţiuni „Proprietatea", operaţiunea de conversie a titlurilor în acţiuni trebuia să aibă loc în luna martie 2006, iar intrarea efectivă în bursă în luna decembrie 2006.

44. Chiar dacă reclamantul nu a respectat procedura prevăzută de Legea nr. 10/2001, Curtea observă că societatea pe acţiuni „Proprietatea" nu funcţionează în prezent într-un mod susceptibil de a ajunge la acordarea efectivă a unei despăgubiri.

Prin urmare, Curtea consideră că privarea reclamantului de dreptul de proprietate asupra apartamentului nr. 3, situat în Bucureşti, str. Romniceanu nr. 36, combinată cu lipsa totală de despăgubire, l-au făcut să suporte o sarcină disproporţionată şi excesivă, incompatibilă cu dreptul la respectarea bunului său, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1.

45. În speţă, admiterea contestaţiei în anulare, cale extraordinară de atac, constituie un argument suplimentar în sensul încălcării art. 1 din Protocolul nr. 1.

46. Curtea reaminteşte că, în ciuda tăcerii art. 1 din Protocolul nr. 1 în materie de cerinţe procedurale, procedurile aplicabile în speţă trebuie să ofere persoanei în cauză ocazia adecvată de a-şi expune cauza în faţa autorităţilor competente pentru a contesta în mod efectiv măsurile ce aduc atingere drepturilor garantate de această dispoziţie (*Jokela c. Finlandei*, nr. 28.856/95, § 45, CEDO 2002-IV). În ceea ce priveşte introducerea căilor de recurs extraordinare, Curtea a considerat că instanţele superioare nu trebuie să-şi folosească puterea de supervizare decât pentru a corecta erorile de fapt sau de drept şi

erorile judiciare şi nu pentru a proceda la o nouă analiză. Supervizarea nu trebuie să devină un apel deghizat, iar simplul fapt că ar putea exista două puncte de vedere diferite asupra subiectului nu reprezintă un motiv suficient pentru a rejudeca o cauză. Nu se poate deroga de la acest principiu decât atunci când o cer motive substanţiale şi imperioase (*Riabykh c. Rusiei*, nr. 52.854/99, § 52, CEDO 2003-IX).

47. Or, în speţă, contestaţia în anulare introdusă de A.S.L. a fost admisă de Curtea de Apel Bucureşti (parag. 22 de mai sus) care a apreciat, spre deosebire de instanţele anterioare, că A.S.L. fusese de bună-credinţă în momentul încheierii contractului de vânzare-cumpărare. Aşadar, Curtea de Apel Bucureşti a anulat o hotărâre definitivă şi irevocabilă, trecută în puterea lucrului judecat, pentru unicul motiv că avea un punct de vedere diferit asupra aprecierii faptelor de cel al instanţelor precedente, fără niciun element de dovadă suplimentară care să poată justifica această diferenţă de apreciere.

48. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1.

II. Asupra aplicării art. 41 din Convenţie

49. Conform art. 41 din Convenţie,

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenţiei sau a protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părţi contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecinţelor acestei încălcări, Curtea acordă părţii lezate, dacă este cazul, o reparaţie echitabilă."

A. Prejudiciu

50. Reclamantul solicită restituirea apartamentului vândut către A.S.L. şi subliniază faptul că nu acceptă daune-interese pentru această privare de proprietate. El refuză orice formă de evaluare a bunului. De asemenea, el solicită 100.000 euro cu titlu de despăgubiri morale pentru „traumatismele psihice".

51. Guvernul se opune restituirii apartamentului nr. 3 pe motiv că reclamantul nu are niciun drept de proprietate asupra acestuia. El nu oferă nicio estimare în ceea ce priveşte valoarea comercială a apartamentului. Guvernul consideră că eventualul prejudiciu moral al reclamantului ar fi suficient compensat prin constatarea încălcării art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

52. Curtea reaminteşte că o hotărâre ce constată o încălcare atrage pentru statul pârât obligaţia juridică, în ceea ce priveşte Convenţia, de

a pune capăt încălcării și de a-i corecta consecințele. Dacă dreptul intern nu permite decât corectarea parțială a consecințelor acestei încălcări, art. 41 din Convenție conferă Curții puterea de a acorda o reparație părții lezate de actul sau omisiunea față de care a fost constatată o încălcare a Convenției.

53. Printre elementele luate în considerare de către Curte, atunci când statuează în materie, se numără prejudiciul material, adică pierderile efective suportate ca o consecință directă a pretinsei încălcări, și prejudiciul moral, adică reparația de către stat pentru îngrijorarea, neplăcerile și incertitudinile cauzate de această încălcare, precum și alte prejudicii nemateriale (cum ar fi, printre altele, *Ernestina Zullo c. Italiei*, nr. 64.897/01, § 25, 10 noiembrie 2004).

54. Mai mult, acolo unde diferitele elemente ce constituie prejudiciul nu pot fi calculate exact sau atunci când distincția dintre prejudiciul material și prejudiciul moral se dovedește a fi dificilă, Curtea le poate analiza global [*Comingersoll c. Portugaliei* (GC), nr. 35.382/97, § 29, CEDO 2000-IV].

55. În circumstanțele speței, Curtea apreciază că restituirea apartamentului nr. 3 situat în București, str. Romniceanu nr. 36, vândut către A.S.L., l-ar pune pe reclamant, pe cât posibil, într-o situație echivalentă cu cea în care s-ar afla dacă cerințele art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost încălcate. Dacă statul pârât nu procedează la această restituire în cel mult 3 luni de la data la care prezenta hotărâre va rămâne definitivă, Curtea, conștientă de refuzul reclamantului de a accepta plata unei despăgubiri, dispune ca statul pârât să-i plătească persoanei în cauză, cu titlu de daune materiale, o sumă corespunzând valorii actuale a apartamentului.

56. În speță, fiind necesară stabilirea cuantumului acestei sume, Curtea observă că reclamantul refuză orice formă de evaluare a valorii comerciale a bunului. Guvernul nu a formulat observații în această privință.

57. Ținând cont de informațiile de care dispune despre piața imobiliară locală, Curtea apreciază valoarea comercială actuală a bunului la 125.000 euro.

58. Pe deasupra, Curtea consideră că evenimentele în discuție au adus prejudicii grave dreptului reclamantului de a i se respecta bunul, pentru care suma de 5.000 euro reprezintă o reparație echitabilă pentru prejudiciul moral suportat.

B. Cheltuieli de judecată

59. Reclamantul solicită 100.000 euro cu titlu de cheltuieli de judecată (onorariu avocat, cheltuieli și taxe judiciare, telefon, fotocopii, notar etc.).

60. Guvernul afirmă că pretențiile reclamantului sunt excesive.

61. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor sale de judecată decât în măsura în care li s-au stabilit realitatea, necesitatea și caracterul rezonabil. Cheltuielile nu sunt justificate decât parțial, reclamantul nespecificând detaliat toate sumele angajate pentru onorariile de avocat achitate, taxele judiciare, curier, telefon, fotocopii făcute la toate documentele. Așadar, Curtea va stabili în echitate o sumă cu acest titlu.

62. Ținând cont de elementele aflate în posesia sa și de criteriile menționate mai sus, Curtea apreciază ca rezonabilă suma de 500 euro, cu toate cheltuielile incluse, și i-o acordă reclamantului.

C. Dobânzi moratorii

63. Curtea consideră potrivit ca rata dobânzii moratorii să se bazeze pe rata dobânzii facilității de preț marginal a Băncii Centrale Europene, majorată cu 3 puncte procentuale.

Curtea hotărăște în unanimitate:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăște că a avut loc încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1;

3. hotărăște:

a) ca statul pârât să-i restituie reclamantului apartamentul nr. 3 situat în București, str. Romniceanu nr. 36, în cel mult 3 luni de la data la care hotărârea va rămâne definitivă conform art. 44 § 2 din Convenție;

b) ca, în lipsa acestei restituiri, statul pârât să-i plătească reclamantului, în același termen de 3 luni, 125.000 euro (unasutădouăzecișicincimii euro) cu titlu de daune materiale, plus orice sumă ce ar putea fi datorată cu titlu de impozit;

4. hotărăște ca statul pârât să-i plătească reclamantului, în același termen de 3 luni, 5.000 euro (cincimii euro) cu titlu de daune morale;

5. hotărăște ca statul pârât să-i plătească reclamantului, în același termen de 3 luni, 500 euro (cincisute euro) drept cheltuieli de judecată;

6. hotărăște ca sumele în discuție să fie convertite în moneda statului pârât la cursul de schimb valabil la data plății;

7. hotărăşte ca, începând de la expirarea termenului menţionat mai sus şi până la efectuarea plăţii, aceste sume să se majoreze cu o dobândă simplă având o rată egală cu cea a facilităţii de preţ marginal a Băncii Centrale Europene, valabilă în această perioadă, majorată cu 3 puncte procentuale;

8. respinge cererea de satisfacţie echitabilă pentru rest.

10. Cauza *Ruxanda Ionescu c. României* (hotărârea din 12 octombrie 2006)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 2.608/02 îndreptată împotriva României, prin care un cetăţean al acestui stat, doamna R.I. (*reclamanta*) a sesizat Curtea în data de 23 noiembrie 2001, în temeiul art. 34 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (*Convenţia*).

2. Reclamanta este reprezentată de E.C., avocat în Bucureşti. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de agentul guvernamental, doamna B.R

3. La data de 24 mai 2005, preşedintele Secţiei a III-a a dispus comunicarea cererii către Guvern. În baza dispoziţiilor art. 29 alin. (3), acesta a hotărât ca admisibilitatea şi fondul cauzei să fie examinate în acelaşi timp.

4. Atât reclamanta, cât şi Guvernul au depus observaţii scrise asupra fondului cauzei (art. 59 parag. 1 din Regulament).

În fapt

I. Circumstanţele Cauzei

5. Reclamanta este născută în 1937 şi locuieşte în Bucureşti.

6. În anul 1950, în baza Decretului de naţionalizare nr. 92/1950, statul a preluat posesia unui bun imobil situat în Bucureşti, str. Edgar Quinet nr. 9, constând într-o clădire cu mai multe apartamente, care a aparţinut tatălui reclamantei.

7. În data de 11 octombrie 1996, societatea H., administrator al bunurilor aparţinând statului, a vândut soţilor P.C. apartamentul nr. 3 din imobilul litigios, în care aceştia locuiau în calitate de chiriaşi.

1. Acţiunea în revendicare

8. În data de 20 februarie 1998, reclamanta a sesizat Judecătoria Sectorului 1 Bucureşti cu o acţiune în revendicare a imobilului în cauză, îndreptată împotriva Consiliului Local al Municipiului Bucureşti.

9. Printr-o hotărâre definitivă din data de 3 aprilie 1998, instanţa a admis cererea reclamantei, cu motivarea că statul preluase posesia

[1] M. Of. nr. 570 din 20 august 2007.

imobilului fără a avea un titlu valabil, și a dispus restituirea imobilului de către pârât. Această hotărâre a fost învestită cu formulă executorie în data de 2 iunie 1998.

10. Printr-o dispoziție din data de 15 septembrie 1998, primarul municipiului București a dispus restituirea bunului către reclamantă. Printr-un proces-verbal încheiat de data de 24 martie 1999, reclamanta a fost pusă în posesia imobilului, cu excepția apartamentului nr. 3, vândut anterior soților P.C.

11. Printr-o hotărâre definitivă din data de 3 decembrie 1998, Tribunalul Municipiului București a constatat că P.E. era creditorul soților P.C. pentru suma de 31.269 dolari SUA. P.E. a sesizat Judecătoria Sectorului 1 București cu scopul de a iniția executarea silită imobiliara împotriva soților P.C. și a solicitat vânzarea la licitație a apartamentului lor.

12. Printr-o hotărâre definitivă din data de 15 septembrie 1999, în urma vânzării de licitație, instanța a atribuit apartamentul litigios lui P.E.

13. În data de 4 noiembrie 1999, P.E. și-a înscris dreptul său de proprietate în registrul de transcripțiuni imobiliare.

2. Acțiunea tinzând la obținerea restituirii apartamentului nr. 3

14. În data de 15 octombrie 1999, printr-o acțiune introdusă împotriva Primăriei Municipiului București, societății H. și soților P.C., reclamanta a solicitat Judecătoriei Sectorului 1 București să constate nulitatea contractului de vânzare încheiat la data de 11 octombrie 1996.

15. La termenul din data de 6 ianuarie 2000, P.E. a formulat o cerere de intervenție, cu scopul de a se constata dreptul sau de proprietate asupra apartamentului în cauză, susținând că, în urma Hotărârii definitive din data de 15 septembrie 1999, el era proprietarul acestui apartament și că era un subdobânditor de bună-credință.

16. La termenul din data de 10 februarie 2000, reclamanta și-a precizat acțiunea, în sensul că își îndreaptă cererea împotriva lui P.E. Ulterior, la termenul din data de 30 martie 2000, P.E. a formulat o cerere reconvențională, reiterând pe fond argumentele invocate în sprijinul cererii de intervenție.

17. Prin Hotărârea din data de 11 mai 2000, Judecătoria Sectorului 1 București a respins acțiunea reclamantei, a admis cererea reconvențională formulată de P.E., motivând că acesta își transcrisese dreptul său de proprietate în registrul de transcripțiuni, și a constatat validitatea contractului de vânzare încheiat la data de 11 octombrie 1996, reținând buna-credință a soților P.C. la încheierea sa.

18. Prin Hotărârea din data de 17 noiembrie 2000, Tribunalul Municipiului București a admis apelul reclamantei și a respins cererea reconvențională formulata de P.E. instanța a reținut că titlul de proprietate al reclamantei era incontestabil, că acesta datează dinaintea anului 1950 și că legalitatea sa fusese constatată prin Hotărârea definitivă a Judecătoriei Sectorului 1 București din data de 3 aprilie 1998, care a dobândit autoritate de lucru judecat. A reținut, pe de altă parte, că titlul de proprietate al lui P.E. decurge dintr-un contract de vânzare-cumpărare încheiat între un neproprietar, în speță statul, și soții P.C. în aceste circumstanțe, după ce a comparat titlurile de proprietate ale reclamantei și P.E., instanța a reținut că titlul reclamantei era preferabil.

19. În recursul introdus de P.E., prin Decizia definitivă din data de 6 iulie 2001, Curtea de Apel București a modificat decizia dată în apel și a menținut sentința dată de prima instanță. Curtea de Apel București a reținut că apartamentul fusese vândut chiriașilor, în data de 11 octombrie 1996, în baza și cu respectarea dispozițiilor Legii nr. 112/1995, că reclamanta obținuse o decizie favorabilă de restituire a imobilului în data de 3 aprilie 1998 și că, în afară de aceste aspecte, imobilul litigios intrase în circuitul executării silite imobiliare, fapt neimputabil lui P.E. Pe de altă parte, instanța a reținut că reclamanta ar fi putut beneficia de o indemnizare, în baza dispozițiilor Legii nr. 10/2001.

3. Demersuri pentru a obține restituirea apartamentului litigios conform dispozițiilor Legii nr. 10/2001.

20. În data de 19 iulie 2001, reclamanta a adresat o notificare Primăriei Municipiului București, în scopul de a obține restituirea apartamentului nr. 3 din imobilul situat în municipiul București, str. Edgar Quinet nr. 9, în baza dispozițiilor Legii nr. 10/2001.

21. Din dosar reiese că, până la această dată, reclamanta nu a primit niciun răspuns la cererea sa.

II. Dreptul și practica interne pertinente

22. Dispozițiile legale și jurisprudența interne pertinente sunt descrise în hotărârile *Brumărescu c. României* ([MC], nr. 28.342/95, CEDO 1999-VII, p. 250-256, parag. 31-44), *Străin și alții c. României* (nr. 57.001/00, parag. 19-26, 21 iulie 2005), *Păduraru c. României*

(nr. 63.252/00, parag. 38-53, 1 decembrie 2005) şi *Porţeanu c. României* (nr. 4.596/03, parag. 23-25, 16 februarie 2006).

23. Legea nr. 247/2005, care a modificat Legea nr. 10/2001, prevede că indemnizarea la care au dreptul persoanele care nu obţin restituirea imobilelor naţionalizate şi al cărei cuantum va fi fixat în urma unei proceduri administrative de către o comisie centrală este constituită dintr-o participaţie la un organism de plasament de valori mobiliare, organizat sub forma societăţii pe acţiuni Proprietatea. În principiu, beneficiarii unei astfel de indemnizări primesc titluri de valoare care vor fi transformate în acţiuni în momentul în care Proprietatea va fi cotată la bursă. Pe de altă parte, art. 3 din legea sus-menţionată precizează că titlurile de valoare nu pot fi vândute înainte de convertirea lor în acţiuni.

24. În data de 29 decembrie 2005, Proprietatea a fost înscrisă de Registrul Comerţului Bucureşti. Pentru ca titlurile de valoare să poată fi convertite în acţiuni emise de Proprietatea şi pentru ca aceste acţiuni să poată face obiectul tranzacţiilor pe piaţa financiară, trebuie ca, mai întâi să fie urmată procedura de agrement de către Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare (CNVM). După calendarul previzional al Fondului „Proprietatea", care a fost modificat de mai multe ori, cotarea efectivă la bursă este prevăzută pentru sfârşitul anului 2006.

În drept

I. Asupra pretinsei încălcări a art. 1 din Protocolul nr. 1

25. Reclamanta se plânge de o atingere adusă dreptului său la respectarea bunurilor, incompatibilă cu prevederile art. 1 din Protocolul nr. 1, redactat astfel:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internaţional.

Dispoziţiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosinţa bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuţii sau a amenzilor."

A. Cu privire la admisibilitate

26. Curtea constată că plângerea nu este vădit neîntemeiată, în sensul art. 35 alin. (3) din Convenţie. În plus, observă că nu există niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, o declară admisibilă.

B. Pe fond

27. Amintind cauzele *Brezny şi Brezny c. Slovaciei* [(decizie), nr. 23.131/93, 4 martie 1996], *Kopecky c. Slovaciei* ([MC], nr. 44.912/98, p. 35, 28 septembrie 2004) şi *Costandache c. României* [(decizie), nr. 46.312/99, 11 iunie 2002], Guvernul consideră că C.E.D.O. nu are competenţa *ratione temporis* pentru a examina circumstanţele naţionalizării imobilului litigios, care a avut loc înainte de ratificarea Convenţiei de către România. De asemenea, Guvernul consideră că reclamanta nu dispune de un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 amintit, de vreme ce dreptul său de proprietate nu a fost recunoscut printr-o hotărâre judecătorească definitivă înainte de vânzarea bunului către terţi.

28. Chiar dacă prin Hotărârea definitivă din data de 3 aprilie 1998 statul a fost obligat să restituie imobilul către reclamantă, aceasta nu avea posesia apartamentului în discuţie şi nu plătise impozit pentru acesta, neputând aşadar să pretindă că are un interes patrimonial substanţial, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1. În plus, statul însuşi nu mai era proprietarul apartamentului în momentul introducerii acţiunii în revendicare de către reclamantă, deoarece îl vânduse în data de 11 octombrie 1996 către soţii P.C. Mai mult, Hotărârea definitivă din data de 3 aprilie 1998, prin care s-a constatat dreptul de proprietate al reclamantei, nu era opozabilă cumpărătorilor P.C.

29. Chiar presupunând că Decizia Curţii de Apel Bucureşti din data de 6 iulie 2001 constituie o ingerinţă în dreptul de proprietate al reclamantei, Guvernul consideră că această ingerinţă era prevăzută de lege, mai precis de dreptul comun, şi urmărea un scop legitim, respectiv protecţia drepturilor altuia. Mai mult, Guvernul susţine că imobilul a intrat în „circuitul civil", iar reclamanta nu a acţionat cu diligenta pentru a cere constatarea nulităţii contractului de vânzare din 11 octombrie 1996, pentru că a introdus această acţiune la mai mult de un an după ce fusese informată cu privire la vânzarea apartamentului către chiriaşi. Guvernul apreciază că reclamanta nu mai putea obţine restituirea apartamentului, ci o indemnizare, în baza Legii nr. 10/2001, ceea ce corespunde cerinţelor art. 1 din Protocolul nr. 1.

30. În sfârşit, Guvernul solicită Curţii să ţină cont de reforma instituită prin Legea nr. 247/2005, prin care se urmăreşte accelerarea procedurii de restituire şi, acolo unde această restituire nu este posibilă, acordarea unei indemnizări sub forma unei participaţii la un organism de plasament colectiv de valori mobiliare (OPCVM).

31. Reclamanta contestă această teză. Potrivit reclamantei, instanţele interne au recunoscut dreptul său de proprietate şi consideră că vânzarea apartamentului în baza dispoziţiilor Legii nr. 112/1995 nu a fost legală, întrucât naţionalizarea a fost „fără titlu". Cât priveşte posibilitatea obţinerii unei indemnizări, reclamanta consideră că Legea nr. 10/2001 nu acoperă şi situaţia proprietarilor ale căror imobile, restituite în baza unei hotărâri judecătoreşti definitive, au fost vândute de către stat unor terţi. Reclamanta subliniază că imposibilitatea de a se bucura de bunul său reprezintă o atingere adusă dreptului său la respectul bunurilor.

32. Curtea aminteşte că în Cauza *Străin* citată mai sus, ea a considerat că vânzarea de către stat a bunului unei persoane către terţi de bună-credinţă, chiar dacă a fost anterioară confirmării definitive în justiţie a dreptului de proprietate al acelei persoane, combinată cu absenţa totală a indemnizării, constituie o privare de proprietate, contrară prevederilor art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Străin*, citată mai sus, pag. 39 şi 59).

33. Mai mult, în Cauza *Păduraru*, citată mai sus (p. 112), Curtea a constatat că statul nu şi-a îndeplinit obligaţia pozitivă de a reacţiona în timp util şi coerent la problema de interes general pe care o constituie restituirea sau vânzarea imobilelor intrate în posesia sa în baza decretelor de naţionalizare. Curtea a considerat, de asemenea, că incertitudinea generală creată astfel s-a repercutat asupra reclamantului, care s-a văzut în imposibilitatea de a recupera întregul bun, chiar dacă beneficia de o hotărâre definitivă care obliga statul să i-l restituie.

34. În speţă, Curtea nu vede niciun motiv pentru a se depărta de jurisprudenţa amintită, situaţia de fapt fiind sensibil aceeaşi. Ca şi în cauzele *Păduraru* şi *Porţeanu* (p. 33), în cauza de faţă terţii au devenit proprietari ai apartamentului litigios înainte ca dreptul de proprietate al reclamantei să fie confirmat definitiv cu efect retroactiv. Şi, întocmai ca în aceste cauze, ca şi în Cauza *Străin*, reclamanta a fost recunoscută ca proprietar legitim, instanţele apreciind ca incontestabil titlul său de proprietate, având în vedere caracterul abuziv al naţionalizării (a se vedea parag. 9 şi 10 de mai sus).

35. Curtea aminteşte, de asemenea, că în Cauza *Brumărescu*, mai sus citată, dreptul de proprietate al reclamantului, confirmat printr-o hotărâre judecătorească definitivă datând din anul 1993, a fost repus în discuţie de către terţul intervenient, care pretindea că are un drept de proprietate asupra unei părţi din acelaşi bun, în baza unui act de cumpărare datând din anul 1973. Cu privire la acest aspect, Curtea a stabilit că procedura iniţiată în faţa ei de către domnul Brumărescu împotriva statului român nu putea produce efecte decât asupra drepturilor şi obligaţiilor acestor părţi (*Brumărescu*, mai sus citată, p. 69). Curtea a confirmat această abordare în hotărârea sa asupra satisfacţiei echitabile, stabilind în sarcina statului român obligaţia de a restabili dreptul de proprietate al domnului Brumărescu, „fără a impieta asupra oricărei pretenţii" pe care terţii intervenienţi ar putea să o aibă asupra unei părţi din proprietatea reclamantului [*Brumărescu c. României* (satisfacţie echitabilă)] [MC], nr. 28.342/95, p. 22 *in fine*, CEDO 2001-1).

36. Curtea reţine că vânzarea de către stat a bunului reclamantei, în baza Legii nr. 112/1995, care nu permitea decât vânzarea bunurilor naţionalizate în mod legal, o împiedică pe aceasta să se bucure de dreptul său. Curtea observă că, în cadrul acţiunii în revendicare introduse împotriva lui RE., Curtea de Apel Bucureşti a statuat în Hotărârea sa din data de 6 iulie 2001 că actul de vânzare din data de 11 octombrie 1996 respectase dispoziţiile Legii nr. 112/1995. Pe de altă parte, în prezenta cauză, apartamentul litigios a intrat în „circuitul civil", mai precis în patrimoniul lui P.E.,în urma unei vânzări la licitaţie.

37. Mai mult, Curtea reţine că, deşi Curtea de Apel Bucureşti constatase că reclamanta avea dreptul să obţină o indemnizare, nicio astfel de indemnizare nu i-a fost acordată pentru această privare. În fapt, reclamanta a introdus, la data de 19 iulie 2001, o cerere de restituire a bunului, în baza Legii nr. 10/2001, completată între timp prin Legea nr. 247/2005, dar nici până în prezent nu a primit vreun răspuns, nici cu privire la restituirea solicitată, nici referitor la indemnizarea la care Guvernul susţine că ar avea dreptul.

38. Curtea reţine că, deşi în data de 22 iulie 2005 a fost adoptată Legea nr. 247/2005, care modifică Legea nr. 10/2001, operaţiunile prealabile acordării unei indemnizări efective nu s-au finalizat până în prezent şi că, după calendarul previzional pentru Fondul „Proprietatea", cotarea sa efectivă la bursă este prevăzută pentru sfârşitul anului 2006 (parag. 23 şi 24 de mai sus).

39. Presupunând că cererea de restituire formulată de reclamantă în baza Legii nr. 10/2001 ar fi admisibilă şi ar face obiectul unei indemnizări, Curtea observă că Fondul „Proprietatea" nu funcţionează în prezent de o maniera susceptibilă să conducă la o indemnizare efectivă a reclamantei şi că cererea sa întemeiată pe legea mai sus menţionată nu a făcut obiectul niciunei examinări de mai bine de 5 ani. Mai mult, nici Legea nr. 10/2001, nici Legea nr. 247/2005, care o modifică, nu ia în considerare prejudiciul suferit prin lipsirea îndelungată de indemnizare a persoanelor care, ca şi reclamanta, s-au văzut private de bunurile lor, care le-au fost restituite în baza unei hotărâri definitive (*Porţeanu*, citată mai sus, pag. 34).

40. Prin urmare, Curtea consideră că nerespectarea dreptului de proprietate al reclamantei asupra apartamentului nr. 3, combinată cu absenţa totală a indemnizării, i-a impus o sarcină disproporţionată şi excesivă, incompatibilă cu dreptul la respectarea bunurilor sale, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1.

41. A avut loc aşadar o încălcare a acestei dispoziţii.

II. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenţie

42. În formularea art. 41 din Convenţie:

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenţiei sau a protocoalelor şi dacă dreptul intern al înaltei părţi contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecinţelor acestei încălcări, Curtea acordă părţii lezate, dacă este cazul, o reparaţie echitabilă."

A. Prejudiciu

43. Reclamanta pretinde, cu titlu de prejudiciu material, fie restituirea apartamentului nr. 3, fie acordarea sumei de 100.000 euro reprezentând valoarea de piaţă a acestuia. Reclamanta solicită suma de 10.000 euro cu titlu de despăgubiri morale pentru disconfortul cauzat de frustrarea determinată de imposibilitatea de a se bucura de bunul său.

44. Guvernul reiterează observaţiile sale cu privire la posibilitatea reclamantei de a obţine o indemnizare. După ce a făcut o scurtă descriere a modului în care funcţionează Fondul „Proprietatea", Guvernul consideră că trebuie luată în considerare, întocmai ca în Cauza *Broniowski c. Poloniei* ([MC], nr. 31.443/96, p. 149, CEDO, 2004-V), larga marjă de apreciere a statului în a alege masurile ce vizează respectarea drepturilor patrimoniale şi în a dispune de timpul necesar pentru punerea lor în practică. Guvernul consideră că adoptarea Legii nr. 247/2005 constituie o reformă radicală în domeniul reglementării dreptului de proprietate şi că acest mecanism va fi funcţional într-un termen rezonabil. Astfel, conform susţinerilor Guvernului, întârzierea în acordarea unei indemnizări reprezintă o circumstanţă excepţională.

45. În sfârşit, pentru cazul în care Curtea ar considera că cererea întemeiată pe art. 41 din Convenţie ar fi în stare de judecata, Guvernul apreciază că valoarea de piaţă a bunului este de 85.258 euro. În acest sens, depune un raport de expertiză. Cu privire la eventualul prejudiciu moral suferit de reclamantă, Guvernul consideră că nicio legătură de cauzalitate nu poate fi reţinută între pretinsa violare a prevederilor Convenţiei şi daunele morale solicitate şi că, în orice caz, pretinsul prejudiciu ar fi compensat în mod suficient printr-o eventuală constatare a încălcării.

46. Curtea aminteşte că o hotărâre constatând o încălcare a prevederilor Convenţiei antrenează pentru statul pârât obligaţia juridică de a pune capăt acestei violări şi de a elimina consecinţele, astfel încât să se restabilească, pe cât posibil, situaţia anterioară acesteia [*Metaxas*, citată mai sus, p. 35, şi *Iatridis c. Greciei* (satisfacţie echitabilă) [MC], nr. 31.107/96, p. 32, CEDO, 2000-XI].

47. În cauza de faţă, Curtea apreciază că restituirea apartamentului nr. 3 situat în Bucureşti, str. Edgar Quinet nr. 9, aşa cum a fost ea dispusă prin hotărârea definitivă a Judecătoriei Sectorului 1 Bucureşti, ar plasa reclamanta, pe cât posibil, într-o situaţie echivalentă celei în care s-ar fi găsit daca prevederile art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost încălcate. În orice caz, în absenţa unei astfel de restituiri de către stat, în termen de 3 luni începând cu data de la care prezenta hotărâre va fi devenit definitivă, Curtea decide că statul va trebui să plătească reclamantei, cu titlu de daune materiale, o sumă reprezentând valoarea actuală a apartamentului.

48. Cu privire la acest aspect, Curtea remarcă cu interes că Legea nr. 247/2005, care modifică Legea nr. 10/2001 califică drept abuzive naţionalizările operate de către regimul comunist şi prevede obligaţia restituirii unui bun scos din patrimoniul unei persoane ca urmare a unei astfel de privări. În cazul imposibilităţii restituirii, cauzată, de exemplu, de vânzarea bunului către un terţ de bună-credinţă, legea acordă o indemnizare în cuantum egal cu valoarea de piaţă a bunului în momentul acordării acestei indemnizări (titlul I secţiunea I art. 1, 16 şi 43 din lege).

49. În cauza de față, cu privire la determinarea cuantumului indemnizării ce ar putea fi acordată reclamantei, Curtea observă că aceasta nu a depus o expertiză care să permită determinarea valorii apartamentului, dar că a estimat valoarea bunului în cauză la suma de 100.000 euro. Cât privește Guvernul, acesta a prezentat un raport întocmit de un expert, conform căruia valoarea apartamentului ar fi de 85.258 euro.

50. Ținând cont de informațiile de care dispune cu privire la prețurile de pe piața imobiliară locală, Curtea apreciază că valoarea de piață actuală a bunului este de 87.000 euro.

51. Mai mult, Curtea consideră că evenimentele în discuție au reprezentat atingeri grave ale dreptului reclamantei la respectul bunurilor sale, pentru care suma de 3.000 euro reprezintă o reparație echitabilă a prejudiciului moral suferit.

B. *Cheltuieli de judecată*

52. Reclamanta nu a solicitat rambursarea cheltuielilor de judecată.

53. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor de judecată decât în măsura în care a solicitat acest lucru. Așa fiind, în cauza de fața, Curtea nu acordă reclamantei nicio sumă de bani cu acest titlu.

C. Majorări de întârziere

54. Curtea hotărăște să aplice majorările de întârziere echivalente cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga trei puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăște că a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1;

3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să restituie reclamantei apartamentul nr. 3, situat la primul etaj al imobilului în chestiune, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 alin. (2) din Convenție; ca, în lipsa restituirii, statul pârât trebuie să plătească reclamantei, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 alin. (2) din

Convenție, suma de 87.000 euro (optzeci și șapte mii de euro) cu titlu de daune materiale; că, în orice caz, statul pârât trebuie să plătească reclamantei suma de 3.000 euro (trei mii de euro) pentru prejudiciul moral, la care se adaugă sumele datorate cu titlu de impozit, convertite în lei la rata de schimb aplicabilă în ziua plății;

b) că, începând de la data expirării termenului amintit și până la momentul efectuării plății, aceste sume vor fi majorate cu o dobândă simpla a cărei rată este egală cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga trei puncte procentuale;

4. respinge cererea de satisfacție echitabilă pentru surplus.

11. Cauza *Raicu c. României* (hotărârea din 19 octombrie 2006)[1)]

Procedură

1. La originea cauzei se află cererea nr. 28104/03, introdusă împotriva României și în care un cetățean al acestui stat, d-na A.R. (*reclamanta*), a sesizat Curtea la data de 4 august 2003 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de agentul guvernamental, d-na B.R.

3. La data de 4 noiembrie 2005, președintele secției a treia a decis să comunice plângerea Guvernului. Prevalându-se de dispozițiile art. 29 alin. (3) din Convenție, el a decis că admisibilitatea și temeiul cauzei vor fi examinate în același timp.

În fapt

I. Circumstanțele speței

4. Reclamanta s-a născut în 1943 și locuiește în București.

5. La data de 10 iulie 1997, T.A. și T.V. au introdus, contra Consiliului Municipal din București, o acțiune în revendicare pentru apartamentul nr. 51, situat în București, str. Fuiorului nr. 7, care fusese confiscat de stat în temeiul Decretului nr. 223/1974, în momentul plecării definitive în străinătate a acestora în 1978.

6. La data de 16 octombrie 1997, Consiliul Municipal din București a vândut reclamantei apartamentul litigios, în temeiul Legii nr. 112/1995 privind regimul juridic al anumitor imobile cu destinația de locuințe intrate în patrimoniul statului înainte de 1989 (*Legea nr. 112/1995*).

7. Printr-o hotărâre din data de 9 octombrie 1998, judecătoria din București a acceptat cererea de revendicare citată mai sus. În lipsă de recurs formulat de Consiliul Municipal, hotărârea a devenit definitivă.

8. Printr-o hotărâre din 30 noiembrie 1999, judecătoria din București a acceptat cererea de anulare a contractului de vânzare din 16 octombrie 1997, introdusă de T.A. și T.V. împotriva Consiliului Municipal din București și împotriva reclamantei, pe motiv că pri-

[1)] M. Of. nr. 597 din 29 august 2007.

măria a dat dovadă de rea-credință cu ocazia încheierii contractului, ținându-se cont de cererea de revendicare pendinte în acel moment.

9. La 23 noiembrie 2000, Tribunalul Municipiului București a pronunțat o hotărâre de respingere a recursului introdus de reclamantă și de Primăria Municipiului București împotriva hotărârii mai sus menționate.

10. Printr-o hotărâre din 12 martie 2001, Curtea de Apel București a acceptat recursul formulat de reclamantă și a respins cererea de anulare a contractului de vânzare litigios. Curtea de Apel a decis că persoana interesată a dat dovadă de bună-credință în momentul încheierii contractului și necunoașterea de către Primăria Municipiului București a obligației sale legale de a suspenda vânzarea apartamentului după introducerea acțiunii în revendicare de către T.A. și T.V. nu era sancționată cu nulitatea absolută a contractului, ci cu nulitatea relativă, care nu putea fi invocată de T.A. și T.V., terți în contract. Curtea adaugă că dispozițiile de aplicare ale Legii nr. 112/1995 prevedeau că funcționarii de la primărie erau responsabili de prejudiciul cauzat de necunoașterea obligației de suspendare a vânzării în discuție.

11. Printr-o hotărâre din 12 februarie 2003, Curtea Supremă de Justiție admite recursul în anulare formulat de Procurorul General împotriva deciziei din 12 martie 2001 mai sus citată. Ea consideră că, deoarece Legea nr. 112/199, modificată de H.G. nr. 11/1997, nu permitea decât vânzarea imobilelor naționalizate de către stat, cu titlu valabil, apartamentul litigios, naționalizat fără titlu valabil, nu ar fi putut face obiectul unui contract de vânzare, deoarece de atunci era lovit de nulitate absolută. Curtea consideră că Primăria a fost de rea-credință în momentul încheierii contractului de vânzare și reclamanta nu și-a dovedit buna-credință, mai ales prin faptul că nu a întreprins diligențe pentru a se interesa despre situația apartamentului în discuție.

12. În consecință, Curtea Supremă de Justiție casează hotărârea din 12 martie 2001 a Curții de Apel București și confirmă temeiul anulării contractului de vânzare din 16 octombrie 1997.

13. În prezent, reclamanta face obiectul unei proceduri de evacuare din apartamentul în cauză.

II. Dreptul și practica interne pertinente

A. Codul de procedură civilă

14. În momentul când s-au petrecut faptele articolele pertinente din Codul de procedură civilă dispuneau :

Articolul 330: „Procurorul General poate, fie din oficiu, fie la cererea ministrului justiției să formuleze în fața Curții Supreme de Justiție un recurs în anulare împotriva unei hotărâri definitive și irevocabile pentru următoarele motive :

1. atunci când instanțele și-au depășit competența ;

2. atunci când hotărârea care face obiectul recursului în anulare a ignorat legea ceea ce a antrenat o soluție greșită pe fondul cauzei sau atunci când această hotărâre este nefondată".

Articolul 330[1]: „În cazurile prevăzute la pct. 1 și 2 ale art. 330, recursul în anulare poate fi formulat într-un termen de un an începând cu data când decizia vizată a rămas definitivă și irevocabilă".

15. Articolele 330 și 330[1] au fost abrogate de art. I pct. 17 din O.G. nr. 58 din 25 iunie 2003.

B. *Dreptul și jurisprudența interne privind căile de recurs la dispoziția persoanelor ale căror contracte de vânzare încheiate în baza Legii nr. 112/1995, au fost anulate*

16. Articolele 49 și 51 din Legea nr. 10/2001 privind restituirea bunurilor naționalizate în mod abuziv (*Legea nr. 10/2001*) prevăd că vechii locatari ai statului ale căror contracte de vânzare a apartamentelor pe care le-au închiriat au fost anulate pot să ceară în justiție rambursarea de către autorități a prețului plătit, actualizat în funcție de rata de inflație și de cheltuielile necesare și utile făcute în aceste apartamente. În cazul în care apartamentul în discuție a fost naționalizat într-o formă legală, rambursarea cheltuielilor este în sarcina persoanei care are dreptul la restituirea bunului.

17. Pe baza art. 49 și 51 mai sus citate, printr-o hotărâre din 25 martie 2005, pronunțată în ultimă instanță, Tribunalul Municipiului București admite acțiunea vechilor locatari ale căror contracte de cumpărare a apartamentelor în discuție au fost anulate și condamnă statul la rambursarea prețului pe care l-a plătit, actualizat în funcție de rata de inflație, 85.499.752 lei (cca. 2.320 euro), iar pe noii proprietari la rambursarea cheltuielilor necesare și utile făcute de primii în apartamente, 92.959.630 lei (cca. 2.525 euro). Printr-o hotărâre din 29 martie 2005, tribunalul mai sus citat admite, în ultimă instanță, o acțiune similară, condamnând statul la rambursarea prețului actualizat, 78.006.110 lei (cca. 2120 euro) și cheltuielile necesare și utile efectuate de vechii locatari în apartamentele în discuție, 35.452.748 lei (cca. 963 euro).

În drept

I. Încălcarea invocată a art. 6 parag 1 din Convenție

18. Reclamanta invocă faptul că repunerea pe rol a hotărârii definitive din 12 martie 2001 de către Curtea Supremă de Justiție ca urmare a unui recurs în anulare formulat de Procurorul General a înfrânt principiul securității raporturilor juridice garantate de art. 6 parag. 1 din Convenție, astfel formulat:

„Orice persoană are dreptul la o judecare echitabilă a cauzei sale (...) de către o instanță independentă și imparțială (...) care va decide (...) contestațiile privind drepturile și obligațiile cu caracter civil (...)"

A. Admisibilitatea

19. Curtea constată că această plângere nu este în mod evident nefondată în sensul art. 35 parag. 3 din Convenție. Se relevă că nu există nici un alt motiv de inadmisibilitate. Va fi declarată deci ca admisibilă.

B. Fondul

20. Guvernul recunoaște că anularea hotărârii definitive din 12 martie 2001 a Curții de Apel București pe calea recursului în anulare constituie o ingerință în dreptul reclamantului la un proces echitabil și la respectarea securității raporturilor juridice, dar consideră că acest drept nu este absolut (*Fayed c. Marii Britanii*, hotărârea din 21 septembrie 1994, seria A, nr. 294-B, p. 49-50, parag. 65). Conform Guvernului, această ingerință era prevăzută de lege, respectiv prin art. 330 și 330[1] C. proc. civ., între timp abrogate, care viza un scop legitim, fie respectarea dreptului de proprietate a foștilor proprietari, dacă ea era proporțională cu scopul urmărit.

21. Fiind vorba despre proporționalitatea de ingerință, Guvernul evidențiază că instanța Curții Supreme de Justiție s-a găsit în fața dilemei de a pune în balanță respectarea securității rapoartelor juridice și cel al dreptului de proprietate al foștilor proprietari, drept recunoscut cu efect retroactiv prin judecarea din 9 octombrie 1998 la judecătoria București. Consideră că anularea hotărârii din 12 martie 2001 dată în favoarea reclamantei a fost necesară pentru a restaura ordinea juridică internă și să asigure respectarea dreptului de proprietate a foștilor proprietari, T.A. și T.V. Printre altele, consideră că trebuie să se țină seama în examinarea proporționalității faptului că reclamanta ar fi putut să introducă împotriva autorităților o acțiune de

rambursare a preţului plafonat plătit pentru apartamentul în litigiu, actualizat în funcţie de rata de inflaţie.

22. Reclamanta contestă argumentele Guvernului şi menţine ideea că anularea hotărârii definitive din 12 martie 2001 a înfrânt dreptul său la un proces echitabil.

23. Curtea reaminteşte că dreptul la un proces echitabil în faţa unei instanţe, garantat prin art. 6 parag. 1 din Convenţie, trebuie interpretat în lumina preambulului Convenţiei, unde se vorbeşte despre superioritatea dreptului ca element de patrimoniu comun al statelor membre.

24. Unul din elementele fundamentale ale superiorităţii dreptului este principiul securităţii raporturilor juridice, care urmăreşte, între altele, ca soluţia dată şi rămasă definitivă să nu mai fie repusă pe rol (*Brumărescu c. României,* nr. 28342/1995, parag. 61). În virtutea acestui principiu, nici una dintre părţi nu este abilitată să solicite supervizarea unei hotărâri definitive şi executorii doar în scopul obţinerii unei reexaminări a cauzei şi unei noi decizii asupra acestui subiect. Supervizarea nu trebuie să devină un apel deghizat şi simplul fapt că ar putea exista două puncte de vedere pe acelaşi subiect nu este un motiv suficient pentru rejudecarea unei cauze. Nu se pot face derogări de la acest principiu decât dacă există motive substanţiale şi imperioase care o cer (*Riabykk c. Rusiei*, nr. 52854/1999).

25. Fiind vorba despre argumentul Guvernului conform căruia anularea hotărârii din 12 martie 2001 a Curţii de Apel Bucureşti era necesară pentru asigurarea respectării dreptului de proprietate al lui T.A şi T.V., Curtea reaminteşte că a judecat asupra aspectului că atenuarea vechilor neajunsuri aduse nu trebuie să creeze noi pagube disproporţionate (a se vedea, *mutatis mutandis, Pincova şi Pinc*, nr. 36548/1997). Curtea consideră că nu trebuie ca o singură persoană care a beneficiat de o judecată definitivă favorabilă să suporte consecinţele faptului că sistemul legislativ şi judiciar intern a ajuns în cauza respectivă la coexistenţa a două judecăţi definitive care să confirme dreptul la proprietate al unor persoane diferite asupra aceluiaşi bun.

26. În ceea ce priveşte posibilitatea pentru reclamantă de a obţine în justiţie restituirea preţului plătit pentru apartamentul în litigiu, actualizat în funcţie de rata de inflaţie, Curtea consideră că referitor la plângerea formulată pe baza art. 6 parag. 1 din Convenţie, această posibilitate nu ar putea să treacă drept o măsură susceptibilă de a aduce un remediu la ingerinţa suportată de cel interesat în dreptul său la un proces echitabil prin anularea hotărârii definitive care i-a fost favorabile (a se vedea, *mutatis, mutandis, Brumărescu*, mai sus citată, parag. 50) sau să justifice atingerea adusă principiului de securitate a raporturilor juridice.

27. În baza observaţiilor de mai sus, Curtea consideră că în cauză nu există motive substanţiale şi imperioase care să justifice o derogare de la principiul securităţii raporturilor juridice şi nu întrezăreşte vreun motiv de a se îndepărta abordarea urmată în alte cauze similare, starea de fapt fiind sensibil aceeaşi (a se vedea , printre altele, *SC Maşinexportimport Industrial Group SA c. României*, nr. 22687/2003, parag. 36-37, 1 decembrie 2005).

28. Aceste elemente ajung Curţii pentru a trage concluzia că anularea de către Curtea Supremă de Justiţie a hotărârii definitive din 12 martie 2001 a înfrânt principiul securităţii raporturilor juridice, aducând atingere dreptului reclamantei la un proces echitabil.

29. În consecinţă, s-a constatat încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenţie.

II. Încălcarea invocată a articolului 1 din Protocolul nr. 1

30. Reclamanta denunţă o încălcare a dreptului său la respectarea bunurilor sale, prin anularea hotărârii definitive din 12 martie 2001 de către Curtea Supremă de Justiţie. Ea invocă art. 1 din Protocolul nr. 1, astfel formulat:

„Orice persoană fizică sau morală are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi privat de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi principiile generale ale dreptului internaţional.

Dispoziţiile precedente nu aduc atingere la dreptul pe care îl au statele de a pune în aplicare legile pe care le consideră necesare pentru reglementarea folosirii bunurilor în conformitate cu interesul general sau pentru asigurarea plăţii impozitelor sau a altor contribuţii sau amenzi".

A. Admisibilitatea

31. Curtea constată că această plângere nu este în mod evident nefondată în sensul art. 35 parag. 3 din Convenţie. Se relevă că nu există nici un alt motiv de inadmisibilitate. Va fi declarată deci ca admisibilă.

B. Fondul

32. Guvernul recunoaşte că anularea hotărârii definitive din 12 martie 2001 de către Curtea Supremă de Justiţie constituie o ingerinţă în dreptul reclamantei la respectarea bunurilor sale. Totodată, consideră că această ingerinţă era prevăzută de lege, fie prin art. 330 şi 330[1] C. proc. civ., între timp abrogate, şi ele vizau un scop legitim, fie respectarea dreptului de proprietate a foştilor proprietari şi ea era proporţională cu scopul urmărit. Astfel, Guvernul ne trimite la cauza *Străin c. României* (nr. 57001/2000, parag. 38, din 21 iulie 2005) şi pune înainte faptul că T.A. şi T.V., foştii proprietari ai apartamentului în litigiu, dispuneau de un „bun" în virtutea judecăţii definitive din 9 octombrie 1998, cu efect retroactiv, prin care statul a fost condamnat să le restituie apartamentul în discuţie. El consideră, făcând trimitere la jurisprudenţa pertinentă că reclamanta ar fi putut introduce o acţiune pentru a obţine, pe de o parte, rambursarea preţului plafonat plătit pentru apartamentul în litigiu care, actualizat în funcţie de rata de inflaţie, s-ar fi ridicat la 1.180 euro şi, pe de altă parte, cheltuielile necesare şi utile efectuate în apartament.

33. Reclamanta contestă argumentele Guvernului şi menţine ideea că anularea hotărârii definitive din 12 martie 2001 a privat-o de dreptul său de proprietate asupra apartamentului în discuţie.

34. Curtea observă, mai întâi, că nu se contestă ideea că reclamanta beneficia de un „bun" în sensul jurisprudenţei Curţii, în virtutea hotărârii definitive din 12 martie 2001 a Curţii de Apel Bucureşti, care a recunoscut validitatea contractului din 16 octombrie 1997 prin care reclamanta a achiziţionat apartamentul în litigiu.

35. Curtea consideră că anularea de către Curtea Supremă de Justiţie a hotărârii definitive mai sus menţionate a avut ca efect privarea reclamantei de bunul său în sensul celei de a doua fraze din alin. (1) din art. 1 din Protocolul nr. 1 (a se vedea, *mutatis mutandis*, *SC Maşinexportimport Industrial Group SA*, mai sus citat, parag. 44).

36. O privare de proprietate care reiese din a doua normă poate să se justifice dacă se demonstrează în mod cert că acest lucru a intervenit din cauze de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege. Pe deasupra, orice ingerinţă în faptul de a te bucura de proprietate trebuie să răspundă criteriilor de proporţionalitate. Curtea nu încetează să reamintească faptul că un echilibru just trebuie menţinut între exigenţele interesului general al comunităţii şi imperativele de apărare ale drepturilor fundamentale ale individului. Echilibrul care trebuie păstrat va fi distrus dacă individul în discuţie suportă o încărcătură specială şi exorbitantă. În această privinţă, Curtea a judecat deja că acest echilibru este în general atins atunci când despăgubirea plătită către persoana care a fost privată de proprietate este în mod rezonabil şi proporţional în raport cu valoarea „venală-obţinută în bani"a bunului, aşa cum a fost determinată la momentul când s-a realizat privarea de proprietate (*Brumărescu*, parag. 78 şi *Pincova şi Pinc*, parag. 53).

37. În cauză, chiar şi numai a presupune că ingerinţa litigioasă a avut o „bază legală" şi a servit ca utilitate publică, Curtea trebuie să examineze dacă acest lucru răspundea criteriului de proporţionalitate. În această privinţă se ia act de argumentele Guvernului, ştiindu-se că foştii proprietari beneficiau ei înşişi de o judecată definitivă recunoscând dreptul lor de proprietate şi condamnând autorităţile să le restituie apartamentul în discuţie şi că reclamanta ar fi putut să introducă o acţiune pentru rambursarea preţului actualizat şi a cheltuielilor făcute în apartament. Cu toate acestea, Curtea reaminteşte că a judecat deja că atenuarea vechilor atingeri nu poate crea noi greutăţi distorsionate. În acest scop, legislaţia ar trebui să permită să se ţină cont de circumstanţele particulare din fiecare cauză, pentru ca persoanele care şi-au dobândit bunurile cu bună-credinţă să nu fie aduse să suporte greutatea responsabilităţii statului care cândva a confiscat aceste bunuri (a se vedea *Pincova şi Pinc*, mai sus citat, parag. 58).

38. Curtea arată că în baza hotărârii definitive din 12 martie 2001, reclamanta şi-a văzut recunoscut dreptul său de proprietate asupra apartamentului în cauză, jurisdicţiile interne considerând-o de bună-credinţă începând cu încheierea contractului de vânzare a apartamentului din 16 octombrie 1997. Ea observă că reclamanta nu a primit nici un fel de daune pentru apartament, de care ea a fost apoi privată ca urmare a anulării hotărârii mai sus menţionate de către Curtea Supremă de Justiţie. Dacă reclamanta nu a introdus acţiune pentru rambursarea preţului plătit şi a cheltuielilor necesare şi utile efectuate în apartament, trebuie să constatăm că, aşa cum reiese din jurisprudenţa prezentată de Guvern, o astfel de acţiune nu ar fi condus la o creştere a despăgubirilor care să fie în raport proporţional cu valoarea „venală în bani" a apartamentului de care a fost privată. De altfel, Curtea notează că Guvernul nu a susţinut că reclamanta dispunea de o cale de recurs care să-i fi permis să compenseze diferenţa între preţul de cumpărare actualizat, evaluat la 1.180 euro şi valoarea bunului la data hotărârii din 12 februarie 2003, dat în recursul în anulare.

39. În baza observațiilor de mai sus, Curtea consideră că atingerea dreptului reclamantei la respectarea bunurilor sale a rupt, în defavoarea sa, echilibrul dintre protecția proprietății și exigențele de interes general.

Deci, este o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

III. Aplicarea art. 41 din Convenție

40. În termenii art. 41 din Convenție,

„Dacă Curtea declară că există încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al părții contractante nu permite ștergerea consecințelor încălcării decât într-un mod imperfect, Curtea acordă părții lezate, dacă e cazul, o despăgubire echitabilă".

A. Despăgubiri

41. În ceea ce privește prejudiciul material suferit, reclamanta solicită 35.000 euro reprezentând valoarea apartamentului de care ea a fost lipsită prin admiterea recursului în anulare. Ea cere, de asemenea, 15.000 euro cu titlu de daune morale pentru suferințele cauzate prin ingerința statului în dreptul său de proprietate.

42. Guvernul consideră că suma totală care trebuie luată în considerare cu titlu de daune materiale este prețul care merge până la o anumită limită plătit în 1997 de către reclamantă, actualizat în funcție de rata inflației, 1.180 euro, și, pe motiv că aceasta din urmă nu a plătit în 1997 prețul de pe piață al apartamentului în litigiu, ea nu ar fi putut obține o sumă corespunzătoare cu valoarea actuală a bunului. În ceea ce privește cererea pentru prejudiciul moral Guvernul consideră că prejudiciul invocat ar fi suficient compensat în cazul constatării unei încălcări a Convenției și, oricum, reclamanta nu a dovedit vreo legătură de cauzalitate între pretinsa încălcare și suferința provocată.

43. Curtea reamintește că o hotărâre care constată o încălcare atrage pentru statul reclamat obligația juridică față de Convenție de a face să înceteze încălcarea și de a șterge consecințele. Dacă dreptul intern nu permite ștergerea consecințelor acestei încălcări, decât într-un mod imperfect, art. 41 din Convenție dă Curții puterea să acorde o reparație părții lezate de către act sau omisiunea față de care a fost constată o încălcare a Convenției. În exercitarea acestei puteri, Curtea dispune de o anumită latitudine: sunt martori pentru acest lucru adjectivul „echitabil" și sintagma „dacă este cazul".

44. Printre elementele luate în considerare de Curte, atunci când judecă în materie, figurează daunele materiale, adică pierderile efective suferite ca o consecință directă a încălcării invocate, și daunele morale, adică repararea stării de îngrijorare, de neplăceri și de incertitudini care rezultă din această încălcare, ca și alte daune care nu sunt materiale (a se vedea, printre altele, *Ernestina Zullo c. Italiei*, nr. 64897/2001, parag. 25, 10 noiembrie 2004).

45. Între altele, în cazul în care diversele elemente din care este constituit prejudiciul nu se pretează la un calcul exact sau acolo unde distincția între daunele materiale și cele morale este dificil de stabilit, Curtea poate să le examineze global (*Comingersoll c. Portugaliei*, nr. 35382/1997, parag. 29, CEDO, 2000-IV).

46. În circumstanțele cauzei, Curtea consideră că restituirea apartamentului în litigiu al reclamantei, al cărui drept de proprietate a fost confirmat prin hotărârea definitivă din 12 martie 2001 de către Curtea de Apel București, ar plasa partea, atât cât este posibil, într-o situație echivalentă cu cea în care ea se găsea dacă exigențele art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost încălcate. Dacă statul reclamat nu efectuează o restituire asemănătoare într-un termen de trei luni începând din ziua în care prezenta hotărâre va rămâne definitivă, Curtea decide că acesta va trebui să dea reclamantei, pentru daune materiale, o sumă corespunzătoare cu valoarea actuală a apartamentului.

47. Ținând seama de informațiile de care ea dispune privind prețurile de pe piața imobiliară locală și de elementele furnizate de părți, Curtea decide că cererea reclamantei cu titlu de daune materiale trebuie primită integral și să i se acorde 35. 000 euro cu acest titlu.

48. Cu privire la cererea pentru daune morale, Curtea estimează că anularea hotărârii definitive din 12 martie 2001 de către Curtea Supremă de Justiție a adus o atingere gravă dreptului reclamantei în respectarea bunurilor sale, constituind un prejudiciu moral. Având în vedere ansamblul elementelor care sunt în posesia sa și judecând echitabil, așa cum o cere art. 41 din Convenție, Curtea îi alocă 2.000 euro cu acest titlu.

B. Costuri și cheltuieli

49. Fără să calculeze o sumă sau să o justifice, reclamanta cere, de asemenea, taxele judiciare pe care le-a plătit în fața instanțelor naționale.

50. Guvernul nu se opune la suma care trebuie dată reclamantei, sumă corespunzătoare cu cheltuielile în procedura judiciară internă și în cea în fața Curții, în măsura în care aceste cheltuieli să fie necesare, sprijinite prin acte justificative și care să aibă o legătură cu această cauză.

51. Conform jurisprudenţei Curţii, un reclamant nu poate obţine rambursarea acestor cheltuieli şi costuri decât în măsura în care a fost stabilit că ele sunt reale, că sunt necesare şi au un caracter rezonabil al ratei lor. În cauză, ţinând seama de încălcările constatate, care vizează doar procedura recursului în anulare în faţa Curţii Supreme de Justiţie şi elementele care sunt în posesia sa cu privire la taxele judiciare plătite de reclamantă în această procedură, Curtea consideră rezonabil să-i acorde 100 euro cu acest titlu.

C. Interese moratorii

52. Curtea consideră corespunzător ca rata intereselor moratorii să se bazeze pe rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană la care se vor adăuga trei puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. Declară cererea admisibilă;
2. Hotărăşte că există încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenţie;
3. Hotărăşte că există încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1;
4. Hotărăşte
a) statul reclamat trebuie să restituie reclamantei apartamentul nr. 51 situat în Bucureşti, str. Fuiorului nr. 7, în cele trei luni începând din ziua în care prezenta hotărâre va rămâne definitivă în conformitate cu art. 44 parag. 2 din Convenţie;
b) în lipsa unei astfel de restituiri, statul reclamat trebuie să achite reclamantei în acelaşi termen de trei luni 35.000 euro (treizeci şi cinci mii euro) pentru daune materiale;
c) în consecinţă, statul reclamat trebuie să achite reclamantei 2.000 euro (două mii euro) pentru prejudiciu moral, ca şi 100 euro (una sută euro) pentru costuri şi cheltuieli, plus orice sumă care ar putea fi cu titlu de impozit pe sumele mai sus menţionate, sume care se vor converti în lei conform ratei de schimb aplicabile la data plăţii;
d) de la expirarea aşa-zisului termen şi până la scadenţă, aceste sume se vor majora cu o dobândă simplă de întârziere egală cu cea pentru facilitatea de credit marginal practicată de Banca Centrală Europeană practicată în această perioadă, la care se vor adăuga trei puncte procentuale;
5. Respinge cererea pentru celelalte pretenţii privind reparaţia echitabilă.

12. Cauza *Davidescu c. României* (hotărârea din 16 noiembrie 2006)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 2.252/02, îndreptată împotriva României, prin care un cetăţean al acestui stat, domnul I.I.D. (*reclamantul*), a sesizat Curtea la data de 21 septembrie 2001 în baza art. 34 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (*Convenţia*).

2. Reclamantul a fost reprezentat de doamna avocat M.D., care a fost înlocuită de doamna avocat A.P. În prezent este reprezentat de doamna N.P., avocat în Bucureşti. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de agentul său, doamna B.R., de la Ministerul Afacerilor Externe.

3. La data de 24 mai 2005 Curtea a decis să comunice cererea Guvernului. Prevalându-se de art. 29 alin. (3) din Convenţie, Curtea a decis că admisibilitatea şi fondul cauzei vor fi examinate în acelaşi timp.

4. Atât reclamantul, cât şi Guvernul au depus observaţii scrise pe fondul cauzei [art. 59 alin. (1) din Regulament].

În fapt

I. Circumstanţele cauzei

5. Reclamantul este născut în 1943 şi locuieşte în Sinaia.

6. În 1950, în virtutea Decretului de naţionalizare nr. 92/1950, statul a intrat în posesia unui imobil situat în Bucureşti, strada Popa Savu nr. 26, compus dintr-un imobil cu 3 apartamente şi terenul aferent, care aparţinea mătuşii reclamantului.

7. La 15 octombrie, 25 octombrie şi 13 decembrie 1996, societatea H., administratorul bunurilor statului, a vândut soţilor C.S., soţilor M. şi, respectiv, soţilor C.I. apartamentele nr. 3, 1 şi 2, situate în imobilul în chestiune, în care locuiau în calitate de locatari.

1. Acţiunea în revendicare

8. La 3 iunie 1997, reclamantul, arătând că în baza Decretului nr. 92/1950 bunurile ce aparţineau anumitor categorii sociale erau exceptate de la naţionalizare şi că mătuşa sa făcea parte dintr-una din

[1] M. Of. nr. 265 din 19 aprilie 2007.

aceste categorii, a introdus la Judecătoria Sectorului 1 București o acțiune în revendicare imobiliară împotriva Primăriei București și a societății H.

9. Printr-o sentință din 19 septembrie 1997 judecătoria a admis acțiunea reclamantului, pe motiv că statul intrase în posesia imobilului fără titlu valabil, și a dispus restituirea imobilului de către părțile pârâte. Părțile pârâte, deși au fost citate legal în procedură, nu s-au prezentat și nu au formulat apărări. În apel, printr-o hotărâre definitivă din 9 aprilie 1998, Tribunalul București a confirmat sentința pronunțată în primă instanță.

10. Printr-un proces-verbal din 9 septembrie 1998 reclamantul a fost pus în posesia imobilului și a terenului, dar a constatat cu acest prilej că cele 3 apartamente ale imobilului fuseseră vândute anterior locatarilor. Printr-o dispoziție din 7 octombrie 1998, primarul municipiului București a dispus restituirea imobilului aflat în litigiu reclamantului.

11. Prin Scrisoarea din 29 ianuarie 2001, primăria l-a informat pe reclamant că cererea sa de a i se restitui imobilul în cauză în temeiul dispozițiilor Legii nr. 112/1995 fusese respinsă, pe motiv că imobilul îi fusese deja restituit prin Hotărârea definitivă din 19 septembrie 1997.

2. Acțiunea în anularea contractelor de vânzare

a) acțiunea în anularea contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr. 1

12. La data de 15 februarie 1999 reclamantul a sesizat Judecătoria Sectorului 1 București cu o acțiune împotriva Primăriei București, a societății H. și a soților M. în anularea contractului de vânzare încheiat la 25 octombrie 1996 și, în subsidiar, în revendicarea acestui apartament. Reclamantul se întemeia pe Sentința definitivă din 19 septembrie 1997, prin care Judecătoria Sectorului 1 București constatase dreptul său de proprietate asupra imobilului în litigiu. În plus, reclamantul a cerut constatarea nulității contractului de vânzare pentru cauză ilicită, susținând că părțile au fost de rea-credință cu ocazia încheierii acestuia, în măsura în care știau la data semnării contractului că reclamantul făcuse demersuri pentru a i se restitui imobilul.

13. Prin Sentința din 26 ianuarie 2000, judecătoria a respins cererea de anulare a contractului, pe motiv că acest contract fusese încheiat anterior datei introducerii de către reclamant a acțiunii sale în revendicare, că acesta din urmă nu adresase o comunicare părților asupra demersurilor sale și că acest contract respecta dispozițiile Legii nr. 112/1995. În privința cererii reclamantului de revendicare a apartamentului, judecătoria a respins-o, pe motiv că avea un caracter subsidiar și că nu fusese sesizată asupra acestui lucru decât în vederea dispunerii restituirii imobilului după anularea contractului de vânzare-cumpărare în litigiu. În măsura în care, în speță, contractul de vânzare-cumpărare nu fusese anulat, nu putea hotărî asupra acțiunii în revendicare a reclamantului. Judecătoria a considerat că admisibilitatea acțiunii în revendicare depindea de admisibilitatea cererii de anulare a contractului de vânzare-cumpărare și că, în speță, nu se impunea compararea titlurilor de proprietate ale părților.

14. La data de 14 februarie 2000 reclamantul a introdus apel, menționând că respectivul contract de vânzare-cumpărare avea o cauză ilicită și că acțiunea sa în revendicare nu avea un caracter subsidiar. Între altele, el susținea că judecătoria, în virtutea rolului său activ, ar fi trebuit, din oficiu, să compare titlul său cu cel al soților M.

15. Prin Decizia din 15 decembrie 2000, Tribunalul București a respins apelul reclamantului în ceea ce privește anularea contractului de vânzare-cumpărare. Instanța a validat contractul de vânzare-cumpărare pe motiv că părțile au fost de bună-credință cu ocazia încheierii sale. În ceea ce privește cererea de revendicare a apartamentului, tribunalul a admis apelul reclamantului și a comparat titlurile părților în litigiu. Acesta a considerat că titlul de proprietate al soților M. era preferabil, din cauza faptului că statul nu mai era proprietarul imobilului în momentul în care s-a pronunțat Sentința definitivă din 19 septembrie 1997, care îl obliga să restituie bunul în litigiu reclamantului.

16. La data de 18 ianuarie 2001 reclamantul a formulat recurs, susținând că tribunalul nu a apreciat corect probele în privința cererii sale de anulare a contractului de vânzare-cumpărare. În plus, a subliniat că în cererea sa de chemare în judecată nu cerea compararea titlurilor de proprietate și că, în consecință, tribunalul hotărâse *ultra petita*.

17. Prin Decizia definitivă din 20 septembrie 2001, Curtea de Apel București i-a respins recursul. Ea a confirmat temeinicia hotărârii pronunțate în primă instanță în ceea ce privește valabilitatea contractului de vânzare-cumpărare. Aceasta a constatat, de asemenea, după ce a interpretat cererea de chemare în judecată a reclamantului, că acesta din urmă nu intenționa, într-adevăr, să ceară compararea titlurilor de proprietate.

b) acțiunea în anularea contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr. 2

18. La data de 16 februarie 1999 reclamantul a sesizat Judecătoria Sectorului 1 București cu o acțiune împotriva Primăriei București, a societății H. și a soților C.I. în anularea contractului de vânzare-cumpărare din 13 decembrie 1996 pentru cauză ilicită și, în subsidiar, cu o acțiune în revendicarea apartamentului.

19. Prin Sentința din 19 ianuarie 2000, judecătoria a respins acțiunea reclamantului, pe motiv că contractul fusese încheiat înainte de 9 aprilie 1998 și că părțile au fost de bună-credință la încheierea sa. Prin Decizia din 30 noiembrie 2000, tribunalul a admis în parte apelul reclamantului, a constatat valabilitatea contractului de vânzare-cumpărare, datorită bunei-credințe a soților CI., dar, după ce a comparat titlurile de proprietate ale reclamantului și soților CI., a considerat că primul este preferabil.

20. În recursul soților CI., prin Decizia definitivă din 3 aprilie 2001, Curtea de Apel București a casat această hotărâre și a respins apelul reclamantului, pe motiv că tribunalul se pronunțase *ultra petita* asupra revendicării.

21. Prin Decizia din 24 mai 2002, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul în anulare introdus de procurorul general la cererea reclamantului și în favoarea acestuia, a casat cele 3 hotărâri pronunțate în timpul primei faze procedurale și a trimis cauza spre rejudecare la judecătorie.

22. La data de 12 septembrie 2002 reclamantul și-a precizat acțiunea, susținând că aceasta avea două capete de cerere distincte, și nu subsidiare, și anume anularea contractului de vânzare-cumpărare și revendicarea apartamentului nr. 2.

23. Prin Sentința din 19 decembrie 2002, judecătoria a respins acțiunea în anularea contractului de vânzare-cumpărare, pe motiv că cumpărătorii fuseseră de bună-credință la încheierea contractului. Pe de altă parte, judecătoria a admis acțiunea în revendicare a reclamantului. Comparând titlurile de proprietate ale părților în litigiu, aceasta a considerat că titlul reclamantului era preferabil, datorită faptului că naționalizarea imobilului fusese ilegală și că, în consecință, statul nu fusese niciodată proprietarul bunului.

24. Prin Decizia din 4 iunie 2003, Tribunalul București a respins atât apelul reclamantului, cât și pe cel al soților C.I.

25. Prin Decizia definitivă din 8 noiembrie 2003, Curtea de Apel București a admis recursul soților C.I. și a respins acțiunea în revendicare a reclamantului. Curtea de Apel, referindu-se la art. 46 alin. (2) din Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al bunurilor imobile naționalizate în timpul regimului comunist, a considerat că numai buna-credință a cumpărătorilor era suficientă pentru a face să prevaleze titlul lor de proprietate asupra celui al reclamantului. Prin urmare, a respins, de asemenea, acțiunea reclamantului în revendicarea apartamentului respectiv.

c) acțiunea în anularea contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr. 3

26. La data de 11 februarie 1999 reclamantul a sesizat Judecătoria Sectorului 1 București cu o acțiune împotriva Primăriei București, a societății H. și a soților C.S. în anularea contractului de vânzare-cumpărare din 15 octombrie 1996 pentru cauză ilicită.

27. Prin Sentința din 3 aprilie 2000, judecătoria a respins acțiunea sa, deoarece contractul fusese încheiat înainte de 9 aprilie 1998 și reclamantul nu dovedise că părțile fuseseră de rea-credință în momentul încheierii sale.

28. Prin Decizia din 9 octombrie 2000, Tribunalul București a respins apelul reclamantului. Acesta a constatat că interesatul nu dovedise că a comunicat pârâților intenția sa de a revendica imobilul.

29. Prin Decizia definitivă din 14 septembrie 2001, Curtea de Apel București a respins recursul reclamantului și a confirmat hotărârile pronunțate în prima instanță și în apel.

3. Demersuri pentru a obține restituirea imobilului în litigiu în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 10/2001

30. La data de 19 iulie 2001 reclamantul a adresat o notificare Primăriei București pentru a obține restituirea imobilului situat în București, strada Popa Savu nr. 26, în temeiul dispozițiilor Legii nr. 10/2001.

31. Astfel, cum reiese din dosar, până în prezent reclamantul nu a primit niciun răspuns la cererea sa.

II. Dreptul și jurisprudența internă pertinente

32. Dispozițiile legale și jurisprudența internă pertinente sunt descrise în hotărârile *Brumărescu c. României* ([GC] nr. 28.342/95, CEDO 1999-VII, p. 250-256, parag. 31-44), *Străin și alții c. României* (nr. 57.001/00, parag. 19-26, 21 iulie 2005), *Păduraru c. României* (nr. 63.252/00, parag. 38-53, 1 decembrie 2005) și *Porțeanu c. României* (nr. 4.596/03, parag. 23-25, 16 februarie 2006).

33. Legea nr. 247/2005 de modificare a Legii nr. 10/2001 prevede că despăgubirea la care au dreptul persoanele care nu obţin restituirea imobilului naţionalizat, a cărei sumă va fi fixată în urma unei proceduri administrative de către o comisie centrală, este constituită dintr-o participaţie la un organism de plasament al valorilor mobiliare, organizat sub forma societăţii pe acţiuni „Proprietatea" (*Proprietatea*). În principiu, beneficiarii unei asemenea despăgubiri primesc titluri de valoare ce vor fi transformate în acţiuni atunci când Proprietatea va fi cotată la bursă. De altfel, art. 3 al legii mai sus menţionate precizează că titlurile de valoare nu pot fi vândute înainte de transformarea lor în acţiuni.

34. La data de 29 decembrie 2005 Proprietatea a fost înscrisă în Registrul Comerţului al Municipiului Bucureşti. Pentru ca titlurile de valoare să poată fi transformate în acţiuni emise de Proprietatea şi pentru ca aceste acţiuni să poată face ulterior obiectul tranzacţiilor pe piaţa financiară, trebuie ca mai întâi să se urmeze procedura de acceptare din partea Consiliului Naţional al Valorilor Mobiliare (CNVM). Conform calendarului estimativ al Proprietatea, care a fost modificat de mai multe ori, intrarea efectivă în bursă este prevăzută pentru sfârşitul anului 2006.

În drept

I. Asupra pretinsei încălcări a art. 1 din Protocolul nr. 1

35. Reclamantul se plânge de o atingere adusă dreptului la respectarea bunurilor sale, prin vânzarea de către stat a apartamentelor în litigiu. El invocă art. 1 al Protocolului nr. 1, care prevede următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internaţional.

Dispoziţiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosinţa bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuţii sau a amenzilor."

A. Cu privire la admisibilitate

36. Curtea constată că cererea nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 alin. (3) din Convenţie. Ea apreciază că nu este incident

niciun alt motiv de inadmisibilitate şi, în consecinţă, o declară admisibilă.

B. Pe fond

37. Citând, între altele, cauzele *Brezny şi Brezny c. Slovaciei* [(dec), nr. 23.131/93, 4 martie 1996], *Kopecky c. Slovaciei* ([GC], nr. 44.912/98, parag. 35, 28 septembrie 2004) şi *Constandache c. României* [(dec), nr. 46.312/99, 11 iunie 2002], Guvernul consideră că Curtea nu este competentă *ratione temporis* pentru a examina împrejurările naţionalizării imobilului în litigiu, care a avut loc înainte de intrarea în vigoare a Convenţiei în privinţa României.

38. Guvernul consideră că reclamantul nu dispunea de un bun în sensul art. 1 al Protocolului nr. 1 la momentul vânzării apartamentelor către locatari, deoarece dreptul său de proprietate asupra imobilului nu fusese recunoscut printr-o hotărâre judecătorească definitivă înaintea acestei vânzări. În plus, cu ocazia vânzării apartamentelor către terţi, statul avea un titlu de proprietate valabil asupra acestor apartamente.

39. Deşi Sentinţa din 9 aprilie 1998 a admis acţiunea în revendicare a reclamantului, acesta din urmă nu şi-a înscris dreptul de proprietate în cartea funciară şi nu a plătit impozit pentru imobil (*Zwierzynsky c. Poloniei*, nr. 34.049/96, 19 iunie 2001). Guvernul subliniază că, la fel ca şi în Cauza *Constandache c. României* citată anterior, reclamantul şi-a îndreptat acţiunea în revendicare împotriva statului, care, în momentul acţiunii, nu mai era proprietarul imobilului, din cauza vânzării către terţi. Prin urmare, Guvernul consideră că Sentinţa din 9 aprilie 1998 nu putea da naştere unui drept de proprietate în favoarea reclamantului asupra imobilului în cauză. Între altele, Hotărârea definitivă din 9 aprilie 1998 de constatare a dreptului de proprietate al reclamantului nu era opozabilă terţilor cumpărători.

40. Chiar presupunând că hotărârile pronunţate de instanţele naţionale constituie o ingerinţă în dreptul de proprietate al reclamantului, Guvernul consideră că aceasta era prevăzută de lege, în speţă, de Codul civil şi de Codul de procedură civilă, precum şi de dispoziţiile legilor nr. 112/1995 şi nr. 10/2001, şi urmărea un scop legitim, şi anume protecţia drepturilor altuia. În opinia sa, această ingerinţă era proporţională cu scopul urmărit, în măsura în care instanţele naţionale au recunoscut valabilitatea contractelor de vânzare încheiate înainte ca reclamantul să sesizeze judecătoria cu o acţiune în revendicare.

41. Guvernul consideră că reclamantul putea obţine o despăgubire în temeiul Legii nr. 10/2001, modificată prin Legea nr. 247/2005, ceea ce corespunde cerinţelor art. 1 al Protocolului nr. 1.

42. În fine, Guvernul cere Curţii să ia în calcul reforma instituită de Legea nr. 247/2005, care are drept obiectiv accelerarea procedurii de restituire şi, în cazurile în care o asemenea restituire se dovedeşte imposibilă, să acorde o despăgubire sub forma unei participaţii la un organism de plasament colectiv al valorilor mobiliare.

43. Reclamantul contestă teoria Guvernului. În opinia lui, naţionalizarea a fost ilegală şi, prin urmare, statul a vândut apartamentele în cauză pe vremea când nu era proprietarul lor. El prezintă de asemenea copii de pe chitanţele fiscale care fac dovada plăţii impozitului pentru imobil.

44. Reclamantul consideră că statul refuză să execute Hotărârea judecătorească din 19 septembrie 1997, în condiţiile în care aceasta nu a fost nici contestată, nici anulată de instanţele naţionale.

45. Curtea aminteşte că în Cauza *Străin şi alţii c. României* anterior citată a considerat că vânzarea de către stat a bunului altuia unor terţi de bună-credinţă, chiar şi atunci când este anterioară confirmării în justiţie în mod definitiv a dreptului de proprietate al altuia, coroborată cu lipsa totală a despăgubirii, reprezintă o privare de proprietate contrară art. 1 al Protocolului nr. 1 (*Străin şi alţii c. României* citată anterior, parag. 39 şi 59).

46. În plus, în Hotărârea *Păduraru c. României* anterior citată (parag. 112), Curtea a constatat că statul a încălcat obligaţia pozitivă de a reacţiona în timp util şi coerent faţă de problema de interes general constând în restituirea sau vânzarea de imobile intrate în posesia sa în virtutea decretelor de naţionalizare. De asemenea, a considerat că incertitudinea generală astfel creată s-a repercutat asupra reclamantului, care s-a văzut în imposibilitatea de a redobândi în întregime bunul său, deşi dispunea de o hotărâre definitivă de condamnare care obliga statul să i-l restituie.

47. În cauză, Curtea nu vede niciun motiv de a se îndepărta de jurisprudenţa anterior citată, situaţia de fapt fiind similară. La fel ca şi în cauzele *Păduraru c. României* şi *Porţeanu c. României* (parag. 33 al acestei cauze), în prezenta cauză nişte terţi au devenit proprietarii apartamentelor în litigiu mai înainte ca dreptul de proprietate al reclamantului asupra acestor bunuri să fie definitiv confirmat, cu efect retroactiv. Şi, la fel ca şi în aceste cauze, precum şi în Cauza *Străin şi alţii c. României*, reclamantul a fost recunoscut în speţă drept proprietar legitim, titlul său de proprietate fiind considerat incontestabil de către instanţele judecătoreşti, având în vedere caracterul abuziv al naţionalizării (parag. 9 şi 10 de mai sus).

48. Curtea aminteşte de asemenea că în Cauza *Brumărescu c. României* ([GC], nr. 28.342/95, parag. 69 şi 70, CEDO 1999-VII), dreptul de proprietate al reclamantului, confirmat printr-o hotărâre definitivă datând din 1993, era pus în discuţie de terţul intervenient, care pretindea că are un drept de proprietate asupra unei părţi din acelaşi bun în baza unui act de cumpărare datând din 1973. Pe această temă Curtea a decis că procedura declanşată de domnul Brumărescu împotriva statului român nu putea produce efecte decât asupra drepturilor şi obligaţiilor acestor părţi (*Brumărescu c. României* citată anterior, parag. 69). Curtea a confirmat această abordare în hotărârea sa asupra satisfacţiei echitabile, stabilind în sarcina statului român obligaţia de a restabili dreptul de proprietate al domnului Brumărescu, „sub rezerva oricărei pretenţii" pe care terţul intervenient ar putea-o avea asupra unei părţi din proprietatea reclamantului [*Brumărescu c. României* (reparaţie echitabilă) [GC], nr. 28.342/95, parag. 22 *in fine*, CEDO 2001-1].

49. Curtea constată că vânzarea de către stat a bunului reclamantului în temeiul Legii nr. 112/1995, care nu permitea să se vândă decât bunurile naţionalizate în mod legal, îl împiedică pe acesta să beneficieze de dreptul său.

50. Între altele, Curtea constată că, deşi Guvernul susţine că reclamantul avea dreptul de a obţine o reparaţie, nicio despăgubire nu i-a fost acordată pentru această privare. Astfel, reclamantul a depus, la 19 iulie 2001, o cerere de restituire a bunului în temeiul Legii nr. 10/2001, între timp completată de Legea nr. 247/2005, dar nu a primit nici până astăzi vreun răspuns, nici asupra restituirii solicitate, nici în privinţa despăgubirii la care Guvernul susţine că ar avea dreptul.

51. Curtea observă că, deşi la 22 iulie 2005 a fost adoptată Legea nr. 247/2005 de modificare a Legii nr. 10/2001, operaţiunile prealabile acordării unei despăgubiri efective nu au fost finalizate până în prezent şi că, în conformitate cu calendarul previzional al Fondului Proprietatea, cotarea efectivă la bursă este prevăzută pentru sfârşitul anului 2006 (parag. 33 şi 34 de mai sus).

52. Presupunând că cererea de restituire formulată de reclamant în temeiul Legii nr. 10/2001 este admisibilă şi poate face obiectul unei indemnizaţii, Curtea apreciază că Proprietatea nu funcţionează în prezent într-un mod susceptibil de a conduce la acordarea efectivă a

unei despăgubiri reclamantului şi că cererea sa, întemeiată pe legea mai sus menţionată, nu a făcut obiectul niciunei examinări de peste 5 ani. În plus, nici Legea nr. 10/2001, nici Legea nr. 247/2005, care o modifică, nu iau în calcul prejudiciul suferit datorită lipsei prelungite a despăgubirii de către persoanele care, la fel ca reclamantul, au fost private de bunurile lor, restituite în temeiul unei hotărâri judecătoreşti definitive (*Porţeanu c. României* citată anterior, parag. 34).

53. În consecinţă, Curtea consideră că atingerea adusă dreptului de proprietate al reclamantului asupra imobilului în cauză, combinată cu lipsa totală a despăgubirii, a determinat suportarea de către acesta a unei sarcini disproporţionate şi incompatibile cu dreptul la respectarea bunurilor, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1.

54. Prin urmare, acest articol a fost încălcat.

II. Asupra pretinsei încălcări a art. 6 alin. (1) din Convenţie

55. Reclamantul se plânge de caracterul inechitabil al procedurilor în anularea contractelor de vânzare-cumpărare încheiate între stat şi foştii locatari privind apartamentele nr. 1, 2 şi 3 ale imobilului, menţionând, în special, că instanţele naţionale au dat o interpretare greşită legislaţiei interne şi probelor. Reclamantul invocă art. 6 alin. (1) din Convenţie, care prevede următoarele:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale [...] de către un tribunal [...], care va decide [...] asupra încălcării drepturilor şi obligaţiilor cu caracter civil [...]."

A. Asupra admisibilităţii

56. Curtea constată că plângerea nu este vădit nefondată în sensul art. 35 alin. (3) al Convenţiei. Ea apreciază că nu este incident niciun alt motiv de inadmisibilitate şi, în consecinţă, o declară admisibilă.

B. Pe fond

57. Curtea consideră, ţinând cont de concluziile ce figurează la parag. 45-50 şi 53 de mai sus, că nu trebuie să decidă asupra fondului plângerii (a se vedea, *mutatis mutandis* şi între altele, *Laino c. Italiei* [GC], nr. 33.158/96, parag. 25, CEDO 1999-1, *Zanghi c. Italiei*, Hotărârea din 19 februarie 1991, seria A nr. 194-C, p. 47, parag. 23, şi *Biserica Catolică din Canea c. Greciei*, Hotărârea din 16 decembrie 1997, Culegere 1997-VIII, parag. 50).

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenţie

58. Potrivit art. 41 din Convenţie,

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenţiei sau a protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părţi contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecinţelor acestei încălcări, Curtea acordă părţii lezate, dacă este cazul, o reparaţie echitabilă."

A. Prejudiciu

59. Reclamantul solicită restituirea imobilului. Dacă restituirea nu mai este posibilă, el cere suma de 345.000 de euro cu titlu de prejudiciu material, reprezentând valoarea imobilului. Reclamantul prezintă o expertiză pe care o consideră incorectă şi conform căreia valoarea imobilului în litigiu este de 112.985 de euro. El solicită, de asemenea, cu titlu de prejudiciu moral, suma de 105.525 de euro, reprezentând chiriile neîncasate din 30 septembrie 1949 până la data de 30 noiembrie 2005 pentru apartamentele în cauză.

60. Guvernul consideră că valoarea imobilului este de 84.943 de euro, aşa cum reiese din opinia de specialitate prezentată. În privinţa prejudiciului moral, el consideră că pretenţiile privind chiriile neîncasate nu au făcut obiectul prezentei cereri şi nu au fost niciodată invocate în faţa instanţelor naţionale. De altfel, el menţionează că, în privinţa României, Convenţia a intrat în vigoare la 20 iunie 1994 şi consideră că pretinsul prejudiciu cerut de reclamant trebuie să fie raportat la data la care hotărârile de respingere a acţiunilor sale în anulare a contractelor de vânzare au dobândit putere de lucru judecat.

61. Guvernul consideră că nu există o legătură de cauzalitate între pretinsa încălcare a Convenţiei şi suferinţele invocate de reclamant şi că hotărârea Curţii de constatare a unei eventuale încălcări a Convenţiei ar putea constitui în sine o reparaţie satisfăcătoare a prejudiciului moral.

62. În observaţiile sale suplimentare, Guvernul remarcă faptul că, aşa cum a fost cazul în Cauza *Broniowski c. Poloniei* ([GC], nr. 31.443/96, parag. 149, CEDO 2004-V), trebuie luată în considerare larga putere discreţionară a statului în a alege măsurile vizând garantarea respectării drepturilor patrimoniale şi pentru a avea timpul necesar punerii lor în practică. El consideră că adoptarea Legii nr. 247/2005 constituie o reformă radicală în domeniul reglementării dreptului de proprietate şi că acest mecanism va deveni efectiv într-un

termen rezonabil. Astfel, conform Guvernului, întârzierea în acordarea unei despăgubiri reprezintă o circumstanță excepțională.

63. În observațiile sale, ca răspuns la observațiile suplimentare ale Guvernului, reclamantul consideră că modificarea legislativă adusă prin Legea nr. 247/2005 a instituit un sistem greoi și ineficient, care anunță despăgubiri îndepărtate, chiar iluzorii. El menționează faptul că legea respectivă nu reglementează situația imobilelor restituite foștilor proprietari, cum ar fi reclamantul, printr-o hotărâre judecătorească definitivă. Între altele, deși Proprietatea a fost constituită în decembrie 2005, el nu este încă operațional.

64. Referindu-se la cauzele *Străin și alții c. României* și *Păduraru c. României* anterior citate, reclamantul consideră că, dacă o reformă radicală a sistemului politic și economic al unei țări ar putea justifica, în principiu, limitări la o despăgubire, aceste circumstanțe nu ar putea să fie preferate în detrimentul principiilor care se degajă din Convenție. În orice caz, în opinia sa, o lipsă totală a despăgubirii nu s-ar putea justifica nici măcar într-un context excepțional.

65. Reclamantul contestă, de asemenea, imparțialitatea expertului care a realizat raportul prezentat de Guvern, susținând că existența unui contract de prestări servicii între acesta din urmă și expert este în sine de natură să afecteze imparțialitatea acestuia. El oferă punctul de vedere al unui expert asupra expertizei realizate în cazul în speță și conform căruia valoarea imobilului este de 449.000 de euro.

66. Curtea amintește că o hotărâre de constatare a unei încălcări implică pentru statul pârât obligația juridică de a pune capăt încălcării și de a-i înlătura consecințele, astfel încât să se restabilească pe cât posibil situația anterioară acesteia [*Iatridis c. Greciei* (satisfacție echitabilă), [GC], nr. 31.107/96, parag. 32, CEDO 2000-XI].

67. Față de circumstanțele cauzei, Curtea consideră că restituirea apartamentelor nr. 1, 2 și 3, situate în strada Popa Savu nr. 26, București, așa cum a fost dispusă prin Hotărârea judecătorească definitivă pronunțată la 19 iulie 1997 de Judecătoria Sectorului 1 București, ar pune reclamantul, pe cât posibil, într-o situație echivalentă cu cea în care s-ar fi aflat dacă exigențele art. 1 al Protocolului nr. 1 nu ar fi fost încălcate. În orice caz, dacă statul pârât nu va proceda la această restituire în termen de 3 luni începând de la data la care prezenta hotărâre va deveni definitivă, Curtea decide că acesta va trebui să plătească reclamantului, cu titlu de prejudiciu material, o sumă corespunzătoare valorii actuale a apartamentelor.

68. În acest sens, Curtea constată cu interes că Legea nr. 247/2005 de modificare a Legii nr. 10/2001 califică drept abuzive naționalizările făcute de regimul comunist și prevede obligația de restituire a unui bun ieșit din patrimoniul unei persoane în urma unei asemenea naționalizări. În caz de imposibilitate a restituirii, de exemplu, din cauza vânzării bunului către un terț de bună-credință, legea acordă o despăgubire la nivelul valorii de piață a bunului în momentul plății (titlul I secțiunea I art. 1, 16 și 43 ale legii).

69. În speță, în privința stabilirii valorii despăgubirii ce ar putea fi plătite reclamantului, Curtea constată că cele două părți au prezentat expertize asupra valorii imobilului aflat în litigiu. Ținând cont de informațiile de care dispune asupra prețurilor de pe piața imobiliară locală, ea estimează valoarea de piață actuală a bunului la 130.000 de euro.

70. În privința sumelor cerute cu titlu de prejudiciu moral pentru lipsa de folosință a apartamentelor, calculate în funcție de prețul de închiriere al acestui bun, Curtea nu poate specula asupra posibilității și venitului care ar fi putut fi obținut în urma închirierii apartamentului respectiv (*Buzatu c. României*, nr. 34.642/97, parag. 18, 27 ianuarie 2005).

71. În plus, Curtea consideră că evenimentele în cauză au implicat atingeri grave aduse dreptului reclamantului la respectarea bunurilor sale, pentru care suma de 6.000 de euro reprezintă o reparație echitabilă a prejudiciului moral suferit.

B. Cheltuieli de judecată

72. Reclamantul cere, de asemenea, 5.950 de euro pentru cheltuielile de judecată ocazionate de procedurile în fața instanțelor interne și în fața Curții, precum și pentru cheltuielile de pregătire a documentației și cele legate de traducerea documentelor și trimiterea lor la Curte. El prezintă acte doveditoare pentru 1.423,676 de euro. Prin Scrisoarea din 23 mai 2006, după alegerea unui nou reprezentant care a răspuns la observațiile suplimentare ale Guvernului asupra art. 41 din Convenție, reclamantul și-a mărit pretențiile asupra cheltuielilor prilejuite de procedura în fața Curții la 2.675 de euro, prezentând drept act doveditor convenția privind onorariile semnată cu noul său reprezentant.

73. Guvernul constată că reclamantul nu a prezentat acte doveditoare pentru toată suma cerută și că ar fi trebuit să ceară rambursarea cheltuielilor angajate în fața instanțelor interne în procedurile

desfășurate în plan intern. El nu se opune ca reclamantului să îi fie acordată o sumă corespunzătoare cheltuielilor necesare, legate de procedura judiciară internă și de cea din fața Curții, care au fost suficient demonstrate.

74. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor de judecată decât în măsura în care li s-a stabilit caracterul real, necesitatea și caracterul rezonabil al valorii lor. În speță și ținând cont de elementele aflate la dispoziția sa și de criteriile mai sus menționate, Curtea consideră rezonabilă suma de 2.000 de euro pentru toate cheltuielile de judecată și o acordă reclamantului.

C. Dobânzi moratorii

75. Curtea consideră adecvat să stabilească valoarea majorărilor de întârziere în raport cu rata dobânzii pentru facilitatea de împrumut marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga 3 puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăște că a fost încălcat art. 1 al Protocolului nr. 1;

3. hotărăște că nu se impune examinarea pe fond a capătului de cerere referitor la art. 6 alin. (1) din Convenție;

4. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să restituie reclamantului imobilul situat în București, strada Popa Savu nr. 26, în termen de 3 luni începând de la data la care prezenta hotărâre va deveni definitivă, în conformitate cu art. 44 alin. (2) din Convenție; că, în lipsa unei asemenea restituiri, statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data la care hotărârea va deveni definitivă, în conformitate cu art. 44 alin. (2) din Convenție, 130.000 de euro (una sută treizeci mii euro) cu titlu de prejudiciu material; că, în orice caz, statul pârât trebuie să plătească reclamantului suma de 6.000 de euro (șase mii euro) cu titlu de prejudiciu moral și 2.000 de euro (două mii euro) pentru cheltuieli de judecată, plus orice sumă ce ar putea fi datorată cu titlu de impozit, care se vor converti în lei la cursul de schimb din ziua efectuării plății;

b) că, începând de la expirarea acestui termen și până la data plății, aceste sume vor fi majorate cu o dobândă simplă egală cu rata

dobânzii pentru facilitatea de împrumut marginal al Băncii Centrale Europene aplicabilă în această perioadă, majorată cu 3 puncte procentuale.

5. respinge restul cererii de satisfacție echitabilă.

13. Cauza *Dimitrie Dan Popescu c. României* (hotărârea din 14 decembrie 2006)[1]

Procedura

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 21.397/02) îndreptată împotriva României, prin care un cetățean al acestui stat, domnul D.D.P. (*reclamantul*), a sesizat Curtea la data de 22 mai 2002 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Reclamantul, căruia i-a fost acordată asistență judiciară, este reprezentat de doamna D.-O.C., avocată în București. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat prin agentul său, doamna B.R., de la Ministerul Afacerilor Externe.

3. La data de 23 noiembrie 2005, Curtea a hotărât să comunice cererea Guvernului. Invocând prevederile art. 29 alin. (3) din Convenție, aceasta a hotărât să se analizeze în același timp admisibilitatea și temeinicia cauzei.

4. Atât reclamantul, cât și Guvernul au depus observații scrise pe fondul cauzei [art. 59 alin. (1) din Regulament].

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

5. Reclamantul s-a născut în anul 1934 și locuiește în București.

6. În 1925, G.D., bunicul reclamantului, a construit o casă situată în Str. Dezrobirii nr. 44, în Eforie Sud. În 1950, invocând Decretul de naționalizare nr. 92/1950, statul a intrat în posesia casei respective, precum și a terenului aferent de 600 mp.

7. Prin Contractul din 5 noiembrie 1997, încheiat în temeiul Legii nr. 112/1995, societatea U, administratoare a bunurilor imobiliare de stat, a vândut bunul imobil în discuție lui D.A. și D.E., care îl ocupau în calitate de chiriași.

8. La data de 24 martie 1998, reclamantul a sesizat Judecătoria Constanța cu o acțiune în revendicare imobiliară îndreptată împotriva Primăriei Eforie Sud. El a pretins că, în temeiul Decretului nr. 92/1950, bunurile ce aparțineau anumitor categorii sociale erau exceptate de la naționalizare și că bunicul său făcea parte din acestea.

[1] M. Of. nr. 566 din 17 august 2007.

9. Prin încheierea de ședință din 20 iunie 1999, Judecătoria Constanța și-a declinat competența în favoarea Tribunalului Județean Constanța. În fața acestei instanțe, reclamantul și-a extins acțiunea în justiție pentru a obține și anularea contractului de vânzare-cumpărare încheiat cu chiriașii.

10. La data de 2 februarie 2000, instanța, statuând că statul intrase în posesia bunului fără „titlu valabil" și că naționalizarea fusese ilegală, a dispus ca statul să-l restituie reclamantului. Prin aceeași sentință, instanța a validat contractul de vânzare-cumpărare, considerând că societatea ce administra bunurile imobiliare de stat avea „puterea legală" de a vinde bunul în litigiu și că, prin urmare, vânzarea fusese legală.

11. În apelul reclamantului, prin Hotărârea din 8 decembrie 2000, Curtea de Apel Constanța a confirmat această sentință cu următoarea motivare:

„(...) În ceea ce privește capătul de cerere privind constatarea nulității contractului de vânzare-cumpărare, instanța de fond s-a preocupat respingându-l ca nefondat, întrucât nu s-a făcut dovada relei-credințe a cumpărătorului și nici frauda la lege, așa cum a susținut reclamantul."

12. Reclamantul a formulat recurs împotriva acestei decizii, susținând că, la momentul încheierii contractului, părțile au fost de rea-credință.

13. La data de 30 noiembrie 2001, Curtea Supremă de Justiție a confirmat hotărârea Curții de Apel Constanța, reluând aceeași motivare ca cea a instanțelor inferioare.

14. Conform unei adrese a Primăriei Constanța, trimisă la data de 8 februarie 2006 Ministerului Afacerilor Externe, la o dată neprecizată, reclamantul ar fi depus o cerere de despăgubire în baza Legii nr. 10/2001. Din aceeași adresă rezultă că cererii sale nu i s-a dat curs favorabil.

II. Dreptul și practica interne pertinente

15. Prevederile legale și jurisprudența internă pertinente sunt descrise în hotărârile *Brumărescu c. României* ([MC] nr. 28.342/95, CEDO 1999-VII, pp. 250-256, §§ 31-44), *Străin și alții c. României* (nr. 57.001/00, §§ 19-26, 21 iulie 2005), *Păduraru c. României* (nr. 63.252/00, §§ 38-53, 1 decembrie 2005) și *Porțeanu c. României* (nr. 4.596/03, §§ 23-25, 16 februarie 2006).

În drept

I. Asupra pretinsei încălcări a art. 1 din Protocolul nr. 1

16. Reclamantul pretinde că vânzarea bunului unor terți, validată de Curtea Supremă de Justiție la data de 30 noiembrie 2001, a încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1, care prevede următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor."

A. Asupra admisibilității

17. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit neîntemeiat în sensul art. 35 alin. (3) din Convenție. Mai mult, ea observă că nu este afectat de niciun alt motiv de inadmisibilitate și, prin urmare, îl declară admisibil.

B. Asupra fondului

18. Guvernul evocă dificultățile pe care le ridica problema caselor naționalizate la vremea respectivă, având în vedere contextul politic și juridic al societății românești. El insistă asupra preocupării legiuitorului de a păstra un just echilibru între interesele foștilor proprietari și cele ale chiriașilor. În opinia Guvernului, Curtea trebuie să ia în considerare situația economică dificilă în care se afla statul în momentul despăgubirii pentru pierderea proprietății foștilor proprietari ai caselor naționalizate.

19. Guvernul rezumă obiectivele Legii nr. 10/2001, care a fost prima lege ce a reglementat în mod global problema imobilelor naționalizate, tinzând spre echilibrul dintre cerințele reparației și ale siguranței raporturilor juridice, și, în fine, pe cele ale Legii nr. 247/2005, care a modificat și completat Legea nr. 10/2001, punând la punct cadrul instituțional și financiar pentru o aplicare mai eficientă a acestei legi. El reamintește că reclamantul ar fi depus o cerere de despăgubire în temeiul Legii nr. 10/2001.

20. Guvernul consideră că autoritățile naționale beneficiază de o mare putere discreționară, nu numai în ceea ce privește alegerea

măsurilor pentru garantarea respectării drepturilor patrimoniale sau pentru reglementarea în materia dreptului proprietății, dar și pentru a-și rezerva timpul necesar implementării lor. El apreciază că ultima reformă în materie, și anume Legea nr. 247/2005, stabilește principiul acordării de despăgubiri echitabile și neplafonate, stabilite printr-o hotărâre a comisiei administrative centrale pe baza unei expertize, și accelerează procedura de restituire sau despăgubire. Această lege prevede ca, în cazul în care restituirea imobilului nu este posibilă, despăgubirea se va face prin emiterea de titluri de participare la un organism colectiv de valori mobiliare (Proprietatea), la valoarea bunului stabilită prin expertiză.

21. În fine, Guvernul consideră că o posibilă întârziere în acordarea despăgubirilor nu va fi de natură să rupă justul echilibru dintre protecția dreptului de proprietate și cerințele interesului general.

22. Reclamantul contestă argumentul Guvernului. El apreciază că s-a adus atingere dreptului său de proprietate și invocă, *mutatis mutandis*, hotărârile *Străin*, citată mai sus (§§ 39-40) și *Păduraru*, citată mai sus (§§ 38-53). El afirmă că incertitudinea din domeniul legislativ invocată de Guvern este imputabilă statului și nu va putea fi considerată ca o „circumstanță excepțională" care justifică o ingerință în dreptul său de proprietate asupra bunului în discuție.

23. Curtea reamintește că în Cauza *Străin*, citată mai sus (§§ 39 și 59), ea a considerat că vânzarea de către stat a unui bun al altcuiva unor terți de bună-credință, chiar dacă a fost anterioară confirmării definitive în justiție a dreptului de proprietate al altuia, combinată cu lipsa totală de despăgubire, a constituit o privare de proprietate contrară art. 1 din Protocolul nr. 1.

24. Mai mult, în Cauza *Păduraru*, citată mai sus (§ 112), Curtea a constatat că statul își încălcase obligația pozitivă de a reacționa în timp util și coerent față de problema de interes general a restituirii sau vânzării imobilelor ce au intrat în posesia sa în temeiul decretelor de naționalizare. De asemenea, ea a considerat că incertitudinea generală astfel creată s-a repercutat asupra reclamanților, care s-au găsit în imposibilitatea de a-și recupera toate bunurile, deși dispuneau de o hotărâre definitivă ce dispunea ca statul să li le restituie.

25. În speță, Curtea nu vede niciun motiv pentru care să se abată de la jurisprudența citată mai sus, având în vedere că situația de fapt este aproximativ aceeași. În cauza de față, după exemplul Cauzei *Brumărescu*, citată mai sus, niște terți au devenit proprietari înainte ca dreptul de proprietate al reclamanților asupra bunului să facă obiectul

unei confirmări definitive. Și, la fel ca în Cauza Străin, citată mai sus, reclamantul în speță a fost recunoscut ca proprietar legitim, instanțele considerând incontestabil titlul său de proprietate, având în vedere caracterul abuziv al naționalizării (parag. 10-13 de mai sus).

26. Curtea observă că vânzarea bunului reclamantului în temeiul Legii nr. 112/1995 îl împiedică să se bucure de dreptul său de proprietate și că nu i-a fost acordată nicio despăgubire pentru această privare. Într-adevăr, deși a depus o cerere de despăgubire în temeiul Legii nr. 10/2001, el nu a primit niciun răspuns favorabil până în prezent (parag. 14 de mai sus).

27. Curtea observă că, la data de 22 iulie 2005, a fost adoptată Legea nr. 247/2005 de modificare a Legii nr. 10/2001. Această nouă lege acordă un drept de despăgubire, la valoarea estimată în bani a bunului ce nu poate fi restituit, persoanelor care se află în aceeași situație ca cea a reclamantului. Ea propune, pentru persoanele ce nu au posibilitatea să obțină restituirea bunului lor în natură, să le acorde o despăgubire sub forma unei participații, în calitate de acționari, la un organism de plasare a valorilor mobiliare (OPCVM). În principiu, persoanele care au dreptul să primească o despăgubire pe această cale vor primi titluri de valoare ce vor fi transformate în acțiuni odată ce societatea va fi cotată la bursă.

28. Curtea observă că, la data de 29 decembrie 2005, societatea pe acțiuni Proprietatea a fost înscrisă la Registrul Comerțului din București. Pentru ca acțiunile emise de această societate pe acțiuni să poată face obiectul unei tranzacții pe piața financiară, trebuie urmată procedura de agreare de către Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (CNVM). Cotarea sa efectivă la bursă este preconizată, conform ultimelor informații, pentru iunie-iulie 2007.

29. În speță, dacă presupunem că cererea de restituire formulată de reclamant în baza Legii nr. 10/2001 este admisibilă și ar putea face obiectul unei despăgubiri, Curtea observă că Proprietatea nu funcționează în prezent într-un mod susceptibil de a ajunge la acordarea efectivă a unei despăgubiri către reclamant și că cererii acestuia, întemeiată pe legea mai sus menționată, nu i s-a dat curs încă. Mai mult, nici Legea nr. 10/2001 și nici Legea nr. 247/2005 de modificare a ei nu iau în considerare prejudiciul determinat de lipsa prelungită de despăgubire acordată persoanelor care, la fel ca reclamantul, au fost private de bunurile lor în baza unei hotărâri definitive.

30. Drept care, Curtea consideră că faptul că reclamantul a fost privatele dreptul său de proprietate asupra bunului imobiliar situat în

Str. Dezrobirii nr. 44, în Eforie Sud, combinat cu lipsa totală de despăgubire timp de aproape 5 ani, l-au făcut să suporte o sarcină disproporționată și excesivă, incompatibilă cu dreptul la respectarea bunurilor sale, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1.

Prin urmare, în speță a avut loc încălcarea acestei prevederi.

II. Asupra pretinsei încălcări a art. 6 alin. (1) din Convenție

31. Reclamantul pretinde că vânzarea casei către chiriașii D.A. și D.E. a condus la imposibilitatea de a obține executarea Hotărârii definitive din 2 decembrie 2000 a Tribunalului Județean Constanța, care a dispus ca statul să-i restituie imobilul, ceea ce a încălcat art. 6 din Convenție, care prevede astfel:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil (...) de către o instanță (...), care va hotărî (...) asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...)."

32. Curtea consideră, ținând cont de concluziile sale ce figurează la parag. 23-30 de mai sus, că nu are rost să statueze asupra fondului acestui capăt de cerere (vezi, *mutatis mutandis* și printre altele, *Laino c. Italiei* [MC], nr. 33.158/96, § 25, CEDO 1999-1, *Zanghi c. Italiei*, Hotărârea din 19 februarie 1991, seria A nr. 194-C, p. 47, §23, și *Biserica Catolică din Canea c. Greciei*, Hotărârea din 16 decembrie 1997, Culegerea 1997-VIII, § 50).

III. Asupra aplicării art. 41 din Convenție

33. Conform art. 41 din Convenție,

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă."

A. Prejudiciu

34. În principal, reclamantul solicită restituirea casei în discuție sau acordarea a 80.000 euro. El a depus la dosar un raport de expertiză. De asemenea, el solicită 43.920 euro pentru privarea de dreptul său începând din anul 2002 și până în 2006. De asemenea, el solicită 20.000 euro cu titlu de daune morale pentru suferințele, îngrijorarea și incertitudinea cauzate de ingerința statului în dreptul său de proprietate.

35. Guvernul apreciază că valoarea comercială a bunului este de 57.039 euro. El prezintă opinia expertului imobiliar în acest sens. În

ceea ce privește suma reprezentând chiriile neîncasate, Guvernul consideră că, în principiu, nu este cazul să se acorde o asemenea despăgubire și invocă, printre altele, Cauza *Buzatu c. României* (nr. 34.642/97, § 18, 25 ianuarie 2005). În ceea ce privește daunele morale, Guvernul consideră că pretențiile reclamantului sunt excesive în raport cu jurisprudența Curții (*Străin c. României*, citată mai sus, § 84) și apreciază că hotărârea ar putea constitui, în sine, o reparație satisfăcătoare a prejudiciului moral suportat.

36. În observațiile sale ca răspuns la cele ale Guvernului, reclamantul a depus la dosar un răspuns la opinia expertului Guvernului, în care el insistă asupra rezultatului expertizei sale inițiale. El exprimă anumite îndoieli în ceea ce privește imparțialitatea expertului Guvernului care și-a prezentat opinia, deoarece ar fi fost vorba de domnul L.M., persoană care efectuează toate expertizele în cauzele comunicate Guvernului român. Conform celor spuse de reclamant, fiind vorba de un mare număr de expertize efectuate pentru Guvern și ținând seama de onorariile practicate de acest expert, această situație poate influența, într-o anumită măsură, rezultatele expertizelor.

37. În ceea ce privește suma corespunzătoare privării de dreptul de proprietate, reclamantul îi solicită Curții fie să-i acorde o reparație pecuniară cu acest titlu, fie să țină cont de ea cu ocazia reparației prejudiciului moral, conform Cauzei *Radu c. României* (nr. 13.309/03, § 49, 20 iulie 2006). În fine, în ceea ce privește prejudiciul moral, el îi solicită Curții să țină cont de faptul că a existat, de asemenea, o încălcare a art. 6 alin. (1) din Convenție, din cauza imposibilității de a executa hotărârea ce dispunea restituirea bunului.

38. În circumstanțele speței, Curtea apreciază că restituirea casei situate în Str. Dezrobirii nr. 44, în Eforie Sud, precum și a terenului alăturat, așa cum a fost ea dispusă la data de 2 februarie 2000 de către Tribunalul Județean Constanța, l-ar pune pe reclamant cât mai curând posibil într-o situație ce ar echivala cu cea în care s-ar fi aflat dacă cerințele art. 1 din Protocolul nr. 1 nu ar fi fost încălcate. În cazul în care statul pârât nu procedează la această restituire în cel mult 3 luni de la data la care prezenta hotărâre va rămâne definitivă, Curtea dispune ca el să-i plătească persoanei în cauză, ca daune materiale, o sumă care să corespundă valorii actuale a bunului.

39. În acest sens, Curtea observă cu interes că Legea nr. 247/2005 pentru modificarea Legii nr. 10/2001 privind restituirea bunurilor naționalizate atât legal, cât și ilegal, intrată în vigoare la data de 19 iulie 2005, aplică principiile exprimate în jurisprudența internațională,

judiciară sau arbitrală, în ceea ce privește reparațiile datorate în cazurile de acte ilicite și confirmate în mod constant de ea însăși în jurisprudența sa referitoare la privările ilegale sau de facto [*Papamichalopoulos c. Greciei* (satisfacție echitabilă), Hotărârea din 31 octombrie 1995, seria A nr. 330-B, p. 59-61, §§ 36-39, *Zubani c. Italiei*, Hotărârea din 7 august 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV, p. 1078, § 49, și *Brumărescu* (satisfacție echitabilă), citată mai sus, §§ 22 și 23].

40. Într-adevăr, noua lege califică drept abuzive naționalizările operate de regimul comunist și prevede obligarea restituirii în natură a bunurilor ieșite din patrimoniul unei persoane ca urmare a unei astfel de privări. În caz de imposibilitate de a le restitui, de exemplu din cauza vânzării bunului unui terț de bună-credință, legea acordă o despăgubire la valoarea comercială a bunului la momentul acordării (titlul I secțiunea I art. 1, 16 și 43 din lege).

41. Curtea observă că opinia trimisă de expertul Guvernului este întemeiată pe o valoare ipotetică, deoarece expertul nu a vizitat bunul. Ținând cont de expertiza furnizată de reclamant, precum și de informațiile de care dispune Curtea asupra prețurilor de pe piața imobiliară locală, ea apreciază că valoarea comercială actuală a bunului este de 80.000 euro.

42. În ceea ce privește sumele solicitate cu titlu de chirii neîncasate, Curtea nu poate specula asupra posibilității și randamentului unei închirieri a bunului în discuție (conform *Buzatu c. României*, nr. 34.642/97, § 18, 27 ianuarie 2005). Cu toate acestea, ea va ține cont de privarea de proprietate suportată de reclamant începând din anul 1997, cu ocazia reparației prejudiciului moral (vezi, *mutatis mutandis*, *Androne c. României*, nr. 54.062/00, § 70, 22 decembrie 2004).

43. Mai mult, Curtea consideră că evenimentele în cauză au adus prejudicii grave dreptului reclamantului la respectarea bunului său, pentru care suma de 8.000 euro reprezintă o reparație echitabilă a prejudiciului moral suportat.

***B.** Cheltuieli de judecată*

44. De asemenea, reclamantul solicită 3.048,26 euro drept cheltuieli de judecată suportate în fața Curții, pe care le detaliază după cum urmează: 30,81 euro pentru taxe de curier, 238,87 euro pentru onorariul expertului, precum și 2.778,58 euro pentru onorarii avocațiale. Reclamantul a depus la dosar documente justificative în acest sens. În ceea ce privește ultimele onorarii, reclamantul a depus

la dosar o copie a unei convenții referitoare la plata directă efectuată către avocata sa.

45. Guvernul consideră că suma solicitată cu titlu de onorarii avocațiale este prea ridicată și face trimitere la jurisprudența Curții, în special la cauzele bulgare (*Natchova și alții c. Bulgariei*, nr. 43.577/98 și 43.579/98, § 185, 26 februarie 2004, *Anguelova c. Bulgariei*, nr. 38.361/97, § 174, CEDO 2002-IV, și *Velikova c. Bulgariei*, nr. 41.488/98, § 103, CEDO 2000-VI). Conform spuselor Guvernului, în aceste trei cauze, onorariile avocațiale au fost calculate pe baza unui tarif de 40 euro pe oră, în timp ce în cauza de față avocata reclamantului a practicat un tarif de 80 euro pe oră, ceea ce reprezintă un tarif excesiv.

46. În observațiile sale ca răspuns la cele ale Guvernului, reclamantul reamintește că avocatul său a facturat onorarii diferite din cauza muncii specifice pentru fiecare etapă a procedurii, adică 80,25 euro sau chiar 5 euro pe oră, ceea ce constituie o medie de 37 euro pe oră, adică o valoare mai mică decât cea invocată de Guvernul pârât.

47. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor sale de judecată decât în măsura în care li s-au stabilit realitatea, necesitatea și caracterul rezonabil. Ținând cont de elementele aflate în posesia sa și de criteriile menționate mai sus, Curtea consideră rezonabilă suma de 3.048,26 euro. Ținând cont de convenția mai sus menționată, precum și de asistența judiciară a Consiliului Europei, Curtea decide ca suma de 1.928,58 euro să-i fie plătită direct avocatei reclamantului.

C. Dobânzi moratorii

48. Curtea consideră potrivit ca rata dobânzii moratorii să se bazeze pe rata dobânzii facilității de preț marginal a Băncii Centrale Europene, majorată cu trei puncte procentuale.

Curtea, în unanimitate:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăște că a avut loc încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1;

3. hotărăște că nu este necesar să statueze asupra fondului capătului de cerere întemeiat pe art. 6 alin. (1) din Convenție;

4. hotărăște:

a) ca statul pârât să-i restituie reclamantului casa situată în Str. Dezrobirii nr. 44, în Eforie Sud, precum și terenul aferent, în cel

mult 3 luni de la data la care prezenta hotărâre va rămâne definitivă, conform art. 44 alin. (2) din Convenție;

b) ca, în lipsa acestei restituiri, statul pârât să-i plătească reclamantului, în același termen de 3 luni, 80.000 euro (optzeci mii euro) cu titlu de daune materiale;

c) ca, în orice caz, statul pârât să-i plătească reclamantului:

(i) 8.000 euro (opt mii euro) cu titlu de daune morale;

(ii) 269,68 euro (două sute șaizeci și nouă euro și șaizeci și opt cenți) cu titlu de cheltuieli de judecată;

(iii) orice sumă ce ar putea fi datorată cu titlu de impozit pentru sumele menționate mai sus;

d) ca statul pârât să-i plătească direct avocatei reclamantului 1.928,58 euro (una mie nouă sute douăzeci și opt euro și cincizeci și opt cenți) cu titlu de cheltuieli de judecată;

e) ca aceste sume să fie convertite în lei noi românești (RON) la data plății;

f) ca, începând de la expirarea termenului menționat mai sus și până la efectuarea plății, aceste sume să se majoreze cu o dobândă simplă având o rată egală cu cea a facilității de preț marginal a Băncii Centrale Europene, valabilă în această perioadă, majorată cu trei puncte procentuale;

5. respinge cererea de satisfacție echitabilă pentru rest.